سەرنووسەر
عثمان محمد فائق

رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتی یە
لە دەزگای رۆشنبیری و بلاوکردنەوەی
کوردی دەردەچێ

١٢ لاپەڕە

هاوکاری

٢٥ فلسە

کانونی دووەمی ١٩٧٠ دامەزراوە

بۆچونمان بۆ مەسەلەکانی گەلی کوردمان هەر لەسەرەتاوەو لەدرێژەی رێبازیشدا بۆچونێکی مەبدەئی بوەو هەلویستمان بەرامبەری هەلویستێکی ئەخلاقی بوە .

سەرۆکی فەرمانده
احمد حسن البكر

● چوارشەممە ١٥ی کانونی یەکەمی ١٩٧٦ ژمارە ٣٤٦ ●

● الاربعاء ١٥ كانون الاول ١٩٧٦ العدد ٣٤٦ ●

سەرۆکی فەرماندە ئەمڕۆ زانکۆی «البکر» دەکاتەوە

ئەمڕۆ بەرێز سەرۆك کۆمارو فەرماندەی گشتی هێزە چەکدارەکان موهیب احمد حسن البكر سەرپەرشتی کردنەوەی زانکۆی (البكر) بۆ خوێندنی بەرزی عەسکەری ئەکاتەوە .

بەم بۆنەیەوە بەرنامەیەك دانراوە کە سەرۆکی فەرماندە پەردە لەسەر تابلۆیەکی یادگاری لائەبات کە بەوەش بانگەوازی کردنەوەی زانکۆکە ئەدرێ .

ئەوەی شایانی باسە ، ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ، لەوەپێش یاسایەکی دامەزراندنی زانکۆی (البكر)ی دانا ، کە بەو پێیە بڕیاری دا ، وەك یەکەم زانکۆیەکی عەسکەری کە بایەخ بە خوێندنی بالا بدات ، دانانی ئەم یاسایەش ، بە پێی نەخشەی سەرکردایەتی حزب و شۆڕشە لە رووی پەرەپێدانی هێزە چەکدارەکانەوەو بیناکردنی لەسەر شێوەی نوێترین ئوسلوبی زانستی و تەکنیکی .

دیسان لە چوار چێوەی نەخشەیەکدایە کە بە ئامانجی خەملاندنی قۆناغەکانی ئامادەکردنی زانستیانەی ئەفسەرەو گرتنی ئەو رێڕەوەی کە زوربەی زۆری ولاتان گرتویانەتەبەر بۆ هەلخستنی فرسەت لەبەردەم ئەفسەرە پێشینەکانداو کاربەدەستە مەدەنیەکان لە خوێندنی ناوکۆی کاروباری عەسکەری و سیاسی و ئابوری و کۆمەلایەتیدا کە پەیوەندی توندو تۆلیان بە ئیستراتیجیەتی دەولەتەوە هەیە .

بە پێی دانانەکەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش زانکوی (البكر) بۆ خوێندنی بەرزی عەسکەری دوو کۆلیجی تیا ئەبێ (جەنگ)و (بەرگری نیشتمانی) .

کۆلیجی (جەنگ) تایبەت ئەبێ بە خوێندنی بەرزی عەسکەری کە مەبەستی ئامادەکردنی ئەفسەری بالێوراو ئەبێ بۆ پلەی سەرکردایەتی و دەزگا بەرزەکانی ئەرکان لە رێگای بەرز کردنی پلەی شارەزاییانەوەو بەرە-

بڕوانە ل ٧

فەرماندەی دامەزرێنەر : رێگای یەکێتی عەرەب رێگای دیموکراتی یەتی شۆڕشگێڕانەی نەتەوەیی یە

لەوتارێکی فەرماندەی دامەزرێنەر لەقوتابخانەی ئامادەکردنی حزبیدا :

حیزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب ئامانجی گەورەی بۆخۆی دیاری کردوە کە ئەویش لە مەزنی نەتەوەی عەرەب و مێژوەکەیەوە هەلقولاوە

سەرکردەی فەرماندەی دامەزرێنەر هاوڕێ میشێل عفلق ئەمینداری گشتی حیزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب وتویەتی : رێگەی یەکێتیی عەرەب لە دیموکراتیەتی شۆڕشگێرانەی نەتەوەییدایە کە جەماوەر بەتێکڕاشان وەدەستی ئەهێنن .

هەروەها هاوڕێ فەرماندەی دامەزرێنەر لەو وتارەدا کە لە دەورەی پێنجەمی سەرکردایەتیکانی کەل و دەورەی چواردەهەمینی سەرکردایەتی تیپەکان دا لە قوتابخانەی ئامادەکردنی حزبی دا . پێری پیشکەشی کردوە وتویەتی : بەتەوەی عەرەب پێویستی بە جدیەت و راستگوی و ئیلیتزام هەیە بۆئەوەی ئەم قوناغەی ئیستا بکاتە قوناغی راپەڕین و وریابونەوە بۆ تەواوکردنی ئامانجەکانی حیزب و حیزبی بەعسی سوشیالیستی عەربی لەبەردەم راپەرینێکی نوێ و توانایەکی بەرزدایە بۆ تەواوکردنی ئامانجە نەتەوەیە گەورەکان .

هاوڕێ فەرماندەی دامەزرێنەر سەبارەت قوتابخانەی پەروەردەی حیزبی وتویەتی : ئەم قوتابخانەیە هیوایەکە لە هیواکانی حیزب وەمن دوای هەر بارێ دوێنێکی هاوڕێ تێکوشەرەکانی ئەم قوتابخانەیە هەست بەگەشی و دلخۆشی دوارۆژی حیزب و نەتەوەکەمان ئەکەم .

هاوڕێ سەرکردەی دامەزرێنەر ئەوەی دەستنیشان کردوە کە حیزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب ئامانجی گەورە گەورەی بۆخۆی دیاری کردوە کە ئەویش لە مەزنی نەتەوەی عەرەب و مەزنی مێژوەکەیەوە هەلقولاوە وە لەو توانایەی کە ئیستا هەیەتی و لەوتوانایەی کە لە جەرگی جەماوەرەکەیدایەو کە هەتا ئیستا بەشێکی کەمی لێ هاتۆتەدی بەلام لەگەل ئەوەشدا جێگایەکی جیهانی بۆخۆی گرتوە .

هەروەها وتویەتی : کاتێ حیزب ئەم ئامانجە دورو درێژو لە روانگە زانستیەوە گەورانە بۆخۆی دائەنێت تەماشاکات کە ئەلێت .. شت پێویستە پەنابەرێتە بەر بەچوکی دەست پێ ئەکات و لێوارێنێکی واقیعی ئەفسێکی

بڕوانە ل ٦

سەرۆکی فەرماندە سەرپەرشتی کۆنگرەی چوارەمینی پەرەسەندنی پیشەسازی دەکات

بەرێز احمد حسن البكر گورێکی سوشیالیستیە لە سەلماندی کە ستراتیژی رێگای وەکارخستنی هەمو پەرەسەندنی پیشەسازی لە سەرچاوە مادی و مرۆڤایەتیەعیراقدا ئامانجی پێك هێنانی ... بۆ وەدی هێنانی ئەم ئال و گۆرێکی کۆمەلایەتی ئامانجەو ئەوەش لە بەرچاو شۆڕشگێرانە لە ولاتداو دەگیرێ کە ئەوپەری کەلك لە بەرزکردنەوەی پلەی گوزەرانی زەمان وەربگیرێ بۆ پڕکردنەخەلك و وەدی هێنانی ئال و وەی جێگای ئەوەی لە دەستمان چوەو بەپەلەش هەولی بۆ دەدرێ .

بەرێز سەرەك احمد حسن البكر لە وتاری خۆیدا بەبۆنەی کردنەوەی چوارەمین کۆنفرانسی پیشەسازی ولاتانی عەرەبیەوە لە ئیوارەی رۆژی یەك شەممەی رابردودا کە لە لایەن بەرێز فلیح حسن الجاسم وەزیری پیشەسازی و کانەکانەوە خوێندرایەوە وتی : ئەم کونفرانسە لە قۆناخێکی ناسکی ئال و گۆڕو رووداوەکانگەکاندا دەبەسترێ کە لەمەیدانی ئابوری و سیاسیدا لە جیهاندا روودەدەن ، دەولەتە پەرەئەستێنەکان خەبات دەکەن بۆ ئەوەی شوێنی رەوای خۆیان لە جیهاندا بگرنەوەو بە هەمو توانایاشیان تێدەکۆشن ئابوری خۆیان پەرەپێبدەن و بەتایبەتی پیشەسازی نوێ لە ولاتەکانیاندا بمەزرێنن .

دەقی وتارەکە لەلاپەڕەی (٧)دایە .

هاوڕێ صدام حسین تۆدۆرۆف بەڕێ ئەکات

مۆرکردنی پرۆتۆکۆلی هاوکاری لەنێوان هەردولا

سەرلەبەیانی رۆژی شەممەی رابوردو بەرێز ستانکو تودورف سەرەك وەزیرانی کۆماری بولگاریای میللی ، دوای دیدەنیەکی رەسمی پێنج رۆژی کە لەسەرداخوازی بەرێز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش هاتبو بۆ ولات بەغدای بەجێهێشت .

لە فرۆکەخانە بە شێوەیەکی رەسمی بەرێ کراوەتەوە لە بەری کردنەکەدا بەرێز صدام حسین بەشداربوە ، هەروەها هەندێك لە ئەندامانی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و وەزیرەکان و سەرۆکی نێراوە دپلوماسێکان و فەرمانبەرە گەورەکان لەبەری کردنەوەی ئەو میوانەدا بەشداریان کردوە .

پێش ئەوەی سواری فرۆکەکەبێت بەرێز تودوروف دوعاخوازی لە بەرێزان دکتۆر سعدون حمادی وەزیری دەرەوە وەجێگری وەزارەتی دەرەوەو بالوێزی عیراق لە بولگاریا کردوە .

دوای ئەوە لەگەل بەرێز صدام حسین‌دا دەستیان کردە ملی‌یەكو سوپاسی ئەو میوانداریە گەرمەی کردوەو دەوروبەری سەعات ٣٠ر١٠ پێش نیوەرو ولاتی بەجێهێشت .

سەرلەبەیانی رۆژی شەممەی رابوردو هاوڕێیان صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و ستانکو تودروف سەرەك وەزیرانی بولگاریا لە کۆشکی ئاشتی لە بەغدا پروتوکولی فراوان کردنی هاوکاری کردنی مەیدانی کشتوکال و پیشەسازی و بنیاتنان و لێکۆلینەوەی جولیوجی بازرگانی دەرەوەیان مۆرکردوە .

بڕوانە ل ٨

لە پەیامی سەرۆك بەکر بۆ کۆنفرانسی رۆژنامە نوسانی عەرەبدا :

ئیمپریالیزم و زایۆنیزم و بەکرێ گیراوەکانیان تەقەلا دەدەن دەسکەوتەکانی جەماوەری گەلی عەرەب زەوت بکەن

جەزایر - ئا.د.ع : بەرێز سەرەك احمد حسن البكر سەلماندی کە هێزە ئیمپریالیستی و زایۆنیستیەکان و نۆکەرو بەکرێگیراوەکانیان لە ناوچەدا جارێك بەهێزی درندانەو جارێك بە تەماعوە بەزان و فریودان هەول دەدەن ئەو دەستکەوتە رزگاریخوازی و پێشکەوتنخوازانە لەناوبەرن کە کۆمەلانی نەتەوەی عەرەب بە دەستیان هێناون .. وە خەباتی بەر درێژی خۆیان هەروەها تێدەکۆشن بۆ لێدانی رێژیمە پێشکەوتوەکان و دانانی دەسەلاتدەکە لە ژێر دەسەلاتی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم و کۆنەپەرستیدا .

سەرەکی بەرێز باسی رووداوەکانی هەرێمی لوبنانی کردو گوتی ئەوەی لە لوبنان کرا ئەلقەیەکی مەترسیداری پیلانی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم بو کە دەستەراستی و گۆشەگیرەکان بەهاوپەیمانی هێندێك هێزی عەرەبی کە لە رێگای خەباتی نەتەوایەتی لایانداوە جێبەجێی دەکەن .

ئەمە لەو پەیامەدا هاتوە کە بەرێز سەرەك احمد حسن البكر بۆ پێنجەمین کۆنفرانسی یەکیەتی رۆژنامە نوسانی

بڕوانە ل ٦

سەروتار :

لە بەر رۆشنایی بەیاننامەی هاوبەشی عیراق و بولگاریادا

هاریکاریەکی بنیاتنەروقەناعەتێکی پڕبەدل

لەکۆتایی سەردانەکەی بەرز ستانکۆ تودۆرۆف ، سەرەك وەزیرانی بولگاریای میللی لە ولاتە تێکوشەرەکەمان لەسەر بانگکردنی بەرز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش، بەیاننامەیەکی هاوبەشی دەرکرا کە تێیدا باسی ئەلێك مەسەلەی بایەخدار لەلای هەردوو ولاتە دوستەکە کراوە ، جگە لەمەسەلەی عەرەبی و نێودەولەتیەکان .

پەیوەندی نێوان هەردوولاتە دۆستەکە گۆرانێکی یەکجار دیاری بەسەرداهات دوای ئەو سەردان و سەردانەوە پەیوەندیە تایبەتیانەی سەرۆك احمد حسن البكر و بەرز تۆدۆر جیفکۆف سەرۆکی ئەنجومەنی دەولەتی کۆماری بولگاریای میللی بەجێیان هێنا ، و سەردانەکەی بەرز صدام حسین کەدا ... قۆناخێکی نوێ بو لەپتەوکردنی پەیوەندی نێوان عیراق و بولگاریادا .

پتەوکردنی بەردەوامی پەیوەندی عیراق و بولگاریا ، ئاوێنەی ئارەزووی سەرکردایەتی هەردوولاتەکەیەو نیشاندەری هەلوێستی مەبدەئی هەردو لایە لەمەیدانی دوژمنایەتی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم و کۆنەپەرستیدا هەروەها دەرخەری ئەو بایەخەیە کە هەردولا ئەیدەن بەمەسەلەی ئاسایش و هێمنایەتی و ئاشتی جیهانی و پشتگیری کردنی ئەو گەلانەی بۆ ئازادی و پێشکەوتن تێئەکۆشن .

لەبەیاننامەکەدا هەردولا بایەخیان داوە بەکاروباری ئەنجومەنی هاوبەشی عیراق و بولگاریا بۆ هاریکاری ئابوری و زانیاری و هونەری ، وەزیاتر گرنگی ئەو وەسیقەیەیان دەرخستوە کە لەسەردانەکەی بەرز تۆدۆرۆفدا لەعیراق ئیمزا کراوە. ئەم وەسیقەیە بریتیە لە پرۆتۆکۆلی بەربلاوکردنی هاریکاری لەلایەنەکانی کشتوکال و پیشەسازی و خانوبەرەو پشکنینی جیۆلۆجی و بازرگانی ناوخۆیی .

بەیاننامە هاوبەشەکە هەروەها یەکگرتن وزیەکی

بڕوانە ل ٨

- هاوکاری -

٨ی کانونی یەکەم رۆژێکی پڕشنگدارە

هەفتەی رابوردو بیرەوەری یەکەم سالی خۆمالی کردنی دوابەشی بێگانەبو لە کۆمپانیای نەوتی بەسرەدا .. لە رۆژی هەشتەمی مانگی کانونی یەکەمی سالی پاردا سەرۆکی فەرماندە احمد حسن البكر هەوالی خۆمالی کردنی ئەوبەشانەی راگەیاند ، بەوجۆرە ولات بە تەواوی دەستی گرت بەسەر سامانی نەوتداو کۆتایی بە دەسەلاتی بێگانە هێنا و گەورەترین سەرچاوەی ئابوریمانی لەژێر دەسەلاتی بێگانە قوتارکرد .

گومان لەوەدانی یە کە ئامانجی خۆمالی کردنی نەوت و دەرهێنان و رزگار کردنی لە چنگی دەسەلاتی بێگانە ، یەکێکە لە ئامانجە گەورەکانی شۆڕش ، کە ئەویش لە

بڕوانە ل ٧

هاوڕێ صدام حسین دوێنێ گەیشتە جەزائیر

جەزایر - ئا.د.ع

سەر لە ئێوارەی رۆژی سێ شەممەی رابوردو بەرێز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە بلگرادەوە لەگەل وەفدەکەی تەکیا گەیشتە پایتەختی جەزایر ئەویش بو سەردانێك لە جەزایر .

لە فرۆکەخانەی جەزایری دەولی پێشوازیەکی رەسمی بەرێز صدام حسین و وەفدەکەی تەکی کراوە وە لە پێش هەمو پێشوازی کەرانەوە عبدالعزیز بوتفلیقە ئەندامی ئەنجومەنی شۆڕشی جەزایرو وەزیری دەرەوەی چوە بەپێشوازی بەرێز مامۆستا صدام حسینەوە وە لەو پێشوازیەدا ئەندامانی ئەنجومەنی شوڕش و وەزیرەکان و پارێزگاری پایتەخت و فەرمانبەرە گەورەکان و ئەندامانی سلکی دپلوماسی عەرەب و بێگانەو بالوێزی عیراق لە جەزایرو ئەندامانی بالوێزخانەی عیراق و عیراقیەکانی جەزایر بەشدار بون .

وە هەر کە فرۆکەکەی بەرێز صدام حسین لە فرۆکەخانە نیشتەوە بەرێزان بالوێزی عیراق و بەریوەبەری میوانداری سەرۆکایەتی کۆماری بەپیرەوە چون دوای دابەزینی بەرێز صدام حسین لە فرۆکەکە تەوقەی لەگەل پێشوازیکەرانی لە ئەنجومەنی شۆڕش و وەزیرەکان و پارێزگاری پایتەخت و فەرمانبەرە گەورەکان کردوە دوای ئەوە منالێك چەپکێ گولی پێشکەش مامۆستا صدام حسین کردوە دوا بۆ لێکۆلینەوەی ئەو مەسەلانەی بەدوای پاسەوانی کۆمار مۆسیقای سلاوی نیشتمانی عیراق و جەزایریان لێداوە ، دوای ئەوە پاسەوانی شەرەفی پشکنیوە کە بو سلاوی بەرێزی لە فرۆکەخانە ریز بوبون ، دوای ئەوە تەوقەی لەگەل سەرۆکی هەیئە دپلوماسیە عەرەب و بێگانەکانی جەزایر کردوە لەگەل ئەندامانی بالوێزخانەی عیراق و ئەو عیراقیانەی بەپیرەوە چووبون .

لە فرۆکەخانە لە هولی شەرەف بەرێز صدام حسین بەرۆژنامە نوسەکانی راگەیاندوو وتویەتی : ئێمە وەك ولاتێکی برا سەر لە جەزایر ئەدەین وە وەك ولاتێکی پێشکەوتنخواز جارو بار لەگەل **پەیوەندی بەپەرەپێدانی پەیوەندی دوو قولیانەوە هەیە کە ئەویش چاکی گەلی عیراق و گەلی جەزایرو نەتەوەی عەرەبی تێدایە . هەر وەها وتویەتی .. هەلوێستی ئێستای عەرەب دو چاری نارەحەتیەکی گران و هێرشێکی ئیستیعماری فراوان بوە جۆرە شێوەیەکی نوێی تێدا بەکار ئەهێنن .. هەر وەها وتویەتی :**

بەلام ئەم قۆناغە نارەحەتە بەناوەرۆکی سەرجەمی مێژودا بە هەلوێستێکی وەختی دائەنێین ، کە ئەبێ ئەویش بە وەرگرتنەوەی جلەوی دەست پێشکەری گەلی عەرەب کۆتایی بێت ..

ئەوە بو بەرێز صدام حسین دوێنێ بەیانی بەلگرادی

بڕوانە : ل ١١

Institut Kurde de Paris

زۆرانبازی هه‌میشه‌یی نێوان گه‌لانی خاوه‌ن نه‌وت و کۆمپانیا مۆنۆپۆلی‌یه‌کانی نه‌وت

ئه‌ی گه‌له تێکۆشه‌ره‌که‌مان : ئێمه ئێستا که به‌و ئیمپریالیست و مۆنۆپۆله‌کانی نه‌وتی ساخ ئه‌که‌ینه‌وه که خواستی شۆرش و جه‌ماوه‌ر له حیساب و بۆچونه‌کانیان به‌هێزتره ، ئێمه بوون که ته‌فره‌مان بۆ ئیمپریالیزم ئه‌خوارد و شه‌ری به‌گه‌زدا و وونمان له ئه‌لدا کرد وه ئه‌شتوانین دروشمه‌کانی قۆناخی ئاینده ده‌ست نیشان بکه‌ین و به‌شێوه‌یه‌کی واراسته‌وخۆ جێبه‌جێیان بکه‌ین که خواسته‌مان له‌وده‌ساخ ئه‌کاته‌وه که قوربانی به‌که‌م بده‌ین له‌پێناو زۆردا .. وه‌قوربانی به دیارده‌کانی ده‌ست بلاوی (ترف) بده‌ین له خۆویخۆراگرتندا . دروشمه‌ی هوشیاری و به‌ئاگایی و هاوکاری بۆ به‌ره‌نگاری کردنی ده‌سیسه‌کانی ئیمپریالیزم و ده‌سته‌به‌ربوونی پێداویستی‌یه‌کانی سه‌رکه‌وتن ، دروشمێکی ئه‌ترواوانه که به‌رزی ئه‌که‌ینه‌وه جه‌ماوه‌ر به‌رزی ئه‌کاته‌وه و ئه‌یکات به راستی‌یه‌کی به‌رزوبلند .

جه‌ماوه‌ری گه‌له مه‌زنه‌که‌مان :

کۆمپانیا مۆنۆپۆله‌کان به‌شێوه‌یه‌کی وابانش ئه‌هاتنه پێشه‌وه که له‌گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی‌یه‌کانیان له‌م وڵاته‌دا بگونجێت . کۆمپانیاکان به‌م کرده‌وه‌یه‌یان ئه‌هاته‌یان به‌مافی ئه‌م گه‌له‌کردو خۆیان له‌و داواکاری‌یه ره‌وایه گێل کرد که له ماوه‌ی به‌تووندی ئاگادارکردنه وه‌ک ئه‌دا (انذار) ده‌ست نیشان کرابوو .

له‌به‌رامبه‌ر ئه‌مه‌دا ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆرش به‌ناوی گه‌له‌وه بریاری یاسای میللی کردنی کاروباری کۆمپانیای نه‌وتی سنوورداری عیراقی ژماره -٦٩-ی ساڵی ١٩٧٢ی ده‌رکرد که له‌کاتی ده‌رکردنی‌یه‌وه له‌ئه‌مڕۆوه یه‌کی حوزه‌یران کاری پێ‌ئه‌کرێ .

به‌م شێوه‌یه سه‌رۆکی سه‌رکرده‌یه‌ی فه‌رمانده روویه‌کی تری رووه‌کانی زۆرانبازی به نێوان شۆرشی حه‌قده‌ی ته‌ممووز ئیمپریالیزمی جیهان رائه‌یاند ، ئه‌و شۆرشه‌ی که مافه‌کانی ئه‌م گه‌له‌ی‌وه ده‌ستخسته‌وه ، ئه‌و مافانه‌ی له‌لایه‌ن کۆمپانیا مۆنۆپۆله‌کانی نه‌وته‌وه زه‌وت کرابوون و بۆ ماوه‌یه‌کی دوورو درێژ حوکمڕانیان به‌سه‌ر به‌رهه‌م هێنانی نه‌وت و ناردنی بۆ بازاڕو نرخ دانانی‌دا ئه‌کرد .

گرنگترین ده‌سکه‌وته‌کانی شۆرشی حه‌قده‌ی ته‌ممووز ، میللی کردنی کاروباری کۆمپانیای نه‌وتی عیراق و به‌کار خستنی نیشتمانی یانه‌ی نه‌وت بوو له‌هه‌موو قۆناخه‌کانیدا و به‌شێوه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆییانه له‌گه‌ل په‌یوکردنی که‌شتی ئه‌لی (اسطول) نه‌وت و بنیات نانی هێلی ستراتیجی . میللی کردنی نه‌وت کارێکی سه‌روه‌کی ئاسان نه‌بوو به‌ڵکوو زۆرانبازی له‌گه‌ل ئیمپریالیزمی جیهاندا . کارتێلی جیهانی نه‌وت که له‌وه‌وبه‌ر ده‌ستی به‌سه‌ر ٩٢٪ی وڵاتی تروسه‌خت‌تر کرد . پاشه‌که‌وتی جیهانی نه‌وت و ٨٨٪ی به‌رهه‌م هێنان و ٩٨٪ی بۆری‌نه‌وت گواستنه‌وه‌ی ٦٦٪ی که‌شتی ئه‌لی گواستنه‌وه‌ی نه‌وت و ٧٩٪ی وزه‌ی پالاوتن و پوخته کردنی (تکریر) نه‌وتی دنیادا گرتبوو ، هه‌ر له‌و رۆژه‌وه زه‌بری جه‌رگ بڕیان به‌رکه‌وت که یه‌کێتی سۆڤییه‌ت و رۆمانیا پیشه‌سازی نه‌وتیان میللی کرد ، ئێستاش له‌گه‌ل له‌بارمه‌تی داتی ولاتانی خاوه‌ن نیشتمانی به‌هێزی نه‌وت بوون سه‌رکه‌وتنی بزوتنه‌وه‌ی نه‌وت و پشتگیری کردنیان بۆ که به‌هۆیه‌وه ئه‌م ولاتانه رزگاریخوازی نیشتمانی له‌زۆر ده‌ستخستنه‌وه‌ی مافه توانیان خۆیان له‌به‌رده‌م ولاتانی جیهاندا زه‌بریان به‌رنه‌که‌وێ . ره‌واکانیان ئه‌ویش له‌رێگای مۆنۆپۆله‌کانی نه‌وت رزگارکه‌ن و ناردنی بسپێرن و ته‌کنیکی داهاته‌کانی نه‌وتیان راسته‌وخۆ ئۆردوگای سوشیالیستی و بۆیان سه‌ره‌رای جه‌ندین ته‌ن ره‌نێو بێن . هه‌روه‌ها ئه‌م له‌پێشه‌وه‌ی یه‌کێتی سۆڤییه‌ت، ئامێرو که‌ل و په‌ل ئه‌مانه‌ش یارمه‌تی ئۆردوگایه که‌شتی ئه‌لی ده‌ورێکی دیاریان گێرا ده‌ری بنیات نانی بنجینه‌ی گواستنه‌وه‌ی نه‌وتی دانـ

یارمه‌تی دانانی بناخه‌ی پیشه‌سازی نه‌وت و پێترۆ کیمیایی نیشتمانی‌دان .

راسته‌وخۆ به‌رهه‌م هێنان و ره‌نیو هێنانی داهاتی نه‌وت باشترین نموونه‌ی خۆکرده بۆ ده‌ست برتن به‌سه‌ر ئه‌م داهاتانه‌دا دووز له هه‌موو جۆره حوکمڕانی‌یه‌کی بێگانه .

عیراقی حه‌قده‌ی ته‌ممووز به‌تووزه‌ی رابه‌ری ئه‌و ده‌وڵه‌تانه دائه‌نرێ که‌توانییانه کۆت و زنجیری کارتێلی نه‌وت بشکێنن و به‌که‌م نیشتمانی دانه نه‌وت بهێننه به‌رهه‌م و بازاڕی نیشتمانی و ده‌ره‌کی بیبه‌نه بازاڕه‌وه بۆ فرۆشتن .

رێکخراوی ئۆپێک به‌هه‌ر جه‌نده‌ش ناکۆکی پێشه‌یی له‌نێوان رژێمه سیاسی نوێنه‌رانی‌دا هه‌یه ، ئه‌راده‌یه‌کی زۆر له‌و وتووێژه‌دا سه‌رکه‌وت که له‌گه‌ل کۆمپانیا مۆنۆپۆله‌کانی نه‌وت‌دا کردی و که ئه‌نجامه‌که‌ی مۆرکردنی رێککه‌وتنه‌که‌ی ساڵی ١٩٧١ی تاران و هه‌ردوو رێککه‌وتنی ته‌رابلسی غه‌رب و رۆژهه‌ڵاتی ده‌ریای سپی . ناوه‌راست بوو له‌هه‌مان ساڵدا .

ئه‌م رێکخراوه ساڵی ١٩٦١ به ده‌ست پێشکه‌ری عیراق دامه‌زرا دوای ئه‌وه‌ی کۆمپانیا مۆنۆپۆله‌کانی نه‌وت ده‌ستیان کرد به‌که‌م کردنه‌وه‌ی نرخی نه‌وتی خاوی بۆ ده‌ره‌وه ناردراو ئه‌و نه‌وته‌ی ئه‌و مۆنۆپۆلانه حوکمڕانی‌یان له‌به‌رهه‌م هێنان و ناردنه بازاڕو دیاری کردنی نرخه‌که‌ی‌دا ئه‌کرد . بۆیه ئه‌م رێکخراوه بۆ پاراستنی ئاستی نرخی نه‌وتی خاو پاراستنی له‌شکان دامه‌زرا . ئه‌توانرێ بوترێ ، دامه‌زراندنی رێکخراوی ئۆپێک زنجیره‌یه‌کی نوێیه له خه‌باتی گه‌لانی نه‌وت بۆ ده‌ره‌وه ناردن و له زۆرانبازی توندوسه‌ختیاندا له‌گه‌ل کۆمپانیا مۆنۆپۆله‌کانی نه‌وتدا .

له‌دووی حوزه‌یرانی ساڵی ١٩٧٣ هه‌شت ده‌وڵه‌تی ئه‌ندام له‌رێکخراوی ولاتانی نه‌وت بۆ ده‌ره‌وه ناردوه ـ ئۆپێك ـ توانیان رێککه‌وتنێکی نوێ ده‌رباره‌ی چاککردنی نرخی رابه‌یه‌نراوی نه‌وتی خاو ، له‌گه‌ل کۆمپانیا مۆنۆپۆله‌کانی نه‌وت مۆربکه‌ن ، ئه‌و نرخه‌ش به‌بنچینه‌ی پاره‌دان دائه‌نرێ له‌سات و سه‌ودای نه‌وتدا .

ئه‌و ده‌وڵه‌تانه ئه‌مانه‌بوون : عیراق ، کوێت ، ئێران ، سعودی‌یه ، ئه‌بو ظبی ، لیبیا ، قطر ، نێجیریا . به‌ڵام سێ ده‌وڵه‌ت ، جه‌زایر ، فه‌نزویلا ، ئه‌نده‌نیسیا ، ئه‌م رێککه‌وتنه‌یان مۆرنه‌کرد چونکه خۆیان یاسایان ده‌رکردبوو به‌هۆیه‌وه له‌یه‌ك لایه‌نه‌وه به‌بێ ئه‌وه‌ی به‌نا به‌رنه به‌ر وتووێژ زیاد بوونی نرخی نه‌وتی خاویان ئه‌مین کردبوو .

ئه‌م رێککه‌وتنه‌ی دوایی پاشکۆیه‌که بۆ رێککه‌وتنه‌که‌ی جنێف پاڵ ئه‌کات که ، له ٢٠ی کانوونی دووه‌می ساڵی ١٩٧٢دا مۆرکرا له‌گه‌ل ئه‌و رێککه‌وتنانه‌ی تر که‌ئه‌مه ئه‌چێ و له‌ئایاری حوزه‌یرانی ساڵی ١٩٧١دا له‌نێوان شه‌ش وڵاته‌که‌ی خلیجی عه‌ره‌ب و لیبیاو نێجیریا له‌لایه‌ك و کۆمپانیاکانی نه‌وت له‌لایه‌کی تر مۆرکرا .

هه‌روه‌ها به‌پێی ئه‌م رێککه‌وتنه ، که چاککردنی ئه‌و مه‌عادڵه‌یه‌ی که له ساڵی ١٩٧٢ له جنێف مۆرکرا ، نرخی نه‌وت ده‌ستکاری ئه‌کات و تێکڕای راده‌ی ئه‌و پاره‌یه فراوان ئه‌کات که له حیسابدان ئه‌نوێ بۆ یا زه‌ی مه‌عاده‌له‌که وا لێ ئه‌کات ئه‌بێ ئه‌وه ونیان بێ و جه‌مو جوولی پاره سه‌ره‌کی‌یه‌کان بنوێنێت ، به‌رامبه‌ر به دۆلاری ئه‌مه‌ریکا که نرخی رائه‌یه‌نراوی نه‌وتی بۆ ده‌ره‌وه نێردراو

بروانه ل ٨

هێزه‌کانی ناوبژی کاری عه‌ره‌بی له‌ خزمه‌تی پیلانی رێکه‌وتندا

دوای ئه‌وه‌ی ، هێزه‌کانی رژێمی سوریا ، که به‌پێی بریاره‌کانی کونگره‌ی ریاض و قاهیره ، له‌ناو « هێزه‌کانی ناوبژی کاری عه‌ره‌بی »دا کاره‌ئه‌که‌ن له‌ده‌ست به‌سه‌راگرتن و داگیرکردنی شارو ناوچه سه‌ره‌کیه‌کانی لوبنان بووه‌وه ، ده‌رکه‌وت ، ئه‌و هێزانه به‌پێی ئه‌و رێگاو شوێنه‌ی له نه‌خشه‌ی ئیمپریالی و کۆنه‌په‌رسته‌کاندا ، به‌مه‌به‌ستی له‌ناوبردنی بزوتنه‌وه‌ی به‌رگری و بزوتنه‌وه‌ی نیشتمانی لوبنان کێشراوه ئه‌رکی سه‌رشانی خۆی راپه‌ڕاند ، چونکه له‌چوار چێوه‌ی ئه‌م نه‌خشه‌یه‌دا ، نه‌خشه کونه‌که‌ی به‌جێ هێناوه که بریتیه له‌داگیرکردنی شوێنه‌کانی نیشته‌مان په‌روه‌ره‌کانی لوبنان و دانانی هێزێکی ره‌مزیش که ده‌ستێکی ئه‌وتۆی نه‌بوا له‌وناوچانه‌دا که هێزه گوشه‌گیره‌کان ده‌ستیان به‌سه‌راگرتوه .

جۆری دابه‌ش کردنی عه‌سکه‌ری ئه‌و هێزانه‌ی به « ناوبژی کاری عه‌ره‌بی » ناوئه‌برێن ، له خۆوه و رێکه‌وت نه‌بووه ، به‌ڵکو ، به‌پێی جێبه‌جێ کردنی به‌شه‌کانی تری ئه‌و نه‌خشه پاکۆدانه‌یه رژێمی سوریای گومڕا راپه‌راندن و جێبه‌جێ کردنی پاشماوه‌که‌ی خستۆته ئه‌ستۆی خۆی ، جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هێزه‌کانی سوریا هه‌ر له سه‌ره‌تای به‌رپابوونی زۆران بازی‌یه‌که‌ی ناو لوبنانه‌وه ، لایه‌نێك بوه له‌و زۆران بازی‌یه‌و به‌ته‌واوی و ئاشکرا لایه‌نی گوشه‌گیره‌کانی دژی بزوتنه‌وه‌ی به‌رگری و نیشتمانی لوبنانی گرتوه ، بۆیه ، جۆری دابه‌ش کردنی هێزه‌کانی رژێمی سوریا که له‌ژێر جه‌تری ناوبراو به‌هێزه‌کانی ناوبژی کاری عه‌ره‌بدا کارئه‌که‌ن ، به‌و شێوه‌یه‌ی ئێستا ئه‌یبینین ، شتێکی ئاسایی‌یه .

ئه‌گه‌ر هێزه ناوبراوه‌کان به « ناوبژی کار » به‌راستی مه‌به‌ستی چه‌سپاندنی ئاسایش و هێمنی بووایه ، په‌نا ئه‌ئه‌برایه به‌ر ئه‌م جۆره کارو باروهه‌ڵانه ، به‌ڵام ، ئه‌و هێزانه که به‌شی هه‌ره‌زۆری ، له هێزه داگیرکاره‌کانی رژێمی سوریا پێکهاتوه ، ته‌نیا ئه‌به‌ستیان ، گه‌مارۆ دانی جێگاسوپایه‌کانی بزوتنه‌وه‌ی به‌رگری و هێزه‌نیشتمانیه‌کانی لوبنانه ، ئینجا هه‌ناوانان به‌ره‌و قۆناغه‌که‌ی تر ، که چه‌ك کردنی جه‌نگاوه‌ره‌کان و دوایش مل پێ که‌چ کردنیان بۆ رازی‌بوون به رێککه‌وتنی خۆبه‌ده‌سته‌وه ده‌رانه .

له‌پاڵ دابه‌ش کردنی به‌ئه‌نقه‌ست و نه‌خشه‌کێشراوی هێزه عه‌سکه‌ری‌یه‌کان ، له‌ناوچه‌کانی لوبنان و له هه‌ر لایه‌ك هێزه‌کانی به‌رگری و بزوتنه‌وه‌ی نیشتمانی تیایه ، هێز و ده‌سته‌ی مه‌ده‌نی تری دوژمنی بزوتنه‌وه‌ی نیشتمانی خۆیان کردوه به لوبناندا ، تا کاروباری ده‌ستدرێژی و فاره کردنی دژایه‌تی له‌گه‌ل بنکه نیشتمانیه‌کان به‌جێبهێنن و رێگا بۆ ده‌ست تێوه‌ردانی هێزه عه‌سکه‌ریه‌کان بکه‌نه‌وه .

ئه‌و پیاهه‌ڵشاخان و بیانو گرتنانه‌ی له شاری به‌یروتدا له‌لایه‌ن که‌سانی سه‌ربه رژێمی به‌کرێ گیراوی سوریاوه دژی رۆژنامه‌کانی « بیروت » و « المحرر » و هه‌ندی دام و ده‌زگای بزوتنه‌وه‌ی به‌رگری له خێزه‌تگای « حبرا » کران ، نیه‌تی چه‌په‌ڵیان دژی بزوتنه‌وه‌ی نیشتمانی و به‌رگری ساغ ئه‌کاته‌وه .

جا ئه‌گه‌ر ، هه‌ر له‌مانگی حوزه‌یرانی رابوردووه‌وه هێزه‌کانی رژێمی گومڕای سوریا هه‌وڵی ئه‌وه ئه‌دا بگاته ناوچه‌ی هێزه نیشتمانیه ناوکوی‌یه‌کان تا ئه‌و نه‌خشه‌یه‌ی له ئه‌ستویه‌تی رای‌بهێنێ و به‌هێزی عه‌سکه‌ریش ئه‌مه‌ی بۆ نه‌گونجا ، ئه‌وا ئه‌مرۆ له‌ژێر چه‌تری ناوبراو به « هێزه‌کانی ناوبژی کاری عه‌ره‌بی »داو پشت به‌بریاری (ره‌وای) کونگره‌ی ریاض و قاهیره بێ ئه‌نێته ئه‌و ناوچانه ، تا هه‌مان ئه‌رکی مه‌به‌ستی دیاری کراوی جێبه‌جێ بکا .

ئه‌وه‌ی ئه‌مرۆ روو ئه‌دا ، ئه‌نجامی بریاره‌کانی هه‌ردوو کونگره‌ی ریاض و قاهیره‌یه‌و ئه‌م ئه‌نجامانه‌ش سه‌یر نین ، به‌ڵکو هه‌ر له ده‌رچونی بریاره‌کانی کونگره‌ی شه‌ش قولی ریاضه‌وه چاوه‌رێ ئه‌کران و ئه‌و به‌یاننامه‌یه‌ی سه‌رکردایه‌تی نه‌ته‌وه‌یی حزبی به‌عسی سۆشیالستی عه‌ره‌ب سه‌باره‌ت به بریاره‌کانی کونگره‌ی ریاض ده‌ری کرد ئه‌مه‌ی سه‌لماندوه :

(ئه‌گه‌ر ئه‌و بریارانه جێبه‌جێ بکرێن و سه‌رنج له هۆجه‌وهه‌ریه‌کانی کێشه‌ی لوبنانی نه‌درێ و بریار له‌سه‌ر کشانه‌وه‌ی هێزه داگیرکاره‌کانی سوریا نه‌درێ که هه‌ڵوێستی لوبنانی له مانگی حوزه‌یرانی رابوردوه‌وه ئه‌قاندوه ، ئه‌وا کێشه‌ی لوبنانی بێ ئه‌نێته قوناغێکی نوێی ترسناکه‌وه .)

جا ، ئه‌گه‌ر کێشه‌ی لوبنان ، له رابوردودا کوشتن و وێران کاری دی ، ئه‌وا قوناغی ئێستاو داهاتو ، به کرده‌وه پاکۆدانی هێزه نیشتمانیه‌راسته‌قینه‌کان و بزوتنه‌وه‌ی به‌رگری ئه‌بینێ له‌پاڵ رۆیشتن له‌سه‌ر رێگای جێبه‌جێ کردنی ئه‌ڵقه‌کانی تری نه‌خشه‌ی رێکه‌وتن‌دا .

ره‌سه‌نی تاقی کردنه‌وه‌ویه‌کێتی گه‌ل بناغه‌ی ده‌سکه‌وته‌کانی یوغسلافیایه

له ٢٩ی مانگی تشرینی دووه‌می رابوردوا ٢٣ ساڵ به‌سه‌ر ئه‌و بریاره‌دا تێ‌په‌ڕی که ئه‌نجومه‌نی رزگاریخوازی نیشتمانی دژ به‌فاشیزم له یوگسلافیا له ٢٩ی هه‌مان مانگی ساڵی ١٩٤٣دا له باره‌ی دامه‌زراندنی حکومه‌تێکی گه‌لی‌یه‌وه ده‌ری کرد .. که ئه‌و حکومه‌ته‌که له دوای رزگاربون دیاری بکرێ . وه ئازادی به رژێمی پاشایه‌تی وئه‌و حکومه‌ته دوور وڵاته‌ی له‌له‌نده‌نیش بهێنرێ که هاریکاری له‌گه‌ل جه‌حفه‌له هیتله‌ریه‌کانا له ناوه‌وه ئه‌کرد که له نیسانی ساڵی ١٩٤١ه‌وه ده‌ستی به‌سه‌ر وڵاتدا گرتبو .

به‌درێژایی ئه‌م ساڵانه خه‌ڵکێکی زۆر پرسیارله‌وه ئه‌که‌ن ، که ئه‌بێ سه‌رچاوه‌ی هێزی تاقی کردنه‌وه‌ی یوغوسلافیا ئه‌بێ له چیدا بێت که وای لێ کرد بتوانی دوده‌ست‌که‌وتی مێژویی گه‌وره‌وه‌دی بهێنێت : شکاندنی هێزه نازیه‌کان که ژماره‌یان پتر له ٣٠ فیرقه سه‌رباز ئه‌بون و به‌نازه‌ترین و وێران که‌رترین چه‌ك چه‌کدارکرا بون ، ئه‌ویش له‌لایه‌ن هێزه‌کانی ئه‌نساره‌وه که‌له‌بنه‌ره‌تدا له جوتیارو کرێکاران پێکهاتبوو که‌ی ده‌ستیشیان بڕتی بو له تفه‌نگ و ئه‌و جۆره چه‌که‌ی که کۆنانه‌ی له شه‌ڕ پابا‌یه‌خێکی ئه‌و تۆیان ئه‌ئبو .. بنیات نانی ده‌وله‌تێکی هاوچه‌رخ له دۆخێکی ئێجگار سه‌خت و ئاڵۆزدا .. سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش یوغوسلافیا له ماوه‌ی زۆر له هیچ که‌مترەوه ده‌ستی کرد به‌بنیات نانه‌وه‌ی ئابوری وڵات، ماوه‌ی ئه‌و چوار ساڵه‌ی شه‌ڕی رزگاری خاپاندی وزه‌یه‌کی زۆری له‌ناودا بو ، وه به‌شێکی زۆری توانای ئابوری له‌به‌ر بڕیبو .

که چی له‌گه‌ل ئه‌مانه‌شدا یوغسلافیا توانی زۆر شت بکات .

ئه‌وه‌بو له ناو خۆدا بۆ نمونه ساڵی ١٩٧٥ توانی ٦٪ی داهاتی کۆمه‌لایه‌تی زیادبکات وه ٥ر٧٪ به‌رهه‌می پیشه‌سازو ٥ر٢٪ به‌رهه‌می کشتوکاڵ و ٥ر٣٪ هه‌یه . به‌رهه‌می ئیش زیاد بکات و له مه‌یدانی ده‌ره‌وه‌شدا توانیوتی له بزوتنه‌وه‌ی بێ لایه‌نیدا ده‌وری سه‌رکردایه‌تی ببینێ ، که بێ‌گومان ئه‌و بزوتنه‌وه‌یه ئه‌مڕۆ له سیاسه‌تی جیهانیدا ده‌ورێکی دیارو ئاشکرای خۆی هه‌یه . نهێنی پشه‌وی و خۆراگرتنی یوغسلافیا له دوو شتدا خۆی ئه‌نوێنێ :

● ره‌سه‌نی تاقی کردنه‌وه‌که‌و ره‌نگدانه‌وه‌یه‌کی پاك و ته‌واوی ئه‌و زروفه تایبه‌تی‌یه‌ی نیشتمانی یوغسلافیا هه‌یبوه ، هه‌ر له سه‌ره‌تاوه تاقی‌کردنه‌وه‌که رێکخستن و چوارچێوه‌یه‌کی ئه‌وتۆی دیاری‌کرد که له که‌لیدا نه‌ونجا . بۆ نمونه دوای مانگێکی هێرشی ئه‌لمانیا ئه‌نجومه‌نی رزگاری پێکهێنا که ئه‌م که‌وته رێکخستن و خه‌ڵك ئاماده‌کردن له ساڵی دووهه‌مدا ئه‌نجومه‌نی رزگاری نیشتمانی دژ به فاشیزمی پێکهێنا ، ئاله‌م ئه‌نجومه‌نانه ده‌سه‌ڵاتی ته‌نفیزی و یاسادانانی ده‌وله‌ته نوێکه پێکهێنرا .

وه به دوای رزگاربون له ئاداری ساڵی ١٩٤٥داو دامه‌زراندنی رژێمی کۆماری له‌مانگی تشرینی دووه‌می ساڵی ١٩٤٥دا ، ئه‌م ده‌وله‌ته کۆتبه‌یه مه‌رکه‌زیه‌تی ره‌چاوکرد بۆ به‌ره‌نگاربونه‌وه‌ی ئه‌و ئیروگرفتانه‌ی به‌رواید ئه‌ئه‌قینه‌وه ، به‌ڵام وازی له‌وه

بروانه : ل ١١

ئابوری به‌ریتانیا به‌ره‌و کوێ ئه‌ڕوات ؟

له ئه‌نگاه‌مه‌دا به‌رده‌وام گرانی ئه‌بردوایه ، به‌جۆرێکی ئه‌وتۆ که له وڵاتانی تردا شتی‌وا به‌دی ناکرێت . ئارا‌ڵ‌دا وه گونجان له‌گه‌ل داشکانی نرخی پاره‌دا بوو به کارێك خۆیان پێ له‌ قوتارناکرێت .

ئه‌وه‌ی سه‌رنج راکێشه ئه‌وه‌یه که وه‌زاره‌تی خه‌زێنه‌ی به‌ریتانی و بانقی مه‌رکه‌زی بایه‌خێکی زۆریان داوه به‌وکاره‌ی که ئاراهی له ئابوری به‌ریتانیا بریوده که‌ی و چۆن ئه‌توانن جڵه‌وی رژێمی نرخی پاره گۆڕینه‌وه بگرنه‌وه ده‌ست؟ ئێواه ره‌... کان وا حه‌زئه‌که‌ن که به‌ره‌به‌ره نرخی جونه‌یهی ئه‌سته‌رلینی بڵند بکه‌نه‌وه .. چونکه ئه‌وه هیچ نه‌بێت پاره‌ی پاشه‌که‌وتی به‌ریتانیا له‌و پاره گران به‌هایانه‌ی هه‌یانه هیلاك نابێت ، به‌ڵام ئه‌وان به‌م شێوه‌یه ورده‌ورده جڵه‌وی روداویان له‌ده‌ست ده‌رئه‌چێت .

کاتێ ئه‌م نشێویه‌ی دواییه‌یان مه‌ترسی کارێکی کوتوپڕی نایه‌وه لێپرسراوانی سیاسه‌تی پێره ناچاربون که به‌شێکی زۆری پاشه‌که‌وتی پاره‌ی گران‌به‌هایان بخه‌نه‌کار ئه‌ویش بۆ به‌ره‌نگاربونی داشکانی نرخی جونه‌یهی ئه‌سته‌رلینی و چاره‌سه‌ر کردنی ئه‌و داشکانه .

ئه‌وه بۆ حکومه‌تی به‌ریتانیا ساغ‌بۆته‌وه که له ساڵێکی بێ‌بازاری وه‌ک ئه‌م ساڵه‌دا چاوه‌روانی ئه‌وه ناکرێت که به‌رامبه‌ری له ته‌رازوی مه‌دفوعاتدا بخولقێنرێ .. له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی له ساڵی ١٩٧٥دا نیوه‌ی ئه‌و ناته‌واویه پڕکرایه‌وه ـ که خۆی ئه‌دات له ٨ر٥ ملیارد مارك ـ له لایه‌کی تره‌وه هه‌مو به لگه‌یه‌ك ئه‌وه نیشان ئه‌دات که ساڵی ١٩٧٦ ئابوری به‌ریتانیا روو له‌چاك بون ناكات خۆشه بارت به‌وه‌ی دۆخی به‌ریتانیا له مه‌ترسیدایه ، ئه‌وه شتێکی راسته ئه‌ویش له‌به‌رئه‌وه‌ی ئابوری به‌ریتانیا له سنوری ئاوانبارکردن نزیک‌بۆته‌وه . ئه‌وه‌تا ته‌رازوی بازرگانی زۆر که‌لێنی گه‌وره‌ی وای تێکه‌وتوه که له وزه‌دا نی‌یه به ئاسانی له رێگای قه‌رزی ده‌ره‌وه ئێستاوه پڕبکرێته‌وه . شانبه‌شانی ئه‌وه‌ش کێرو رفتی بێ‌کاری له ئارادایه ، زوربه‌ی دیده‌وانه‌کان مه‌زه‌نه‌یان بۆ ئه‌وه ئه‌چێت که ئه‌مساڵ بێ‌کاری زیاتر ته‌شه‌نه بکات ، سه‌ره‌وه‌ره‌کانی رێکخراوی به‌ره‌پێدان و هاوکاری ئابوری رایان وایه که ژماره‌ی بێکاره‌کانی به‌ریتانیا له ١ر٢٥ ملیونه‌وه تا کۆتایی ئه‌مساڵ بگاته ٥ر١ ملیون . هه‌تاوه‌کو حکومه‌ت خۆشی له‌سه‌ر ئه‌و باوه‌ره‌یه که ژماره‌ی بێ کاران له نیوه‌ی دووه‌می ساڵی ١٩٧٦دا له‌پله‌یه‌کدا راوه‌ستێ ، وه له لایه‌کی تره‌وه حه‌زیش ناکات موتوربه‌ی ئابوری بکات بۆ ئه‌وه‌ی رێگا بۆ گه‌شانه‌وه خۆش بکات بتوانێ بوه‌ستێ به‌رامبه‌ری ئاوسانی پاره که‌لێن و که‌موکورتی ته‌رازوی مه‌دفوعات له ئێستا زیاتر نه‌کات .

رۆژنامه‌ی تایمی له‌نده‌نی سه‌باره‌ت ئه‌وه ئه‌ڵێت : له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا حکومه‌ت هیچ ئه‌که‌وتێته خۆی که به گورجی کارێکی وا بکات ئه‌و ناته‌واویانه پڕبکاته‌وه یا چاره‌کی ده‌ردودوی ئابوری بکات .

ئه‌و په‌ره‌سه‌ندنه‌ی نرخه که بوه هۆی ئه‌وه‌ی پله‌ی ئاوسان ٣٠٪ زیادبکات ، هیچ نه‌بێ به‌ریتانیا له‌م دواییه‌دا هه‌وڵی‌داوه به‌لای که‌مه‌وه که جیاوازی ئیسبه‌تی ئاوسان و به‌ربه‌ره‌کانی به‌رامبه‌ر رابگرێت ، ئه‌ویش به‌هۆی داشکانی نرخی جونه‌یهی ئه‌سته‌رلینه‌وه ، وه بۆ چاره‌سه‌ری شتێکی واهی پێویستی به سه‌برو نه‌خشه دانانێکی رێك‌وپێك هه‌یه ، هه‌ره له‌لایه‌که‌وه ، وه له‌لایه‌کی تره‌وه ئه‌بێت رێکخراوه‌کانی کرێکاران به‌وه قایل بن که رۆژانه که‌م کرێته‌وه ..

Institut kurde de Paris

زانست و تەکنەلوجیاو پەرەسەندنی پیشەسازی

دانەر :
د • جەواد هاشم
د • عوسمان زەید

لە بلاو کراوەکانی : دەزگای ـ الثورة ـ :
نەوت و پەرەسەندن دەری کردوە

زهیر غانم
عەرزی کردووە

ئەم کتێبە ئەوەی دووپات کردۆتەوە : « کە زانست و تەکنەلۆجیا بۆ خزمەت کردنی مرۆڤایەتی تەرخان کراون » ئەوەش لە نێوان ئەو دەورەی لە پەرەپێدانی نەتەوەییدا دەیگێڕن •• ئەمەش لە هەر شەش بەشی کتێبەکەدا ڕوون کراوەتەوە کە ئەمانەن :

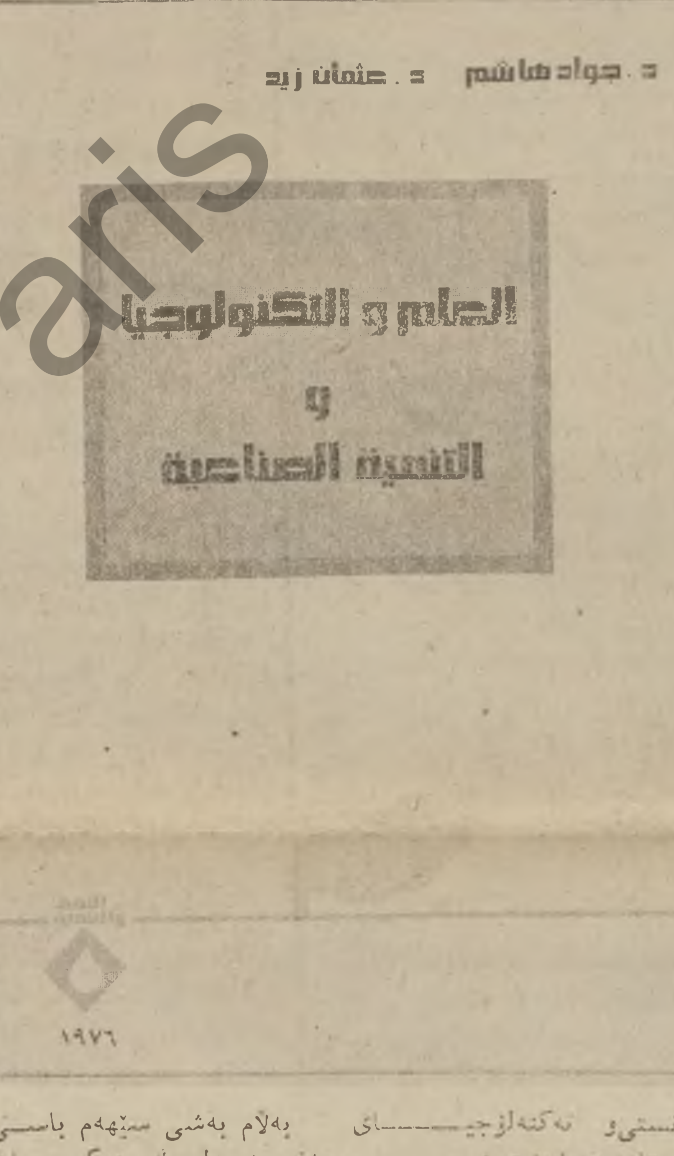
د . جواد هاشم د . عثمان زيد
العلم و التكنولوجيا
و
التنمية الصناعية
١٩٧٦

١ ـ پەرەسەندنی پیشەسازی لەژێر باروودۆخی شۆڕشی زانستی و تەکنەلۆجیدا
٢ ـ زانست و تەکنەلۆجیا لە دەزگاکانی بەرهەم هێنانی پیشەسازیدا •
٣ ـ زانکۆو ئامۆژگاکان و مەلبەندەکانی توێژینەوەو پەرەپێدان •
٤ ـ زانست و تەکنەلۆجیا وەکوو هۆیەکی پەرەپێدانی پیشەسازی •
٥ ـ گواستنەوەی تەکنەلۆجیاو ئەو مەسەلانەی پەیوەندییان پێوەیە •
٦ ـ ژمارپارە ئەلکترۆنیەکان و دەورگێڕانیان لە پەرەپێداندا •

لە بەشی یەکەمدا باسی پەرەسەندنی پیشەسازی و پەیوەندی بە شۆڕشی زانستی و تەکنەلۆجییەوە لەوە دەکۆڵێتەوە کە پیشەسازی وەکوو کارێکی دینامیکی بزوێنەر وایە بۆ سەرجەمی پەرەسەندنی چالاکیەکانی تری ئابووری هەروەها پێویستە ولاتە تازە پێگەیشتووەکان بایەخ بدەنە کاروباری توێژینەوەو پەرەپێدان و گواستنەوەی تەکنەلۆجیا وەك کۆلەکەیەکی بناغەیی بۆ پەرەسەندنی پیشەسازی •

بەلام بەشی دووەم لە هەندێك لەو مەسەلانە دەکۆڵێتەوە کە پەیوەندییان بە زانست و تەکنەلۆجیاوە هەیە وەکوو هۆیەکی گرنگی پەرەپێدانی پیشەسازی • دوای باس کردنی کورتی ئەو هۆیە بناغەیی یانەی زانست و تەکنەلۆجیای لێ پێك دێت لە وێنەی ئەو نموونەیەی بۆ ولاتانی ئەمەریکای لاتین دانراوە (لەلایەن « سابانوو بۆتانا »)وە ، هەروەها ئەو نموونەیەی ئەتەرنووەکان دایناوە ، کتێبە کە نموونەیەکی نوێ پێشکەش دەکات بە دارشتنەوەی بڕیاری دانەرەکان بۆ ولاتە تازە پێگەیشتووەکان دەشێت • کە بریتیە لە یاسایەکی تەواوی ستراتیجی کە زانست و تەکنەلۆجیاو ئامرازو هۆیە جۆراوجۆرەکانی لێ پێك دێنێ و چەندە پەیوەندی و کارتێ کردن لە نێوانیاندا هەیە •

هەروەها کە لە گرنگترین خاسیەتەکانی شۆڕشی زانستی و تەکنەلۆجی دەرخستنی دەوری جۆری نوێی مرۆڤە لە کاروباری دروست کردن و پەرەپێدان و بەرهەم هێناندا هەروەها لەگەل ئەوەشدا لەم بەشەدا باسی ئەو دەورە دەکات کە سیستەمی پەروەردەو فێرکردن لە پەرەپێدانی توانای مرۆڤایەتی چاوەڕوان کراودا دەیگێڕێت کە لەگەل پێویستیەکانی چاخی زانستی و تەکنەلۆجیای ئێستادا بگونجێت •

جگە لەوەی لە پێشەوە باسکرا بەشی دووەم باسی چەندها مەسەلەی تر دەکات کە پەیوەندییان بە باسەکەوە هەیە وەك نەهێشتنی خوێندەواری و ئەو شوێنە وارە ئابووری و کۆمەلایەتی یانەی پەیوەندییان پێوەیە ، هەروەها پەرەپێدان و پتر کردنی زانیاری بەردەوامی کادیرەکان چونکە بەشێکی تری هەیکەلی فێر کردنە ، هەروەها بەهرەدارەکان و کادیرە تەکنیکیە مام ناوەندیەکان چونکە سنوورێك دادەنێ بۆ سنووردانانی پەرەسەندنی ئەو ولاتە تازە پێگەیشتووەکان و پێویستی بە نەخشەو پلانی وردو رێك و پێك هەیە بۆ هەلقولینی و بەستنەوەی بەرانبەری پەرەسەندنی هۆیەکانی بەرهەم هێنانەوە •

بەلام بەشی سێهەم باسی چەند مەسەلەیەك دەکات پەیوەندییان بە توێژینەوەی زانستی و پەرەپێدانی تەکنەلوجییەوە هەیە لە عێراقدا ئەرچی پەیوەندی بە ئامادەکردنی کادیری زاناو پشکنەرەکانەوە هەبێت یان پەیوەندی بە یاساکانی رێکخستنی کاروباری توێژینەوەوە هەبێت لەگەل پێشاندانێکی چڕی گرنگترینی ئەو دامەزراوو مەلبەندانەی دەورێکی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆیان لە مەسەلەی زانست و تەکنەلۆجیادا هەیە •

هەروەها لەبەر ئەوەی بەکار هێنانی بێوێنەی زانست و تەکنەلۆجیا لە بواری پیشەسازیدا زۆر بایەخی هەیە بۆیە بەشی چوارەم ئەم مەسەلەیە بە شێوەیەکی زۆر چڕ پیشان دەدات بە تایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە هۆی بناغەیی کاروباری بەرهەم هێنان و دەورگێڕانی زانست و تەکنەلۆجیاوە هەیە ، هەروەها پەیوەندی نێوان کاروباری بەرهەم هێنان و پەرەسەندنی زانستی و تەکنیکی دوای ئەوە باسی پێویستیە سەرەکیەکانی هەیکەلی جێبەجێ کردنی زانست و تەکنەلۆجیا دەکات لە دامەزراوە بەرهەم هێنەرەکاندا، لەگەل پێشنیار کردنی نموونەی دوارۆژ بوونەیەکی نوێی حسحمتە پێش پێچوی سیاسەتیکی ئامانج داری جێبەجێ کردنی زانستی و تەکنەلۆجی لەو دەمەزرانەدا بۆ ئەوەی ئامانجەکانی لەسەر بناغەی هاوچەرخی پەرەسەندوو بەدەست بهێنێ •

هەروەها لەبەر ئەوەی مەسەلەی رێکخستنی گواستنەوەی تەکنەلۆجیا یەکێکە لەو مەسەلە زیندووانەی ولاتە تازە پێگەیشتووەکان بۆیە بەشی پێنجەمی کتێبەکە دەربارەی ئەو باسانە دەدوێت کە پەیوەندییان بە گواستنەوەو جۆرەکانی و پێوانەی هەلبژاردنی تەکنەلۆجیاو نرخ بۆ دانانی و رژێم و دەستووری نیش پێ کردنی یەوە هەیە جگە لەوەی نموونەیەك پێشنیار دەکات بۆ گفت و گۆکردن دەربارەی رێککەوتنەکانی بەکارهێنانی تەکنەلۆجیا بۆ ئەوەی ببێتە بناغەیەك بۆ ئاسان کردن و رێکخستنی کاروباری گواستنەوە لەلایەك و مافەکانی ئەو کەسەی تەکنەلۆجیاکەشی هێناوە لەلایەکی ترەوە مسۆگەر بکرێ •

ئەم نموونەیەش کراوەتە چەند بەشێکەوە لە شێوەی چەند مادەیەکی یاساییدا بۆ ئاسان کردنیان و هەلبژاردنی کامیان زۆر چاکە لە کاتی گفت و گۆکردندا دەربارەی هێنانی تەکنەلۆجیا لە دەرەوە •

بەشی شەشەم کە دوا بەشە باسی ژمارەپارە ئەلکترۆنیەکان دەکات وەك دەستکەوتێکی زۆر گرنگ و بایەخدارو دەورگێڕانی لە پەرەسەندندا ، بە تایبەتی کە هیچ تەکنەلۆجیایەك شك نابەین پەیوەندییەکی ئەوتۆی هەبێت بە مرۆڤەوە وەك ژمارپارە ئەلکترۆنیەکان هەیانە ، چونکە مرۆڤ لەڕۆژتین سەرفرازەکەن و دەبنە بەشێکی نیشتی داهێنەرانەی ئاسۆیەکی فراوانی لەبەردەمدا دەکەنەوە بۆ پەرەپێدان و داهێنان •

دوای ئەوەی لەم بەشەدا باسی گرنگترین خاسیەتەکانی ژمارپارە ئەلکترۆنیەکان دەکات لەگەل پەیوەندییان بە مەسەلەکانی پەرەپێدانەوە دەڕواتە سەر ئەوەی نموونەیەك پێشنیار بکات بۆ ئەوەی لە ولاتە تازە پێگەیشتووەکاندا بەکار بهێنرێت •

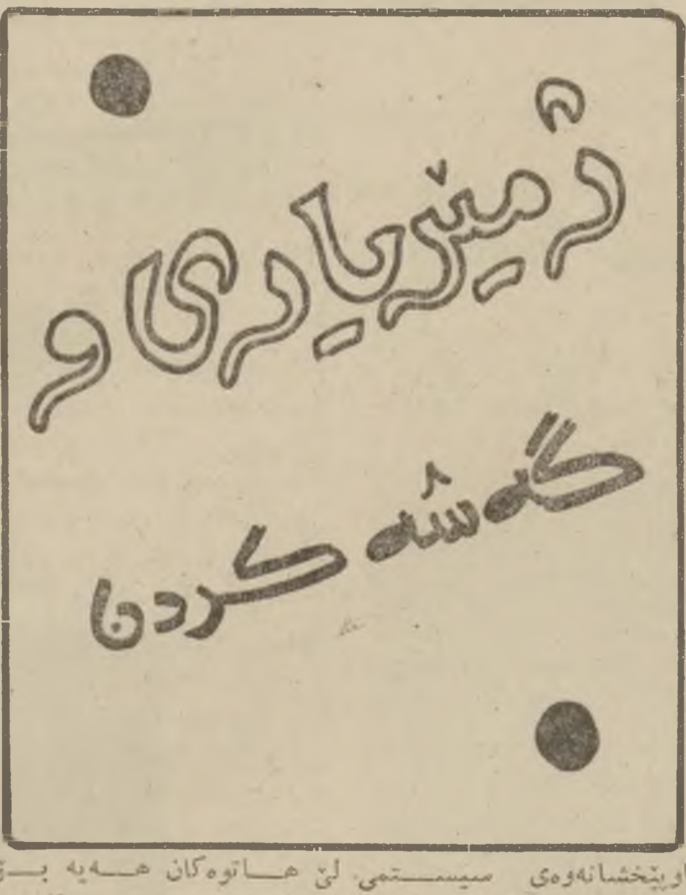

ژمێریاری و گەشە کردن

بە نیازی رەچاو کردنی ئەو دەورەی کە ژمێریاری لە ولاتی عێراقا ئەیگێڕێ ، لە پێناوی خزمەتگوزاری بزوتنەوەی گەشە کردن کە حکومەتی شۆڕش وە دەستی هێناوە ، ئەویش بە میللی کردنی کۆمپانیای مۆنۆپۆلی نەوت و وە بەرهێنانی داهاتی سروشتی عێراق ، لەسەر هەموو یانەوە ، وە بەرهێنانی نەوت ، بەشێوەیەکی نیشتمانی راستەوخۆ • بۆ ئەم مەبەستە نیقابەی ژمێریارەکان ووردیارەنی ووردیارەکانی عێراق لە نێوان ١٥ـ٢٠ ئازاری ژمێریاری و گەشە کردنا ، لە بەغدا کۆنگرەیەکیان گێڕا •

گەشە کردنی ئابوری ، توانای دەولەتە بۆ زۆر بوونی دەرەنجامی بەرهەمی نەتەوایەتی کە قۆناغێکی ئابوری و یەکێکی تری پێشکەوتو بە نیازی وەدی هێنانی بەش کردنی بەروبوم و داد پەروەری لە دابەش کردنی داهاتی نەتەوەی و وەدەست هێنانی بارێکی ئابوری پێشکەوتو بۆ تێکڕای میللەت •

ئەگەر نەخشەکێشیان دیاردەیەکی تایبەتی نوێی ئیدارەی دەولەت بێت ••• وە ئەگەر سەرژمێری ئامرازێکی کاریگەر بێت بۆ فرە کردنی بنچینەی نەخشەکێشانێکی دروست ،

ئەوانە ژمێریاری ، بە بۆچوونێکی نوێ بە سەرچاوەیەکی وردتر دائەنرێ ، سەبارەت بەفرە کردنی بەیانامەی سەرژمێری راست لەسەر بناغەی نەخشەکێشانێکی زانستی دروست ••• وە لەم روانگەیەوە

لە ژێر دروشمی ژمێریاری و گەشە کردن و کۆ کردنەوەی وزەی زانستی لە عێراقی شۆڕشدا بۆ زانینی دەوری ژمێریاری ، لێرەدا گرنگی گرتنی کۆنگرەیەکی زانستی نیقابە دێتە کایەوە ، بۆ ئەوەی جی لەدەستدایە سەبارەت بە داواکانی گەشە کردن بۆی بکات •

کۆنگرەکەش ئەم ئامۆژگاریانەی خستە پێش چاو :

١ ـ گەشە کردن و پێشکەوتنی ئابوری کارێکی دینامیکی یەو پێویستی بە سیستمێکی ژمێریاری پێشکەوتوانە هەیە ، بەمەرجێ لەگەل واقیعدا بگونجێ و داواکاریەکانی دەرفەتە ئابوریەکان بە هەموو چەشنەکانی یەوە بگرێتەوە ، سەرباری ئەمەش سامانی کانەکان و کەرتی کشت و کالەکان بخرێنە کارەوە •

٢ ـ بار سەنگ کردنێکی چەسپاو ، وەك ئامرازی نەخشە کێشانێکی یەك بار ، بۆ خستنە کاری جۆرەکانی وزەی دەولەت و ئەو داهاتانەی کە یارمەتی ئەم خستنەکارە ئەدا ، شان بە شانی سەپاندنی سیستەمێکی یەکگرتوو ، بۆ حیسابگێری بە مەرجێ بە بەلگەوە ساغ بکرێتەوە ، ئەمە بەبنچینەی بناغەیی ئەژمێریێ بۆ هێنانەدی نەخشە کێشانێکی دروست •

٣ ـ بۆ دووپات کردنەوەی ئەو دەورەی کە ژمێریاری نەتەوەیی لە بواری گەشە کردنا بێی هەلئەستێت ، کۆنگرە ، پێویستی بوونی سیستەمێکی دروست و کاریگەری دەست نیشان کردوە •

٤ ـ کۆنگرە سوورە لەسەر

ئەمە یارمەتی ئامادە کردنی کادیری هونەرمەندو ژمێریار ئەدات بۆ بەتەنگەوە هاتنی نەخشەکانی گەشە کردن بە خێرای لە رێگەی وەدەست کەوتنی زانیاری راستەوە بە مەرجێ لەگەل خەتی شۆڕش و باری سۆشیالیستی ئەمڕۆی عێراقدا بگونجێ •

٥ ـ هەولدان بۆ بەخشی هۆشیاری تێچون (تکالیف) و بایەخدان بە ئاشناکردنەوەی سیستمی تێچون لە دەرفەتە جۆراو جۆرەکانا •

٦ ـ پەرەپێدانی شێوازی ئەلاله کردنی پارسەنگی بۆ ئەوەی ببێت بە هاوسەنگی گێرانی بەرنامەکان •

٧ ـ دروست کردنی مەلبەندێکی ژمێریاری لەسەر ئاستی ولاتانی عەرەبی و تایبەتی بێت بۆ مەشق کردنی ژمێریارەکان لەسەر فەنتازی ژمێریاری بە کردارو بەزانست، سەرباری ئەمەش زانیاری و شارەزایی لە نێوانیانا ئاڵوگۆر بکرێت •

٨ ـ سەرکەوتنی نەخشەکانی گەشە کردن ، پێویستی بە ئامادەکردنی ژمێریاری ئابوری یە ئەو پرۆژانەی کە نیاز وایە بخرێتە ناو نەخشەی گەشە کردنەوە ، هەروەها ، هاریەشی و سەرپەرشتی ئەو بەرنامانە بکەن کە بەدەستەوەن ، ئەمەش ئەوە ئەگەیەنێ کە ئەبێت پاش لێکۆڵینەوە سەرەتای یەکەی زانکۆ ، لێکۆڵینەوەیەکی تایبەتی بکرێت سەبارەت بە کادیرە ژمێریارە پێشکەوتووەکان کە لایەنە ئابوریەکان و ئەندازیاریەکان و لایە سەرەکیەکانیش وەك مەیانی پسپۆرایەتی و ژمێریاری نەتەوەی بگرێتەوە •

٩ ـ پێگەیشتنی دەوری ژمێریاری گەشەکردن پێویستی گەشەکردنی . پێویستی بە ئامادە کردنی چەند کادیرێکی ژمێریار هەیە کە ئامادە بکرێن و راستەوخۆ هاریکاری ئامادە کردن و جێبەجێ کردنی نەخشەکانی گەشە کردن بکەن ، ئەمەش ئەوە ئەگەیەنێ کە ئەبێت لە زانکۆکاندا ئەو زانیاریە کۆمەلایەتیانا بخوێنرێت کە پەیوەندی بە گەشە کردنەوە هەیە ، وەك ژمێریاری نەتەوەیی ، سەرەڕای ئەمەش ئەبێت لەگەل ئەو گۆڕانە سۆشیالیستەی ئەمڕۆی عێراقدا بگونجێ •

١٠ ـ ئەندامانی کۆنگرە ، گرنگی یەکگرتنی دام و دەزگەی رەقابەیان لە دامەزراوەکانی دەولەتا دوپات کردوەتەوە ، بە شێوەیەك لەگەل گۆڕانی باری سۆشیالیستی ئەمڕۆی عێراقا بگونجێت •

کۆنگرە بە چاوێکی پڕ شانازییەوە دەڕوانێتە ئەو هەنگاوانەی شۆڕش (١٧) گەلاوێژ کە بۆ پاراستنی مافی گەل و دابین کردنی خۆش گوزەرانی و ئابوری و کۆمەلایەتی هەموو ئەندامانی کۆمەلاوایەتی • دیسان بە چاوێکی رێزەوە تەماشای چەسپاندنی ئۆتۆنۆمی و گەڕانەوەی ئاشتی و ئاسایش ئەکا لە ژووروی ولات وە بە هەنگاوێکی بە جەرگی دادەنێ و زیاتر بە تەمایە بۆ جێبەجێ کردنی پەرژەوەندی ئەندامانی گەل و فرە کردنی باری سروشتی گونجاو بۆ وە بەرهێنانی گەشە کردن •

جاوپێخشانەوەی سیستمی لێ هاتووەکان هەیە بۆ فێربوون و مەشق کردن ، کە لێکۆڵینەوەی سوودی ئابوری

بیروڕا

● زۆر هەیە وائەزانێت توندو تیژی و هێزو شەر ئەو رێگایەیە کە مرۆڤ دەیگەیەنێتە مەبەست ، ئەوانە وائەزانن دلفراوانی و لێخۆش بوون و گفت و گۆکردنێکی برایانەی چاکە ، نیشانەی بێدەسەلاتی و پاشەکشێ و ترسانە ، لە نێوان ئەو کەسە توندو تیژی خواست و دانی توندو تیژیدا ئەلێك گفت و گۆو لێکۆلینەوە کراوەو ئەکرێت بەلام بێ ئەنجام بوە •

● لە ئۆندا بە مرۆڤ وتراوە گیاندارێکی قسەزانە ، تەنیا قسەکەر بەبێ ئەوەی گوێ بدرێتە هەست و بیرکردنەوەو توانای لەچارەسەرکردنی گیرو گرفت و تەنگوچەلەمەدا ، ئەمە هەروا مایەوە تا ئەکو داروین هات و ئەوەی دەست نیشان کرد کە هەست و نەست و رەوشت و خوو ئەو شتانەن مرۆڤ لە گیانداری تر جیا ئەکاتەوە •• هەندێ لە فەیلەسوفەکانی تر مرۆڤیان بە گران بەهاترین سەرمایەی ئەم جیهانە داناوە •• لەبەر ئەوەی مرۆڤ توانای بیرکردنەوەی هەیە چاک وایە پێش ئەوەی دەست بداتە کارێك بە قولی بیری لێ بکاتەوە هەلی بسەنگێنی و رق و تورەبونی قوت دانەوە بەرامبەر ئەوشتانەی روبەرووی ئەبنەوە ، چونکە بیرکردنەوە هەمیشە مرۆڤ بۆ چاکی ئەبات و پەیوەندی لەگەل خەلکانی تردا توندوتۆل تر ئەکات لە جیاتی ئەوەی ناخۆشی و رقەبەری هەر لە ناواندابێ و گیروگرفتی ئەنجام رەش و سەلبی بال بەسەر کارەکەدا بکێشێ بۆ کەسی ئەوە باشە بزانێت لاشەری و دلفراوانی و لێبوردن مانای بێ هێزی نیە هەموو کاتێك ئەمەش زۆر راستە •

Institut Kurde de Paris

وەرشەیەکی ڕەخنەی ئەدەبی لە نێوانی «ڕۆشنبیری»یەوە

– حسین عارف –

خۆبەزل زانین لە ئەدەبدا سیفەتێکی بێجو ناڕەسەنە و هەندێ ئەدیب تووشی دەبن .

ئەو هەندە ئەدیبە دوودەستەن . دەستەیەکیان بە حەقیانەت ئەدیبن و لە کۆڕی ئەدەبیدا ئیبداع دەکەن و بەرهەمی چاک و ڕەنگە شاکاریش بەدەن بەدەستەوە . بەڵام کە تووشی ئەو دەردە دەبن بەسەرێک وایان لە مێشک دەچەسپێ کە مومکین نییە ئەدیبێک لە خۆیان بە بەهرەو توانا تر و گەورەتر هەبێ و بەوە دەردەکە وەهایان دەشکێنێتەوە کە لە ئیبداع و داهێنان دەکەون ، چونکە لە قەرارەتی نەفسی خۆیاندا بەزیادی دەزانن کە کەسێک ئەبێ شان بدا لە شانیان ئیتر چی تر پێویست بە خۆماندوو کردن ناکات ، وەک مەسەلە بۆڕبۆڕێنێک بووبێ و ئەمان برد بێتی یانەوەو براییتەوە . بەم بارەدا ئەنجام وای لێدێ کە قەڵەمی ئەو جۆرە ئەدیبانە وشک دەکاو ئەستێرەی دەکوژێتەوە بێ ئەوەی خۆیان قەت دانی پیا بنێن . بەسەرێکی تر بە چاوی نزمی و بێبایەخییەوە دەڕواننە ئەدیبانی ترو بە غەڕایی و لە خۆبایی بوون و بەفیزەوە مامەڵە لەگەڵ بەرهەمەکانیاندا دەکەن . کام بەرهەمی ئەمانەیان بکەوێتە پێش چاو لچی لێ هەڵدە قورچێنن و ئاڵتەی پێدەکەن و بەزەڕە بێن بە دوای هەڵەو کەم و کووڕییەکانیا دەگەڕێن تا ئانووتی لێبدەن ، یا بکرە ڕووە ئەشەکانیشی بە پلاروتەوس و نجر دەکەن و بەهرەو توانا ئەدەبییەکەی خۆیانی وەها لێدەخەنە کار کە بە ئاسانی سپی و ڕەشی تیا بگۆڕنەوە بەیەکتر . بەڵام لە ئاستی بەرهەمی ئەدیبە لاوە تازە پێگەیشتووەکاندا ، ئەوەهەر مەپرسە !.. چەندە سەرکەوتووش بێ و تیشکی بەهرەو توانای بە ئاشکرا پێوە دیاربێ ، لای ئەوان هەر کاڵ و کرچەو ترووسکایی بە ئاستەم تێدا نییەو خەتی ڕاستوچەپی بۆ بەسەردا دێنن . ئەم جۆرە مامەڵەیەش لەگەڵ ئەدیبانی تر لە ڕووی پەیوەندی کۆمەڵایەتییەوە تووشی گۆشەگیری و دوورە پەرێزییان دەکا لە ژیانیاندا ورده ئەنجامی ئەمیشیان وا بە سەردادەشکێتەوە کە دەبنە ئەدیبێکی رووتەوە بوو لە پەیوەندیی کۆمەڵایەتی و بێ ئەوەی بە خۆیان بزانن هەڵدەنیشنە سەر بە رزەخێک و چوار مەشقی لەسەر سەرکەوتن و ناوبانگی پێشوویان دادەنیشن !.

دەستەکەی تری ئەو هەندە ئەدیبە هەر لە بنەڕەتەوە ئەدیبی ڕاستەقینە نین و لە بەهرەو تواناد ا بەتیاردو لە ئیبداع و داهێناندا پیادەن . بەڵام یەکی کتێبێ دوان یا ڕەنگە دەیشیان بە چاپ ئەیاندبێ کە لە ڕاستیدا بۆش و بووتن و کەچی ئەوان وایان لە مێشک چەسپیوە کە بڕن لە دوڕو ئەوشەری فیکروعەقیدەو فەلسەفەو بەخشیوبانز بەو خەڵکە !. ئەم دەستەئەدیبە خۆبەزل زانیوە هەر تەواو کلۆڵ و ئوناحن و بەتایبەتی کە لە زیاندا لەگەڵ دەستەی یەکەمدا تووشیان دەبێ بە تووشی یەکەوەو بە یەکا دەدەن ، موستەحەقی بەزەیی دەبن ، چونکە وەک نەخۆشێکی دەستەوەستانی بەر مشتەکۆڵەی نەخۆشێکی بەهێز دێنە بەرچاو !.

بەلای منەوە ئەدیبی گەورە لە کۆڕی ئەدەبدا تەنها لە چاو ئەدیبانی نەتەوەکەی یا وڵاتەکەی یا با بڵێین هەموو ئەدیبانی سەرزەمیندا گەورەیە . دەنا لە چاو ئەم ژیانە قووڵ و بەرینەدا ... لە چاو واقیعی بەنجالی ڕۆژانەدا .. لە چاو نهێنییەکانی بوون و نەبوون و گەردووندا قەت مومکین نییە هیچ ئەدیبێک بتوانێ بە پۆپەی گەورەیی بگا . یا هەر مومکین نییە پێی بووترێ گەورە . با بڵێین من لە ئێستەوە تا دەساڵی تر دەتوانم دەشاکاری ئەدەبی بهێنمە بەرهەم . ئیندا دەشێ من دوای شاکاری دەهەم پێم بووترێ ئەدیبێکی گەورە . چاکە .. بەڵام دوای ئەوە دەبێ چەند شاکاری تریش بنووسم تا گەورەییم شان بدا لە شانی گەورەیی نهێنییەکانی ژیان و بوون و نەبوون و گەردوون ؟! . ئاشکرایە ئەگەر ژمارەیشی بۆ دابنرێ هێندە زۆر دەبێ کە هەرگیزاو هەرگیز لە وزەمدا نابێ جێبەجێی بکەم .

مەبەستم ئەوەیە بڵێم خۆبەزل زانین لە ئەدەبدا سیفەتێکی بێجو پەتایەکی بڕەزایەو تووشی هەندێ ئەدیب دەبێ . چاک و ئاسایی ئەوەیە ئەدیب بێ فیزو هەوا بێ قەت بەوە نەحەڵەتێ کە بۆتە ئەدیبێکی گەورە . کە گوایە سێ و چوار و دە شاکاری هێناوەتە بەرهەم و ئیتر ئەوە پۆپەی گەورەییە . چونکە ئەگەر دەو بە دەساڵ ، بەڵکوو ئەگەر تەمەنی بچێ بۆ پێنج سەد و پێنج سەد شاکاریش بەرهەم بێنێ ، هێشتا دەیەنێ و دەبێ هەر شاکار بەرهەم بێنێ و هەر ناشی ناتێ . ئەمە ڕاستییەکی بچووک و سادەیەو کەچی خۆبەزل زانیوەکان لێی بێ ئاگان .

* * *

شیرین ئەڵێن نا

پشکۆیە و لێوەکانت ئەسووتێنێ

– محمد ڕەنجاو
قەڵادزێ

کچێ شیرین ...
من وام دەویست ... ئیدای سوزی چاوەکانت
وەکو لێزمەی بارانێکی خوڕی بەهار
هەتاکو سەر ... بڕژێمە ناو چوارچێوەی
گشت هەڵبەستم

***

کچێ قەیرە
من وامزانی ... جۆنەی ئەمەن
تەمەنی شەنگی لاو ئێتیم ... هەتاکو سەر .
دەڕژێنمە ناو دەریانەوە ... !
باڵی بیری تونەیویم
دەناڵێنمە باڵاتەوە ... !
دەمی خۆم و ... کۆرپەی دوارۆژ
دەنێمە سەر کۆزانەوە ... !

***

کچێ شەنی ... جلەوگیراو
من ئەمزانی ... ئەمەنی سێ ساڵ دڵداری
ئەمەنی سێ ساڵ شەوناری
سکی پڕی ناو ئەلبومی ... نهێنییەکانی یادگاری
خۆشەویستیت ، خۆشەویستیم
هەڕاج ئەکرێ
بەنجەی پەیمانی دڵداری .. مردن ، و ژین
بە جەنجەڕی بەرژەوەندی ... باوک و برات
پەراش ئەکرێ

***

هۆ شیرین گیان
من بێزار نیم لە چاوانت
لە توانەوەی جاربەجارەی ... هەتبەی ژوانت
تۆش بێزار نیی و ... ئەستێرەکان
بۆ بێگەردی ... پەیمانەکەت
یەک یەک گەواهیت بۆ ئەدەن

***

بەڵێ گیانە ... شیرینەکەم
تاوان تاوانی باوکتە
تۆی کردۆتە ... مەدالیا یەک
هەر ڕۆژەی بۆ سنگی یەکێ
لە جامخانەی کڕ ناکانا ڕشتەت ئەکا .

* * *

تیرەگەریتی لە ڕەخنەی ئەدەبی دا

فؤاد انور عمر

لەناو هەموو ئەو نووسینانەدا کە دەربارەی باری ئێستای ڕەخنەی ئەدەبی نوسراوە تەنهائەو قسەڕاستە سەرنجی ڕاکێشام کە ئیانی تیرەگەری دائەنێت بەهۆی کزبوونەوەی ئاستی نزم و لاوازی ڕەخنەی ئەدەبی . دانانی گیانی تیرەگەری بە یەکێک لە هۆیە سەرەکییەکانی دواکەوتنی ڕەخنەی ئەدەبی ، لەدوا شیکردنەوەدا ڕاستە ، بەڵام ئەبێت ئەوەش بوترێت کە هەمان تیرەگەری هۆیەکە لە هۆیەکانی دواکەوتنی ئەدەب . لە بەرهەمە ئەدەبییەکاندا نموونەی زۆر هەیە بۆ ئەم گیانە تیرەگەرییە .

لێکۆڵینەوەی شەخسییەتی پاڵەوانی زۆر چیرۆکی کوردی و شیکردنەوەی چۆنیەتی لێدوانی خۆشەویستی لە هەڵێک شیعردا ئەو ڕاستییەمان بۆ دەرئەخات . ئیانی تیرەگەریتی ئیانێکی ئاشکرایە لە ڕەفتاری زۆربەی زۆری ئەندامانی کۆمەڵدا یەکدا کە هێشتا ئایدیای دەرەبەگی تیادا باوبێت . ئەم ئیانە «ئارەزوویەکی سایکۆلۆجی» نییە تەنها لە ناخی دەروونی هەندێکدا هەبێت بەڵکو ڕەفتارێکە لە دیوی دەرەوەدا بە ئاشکرا ئەبینرێت هەمیشە کاتی خامۆشی خۆی بکێشێتە دیوی ناوەوە چونکە تیرەگەریتی ئایدیاو ڕەفتارە ، ڕەفتاریش بەردەوام لە هەڵسوکەوتی کۆمەڵایەتی مرۆڤدا لە کاردایە . ڕەفتاری تیرەگەری یان ڕەفتارێکە شوێن پەنجەی کۆمەڵگای پێوە دیارە کۆمەڵگایەک کە تیرەگەریتی یەکێکە لە کۆڵەکەکانی ، کە بنچینەی ئابوورییەکەی برییتییە لە ئابووری کشتوکاڵی و بنچینەی کۆمەڵایەتییە کەشی بریتییە لە باوبوونی پەیوەندی دەرەبەگایەتی .

جیاوازی لە نێوانی ئەوەی تیرەگەریتی وەک ڕەنگدانەوەی بارێکی دەروونی لێکبدەینەوە یان وەک ڕەفتارێک تەماشای بکەین لەوەدایە کە بڕوابوون بە یەکەمیان ئەوە ئەگەیەنێ کە لە بنچینە ماددییەکەی جیا بکەینەوە لە کاتێکدا بەهەر بارێکیاندا وەری بگرین هۆکەی ئەگەڕێتەوە بۆ مەسەلەی ئایدیای مرۆڤ کە بەوێتی لە بنچینەدا ئەگەڕێتەوە بۆ ڕەنگدانەوەی واقیع لە مێشکدا لە بوونی کۆمەڵایەتی مرۆڤدا .

تیرەگەریتی دیاردەیەکی کۆمەڵایەتییە لە ڕەفتاری هەر یەکێکدا کەموزۆر هەیە ، لە پەیوەندی نێوان ئافرەت و پیاودا ، لە پەیوەندی نێوان مامۆستاو قوتابیدا ، لە پەیوەندی باوک و منداڵدا ، ئەم پەیوەندییە کە بە پەیوەندی باوکایەتی ناسراوە پەیوەندییە سەرەکییە لە نێوان خەڵکی دار هەریەکە ، کە لە پلەیەکی کۆمەڵایەتی بەرزتردا بێت ، بەکاری ئەهێنێ لەگەڵ ئەوانەدا کە لە پلەیەکی کۆمەڵایەتی خوارتردان .

ئەم پەیوەندی باوکایەتییە **مافی باوکایەتی ناوەڕۆکێتی واتە دەسەڵاتێکی کۆمەڵایەتی تیایە ئەم دەسەڵاتە کۆمەڵایەتییە تۆڵەسەندن و فیزلێدان ناوکێتی . مەبەست لە فیزلێدان خۆبەزل زانینەو ڕەفتارکردنە لەی پایەبەرزەوەو تەماشاکردنی خەڵکییە لە سەرەوە بۆ خوارەوە .**

کاتێک لەبەر تیشکی زانینی ئەم واقیعە کۆمەڵایەتییە باری ئیمڕۆی ئەدەب و ڕەخنەی ئەدەبینەوە ڕاستی ئەو قسەیەمان بۆدەرئەکەوێت کە ئەڵێت گیانی تیرەگەری هۆیەکی کاریگەری ئاستی نزمی ڕەخنەی ئەدەبییە . گیانی تۆڵەسەندن ئەو لێ ئەیە کە هەندێک ئەیکرنەبەر لە لێکدانەوەو شیکردنەوەی بەرهەمە ئەدەبییەکاندا . مەبەستی ئەم ڕەخنانە تەنها دامرکاندنەوەی ئارەزووی تایبەتی و شکاندنی ئەو بەرهەمەیە کە ئەکەوێتە بەر چەکوشی ئەو ڕەخنەیەوە . ئەم ڕەخنانە وەک بلقی سەرئاو دەرئەکەون بەڵام بە گورجی لەناو ئەچن و بایەخێکی وای نییەو نابێت لە ژیانی ئەدەبدا چونکە ئەم ڕەخنەیە ئابووتە لەڕووی ڕێکوپێکی و قووڵییەوەو جۆرێک سیستەماتیکی تیا نییەو ئەدەبی لێک هیچ لایەنێکی بەلایەنێکی ترەوە نانووسێت . ڕەخنەیەکی بزربزرو لێک هەڵوەشاوە .

ڕەخنەی ئەدەبی لە ڕەوتێکی دووروودرێژدا ، لە ئەنجامی زۆرانبازی نێوان چەند ڕێبازی ڕەخنەییدا ، لە ئەنجامی گۆڕانی ڕیشەیی کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریدا ، ئەتوانێت بە هەنگاوی گەورە گەورە بچێتە پێشەوەو لەم گیانی تیرەگەرییە ڕزگاری بێت .

خۆ بەزل زانین و فیزلێدان لایەنێکی تری گیانی تیرەگەرییە ، ئەم لایەنەش لە ڕەفتاری هەندێک ئەدیب و نووسەردا خۆی ئەنوێنێ سەبارەت بەو گیانی باوکایەتییەی هەندێک هەیانە لە ئەدەبدا . ئەمانە لە خۆیان بەولاوە کەسی تر بە ئەدیب نازانن و لە سەرەوە تەماشای خوارەوە ئەکەن و بەرهەمی هەموو ئەدیب و نووسەرێکی کە لە خوارەوەدا ئەبینن . ئەم خۆ بەزل زانین و فیزلێدانەی هەندێ ئەدیب لە دووسەرەوە مامەڵە لەگەڵ ڕەخنەی ئەدەبیدا ئەکات ، لە سەرێکەوە ڕەخنەی ئەدەبی ڕەت ئەکاتەوە کە دوور یا نزیک توخنیان بکەوێت ، لەسەرێکی تریشەوە ئەشتەری ڕەخنە ئاراستەی هەر نووسینێک ئەکەن جا ئەو نووسینە ڕەخنە بێت یان هەر بەرهەمێکی ئەدەبی تر بێت کاتێک کە بزانن لە سەنگی بەرهەمە ئەدەبییەکانی خۆیان کەم ئەکاتەوە ، واتە پێودانگی هەڵسەنگاندن لای ئەو هەندە ناوەوەی خۆیانە ، باری دەروونی خۆیانە کە لەم ڕەفتارەدا دەرئەکەوێت کە ئەوەش لە بنچینەدا ئەگەڕێتەوە بۆ ئیانی تیرەگەری و باوکایەتی دەرەبەگی .

پێویستە تیرەگەریتی لە ڕەخنەی ئەدەبی و هەموو بوارەکانی تری ئەدەبدا ڕەت بکرێتەوە . لەم کاتەیەدا ئەدیبە پێشکەوتنخوازەکار ئەبێت دەوری خۆیان ببینن و بەکردەوەو لە نێوانی ووشەکانیاندا ئەو ڕاستییە بسەلمێنن کە ئەدەب چەکی گۆڕانی کۆمەڵایەتییەو ئەدیبیش کەسێکی هۆشمەندە کە جێی ڕاستەقینەی لە ڕیزەکانی پێشەوەی خەباتدایە بۆ هاتنەدی گۆڕان و گەشەکردنی کۆمەڵایەتی .

* * *

لە ئاسۆی

کەلەپورو داهێنان

– صلاح احمد –

دوای بڵاوبوونەوەی یەکێک لەو کتێبانەی کەلەپووری نەتەوایەتی تیا کۆکرابووەوە ، برایەکی شاعیر لە تفتویەکی ئەدەبیدا پەنجەی بۆ ئەوە درێژکرد کە ڕەمزێکی بەهێزی لەو دەقەوە وەرگرتووەو کردوویەتی بە پارچە شیعرێک بەلای خۆیەوە سەرکەوتووە .. بەدوای ئەوەشدا وتی :

– کوان ئەوکەسانەی دەڵێ فولکلوری چاکەمان نەخستە بەردەست تا ئێمە بە دارشتنێکی بوێوە بەکاری بهێنین ؟!

منیش ئەڵێم :

– ئەوکەسانەی دڵسۆزی ڕاستەقینەی کەلەپووری نەتەوایەتین لەباتی ئەوەی پەیتاپەیتا نانەو توانج لەمو لەو بکرن و ، شاعیران و تێکڕای ئەدیبان وا ئەقەڵەم بدەن کە گوایە – وەک ئەوان ئەڵێن – لە ڕەسەنایەتی و لە ڕەگ و ڕیشەی کۆمەڵەکەی خۆیان داپچڕاون .. عەند ، باشتر وانیە چاوێک بەو وتەیەی ئەو برا شاعیرەدا بخشێنینەوە قولی «مەردایەتی» ی لێهەڵبکەن و ، گەنجینەی جوان و بەپیت و لەبن نەهاتووی ئەو کەلەپوورە لە هەڵترشان و تەفروتوونابوون ڕزگاربکەن و لایەنە جوانەکانی بخەنە بەردەستی ئەدیبان و خۆشیان و خەڵکیش لە «قسەی سارد» و «قسەی وشک» بپارێزن ؟!

ڕەنگە کەسێ وا هەبێت بڵێت زۆرمان لەبەردەستدایەو ، ئێوە خۆتان چاوی لێ دەپۆشن .

منیش ئەڵێم :

– زۆرو بۆر هەرگیز لە هیچ کۆڕێکدا نیشانەی پێشکەوتن و گەشانەوە نەبووە .. بەڵکو زووبەی زۆری جاریش ئەبێتە هۆی سڵ لێ کردن وەو پشت تێکردن ، ئەگەرچیش دڵنیام کە لەم ڕووەوە ئێمە زۆرمان نییەو .. زۆری ئەم کەمەش لە «بۆرە»کەیەو .. تین و تاقەتێکی وای تیانییە گیانێکی نوێی بکرێت بەبەراو ، شاکارێکی گەورەی لێ دروست بکرێت ، ئەمەش نەک هەر ئەشێ لەبارەی کەلەپووری چاپکراوی ئێمەوە بوترێت ، بەڵکو شتێکی ئاشکرایە کە لە هەزاران هەزار دەقدا تەنها چەند دەقێک ئەو جۆرە نەمرییەی تیا هەیە کە ڕێگا بۆ ئەدیبی خاوەن دەسەڵات خۆش بکات تا بیکات بە بەرهەمێکی گەورەو نەمری نەک هەر زەمانەکەی خۆی ، بەڵکو تێکڕای مرۆڤایەتیش .. خۆ ئەگەر وانەبوایە ، ئێستاکە هەموو کەلەپووری ئەم جیهانە ئەبوو بە شاکاری ئەدەبی و ، نەک – وەکو ئێستا – تەنها چەند ناوێکمان لە بەردەستدا ئەبوو کە بە ئاسانی دەژمێردرێن .

ئەمە سەربارەی ئەوەی هەندێک لەبەر نەزانی و زەین کوێریی خۆیان ، لە بەرینی خۆیان زیاتر نابینن و چاویان هەڵنایات بە کەسێکدا بڕوانن کە گشت پەنجەرەو دەرگاکانی مێشکی خۆی بۆ ڕووناکی شنەبای جیهان کردبێتەوەو ، بیەوێ بە قەدەر مەزنی ژیان بژی و داببهێنێت . جا نازانم ئێوە چی ئەڵێن ؟!

* * *

ژوانی یادەکان

کچێ ئاسکۆڵ ..
کاتێ بوخچەی شەقامی تەنهاییم پێچایەوە ...
مەلی نیگاکانتم بەدی نەکرد ..
کچێ ئاسکۆڵ ..
کاتێ بۆتەلاکی شەپۆلی گشت ئاوێکی ...
بەخوڕم خواردەوە ...
وەکو چرپەکانی جێ ژوانمان ...
لەناو گیانما .. هیچ ڕەنگێکی نەدایەوە ..
کچێ ئاسکۆڵ ..
کاتێ چەمی بەرهەتاوی ..
خۆشەویستیم پشکنی ..
کەفچرینی سپی و نەرمی ڕازەکانم ...
هەرنەدی ..

کاتێ شەپۆلی زستانی بێ تۆیی ...
بەفری یادت ...
بەسەرمدا ئەبارێنێ ...
کاتێ شیرینی ماچی لێوانت ..
لانکەی ساوای لێوەکانم ڕائەژەنێ
ئەوسا .. ملوانکەی شیعرێکی ڕەنگین

بۆ گەردنی سپی و بەفرین ..
ئەوسا .. بەهاری شیعرێکی زیندوو
بۆ وەرزی پەیکەری باڵات ...
لە بیرمدا لەدایک ئەبێ .
لە بیرمدا لەدایک ئەبێ .

جەمال غەمبار
ناوەندی کاژاو
٢-١٠-١٩٧٦

کچێ ئاسکە ..

Institut Kurde de Paris

عبدالرزاق شمس الدین

شانۆ بەشێکە لە ژیانم

بۆ یەکەم جار لە ســالی ١٩٧٠ ـ عبدالرزاق شمـــس الدین ـ لە شانۆگـــەری (چـــارەڕەش)دا دەوری پاڵەوانیەتی شانۆگەریەکـەی بینی و جێی خۆی لە دڵـــی زۆربەی خەڵکیدا کردەوە ، دوای تاقی کردنەوەی پێنج ســـاڵ توانـی ئەو خواســـتە بهێنێتەدی . وەماوەیـــەکی دووریش لە چیرۆکە شانۆگەریەکاندا بۆشایی ئەبـــوونی ئافرەتی پڕکردەوە ، ئەگەر چی خۆی رازی نەبو . کـــاک عبدالرزاق ئێستاکـــە لـــە گەڵمانەو بە درێژی لە تاقـی کردنەوەو خۆزگەکانی خـۆی ئەدوێ .

● پێشەکی تۆ چۆن خـۆت ئەبینی ؟!

– هونەرمەندێکی لاو لـــە نێوان کۆمەڵە خواســـتێـکو ئاواتێک .

● ســـەرەتای هەســـتی هونەریت لە کەیەوە دەســـت پێ ئەکات ؟

– ئەوی راستی بێ ، ماوەیەکە نزیک نیە خولیای شـــانۆم و بگرە لە سـەرەتای ســـاڵانی (١٩٦٥)ەوە کـــە قوتـــابی قۆناغی سەرەتایی بـــووم شانۆم بە بەشێک لە ژیـــانی خەڵک ئەهاتە بەرچاو ئەکتەرم بە مرۆڤێکی سەلیقەدار ئەزانی .

● ئەی کە هاتیتـــە سەرشانۆ ؟

– بۆ یەکەم جار هەستم بـە لە دایک بوونە راستەقینەکـــە کردو لەوساوە شانۆ لە ژیـان جیا ناکەمەوەو تەنانەت لام وایە ئەگەر من هەست بە خۆشـــی ژیان بکەم تەنیا « شـــانۆیە » ئەو خۆشەویستی یە پیرۆزەم فێر ئەکات .

● « زێڕین » ئەو نازناوەیە کە خەڵکی خۆشـــیان ئەوێ .. ئەی تۆ ؟

– منیش بەشێکم لەو خەڵکە بەڵام نامەوێ جارێکی تر ببـــم بە ئافرەتێکی نەمردی شانۆو لـــە شانۆگـــەریەکە وەک « فالچی »دا دەورێـــکی وەک « زێڕین » ببینمەوە !

● چی هانت ئەدا بـــۆ دەربڕینی ئەم بۆچوونە ؟

– مەبەستم ئەوەیە ئەمـــڕۆ هەتا سنوورێک ئافرەتی کورد لـــە خۆشـــەویستی شـــانۆ گەیشتووەو گەمەیش سنووری نەریتە کۆنەکانی شکاندووە .

● بـــەڕای تـــۆ ، ئێمـــە جەماوەرێکمان هـــەیە بـــە ناوی شانۆ ؟!

– ئەگەر لە روانگەیـــەکی مەوزوعی سەیری مەسەلەکـــە بکەین ، بێ گومان تا ئێســـتا جەماوەرێکی نوێ نیـــە بەناوی « جەماوەری شانۆ » .

● لێرەدا کێ بەرپرسیارە ، ئێوەیان کۆمەڵ ؟!

– سەرەڕای مەسەلەکـــە بەلای منەوە ڕوەو ئەگرێتەوە . چونکە تائێستا هونەری شـانۆ نەی توانیوە پێویستیەکانی خۆی هەمو ئەو بکـــات لـــەبەردەم خواســـتـەکانی کۆمـــەڵ و ، کۆمەڵیش نەیگەیشتۆتە رادەیەک بتوانێ لـــە تازەترین تاقـــی کردنەوەی شانۆیی بگات و ئـــەو گۆڕانە بخاتە باوەش کە ئەمڕو پێویستە لە ئارادابێ .

● گـــەورەترین ئـــەو شانۆگەریانەی خـــۆت تیا ئەبینیەوە کامانەن ؟!

– شانۆگەری « چارەڕەش » یەکـــەم تاقیکردنـــەوەم بوو بەرامبـــەر بـــە هونـــەری شانۆ گەری . لە پاشان چەند چیرۆکێکی تەمسیلیمان پێشکەش کردو لە کەلێک بەرهـــەمی شـــانۆیی تردا بەشداریم کرد لەوانـــە (نابڕوی خیزانەکەم) و (چلبـــاو) و (لەپێناوی ڕووناکی دا)و (کەریم پاڵەوان) و (فالچـــی) و (مارەیی) و (داس) .

● ولامێکی بێ پرسیار کـــە بەوێ بیڵێی چیە ؟!

– نامەوێ ئـــەو راستیەیە هەڵبوێرم کە مامۆستا « صباح عبدالرحمن » تاقە مامۆستاو رابەرێکـــم بو لە هـاندانی خواستی شانۆییم و هـاندانم ، تەنانەت زۆربەی شانۆگەریەکان کــە بەشداریم تیادا کردووە دەرهێنانی ئەو بوون .

● پرسیارێکی تر . شـانۆ کەی ئەتوانێ ببێتە قوتابخانەی کۆمەڵ ؟

– ئەوکاتـــەی ئاوێنـــەی خواستەکانی ئـــەو کۆمەڵە بێ و بەراستگۆیی مامەڵە لـــە گەڵ خەڵکی دا بکات ، ئەگینا بڕوونی شانۆ هیچ ئەنجامێکی نیە .

● گیرو گرفتێکی راستەقینە کە شایانی باس بێ چیە ؟!

– شانۆی کوردی دووچاری گەورەترین گیروگرفت بووە ، لەوانە نەبوونی هۆڵێکی فراوان لە شارەکاندا ، هەروەها قات و قڕی « دەق »ێـــکی شانۆیی راستەقینە لەلایەن نووســـەری شانۆکـــان . وە نـــەبوونی رۆشنبیریەکی شانۆیی لەلایەن ئەکتەرەکانمانەوەو دیارنەکردنی رێبازێکی نوێ بۆ ئەوەی کومەڵی ئەم سەردەمە رازی بکاو لە گەڵ ئێرانە پێشکەوتو خوازەکاندا هاوسەنگ بێ .

● چ کاتێ لە شانۆ بێزار ئەبی ؟!

بەرانبەر بـــە خۆشەویستی شانۆ بێزاربوون نیە ، بـــەڵام ئەوکاتە زۆر پەست ئەبم لـــە شانۆگـــەریـــەکدا دەورێکی سەرنەکەوتو ببینم .

● عبدالرزاق شمس الدین وەک ئەکتەرێک .. یان شـــتی تریش ؟!

– قوتابیەک و .. هیچی تر !!

● بێجگە لە شانۆ ..

– لە منالیەوە هەستم بـــە سۆزێک ئەکرد کەرای ئەکێشامە ناو جیهانی عیشـــقی پیرۆزی مۆسیقاوە ، بەڵام لەبەر ئەوەی لە خێزانێکی هـــەژار بووم ، نەمتوانی هیچ ئالەتێکی مۆسیقا بکڕم و زاخـــاوی دڵی خـــۆم بدەمەوە بەرامبەر بەو خواستە .

● خۆزگەکانت .. ؟!

– بەئاواتەوەم دانیشتنگایەکی هونەری لە یەکێک لە شارەکانی ناوچەی حوکمی زاتی دابمەزرێ و هونەرمەندانی کـــورد هاوکاری تێدا بکەن .

● شتی تر .. ؟!

– چاوەڕوانی لەدایک بوونی شانۆی کوردی نوێ ئەکەم .

● شیرزاد عبدالرحمن ـ پەیامنێری هاوکاری لە هەولێر .

شەوارەو .. بیرەوەری

کوران محمد امین

بیرتە .. سۆلاف ... « خونچەی مەدام » ..!!
پێم ئەزانی .. لە پشتەوە .. بەهەردوو دەست
چاوت گرتم .. ختووکەت دام ..!!
ووتت .. من کێم ..؟!
منی شێتیش ، لە عەززەتا .. زمانم لاڵ و ئاڵۆزا
ووتم .. سۆلەو ...
یەکسەر کەوتم .. بەسەر ئەرزا ..!

⊙

ئەی لە بیرتە ...!
مامەحاجی ، کە لە حەج ، ماڵی خواوە
ئاوی زەمزەمی هێنابوو ..
تۆ قومێکت خواردبۆوەو .. قومێکیشت بۆ من هێنا
ووتت ، هاتۆش بیخۆرەوە ،
بەڵکو مرازمان « حاصل »بێ و ، بۆ یەکدی بین

⊙

ئەی لە بیرتە ..!
لەلای مەلا کوێرەی خۆمەن .. قورئانمەخوێند
لە ڕیزەی جوون .. ڕێت ئەگرت لێم
منیش برژانگم ئەکردە پێنووسی « جیم »
ئایەتی خوام .. پێ ئەنووسی
تۆی فێڵبـــازیش .. دەستت ئەدا بە قورئاناو
بیانووت ئەگرت .. بە نازەوە جار جار ، ئەتووت
ئەمن جوانم .. لە جوانیا .. فینۆسم خوام
هەر لەوێدا .. بۆنۆبەرە .. ماچم کردی
ئێستاش ماوە .. لەژێر دانما
لەزەت و تام .. !!

سلیمانی
١٩٧٦-١١-١٤

کورتە چیرۆک

شەقامی کۆترەکان

پییر ژان فیلەر

لـــە لێواری ڕووبارێکـــا ، خانووێکی کـــۆن ، زۆر کـــۆن هـــەبوو .. خەڵکـــەکە زۆر سەرسامی ئەو خانووە بوون ، کـــە چۆن تا ئێســـتا ڕوبەڕوی زەمانە بۆتەوەو بەرگەی گرتوە ، بە تایبەتی کە هەندێ بناغـــەی تازەو سەخت و گەردن کـــەشی تر لـــە تەنیشتیا هـــەڵچنراوەو پاشەرۆکی خۆڵ و کەرەستەکانی ئەم بەرو ئەوبەری تەنیوەتەوە .

سەر لـــە بەیانیەکی زراف و جوان ، خانووەکە تەپی و ڕۆچوو .. بەڵام هیچ زیانێکی نەبەخشی خەڵکەکە دوای داڕمانەکە بـــە هەڵەداوان بۆی دەرچـــوون و خۆیان رزگار کرد .

دوای ئەوەی هـــەراو ژاوەژاوەکە نیشتەوە .. بینیـــان کۆترێ لەســـەر کـــەلاوەکە هەڵنیشتوە .. کۆترێکی سپی و جکۆلە ، وا خەریکە بە دەنووکە ئاسکەکەی پەڕو باڵی خـــۆی ئەسڕێتەوە .

لـــە نیوان خەڵکەکـــەدا ، کچێکی خنجیلانە بە هـــاتو هاوار دەربەڕی :

« کۆترەکەم .. ئا ئەمـــە کۆترەکەی منە » .

ئەم کچە دوو جووتە کۆتری هەبوون و زۆر خۆشی ئەویستن .

کچەکە ، هەڵگژایە ســـەر کەلەکـــە بەردەکان و ویستی کۆتـــرەکە بگرێت ، کەچـــی ئەم هەڵفـــڕی و لەســـەر بەردێکی تر نیشتەوە .. کچەکە کەوتەدوای ، کـــە لێی نزیک کەوتەوە ، بینی وا کۆترێکی تر لە نێو پێچ و پەنای کەلاوەکـــەدا خۆی حەشارداوە .. قیژاندی : « مێیینەکە لێرەیە .. گوێم لە دۆغە دوغێتی » بەڵێ : مێیینەکە لەوێ بوو .. بە ئاستەم دەنگی لێ دەرئەچـــو .. بۆیە کۆترەکەی تر لە نزیکیا هەڵتوتابوو .

دەرهێنانی زۆر قورس بوو ، بۆیـــە کەس و کاری کچـــە چاوبەگریانەکەیان لـــە تـــەک خۆیانا پەلکێش کرد . بۆ ڕۆژی دوایی ، هێشتا کۆترەکە لـــە شـــوێنی خۆیدا وەستابوو .. خەڵکەکەیش بـــە ماتـــە بۆی وەستابوون .. لە پڕێکا بەرەو کۆگایەکی نزیکی دانـــەوێڵە هەڵفڕی و دەنکە جۆیەکی لـــە دەنووکیا هەڵگرت و بۆ ئـــەوشوێنەچوو کە مێیینەکەی تێدا حەشـــاردرابوو .. دەنکـــەجۆیەکەی بۆ فڕێداو کـــەڵێ جاری تریش ئەم کارەی دووبارە کردەوە تا هاوسەرەکەی خـــۆی تێربکات ..

لە نێو واقوڕمان و حەپەسانی خەڵکەکانی بەر ئەم دیمەنە .. یەکێ ووتی :

بـــەڵام کۆترەکە لەبـــەر بێ ئاوی هەر ئەمرێت . کـــەچی نێرینەکە بەرەو کۆگاکە بووەوە بـــە دەنووکەکـــەی پووشێکی هەڵگرت .. کچە خنجیلانەکـــە دەرکی بە شتێک کرد و ووتی :

« کۆترەکەم لەنێـــو بەردەڵانەکەدا مت بووە ، وادیارە گۆماوێک لە نزیکیەوە هەیـــە ، بەڵام ناتوانێ لـــێی نزیـــک کەوێتەوە .. وەکـــو دیـــارە هاوسەرەکەی بۆ ئەو مەبەستە ئەو پووشەی بۆ هێناوە » .

لەبەردەم ئـــەم هەواڵـــە سەرسامییەدا ، جۆش و خرۆشێک کەوتە نیـــوان خەڵکەکەو یەکێ ڕاپـــەڕی و وردەوردە بەردەکـــانی لاداو ، کێکی کەیش کەوتـــە یارمەتیدانی ، لەپاشا بـــە هەموویانەوە هەموو بەردەکانیان لاداو کۆترەکە بە دیارکەوت .. بۆ چەند ساتێ لەهۆش خـــۆی چوو ئینجا لە تەک هاوسـەرەکەی دا بە جووتە لە شەقەی باڵیان دا .

لە کاتی بەیەک گەیشتنی یان دا ، پەڕو باڵی خۆیـــان هەڵتەکاندو دەنووکیان لەیـەک ئەسوو .. ئینجا سـەیری حەشاماتەکەیان کـــردو وەک بڵێی بیربکەنەوە .. بـەڵێ بیربکەنەوە .. ئایا تۆ دیوتـــە کۆتر بیر بکاتەوە .. بێگومـــان گەر نەتدیبێ سـەرنجت زۆر تیژ نیە ..! لە ئاسمانی پاکـــی ئەو ئێوارە بەهاراویـــەدا ، هەردوکیان کەوتنە نمایشێکی دڵرفێنەر .. بەسەر سـەری خەڵکەکەدا ، بە شاکەشکەیی بـــەرەوخوارو بـــەرەوژوور ئەبوونەوە .. خەڵکەکەیـــش سەیریان ئەکردن ، ئەمانیـــش بە جووتەو بەم هەڵفڕهەڵفڕەیان چاکەو پیاوەتی خەڵکەکەیـــان ئەدایەوە .

لە پاشا ، سەرلەنوێ خانووە ڕوخاوەکە دروست کرایەوە .. بەڵام وا ڕێکەوت ئەو خانـــووە بکەوێتە بەر دووڕێیانـــی دوو شەقامەوە .. جا گەر سەیری ئەو تابلۆیە بکەی کە نـــاوی شەقامەکەی لێ نوسراوە ئـــەوا سەرناوی « شـــەقامی کۆترەکان »ت بەرچاو ئەکەوێ ، کە بۆ بیرەوەری ئـــەم ڕووداوە سازدراوە .

ئەم چیرۆکە چیرۆکێـــکی ڕاستەقینەی سەردەمانێـــکی زووە .. بەڵام کۆترەکـــان هێشتا لە نێومانا ئەژیـــن .. بێگومان هەمیشەو بەردەوام لە گۆڕاندایە ، تەنیا دەستەواژەی « خۆشم ئەوێی »و « خۆشت ئەوێم » ئەبێت .

بەشی وەرگێران
لە فەرەنسایی بە دەسکاریەوە وەرگێراوە

دەنگ

ئاوارە بوون و .. چەندسەرنجێ

محمود زامدار

● مەدالیەیەکەو دوو ڕووی هەیەو ناوی (میتافیزیـــک و عەبەسە) ئەمە وتەوێـــرەی جودیەکانە ، بەرامبەر بـــە (بوون .. !) .. لـــە لای ئەمانەدا ، ئادەمیزاد تـــاک و تەنیاو سەرگەردانەو لە نێـــو نۆقیانوسی بێ پایانی (زمکان ـ شوێنکات)دا تەپاوتلێنێـــی وزاراوەکانی (گۆشەگیـــری ـ تەنیایی ـ ئاوارەیی ـ لانەوازی ـ عەبەس ..) پێوانەی هەرە ئاشکرای ئەو نۆقیانوسە بـــێ پایانەیە .. پرسیارەکـــانی ئەمان ، هەمیشەو بـــەردەوام ـ بەتایبەتی ـ وائەکـــرێ : (مەبەست لە جموجوڵ و بوونی مرۆڤ چیەو چۆن ئەتوانێ بیانو بۆ بێ بنیی تارێکســـتانی (شوێنکات) بێنێتەوە ...) بۆیە کامۆ ئوتەنی : (ژیـــان ئەوە ناهێنێ مرۆڤ تیـــایا بژیت .. !) .. ئایا ..؟

مرۆڤی (ڕەشەوجودی) زۆرسەر ڕانەو خـــۆی بەڵـــێ پرسراو نازانێت ، بۆیـــە بێ پەروباڵ ڕانەکا .. ڕانەکاو بەدنسارەدیەوە هەنگاو هەڵنـــەهێنێ .. هەتوێست لەلایـــا بایەخێکی ئەوتۆی نیە ، بـــەڵام هەیە ـ وجودی ـ نوقلانە بـــۆ (سوبرمەن) کەی (نیتشـــێ)ڕێ ئەدات .. بەڵام هەر ڕەشبین و ڕارایەو لە ئەنجامی چـــارەنەکردنی گیروگـــرفت و هەڵچوونەکانی خۆیشی ڕووا (لامەعقول) ئەکات .. بـــە بیانوی ئەوەیش کە ئەم جیهانە دەپەساوە ، ئاواتوی زوقم و کینەو ژەنگ و دردۆنگیە ، بـــۆ (شذوذ ـ ناویـــزەیی) لارئەبێتەوە .. چونکـــە نەرێنیـەکی بەجگار کوشندەو خانەبێزارە ، بۆیە حەز بـــە بەردەوام بوونی خود ـ خودی خـــۆی ـ ئەکـــات .. بۆیـــە زۆر لـــە مەرگ ئەسڵەمێتـــەوەو بە گزێـــیی هـەوڵ ئـــەدا هـــەزاران بەڵگـــە بـــۆ کاڵۆلە بدۆزێتەوە .. لـــەلای (لامەعقولیەتی) ئەم ژیانـــەوجودیەکەدا ، ناخی ناخـــەوەی مرۆڤ ، پڕە لە تەنیایی و نامۆیی ئەو (وجود)ە پڕ لەگومانـــەی مەڵەی تیا ئەکات .. لـــەلای ئەما ، ناخ ، بڕێـــتییەلە : بایەزەها تریسکەی ڕانـــەشەکێنراوی خێر دژی ساموتکـەو سەرمەقولانەی ئەهریمەن و پڕەلە چاشـــبوون و ئەزێکـــی داهێـــزران .. لەلایا ، بڵاوکردنەوەی گەشتنامـــەی مشکێک وەکو شیوەننامـــەی جاڵجاڵۆکەیەکە .. هەمـــو مرۆڤایەتی بە ماکەرمەلەیـــیی و جیهان بەشەیتانایەتی ئـــاوزەد ئەکات .. ژیان لەلایا ، چەنـــد پارچەیەکی لە یەک ، ترازاوی هێڵنج دەرە .. بڕوای بە هیچ جۆرە ، بەهایەکی نێو ئـــەم گەردوونە نیە .. جوانـــیی و بەهای جوانیی بەشـــتێکی سەهەندەو ئەگریسو بـــەدرێڕەکی زەبەلاح ئەداتـــە دەمقەڵەم .. ئەوکەسەی لـــەلامەزنە کە (بێ ئامانـــج) ئەژیت(١) ..

(خۆکوشتن)یش ئەوپەڕی ڕەندی و تێگەیشتن و ئەوپـەڕی خۆرزگار کردنە لەم جیهـــانە پڕ لە وەیشومەو قـوڕپەش و سێ بەرۆیە ..!!

● فرۆیدیستەکانیش لـەورایەدان کە : (نە .. مرۆڤەکان هەمیشەو تاهەتایە ، لە نێـــوان خۆیانا ، خۆیان ئەخۆن و لە نێو رق و کینەو جاڕبـــەختی و ئاژاوەدا هەڵتروشکاون ـ ..) غەریزە دوژمنکارانەکەی ســـەربە لیبیدۆی سێکس ، شـــتێکەو بەندەبە یاساکانی بایۆلۆژیا .. بەرامبەر بە غەریزەی ژیـــان ـ ئایرۆس ـ درمی غەریـــزەی شێتگیری مەرگ ـ تاناتۆس ـ هەیەو زۆر بە شێتەیی و لە ناخی ناخەوەی مرۆڤا ـ هەرمرۆڤێ ـ کاری خۆی ئەکاو دایئەبێـــزێ و ئەیرزێنـــێ و کـــلۆرکلـــۆری ئەکات .. !! ـ٢ـ) بۆیە هەرگۆڕانێکیش بە سەر کۆمـــەڵ و دەوروپشتا بێت ، بە هیـــچ کلۆجێ ، کاری تێناکـــات و ناگۆڕێت ـ بنەڕەتی ـ .. تاد

● کەچـــی لـــەلای مەتریالیست و سۆشیالیستەکاندا ، مەسەلەکە بە جۆرێـکی تر ئەکەوێتەوە .. ئەمان لایانوایە هیچ جۆرە بۆچوونێـــکی میتافیزیکی لە ئارادانیەو هیچ جۆرە سروشتێکی مرۆڤانـــەی ، گروشکە بەستوی چوارچێوەی وەستاویش نیەکە لەمەرجەکانی گۆڕانی کۆمەڵایەتی بەدەربێت هەر بۆیەشە ، بڕوایان بـــەمانای میتافیزیکی (بوون)ەوە نیەو شەرم برەی (عەبەس)یش ئەخەنەلاوە .. چونکە ئـــەم جۆرە موناقەشەیەی ، لەمـــەڕ باری سەرنجی (هەمیشەیی ـ ابدیە) : « لە ئاستی فەلسەفەدا ئەزێک و لە بەرەم بـــاری کۆمەڵایەتیا ، کۆنەپەرستی یە(٣) » بۆیە ئە لە ڕدوێی مێژوو نـــە لە خەونەکانی مرۆڤ ئاوەیدیخەفەتناک و دەسەوستان نین .. هەر بۆیەشە ، مەسەلەی (ئاوارەبـــوون)ی ئەلێسێتیانەی وجودیەکان و شەوارە بـــوونی فرۆیدیستەکان ڕەت ئەکەنەوە .. چونکە مەسەلەی (اغتراب ـ ئاوارە بوون) بەندە بـــە سەرکەوتنی سۆشیالیزم و دەهاناوساندن و فراوانتر بوونـــی زەمینەی (هۆش)و ئاسـمانەکانی (نـــاخ)ی مرۆڤ ..!!

بەڵام هەندێ (ڕەشـــــەسۆشیالیستی) سـەرپەڕیش هەن ئەڵێن : « مەرج نیە ، لـەژێر سایەی سایەبانی چەنـــد بارودۆخی کۆمەڵگـــــای سۆشیالیزمیا ، دیـــاردەی (ئاوارەبوون) نەمێنێ و هـەر بە جارێ لە ناوبچێ .. هەروەک چۆن هەندێ تێکـــــستی سۆشیالیستی کلاسی وێ بـــۆ ئەڕۆن کە : « ڕاسەوراس و هەرلـــە گـەڵ لە نـــاو چوونی موڵکایەتی تاکەکەس و بەجـــێ هێنانی پەیوەندیەکی بەتـــین و تێکڕای مرۆڤایەتی ، ئەم دیاردەسەراسیمەیە شوێنبزرو تارومار ئەبێ .. ـ٤ـ) ئەمە ئەڵێـــن و ئەوەش هەڵنابوێرن : کـــە مەسەلەی (ئاوارەبوون) هـــەرچەندەیش ڕەگ و ماکەکانی لە نێو جیهانی سۆشیالیزما هـــەرزەقە ، بەڵام بە شێوەیەکـــی تێکڕایی و زۆر بەرفـــراوان و دەمۆرانەو تیژو سەخت و دەها مر خۆی لە نێو کۆمەڵگای سەرمایەداریا ئەنوێنێ و تەشەنەئەکا ..

لەلای ئەمانەدا : (فیکر) بڕوانە : ل ١١

Institut Kurde de Paris

جەماوەری وڵات تەرمی چەند هاورێیەك لە شەهیدانی نەتەوەی عەرەب بەرێ ئەکات

نافع عبد محمد علی

جمال شکور احمد

ثامر علی حسین

پاش نیوەڕۆی رۆژی پێنجشەممەی رابوردوو ، جەماوەری وڵات چەند هاورێیەکی شەهیدی نەتەوەی عەرەبی لەوانە بەرێ کرد کە لە کاتی بەدیهێنانی ئەرکی نەتەوایەتیاندا لە لوبناندا لە پێناوی بەرگری کردن لە عەرەبایەتی لوبنانو بەرگری شۆڕشی فەلەستیندا شەهید بوون .

لە بەرێکردنی تەرمی شەهیدەکاندا هاورێیان علی غنامو قاسم سلام ئەندامانی سەرکردایەتی نەتەوەیی حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەبو عزة مصطفیو طه یاسین ئەندامانی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشو ئەندامانی سەرکردایەتی قطری حزبو محمد محجوب و عبدالفتاح الیاسین ئەندامانی سەرکردایەتی قطری بەشداریان کرد .

هەروەها هاورێیان جعفر قاسم حمودی ئەندامی پالێوراوی سەرکردایەتی قطری حزبو ئەندامانی سەرکردایەتی لقی بەغداو تێکۆشانی چەکدارانەو بەرەی رزگاریخوازی عەرەبو کادیرە پێشکەوتوەکانی حزبو بەرێوەبەرەکانی مکتەبەکانی سەرکردایەتی نەتەوەییو پارێزگاری بەغداو چەند کاربەدەستێك و کەسوکاری هاورێ شەهیدەکان بەشداریان کردوە .

لە پێشەوەی کەژاوەی بەرێکردنەکەدا کە لە ساحەی « النسور »ەوە دەستی پێکرد ئەو ئوتومبێلانە ئەڕۆیشتن تەرمی هاورێ شەهیدەکانیان هەڵگرتبو کە بە ئاڵای شۆڕشی فەلەستین پێچرا بوونەوەو بە دوایاندا ئەوانە ئەڕۆیشتن کە وێنەی سەرۆکی فەرماندە احمد حسن البکرو ئاڵای شۆڕشی فەلەستینیان هەڵگرتبو .

ئەو جەماوەرەی تەرمەکانیان بەرێ کرد ، پەیمانیان بەحزبو شۆڕشدا کە لەسەر هەمان رێگا بڕۆن کە هاورێکانیان لەسەری رۆیشتن تا قەڵای کۆنەپەرستەکان ئەروخێننو نەخشەکانی ئیمپریالیزمو زایۆنیزم تێك ئەشکێننو بەردەوام ئەبن لە قوربانیدانا لە رێگای سەرکەوتنی مەسەلەی عەرەبیدا .

لە هاوارەکانیانا ، نارەزاییان بەرامبەر ئەو تاوانانە دەربڕیوە کە رژێمی پاش گەزبوی دمشق دژی شۆڕشی عەرەبو پێشڕەوە چەکدارەکانی کردویەتیو ئەیکات .

ئەوەی شایانی باسە هاورێ شەهیدەکان بریتی بوون لە جمال شکور احمدو نافع عبد محمدعلیو ثامر علی‌حسینو جعفر محیلج سلمان .

ئا٠د٠ع

میوانداری کۆشکی کۆماری

بەغدا ٠٠ ١٤ی کانونی

یەکەم ـ ئا٠د٠ع : بەڕێز ئەحمەد ... بەیانی دوێنێ بەرێز عز...م الخطیب بەرێوەبەری شەتی ... ئەکەیی رێکخراوە ... لە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش داو غازی حمود بەرێوەبەری ... لاوان لە وەزارەتی لاواندا لە کۆشکی کۆماری ئامادە بونو ناوی خۆیان لە سجلی تەشریفاتدا تۆمار کرد بۆ سوپاسی سەرەکی بەرز لە سەردانیان لەو پلە تازانەیاندا .

هەروەها بەرێز صالح مهدی عماش بالیۆزی کۆماری عیراق لە فنلەندە لە کۆشکی کۆماری ئامادە بوو ناوی خۆی لە سجلی تەشریفاتدا تۆمار کرد بۆ رێزەمەندی وەرگرتنی سەفەر بۆ شوێنی کارەکەی .

هەروەها دوکتور حکمت عمر بەرێوەبەری گشتی نەخشەکێشانی هەرێمی لە وەزارەتی نەخشەکێشان لە کۆشکی ئامادە بوو ناوی خۆی لە سجلی تەشریفاتدا تۆمار کرد بە بۆنەی گەڕانەوەی لە دەرەوەی وڵات .

خوێنەری بەرێز .

ـ باوکی شیرین ـ

● کەرتەکانی پەروەردەو فێرکردن لە هەمو ناوچەکانی وڵاتدا ، وە بە تایبەتی لە ناوچەی ئۆتۆنۆمیدا لە لایەن شۆڕشی ١٧ی تەموزو حزبە سەرکردەکەیەوە حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب بایەخێکی زۆری پێدراوە ٠٠ لە بەرێوەبەرایەتی خوێندنی کوردی بلاوکرایەوە ، کە شۆڕش بایەخی بە پەروەردەو فێرکردن داوە کە لەگەڵ داخوازیەکانی بنیادنانی کۆمەڵگایەکی سۆشیالیستی دیموکراتیانەی یەکگرتودا بگونجێ ، ماوەی خوێندن بە خۆڕایی بە جۆرێك فراوان کراوە کە هەمو هاووڵاتییەك بتوانێ سودی لێوەربگرێ ، وە بۆ ئەم ئەرکە پیرۆزە چەندان کادیری فێرکردن ئامادە کراوەو بواری ئیش کردنی پەروەردەکردن فراوان تر بوە ، وە زۆر بایەخ بە نەهێشتنی نەخوێندەواری دراوەو کارکردنی پەروەردەیی بەستراوە بە کارکردنی گەشەکردنەوەو دەست کراوە بە جێبەجێ کردنی بە زۆر پێ خوێندن .

● لەراستیدا ، ئەو سەرژمارە رەسمیانەی کراون وا دەردەخەن کە ، لە دەوری ساڵی خوێندنی ١٩٧٥ ـ ١٩٧٦دا (١٥٣) قوتابخانەی تازە کراوەتەوە کە لەوانە (١٣٥) قوتابخانەیان سەرەتاییو (١٥) یان ناوەندیو (٣) قوتابخانەی تریان ئامادەییە ٠٠ هەر لەهەمان ساڵدا ژمارەی ١٣٤٩ مامۆستای کوڕانو ٤٦٢ مامۆستای کچانو ٢٥٠ مامۆستای بلەی سانەوی کوڕانو ١٢٣ مامۆستای بلەی سانەوی کچان زیادی کردوە ٠٠ هەروەها ژمارەی قوتابیانو باخچەی منالان زیاتر بون ٠٠ هەر وەکو قوتابخانە پیشەییەکان وەکو ئامادەیی بازرگانی سلیمانیو قوتابخانە کشتوکالیەکانی هەولێرو دهوکو سلیمانیو قوتابخانە پیشەسازیەکانی تر .

● ئەم هەنگاوانانە لەسەر ئەو دەسکەوتانەی ئۆتۆنۆمیە کە شۆڕش دایناوەو بەجێی هێناوە کە ئاواتو داخوازی جەماوەری کورد بەتایبەتیو جەماوەری عیراق بەگشتی تیا بێتەدی لە پێناوی ئازادیو یەکێتی نیشتمانیو یاسای کۆمەڵایەتی سۆشیالیستیانەدا .

ئەم هەنگاوانە کە لە پێناوی بەرزەوەندی جەماوەری کەلەکەماناندا ئەنرێن وەفای شۆڕشو خۆبەستنەوەی بە دروشمەکانیەوە دەرئەخات هەروەکو هۆشیاری دەزگاکانی شۆڕش نیشان ئەدات ئەوانەی کە ئەرکی پێگەیاندنی هاووڵاتیانیان پێ سپێردراوە بۆ ئەوەی بە جۆرێك پێ بگەیەندرێن کە بتوانن لە بواری کارکردنی شۆڕشگێرانەو گەشەکردندا ئەرکی سەرشانی خۆیان بەجێ بگەیەنن ٠ شتێکی ئاشکرایە مرۆڤ دەورێکی بنچینەیی لە پێناوی رێکخستنی ژیانی دەسکەوتو گۆڕانکاریەکانا ئەگێرێ بو ئەوەی مرۆڤ دەوری خۆی بنوێنێ ئەبێ بە پێی بیروڕاو داخوازیەکان خۆی پێ بگەیەنێ ٠٠

● لەبەر روناکی ئەم سەرنجەدا ئەتوانین بەهای ئەو هەنگاوانە دیاری بکەین کە لایەنە تایبەتیەکان لە کەرتەکانی پەروەردەو فێرکردندا لە ناوچەی ئۆتۆنۆمی ناویدا ، کە ئەمەش نمونەی ئاسۆییەکی روناکی تری رێڕەوی دەرکەوتوی جەماوەرەکەمانە .

● خوێنەری بەرێز : پارێزگاکانی وڵات بەردەوام ئەبینن نمونەی فراوان پێك دێنن کە تیایانا لە بارەی واقیعی ئیش کردنی دەزگاو دایەرە بەرهەمهێنەکانا ئەکۆڵنەوە ، وە ئەوە ئەسەلمێنن کە پێویستە هەموو کەم کوڕییەك لە ناوببرێ ، و پەیوەندی دیموکراتیانە لە نێوان لایەنە پێشکەوتوەکانا بخولقێنرێ ، وە بە پەیڕەوی دروشمەکانی سەرکردایەتی سیاسی حزبو شۆڕش بکەن کە پەیوەندیان بە باری بەرهەمو بەرهەمهێنانەوە

● ئەم ئدوانەنەبنە دیاردەیەکی دەرکەوتو لە دیاردەکانی ئیش کردنی شۆڕشگێرانە لە وڵاتەکەمانا لە ژێر سێبەری شۆڕش دا .

بەکارهێنانی رەخنەو رەخنەکاری ئەبێ تیایانا کە ئەمەش نمونەی چاودێری گەلە کە ئامانجی بەهێز کردنی لایەنە باشەکانو لە ناوبردنی کەموکوڕییە ، ئەم ئدوانە گەلێك ئەنجامی ئاشکرای لە بواری هاندانی جەماوەرو زورتر سوربونیان لەسەر ئیش کردن بەدیهێناوە .

سیمینارێکی ئاژانسی د.ع. بۆ لێکۆڵینەوەی ئەو گیروگرفتانەی کە لە رێگای ئیش کردندا ئەوەستن

پێری ئێوارە ئاژانسی د.ع سیمینارێکی بەست بۆ لێکۆڵینەوەی ئەو گیروگرفتو تەنگوچەڵەمانەی کە لە رێگای ئیش کردندا ئەوەستن . ئەمەش لەگەڵ زنجیرەی ئەو سیمینارانەدایە کە وەزارەتی راگەیاندن بۆ دەزگاکانی دائەمەزرێنێو لەسەر بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشو سەرکردایەتی قوتری حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب ئەڕوات .

بەرێز طارق عزیز وەزیری راگەیاندنو چەند هاورێیەکی تری ئەندامی مەکتەبی راگەیاندنی نەتەوەییو ژمارەیەك لە بەرێوەبەرایەتیە گشتیەکانی وەزارەتی راگەیاندنو ئیش کەرەکانی ئا٠د٠ع لەو سیمینارەدا کە لە هۆتێلی (خلد) کرا ئامادە بوون .

هەروەها بەرێز طه یاسین حسن وەکیلی بەرێوەبەری گشتی ئا٠د٠ع راپۆرتێکی دوورودرێژی خوێندەوە دەربارەی چەشنی ئیش کردنو چۆنیەتی ئەم ئیش کردنەو پەرەپێدانی لە ئاژانسی دەنگوباسی عیراقو ئەو کۆسپانەشی دەستنیشان کردووە کە رووبەرووی ئیش کردن ئەوەستن ٠٠ هەروەها چەند ئامۆژگاریەکی پێشکەش کردووە بۆ بەهێز کردنی راگەیاندنو بۆ ئەوەی بگاتە پلەیەکی سەرکەوتووی باش کە رەنگدانەوەی کاروانو رێڕەوی شۆڕشی تیایە ، ئەوەش لە بواری ناوەوەی وڵاتو دەرەوەی وڵات دایە .

دوای ئەوە ئیش کەرانی ئاژانسەکە لێکۆڵینەوەیەکی گشتیان دەربارەی (بەرنامەی کار) کرد ٠ وە بڕیار لەسەر رۆیشتنی ئیشو کاری سیمینارەکەش درا بۆ ئەم رۆ ، بۆ تەواوکردنی لێکۆڵینەوەی (بەرنامەی کار) .

★ چەند ئامۆژگای کشتوکالیو پیشەسازیی نوێ ×

لەم دواییەدا بڕیاری دروست کردنی « ١٧ » ئامۆژگای کشتوکالیو پیشەسازیو بەرێوەبردن کە لەم چوار ساڵەی داهاتوەدا لە زۆربەی پارێزگاکاندا جێبەجێ دەکرێ مۆرکرا . ئەم ژمارەیە چوار ئامۆژگای بەرێوەبردنی تیایە کە لە ساڵی داهاتوی خوێندن جێبەجێ دەکرێ . هەروەها «١٣» ئامۆژگای تریش کە ئامۆژگای تەکنەلۆژیو کشتوکالی ئەکرێتەوە کە لەسەر ناوچەکانی وڵاتدا دابەش ئەکرێ تیایەو لەسەدا ٤٠ی دەرچووەکانی قوتابی ئامادەیی ئەگرێ ، کە بۆ ئامۆژگایە هونەریەکان ئاراستە ئەکرێت .

هەروەها دەربارەی بەشە ناوخۆییەکان هەموو قوتابیە ئامۆژگایەکانی کشتوکاڵ قبول کران ئەمەو بێجگە لە سەدا پەنجای ٥٠٪ لە قوتابیە ئامۆژگاکانی تر . وە «٣٥٠٠» قوتابی « کوڕانو کچان »ی ئەم ساڵ قبول کراون . ئێستاش وا خەریکن چەند بەشە ناوخۆییەکی تری نوێ جێبەجێ دەکەن کە جێی هەزار قوتابی« کوڕانو کچان »ی تیا ئەبێتەوە .

پاشماوەی ئیمپریالیزم

عەرەبی ناردە کە بێری لە بابەتی ئەلجەزایر کۆبونەوەکانی دەستپێ کرد .

پەیامی بەرێز سەرۆك کۆمار لە کۆبونەوەی کردنەوەی کۆنفرانسدا لەلایەن بەرێز سعد قاسم حمودی نەقیبی رۆژنامەنوسانی وڵاتەوە ئەخوێندرایەوە .

ئەمەش دەقی پەیامەکەی سەرۆکی بەرێزە .

بەرێزان سەرۆکو ئەندامانی کۆنفرانسی پێنجەمی یەکیەتی رۆژنامەنوسانی عەرەب ـ لە جەزایر .

سڵاوی عەرەبایەتیو شۆڕشمان ئاراستە ئەکەمو بۆ کاروبارەکانتان سەرکەوتن بە ئاوات دەخوازم . پێنجەمین کۆنفرانستان لەهەلو مەرجێکی نەتەوەییو جیهانی زۆر ناسکو سامناکدا دەبەسترێ . هێزە ئیمپریالیستیو زایۆنیستیەکان لەگەڵ بەکرێگیراوەکانیان لە ناوچەکەدا جارێك بەهێزی دڕندانەو جارێك بە تەماعوەبەرنانو رووداو هەوڵ دەدەن بۆ لەناوبردنی دەسکەوتە رزگاریخوازیو پێشکەوتوانە کە کۆمەڵانی نەتەوەی عەرەب بەخەباتی بەردەوامیان بەدەستیان هێناونو تێئەکۆشن بۆ ئیدانی رژێمە پێشکەوتووەکانو دانانی مەڵبەندەکە لەژێر دەسەڵاتی ئیمپریالیزمو زایۆنیزمو کۆنەپەرستیدا .

رووداوەکانی ... لوبنانی برادا روی داو رودەدا نەقەی سامناکی پیلانی ئیمپریالیزمو زایۆنیزم بێ کە دەسەڵاتی داگیرکەرانی ... هاوپەیمانی هێندێك هێزی عەرەبی کە لە رێگای خەباتی نەتەوایەتی لایانداوە جێبەجێی دەکەن بۆ بێهێز کردنی بەرگری فەلەستینو ئیدانی بزوتنەوەی نیشتمانی لوبنانو بێدەنگ کردنی رۆژنامە نەتەوەییو پێشکەوتنخوازەکانو پاشان جێبەجێ کردنی نەخشەی چارەسەرکردنی خۆبەدەستەوەدەرانە بە قازانجی جێگیربونی داگیرکەریو دەستدرێژی زایۆنیزمو ئیستیعمارو رێکخستنی دۆخی ناوچەکەمان بە جۆرێك کە بەردەوامبونی تاڵان بردنی سامانی عەرەب لەلایەن مۆنۆپۆلەکانەوەو بەستنەوەی ئێستاو پاشەڕۆژی نەتەوەکەمان بەپاشکۆی ئیمپریالیزمو هاوپەیمانەکانی دەستەبەربکا .

برایان ٠٠

ئەو پەیماننامەی شەرەفە کە دەتانەوێ پەسندی بکەن پێویستە پابەندبونی رۆژنامەنوسە عەرەبەکان بەڵێنی بەیەکیەتی چارەنوسی هاوبەشو پارێزکاری و زانجی کۆمەڵانی عەرەبو خەباتیان لە پێناوی کۆمەڵێکی یەکگرتوی سۆشیالیستیو دیموکراتی بەرەنگاربونەوەی پیلانەکانی ئیمپریالیزمو زایۆنیزمو پشتگیری بزوتنەوەی رزگاریخوازی پێشکەوتنیو خەبات دژی رەگەزپەرستیو چەوسانەوەو بەشداری لە بلاوکردنەوەی ئەوەی چاکەو پێشکەوتنو ئاشتی لە جیهاندا .

رۆژنامەنوسە عەرەبەکان بەتایبەتی لە لوبناندا لەگەڵ رۆژنامەنوسی فەلەستینیو رۆژنامەنوسی لوبنانیو میسری پێکەوە شەهید کران ، یەکیەتی خەباتی نەتەوایەتیو یەکیەتی ئەو مەسەلە پیرۆزەیان سەلماند کە خەباتی بۆ دەکەین بریتیە لە رزگارکردنی تەواوی خاکی عەرەبیو بنیاتنانی پاشەرۆژی گەشەکردومان .

با دروشمەکانمان « ئازادیو بەرپرسیاری » لە خزمەتی عەرەبایەتی دابێتو بەهێزتر بۆ پشتگیریان لە بزوتنەوە شۆڕشگێڕیەکەیو قەڵەمەکانتان بۆ خزمەتی ئامانجە پیرۆزەکانی تەرخان بکرێن .

پەیامی سەرەکی بەرێز لەلایەن بەشدارانی کۆنفرانسەوە پێشوازیەکی گەرمی لێ کراو بەسەریاندا دابەش کراو بە یەکێك لە سەنەدو بەڵگەکانی کۆنفرانس دانرا .

ئەو کۆنفرانسە پێری لەژێر دروشمی « ئازادی ٠٠ بەرپرسیاری » دا کۆبونەوەکانی خۆی دەستپێ کردبو .

ئەمانەتی گشتی یەکیەتی رۆژنامەنوسانی عەرەب لە راپۆرتی خۆیدا ستایشی هەڵوێستەکانی عیراقو دەوری عیراقی کرد لەخزمەتی مەسەلەکانی نەتەوەی عەرەبدا .

راپۆرتی ئەمانەتی گشتی ستایشی دەوری هەرێمی عیراق لەشەڕی تشرینداو ستایشی ئەو دەستکەوتانەی کرد کە بۆ کۆمەڵانی وەدی هێناونو ستایشی خۆماڵی کردنی سامانە سروشتیەکانی کرد .

هەروەها باسی دەستپێشخەریەکانی نەقابەی رۆژنامەنوسانی عیراقو پشتیوانی ئەو نەقابەیە لە یەکیەتی رۆژنامەنوسانی عەرەبی کردو گوتی ئەو دەستپێشخەریانە بەربلاوترین ئیمکاناتیان پێك هێناوە بۆ کردنەوەی چەند دەورەی رۆژنامەگەری کە شوێنەوارێکی گەورەیان لە دروستکردنی کادیری رۆژنامەنوسی عەرەبدا هەبوە .

راپۆرتەکە داوای لە نەقابەو رێکخراوە رۆژنامەگەریەکانی عەرەب کرد کە هەڵوێستو دەستپێشخەریەکانی نەقابەی رۆژنامەنوسانی عیراق رەچاو بکەن .

وەك دەزانین وەفدێکی نەقابەی رۆژنامەنوسان بەسەرۆکایەتی بەرێز سعد قاسم حمودی نەقیبی رۆژنامەنوسانو ئەندامەتی بەرێزان محمد جاسم الامین و فخری کریمو ضیاء عبدالرزاق حسنو سجاد الغازی لەو کۆنفرانسەدا بەشدارە .

پاشماوەی : فەرماندەی دامەزرێنەر ٠٠٠

دوایی وردە وردە دەست ئەکات بە گەورەبون و لەگەڵ روداوەکانو واقیعدا تێکەڵاو ئەبێت بەو جۆرە هێزو پتەوی پەیدا ئەکات .

هەروەها هاورێ سەرکردەی دامەزرێنەر وتویەتی : ئێمە حەز لەوە ناکەین کەوا ئەزانێت سەردەمی زێڕینی نەتەوەکەمان بەسەرچووەو لێی دوور ئەبینەوە و ئێمە ناتوانین بگەینە ئەو شوێنەی باپیرە مەزنەکانمان پێی ئەیشتون ٠٠ هەروەها وتویەتی : بەو جۆرە ئوارێن بڕیانەو خاومان ئەکاتەوە ، راستتر وایە کە بەجۆرێك تەماشا بکەین کە نەتەوەکەمان لە ژمارەو کۆمەڵەکانیدا دەوڵەمەندتر بوە ، وە بەردەوام ئەگەر هەوڵو تەقەلای داو خۆی رەنجانو تێکۆشاو راستکۆ بو لە شۆڕشگێڕنیدا ٠ بەرووی فەسادو راوەستانو دواکەوتندا و خۆی لەو کۆتو پێوەندانە رزگارکرد کە مێشکو توانایان بەستوەتەوە ، هەمیشە ئەتوانێت بەرەوپێش بڕواتو لەوە زیاتر بەدی بهێنێت کە لە رابوردوودا کراوە .

هاورێ ئەمینداری گشتی حیزب لە کۆتایی وتارەکەیدا وتویەتی : ئێمە لەبەردەم راپەڕینێکی نوێداین بۆ تەواوکردنی ئامانجە گەورەکانی نەتەوە ، و ئێمە لەبەردەم تێکشکانێکی نەتەوەیی جەنگاوەردا نین ، وە نە لەبەردەمی داروخانی شۆڕشی عەرەبیو بیروباوەری شۆڕشی عەرەبیو هیواکانماندایین .

بەڵکو بە پێچەوانەی ئەوەوە چی لەم واقیعە ئەبینین پشتمان بە بیروباوەڕو هەستە شۆڕشگێڕیکانمان زیاتر ئەستور ئەکاتو ئەو خاڵانە دیاری ئەکات کە پێویستە چارەسەریان بکەین ، وەك دابەش کردنو لەیەك دووری ناو وڵاتانی نیشتمانی عەرەب و ئەو دیوارو شورە ئەستورانەی وەك سنور لەنیوان ئەو بەشانەدا بڵندبۆتەوە .

هەروەها هاورێ بەرێوەبەری قوتابخانەی ئامادەکردنی حیزبی وتاریکی خوێندەوە ، لەسەرەدا سڵاوو پێشوازی لە هاتنی سەرکردەی دامەزرێنەر میشێل عفلق ئەمینداری گشتی حیزب کردوە ، لە وتارەکەیدا وتویەتی : یەکێ لەو ئەرکانەی حیزبیانەی قوتابخانەی ئامادەکردنی حیزبی لەسەری ئەڕوات و بەتەواوی لە ژیانیدا چەسپاوە بەجۆرێك هاورێیان بە ئارەزۆوە چاوەڕێی ئەکەن ، ئەو بەیەکگەیشتنە جوانەیە کە لەگەڵ هاورێ سەرکردەی دامەزرێنەردا ، ئەمینداری گشتی حیزب پێك ئەهێنین ، ئەو بەیەکگەیشتنەی توانامان دێنێتەبەرو سوریمان لەسەر تێکۆشان زیادتر ئەکاتو وزەو توانامان وەبەر ئەخات ٠٠ هاورێیان بەناوی هەموتانەوە ، بەشدارانی ئەم دەورەی پێنجەمە تایبەتییەوەو دەورەی چواردەهەمەوە جوانترینو ناوازەترین بەخێرهاتنی سەرکردەی دامەزرێنەر ئەکەین و ئاواتە خوازین هەمیشە رێگەی بێت لە گەرمترین سڵاوو رێزماندا .

هەروەها وتویەتی : ئێمە هیوامان وایە کە هەمیشە چاودێری کردنی سەرکردەی دامەزرێنەرمان بۆ بەردەوام بێ لەگەڵ ئامۆژگاریە بەنرخەکانیدا بۆ ئەم دەورەیەو دەورەکانی لەمەودواش ، وە ئەوەش هەستێکی خۆشی بیروباوەڕمانەو دەرسێکی قوڵو بەنرخو بایەخدارە کە لێی فێر ببین لە هاورێی سەرکردەمان کە باسی تێکۆشانی حیزبەکەمانمان بۆ ئەکات لە رێگای بەدیهێنانی ئامانجەکانی یەکێتیو سەربەستیو سۆشیالیستی .

هەروەها لەم نەدوەیەدا هاورێیان دکتۆر ئەلیاس فەرح ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوەیی حیزبو طارق عزیز ئەندامی پالێوراو بو سەرکردایەتی قوتری حیزب و جۆرجی ئی پرساوی مەکتەبی رۆشنبیری نەتەوەییو ناصیف عواد بەرێوەبەری مەکتەبی بلاوکردنەوەو راگەیاندنی نەتەوەیی بەشداربوون .

ئا٠د٠ع

Institut Kurde de Paris

دەقی تـەواوی ووتـارەکـەی سـەرۆك البـكر لـەکـۆنـگـرەی چـوارەمی پـەرەسـەندنی پیشەسازی‌دا

بەڕێزان وەزیرانی پیشەسازی عەرەب
بەڕێزان نوێنەرانی دەوڵەتە عەرەبیەبراکان
بەڕێزان نوێنەرانی ڕێکخراوە عەرەبی‌و جیهانیەکان
خوشك‌و برایانی بەڕێز

ئەم کۆنفرانسەتان لە قۆناخێکی ناسکی ئاڵوگــــوڕ ورووداوە گرنگەکان‌دا دەبەسترێ کە لـــە مەیدانی ئابوری‌و سیاسی‌دا لە جیهان‌دا ڕوودەدەن . دەوڵەتە پەرەئەستێنەکان خەبات دەکەن بۆ ئەوەی شوێنی ڕەوای خۆیان لە جیهـــان‌دا بگرنەوەو بەهەمو تواناش تێدەکۆشن ئابوری خـــۆیان پەرە پێبدەن‌و بەتایبەتی پیشەسازی نوێ دابمەزرێنن . ئەمەش لەهەل‌و مەرجێکی ناڵەباردایە کـــە وڵاتە پیشەسازیەکانی سەرمایەداری بەسەریان‌دا بۆ ئەوەی گرانایی‌و بەرهـــەمی تەنگ‌و چەڵەمە ئابوریەکانیان بخـــەنە سەرشانی وڵاتانی پەرەئەستێن‌و هەر وا لە دواکەوتوی‌دا رایان بگرن .

عیراق وەك بەشێك لە نەتەوەی عەرەب لەچوار چێوەی کاری یەکگـــرتوی عەرەبی داو بەشـــێوەی سەربەخۆش تێدەکۆشێ ئەم دیمەنە بگۆڕێ‌و بەچەشـــنێکی کاریگەرو بە هاوکاری لەگەڵ کۆمەڵی دەوڵەتە پەرەئەســتێنەکان هەوڵ دەدا بۆ بەرەو پێش‌بردنی ئابوری خۆی چ لـــە وڵات‌دا وچ لەباری نەتەوەییەوە لە ڕێگای پێش‌خستنی جێـــــڕای پەرەسەندنی پیشەسازی‌و بەهێزکردنی پێوەندی هاوکاری پاك و دڵسۆزانە لەگـــــەڵ وڵاتانی پەرەئەستێنەوە لەخەباتی هاوبەش‌دا بۆ سەپاندنی دەسەڵات بە ســـــەر سەرچاوە سروشتیەکان‌دا و وەکارخستنیان بۆ وە دی‌هێنانی ئامانجی پەرەسەندنی ئابوری‌و بەرزکردنەوەی رادەی بەشداری لـــە بەرهەم هێنانی پیشەسازی جیهان‌دا .

راپورتی سیاسی هەشتەمین کۆنگرەی هەرێمـــایەتی حیزبی بەعـــسی عەرەبی سوشیالیست لە عیراق‌دا ناوەرۆك‌و ئامانجەکانی ئەم ستراتیژیەی بەرچاو خست‌و ئەم سەرنجەی بەرونی نیشان‌دا ، چونکە سەلماندی کـــە عیراق بەردەوام پشتگیری وڵاتانی پەرەئەستێن دەکاو بەشێوەی هاوبەشی لەو ڕێبازەدا کاریان لەگەڵ دەکا .

بەڕێزان

ستراتیژی پەرەسەندنی پیشەسازی لەعیراق‌دا هەوڵ دەدا بۆ بەجێ گەیاندنی ئاڵ‌و گۆڕێکی کۆمەڵایەتی شۆڕشگێرانە لـــە وڵات دا وبۆ بەرزکردنەوەی پلەی گوزەرانی خەڵك‌و وەدی‌هێنـــانی ئاڵ‌و گۆری سوشیالیستی لـــە ڕێگای وەکارخستنی هەمو ســـەرچاوە مادی‌و مرۆڤایەتیەکانەوە بۆ وەدی‌هێنانی ئەم ئامانجە ئەوەشی لەبەر چاوە کـــە دەبێ ئەوبەری کەڵك لە زەمان وەربگیرێ بۆ پڕ کردنەوەی جێـــگای ئەوەی لەدەستمان چوەو پەلەشی تێدا بکرێ . لەبەر ئەوەش کە ئامانجی بنەرەتی ئەو پەرەسەندنە هاونیشتمانی عیـــراق‌و هاونیشتمانی عەرەبە لەهەر شوێنێك بێ ، دیارە ئەم عونسورە مرۆڤایەتیە ناوەندی بنەرەتی لـــە کاروباری پەرەسەندن‌دا بەگشـــتی پڕ دەکاتەوە ، چونکە پەرەپێدانی ســـەرچاوە مرۆڤایەتیـــەکان و بەرزکردنەوەی پلەی رۆشـــنبیری‌و زانستی‌یان بۆ بەشداری کاریگەر لـــە کاروباری ئابوری‌و دامەزراندنی شارستانیەت‌دا هۆی هەرەکاریگەرە لە پێك‌هێنانی ئاڵ‌و گۆڕ لە ڕێبازی ئابوری‌و کۆمەڵ‌دا . لە بەر ئەوەو لەبەر ئەم بۆ چونە بنچینەیی‌و مرۆڤایەتیە نەخشەکێشراوە بۆ گشتی کردنی خوێندنی بەزۆر لە وڵات‌داو لەناوبردنی نەخوێندەواری بە ســــالاحوەکان و بۆ پەرەپێـــدانی خزمەتە کۆمەڵایەتی‌و رۆشنبیری‌و لەش‌ساخیەکان بە هەمو جورەکانیەوە لـــە هەمو ناوچـــەیەکی وڵات‌دا تا بگاتە هەمو هاو نیشتمانیەکان ، بەچەشنێکی بەردەوامیش چاو بەفەلسەفەو ئامانج‌و شێوەکانی فێرکردن لەهەمو قۆناخەکان‌دا دەخشـــێنرێتەوە بۆ ئەوەی لە بە... ئاتی نەخشەی پەرەســـەندنی کۆمەڵایەتی‌و ئابوری‌دا رێك‌بکەوێ بەتایبەتی زۆر هەوڵ دەدرێ بۆ ئامادەکردنی کادیری زانســــتی‌و فەنی بۆ خزمەتی پێداویستیەکانی پەرەسەندنی پیشەسازی‌و بەرزکـــردنەوەی رادەی کەڵك وەرگرتن لە تەکنۆلۆجیاو پێك‌هێنـــانی بنکەیەکی مادی بۆ وەرگرتن‌و پەرەپێدانی تەکنۆلۆجیای نوێ بەچەشنێك لەگەڵ هەل‌و مەرجی وڵات ورادەی ئاواتەکان‌دا بگونجێ .

خوشك‌و برایانی بەڕێز

هەرێمی عیراق بیت‌و بەرەکەتێکی زۆری هەیە کـــە بریتیەلە خاکی بەپیت‌و ئاوی زۆر بێجگە لەوە کە ئەم بەشەی نیشتمانی عەرەب پڕە لەسەرچاوەی زۆر زەمینی‌و لـــە پێش هەموپانەوە سەرچاوە نەوتیە مەزنەکان‌و سامانی گۆگـــردو فۆسفات‌و گەچ ، شتێکی سروشتیەکە ستراتیژی پەرەسەندن لەسەر بناخەی بەکارهێنـــــانی باشتری ئەم سەرچاوانەو بنیاتنانی بنچینەی پیشەسازی لەسەر ئەوان دابنرێ .

لەبارەی سەرچاوە کشتوکالیەکانەوە ئـــەم ستراتیژیە بریتیە لە پێك‌هێنانی هاوسەنگی و ڕێك‌کەوتنی تەواو لەنێوان پەرەسەندنی کشتوکاڵی‌و پـــەرەسەندنی پیشەسازی‌دا بـــۆ وەدی‌هێنانی ئامانجی پشت بەخۆبەستن لە بەرهەم‌هێنـــانی شتومەکی کشتوکاڵی‌دا ئەوەشمان لەبەر چاو گرتوە کە عیراق بەشدار بێ لە دابین‌کردنی پێداویستی بەشێك لەو شتومەکانە بۆ بەشـــەکانی تری نیشتمانی عەرەب لـــە چوارچێوەی ستراتیژی دەســـتەبەرکردنی خواردەمەنی بۆ نیشتمانی عەرەب .

ئەم ستراتیژیە بەتایبەتی لەم قۆناخەدا گرنگیەکی تایبەتی هەیە چونکە بەشێك لە دەوڵەتە سەرمایەداریەکان کە بەشێکی زۆریان لە بەرهەم‌و زەخیرەی جیهـــــانی ئەم شتومەکانە بەدەستەوەیە هەرەشە دەکەن کە وەك چەكێك لـــە مانۆڕە سیاسیەکانی خۆیان‌دا کەڵکی لێ وەردەگرن .

ستراتیژی پێگەیاندن‌و ڕێك‌خستنی پیشەسازی عەرەبی دەورێکی زۆر گرنگ لە وەدی‌هێنانی ئەم ئامانجەدا دەگێرێ ، چونکە دەکرێ سەرنجی هەمو ئیمکاناتی نیشـــتمانی عەرەب بدرێ بۆ بەرهەم‌هێنـــــانی شتومەکە کشـــتوکالیەکان بە شێوەیەکی تەواوو هەمولایەنی ، نەك هەر وڵاتیـــك تەنیا سەرنجی ئیمکاناتی خۆی بدات بۆ وەدی‌هێنانی پشـــت بە خۆبەستنی نیشتمانی عەرەب لـــەم جورە شتومەکە ستراتیژیانەدا .

ئەوەی گومانی تێدانیە مەسەلەی پەرەســـــەندنی کشتوکاڵی لەسەر بناخەیەکی نوێ‌و پێشکەوتو ناکرێ لـــــە پەرەسەندنی پیشەسازی جیا بکرێتەوە ، چونکە ئامادەکردنی پێویستیەکانی ئەم پەرەسەندنە لە کەل‌وپەلی پیشەســـازیە کە رادەی وەدی‌هاتنی بەشێوەی دڵخواز دیاری دەکا . لەبەر ئەوە هەرێمی عیراق لەستراتیژی پیشەسازی‌دا هەوڵ دەدا بۆ ئەوەی بەشی هەرەزۆری پێداویستیەکانی کشتوکاڵ لەزبڵ‌و مەکینەو کەرەستە لە بەرهەمی پیشەسازی عیراقی یاعەرەبی دابین بکرێ .

هەروەك بردنەسەری رادەی بەرهەمی کشتوکاڵ‌و رادەی داهاتی کرێکارانی کشتوکاڵی پێگەیەکی بەرین بۆ پەرەسەندنی پیشەسازی بە جەشنێکی گشتی‌و پیشەســـازی خواردەمەنی بەتایبەتی پێك‌دێنێ لـــە باری ئامادەکردنی کەرەســـتەی سەرەتایی‌و پەیداکردنی بازارەوە .

لەبەر ئەوەش کـــــە بەشی زۆری کرێکاران خەریکی بەرهەمی کشتوکالین دیارە سەرنجدان بە پەرەســــــەندنی کشتوکاڵی هەل‌و مەرجی مادی بۆ بەرزکـــــردنەوەی پلەی گوزەرانی ئەوان‌و کەم کردنەوەی جیاوازی نێوان شارو لادێ پێك‌دێنێ .

پێگەیەکی تر کە ستراتیژی پەرەسەندنی پیشە سازی لە سەردا مەرزاوە کەڵك‌وەرگرتنی باشتر لـــــە سەرچاوە ژیرزەمینیەکان بەتایبەتی نەوت‌و گۆڕینی ئەم سەرچاوانە بە سەرچاوەیەکی (عینی) بۆ وەدی هێنانی هەمەجەشنی‌و جوڵان لە پەیکەری ئابوری عیراق‌دا بەمەبەستی دابین‌کردنی داهاتوی چینەکانی دوارۆژو دەستە بەرکردنی گوزەرانی روز لـــە رۆژ خۆشتر بۆ ئەوان ، ئەمەش بەزیادکردنی رادەی دەکار کردنی ئەم کەرەستانە لە وڵات‌داو کەم کردنەوەی رادەی ناردنەدەریان بە شێوەی خاوتا ئەو جێگەی لـــە توانادا هەیە ، بۆ ئەوەی زیادکردنی نرخی ئەم کەرەستە خاوانە لەوڵات‌دا دابین بکرێ‌و پێگەیەکی پیشەســـــازی بەرین دابمەزرێ کـــە پشت بەو سەرچاوانەوە بدا .

خوشکان .. برایانی بەڕێز

ئەو خەتەگشتیانەی ستراتیژی پەرەسەندن لەعیراق دا کە بەکورتی باسمان کردن هەمیشە سەرنجی نەتەوەیی یان لە گەڵ دایە کە لەسەر سیاسەتی نەگۆڕاوی ئێمە دامەزراوە لـــە هەوڵدان‌دا بۆ پێك‌هێنانی یەکیەتی بەربڵاوی ئابوری و سیاسی عەرەب ، وە دی‌هاتنی ئەم ستراتیژیەش پێویستە یەکـــــەم لەباری بەربڵاویەوەو دوهەم لەباری درێژخایەنەوە ســـەرنج بدرێ .

ئەم دو مەرجەش پێك نایەن ئەگەر لەسەر ستراتیژیەکی هەمو لایەنی وتەواو ڕێك نەکەوین کە ئامانجەکانی پەرەسەندن‌و دەوری هەر وڵاتێك لەودا دیاری بکا بەگوێرەی جەند قۆناخی بەشوێن‌یەك‌دا هاتوو دیاری‌کراو بۆ وەدی‌هێنانی قازانجـــــی هەمو دەوڵەتە عەرەبیەکان لـــە سەربناخەی دابەش‌کردنێکی تازەو راستی کاروسەرنجێکی یەکگرتو بۆ لای بازاری عەرەبی‌و ئەو بەزی کەڵك وەرگرتن لە ئیمکاناتی ئابوری تێکڕا .

بەشداری کونفرانـــــــــەکەتان کۆنفرانسی چوارەمی پەرەسەندنی پیشەسازی جیهانی عەرەب لـــە پاڵ پێوەدانی دەوڵـــــەتە عەرەبیەکان‌دا بەرەو ستراتیژیەکی یەکگـــرتوی پەرەسەندنی پیشەسازی بەپشت ئەستوری سامانی جـــۆر بەجۆری عەرەبی دەتوانێ جیهـــانی عەرەب رێنونی بکا بۆ ئەوەی دەورێکی تازە لە بابەخی کاری ناودەوڵەتان‌دا وەربگرێ وە نەك تەنیا بۆ وەدی هێنانی ئامانج‌و ئاواتی ئەکەمان بەڵکە بۆ پشتگیری خەباتی گەلانی وڵاتـــە پەرەئەستێنەکانیش بۆ ئەوەی جێگای راستی خۆیان لە ئابوری جیهانی داپڕبکەنەوە .

خوشکان‌و برایانی بەڕێز

هەڵوێستی عیراق بەرامبەر ڕێکخراوە جیهانیەکان کە لە هەمویان گرنگتر نەتەوەیەکگرتوەکان‌و دامەزراوورێکخراوەکانی سەر بەنەتەوە یەکگرتوەکانە ، هەڵوێستێکی لەبارە (ایجابی)و عیراق زۆری پێ‌خۆشە کە لـــە ورێکخراوانەدا هەبێـــــت‌و بەچەشنێکی کاریگەر لە تێکۆشانی ئەوان دابەشـــــدار بێ ، بەتایبەتی پاش ئەوەی کە دەوڵەتە پەرەئەستێن‌و رزگاربوەکان توانیویانە شوێنی سروشتی خۆیان لە ورێکخراوانەدا بگرن‌و بالیان پێوەناون بۆ گرتنی هەڵوێستی پشتیوانی لـــە ئازادی‌و دادپەروەری کومەڵایەتی . لــەو بارەوە زۆر بڕیاری باش و گرنگیان دەرکردوە کە یەکێك لەوانە بڕیاری تاوانبارکـــردنی زایۆنیزمە وەك بزوتنەوەیەکی رەگەزایەتی دژ بە پێشکەوتن‌و بابەخە مرۆڤایەتیە شەریفەکان . ئەوەی گومانی تێـــدا نیە ڕێکخراوی پەرەسەندنی پیشەسازی سەربەنەتەوەیەکگرتوەکان یەکێك لەو ڕێکخراوە گرنگانەیە کە دەوری باش دەبینێ بۆ پاڵ‌پێـــوەنانی رەورەوەی ســـــەنعەتی‌کردن لەوڵاتە پەرەئەستێنەکان‌دا و عیراقیش بە هەمو تواناوە هەوڵ دەدا بۆ پشتگیری تێکۆشانی ئەو ڕێکخراوەو جێبەجێ کردنی بڕیـــارە گرنگەکانی کۆنفرانسی لیما کە زۆری گشتی نەتەوەیەکگرتوەکانیش لە خولی نائاسایی حەوتەمی‌دا پەسندی کردن .

لێرەدا بە پێویســـــتی دەزانم بەڕێزەوە باسی ئەو دەورەبکەم کە ناوەندی پەرەسەندنی پیشەســـــازی وڵاتانی عەرەبی لەمەیدانی ڕێك‌خستن‌و پەرەپێدانی پیشەســــــازی عەرەب‌دا دەیگێڕێ وهەروەها باسی ئەو هەوڵ‌و تەقەلایە بکەم کە بۆ ئامادەکردنی ئەم کۆنفرانسەمان داویەتی . لە گـــــەڵ ئەوەش دا ئێمەهەست دەکەین کـــــە هێشتا ماوە زۆرە بۆ پەرەپێدانی ئەم ناوەندەو پشتگیری کاروبارو تێکۆشانی لـــەم مەیدانەدا بۆ ئەوەی بێتە هۆیەکی کاریگەر بۆ بەهێزکـــردنی هەوڵ‌و تەقەلای پەرەسەندنی پیشەسازی لە هەمو وڵاتـــانی عەرەبی‌داو بۆ بەشداری لە وەدی‌هێنانی ئامانجەکانی نەتەوەی عەرەب لەرێك‌خستن‌و پەرەپێدانی پیشـــــەسازی و ئابوری عەرەبی‌دا .

لەکوتایی‌دا هیوادارم کۆنفرانسەکەتان سەرکەوتوبێ بۆ خزمەتی پەرەسەندنی پیشەسازی دەوڵەتە عەرەبیـــــەکان بەتایبەتی‌و مەسەلەکانی نەتەوەی عەرەب لە هەمومەیدانێك‌دا بەگشتی . سڵاوو درودی خواتان لێ بێ .

لەپاشان بەڕێز جاد الله عزوز الطلحی وەزیری پیشەسازی کوماری عەرەبی لیبیاو سەرۆکی کۆنفرانسی سێهەمی پەرەسەندنی پیشەسازی وتارێکی خوێندەوە تێـــدا وتی : ئەم کۆنفرانســـە بایەخێکی تایبەتی هەیە چـــونکە بەراشکاوی‌و بەقولی لە هەمو ئەو مەسەلانە دەکۆڵێتەوە کـــــە ستراتیژی پەرەسەندنی پیشەسازی عەرەبی لـــــە داهاتودا دەیـــــان هێنێتەپێشەوە .

هەروەها سوپاسی سەرۆك‌و حکومەت‌و گـــەلی عیراقی کرد کە میوانداری کۆنفرانســــەکەیان کردوەو سەرکەوتنی کونفرانسی بۆ خزمەتی نەتەوەی عەرەب بە ئاوات خواست .

ئەمجار بەڕێز عیاد محمد العزابی بەڕێوەبەری گشـــتی ناوەندی پەرەسەندنی پیشەسازی عەرەبی وتارێکی خوێندەوە تێیدا وتی : ئەم کونفرانسە لە هەل‌و مەرجێکی ناســــك‌و ئاڵۆزدا دەبەسترێ کە نەتەوەی عەرەبمان تێیـــدا بەرەنگاری زۆر بەرهەڵستی ناو خۆو دەرەوە بۆ تەوە .

بەڕێز عزابی داوای کرد ستراتیژیەك بۆ پەرەســـەندنی پیشەسازی عەرەب دابنرێ‌و چەند نەخشـــــەیەکی کورت‌و مام‌ناوەندی‌و درێژ خایەن دابنرێ لە چوارچێوەی پەرەسەندنی ئابوری‌و کۆمەڵایەتی هەمولایەنی نیشتمانی عەرەب‌دا بۆ ئەوەی شان‌بەشانی پەرەسەندنی جیهانی لەو مەیدانەدا بچنەپێش .

لە دوای ئەوە دوکتـــــور عبدالرحمن خان بەڕێوەبەری جێ‌بەجێ‌کردنی ڕێکخراوی پەرەسەندنی پیشەسازی سەربە نەتەوە یەکگرتوەکان (یونیدو) لە وتارێك‌دا وتی : بەســـتنی کۆنفرانســـە پیشەسازیەکانی عەرەب نیشانەی ئەوەیە کـــــە دەوڵەتە عەرەبیەکان دەیانەوێ گیروگرفتە پیشەسازیەکانیان چارەسەربکەن‌و لـــــە ڕێگای پێگەیشتن‌و پێشکەوتنی پیشەسازی‌دا بەرەوپیش برۆن .

لە کردنەوەی کۆنفرانسەکەدا کە لـــــە هۆلی زانکۆی مستنصریەدا بەسترا ژمارەیەك لـــــە وەزیرە بەڕێزەکان‌و وەزیرانی پیشەسازی عەرەب یان نوێنەرەکانیان‌و چـــــەند نوێنەرێکی ڕێکخراوی پەرەسەندنی پیشەسازی سەربە نەتەوە یەکگرتوەکان (یونیدو)و ڕێکخراوە عەرەبی‌و جیهانیـــــەکان بەشدار بون .

لـــە ســـەرڕێ

کاکە گەزی چی و جاوی چی

باوکی بەختیار

هەمو گەلانێکی جیهـــــان سامانیکی بە نرخی چاکیـــان هەیە لە قســـەی پێشینانداا ، ئێمەش گەلی کوردمان لــــەم بارەیەوە سامانێکی تایبێت بـــە نرخمان هەیە ، لەگەڵ چـــەند هاورێك دانیشتبوین ســـەرگەرمی ئەم سامانە جوانە بوین هەریەکە لەبەر خویەوە یەکێك لەو قسە پێشنیانەمان دە ووتو دەستمان دەکرد بە شـــیتەڵ کردنی . یەکێکمان دیار بو زۆر بێ وەفایی هاورێکەی تیمی بۆ هێنابو بویە دەستی‌کرد بـــە سکاڵا کردن ، ووتی براینە ئەم بەسەر هاتەم دەخـــەمە پێش‌چاوتان ئێوە پەندێکی پێشینانی بخەنە پاڵی ، ووتی :

هاورێکەم لە کار کەوتبـــو زۆرم بەزەیی پیاهاتـــــەوەو ویستم دەستی یارمەتی بـــۆ درێژ بکەم هەر وەکو هاورێکی دوستو بەوەفا لەبەر ئەوە هاتم دوکانێکی زیرەنگەریم بۆ دانـــا چونکە کاتی خوی شـــارەزایی هەبو لەم کارەداو چـــــەند دەزگایەکی نەخش کردنی هەبو هی باوکی بو لێی بەجی مابـــو کەسێکیش نەبو کارەکەی بکات . بەلی دوکان کرایەوە کار کەش‌بو ژنان رویان تێ‌کرد لەپاش چەند سالیك بوو بە وەستای خشل دروست‌کردن ئەو گەردانانـــەی دروستی دەکرد ناوبانگی پەیدا کردبوو ئیتجا ئێوە دەزانن کە ژن رووی کردە شوێنێك ئیتر دەرگای رەحمەت دەکرێتـــەوە ناوی هاورێکەم بو بە ویردی سەر زمانی زوربەی ژنان هیچ کەسێك نەبو قەرزداری نەبیت کەمو زۆر ، زۆرم پێ خوش بو کـــە هاورێکەم بەو دەســـت گرتنەی من تا ناوا گەش بووەوەو ناوبانگی دەرکرد ، بڕواتان پێ‌نەت روم نەدەهات بچـــم بۆ لای بۆ دوکانەکەی تا هەســـت نەکات من هـــەقم هەیە بەسەریەوەو شەرمەزارم نەبێت . کاری مـــن کەوتە گژی رۆژ بەرۆژ بەناخی زەویدا دەچوم ماڵ‌و منــــداڵم سەریان لێ شێوا ئەو دەرامەتەی جارانم نەما کارەکەم تەواو گژبو چیم هەبو دەستم کرد بەخواردنی دەستم کـــــرد بە فروشتنی هێندی شتی نـــــاو ماڵەکەم تا کەس هەســـتم پێ نەکات ، وا رێ کەوت بـــە بەردەم دوکانی هاورێکەمـــدا رۆیشتم راســـتتان دەوێت زۆر بێ پارە بوم ووتم ئێـــــستاکە دەچمە لای هاوری زەرنگەرد کەم کە خوم دوکانم بۆ داناوەو سەرمایەم داوەتێ هیچ نەبێـــت شتیکی لێ وەردەگرم .

دیاربو هاورێکەم هەســـتی کردبو کـــــە کارەکەم هاتۆتە گژی‌و ئێســـــتاکە دەرامەتی جارانم نەماوە تەماشام کرد ئەو پێش وازیەی کە پێویست بـــو هیچ دیاری نەبو وە من ئـــەو هاورێیە نیم کە دەستم گرتوە لە کاتی بێ‌کاریدا . پیالـــە چاکەی لە بەردەممدا بو دەستم دەلەرزی لەتێك دانیدا . تفم بۆ قوت نە دەچو لە داخانـــــدا چاوم رەشکەو پێشکەی دەکرد، بڕواتان بێت کە هاتمە دەرەوە خودا حافیزی لێ نەکردم زۆر دڵ پڕ ئێش بوم ئەمرو لـــــە داخاندا نیوەڕو هیچم پێ نـــە خوراوە . جا بزانم ئێوە هیـــچ پەندێك شك دەبەن بۆ ئـــەم بەسەرهاتەم یەکێك لە هاورێکان رووی تێ کردم ئەم بەسەرهاتەی تو ئەم پەندەی بەسەردادەگونجێ (گەزی چی‌و جـــاوی چی) بەلی وەفا هـــەی وەفا . روی پابت رەش بێ تـــا ئاوا ئاشتی هاورێیەتیت دایەوە ، هەر کەسێك کە کاری باشی لە بیر چیت هاوری‌تی زۆر زوو لەبیردەچیت .

لــەگـــەڵ هـــەواڵــەکــانــدا

دوای دەرچونی یاســـــای ملکایەتی ناوچەی ئوتۆنومـــی ژمـــــارە ٩٠ی سالی ١٩٧٥ ئەمینداریتی گشتی‌ی بەڕێـــوە بەرایەتی کشتوکاڵ‌و چاك‌کردنی کشتوکاڵ لەناوچەی ئوتۆنومیدا توانی چەند لیژنەیەك بـــــۆدەست بە سەردا گـــــرتن‌و رووپێوی‌و چالاکی پێك‌بهێنێت ، ٥٠ لیژنە بۆ دەست بەســـەردا گرتن پێك هات ، لەو لیژنانە ٢٥ یان بۆ پارێزگای سلێمانی‌و ١٦ لیژنەی لە پارێزگـــــای هەولێرو ٩ لیژنەش لە پارێزگای دهۆك بون هەروەها ١٧ لیژنە بۆ لێکولینەوەو دابەش کـــردن پێك‌هات ، لەو لیژنانە چواریان لە پارێزگای هەولێر دامەزراو ٥ لیژنەش لەپارێزگای دهۆك‌و ٨ لیژنەی تر لە پارێزگـــــای سلێمانی .

لە لایەکــی ترەوە ١٧ تیپ بۆ رووپێو کردن‌و چالاکی پێك هێنراوە لەوانە ٤ یـــــان لە پارێزگای هەولێر پێك هێنراوە و ٨ تیپ لەپارێزگای سلێمانی‌و ٥ لیژنەش لە پارێزگای دهۆك ١٩٧٥ بۆئەوەی چاکەی ئـــــەو یاسایە هەمو جوتیـــــارانی ناوچەکە بگرێتەوە ، وە تاوەکو ئێستاکە لە پارێزگای هەولێـــر دەست بەسەر ٦٧٣ هـــــەزارو ٥١٦ دۆنم زەویدا گیراوە وە لە پارێزگای سلێمانی دەســـــــت بەسەر ١٥٤ هەزارو ٥٢٩ دۆنم زەویدا گیراوە لە پارێزگـــای دهوکیش دەســـت بەسەر ٢٩٦ هەزارو ٤٢٧ دۆنم زەویـــــدا گیراوە . ئەمینداریتی گشتی‌ی بەڕێـــوە بەرایەتی کشتوکـــــاڵ‌و چاك‌کردنی کشتوکــــاڵ لە ناوچەی ئۆتونومیدا خەریـــکی جێ‌بەجێ کردنی یاســــای ملکایەتی کشتوکاڵی‌ی ناوچەی ئوتۆنومی ژمارە ٩٠ی ســـالی

ـ وهاب ـ

پاشماوەی ٨ی کانونی

باوەڕێکی پتەوی سەرکردایەتی سیاسی‌یەوە هەڵقولاوە لـــەوەدا کەسەربەخۆیی سیاسی هەرگیز لەسەربەخۆیی ئابوری جیانا ـ کرێتەوەو هەریەکە ئەوی‌تریان تەواوئەکات .. سەرکردایەتی حیزب‌و شۆڕش بەچاکی ئەوەی ئەزانی کە بەو کارە خۆی توشی شەڕێکی توندو درو بێ‌ئامـــان ئەکات ، بەلام باوەڕی تەواوی بە وریایی جـــەماوەر ئەوەی بۆساخ کردبۆوە کە سەرکەوتن بۆ ئەو بڕیارە نوسراوە ، ئـــەو بڕیارەی بە یەکێك لـــە بڕیارو شەرە مێژوویەکان دائـــەنرێت .. سەرکەوتنی ئەو بڕیارە بوە هۆی تێکچرونی زۆر پیرانـــەو گۆڕانێکی زۆری پێوەندیکـــــانی مەیانی نەوت لە نیوان وڵاتانی بەرهەم‌هێنەری نەوت‌و ئـــەو وڵاتانەی نەوت کارئەکەن ئەوە بو عیـــراقی شۆڕش دروشمی (نەوت چەکێکە لە شـــەڕدا)ی بڵندکردەوە کاتێ بەردە لەروی بەشداری ئەمەریکا لە شـــەڕی تشرینـــدا هەڵمالرا ..

سەرکردایەتی سیاسی بـــــە ئیمانێکی نەبەزو دلێرانـــەوە بڕیاری خۆماڵی کردنی بەشـــی ئەمەریکای دەرکرد لەکۆمپانیای نەوتی بەســـــرادا ، وە دوای ئەوەش بەشــــی هۆڵەندەو پورتوگالی خۆماڵی کرد کــــە بۆی ساخ‌بۆوە ئەو دەوڵـــەتانە پشتیان ئاوە بە پشـــتی زایونیزمی دوژمنەوە ..

ر... هە...تی ...اونی یەکەمی هەمو ســــالی .. هەرتێزاو هەرێز رۆژێکـــی پرشنگدارە لـــــە مێژووی .. لەئەمادا لـــە چوار پەوەی رەوتی پەرەپێدانی چاکترو گۆمـــەڵێکی ســـوشیالیستی گەشاوەدا .

پاشماوەی : سەروکی فەرمانده

پێدانی لـــــە سەر شێوەی نوێترین توپرو ئوســـــلوبی زانـــــستی هاوچەرخی عەسکەری .

بەلام گۆلێجی بەرگـــــری نیشتمانی ، گۆلێجی ئەرخان‌ـ گراو ئەبێ بۆ خوێنـــدنی بەرزی بەرگری نیشتمانی بە مەبەستی پێ گـــەیاندن‌و ئامادەکردنی سەرکردەپێشکەنگەکانی‌و ئــەو کەسانەی بۆ ئەم سەرکردایەـ تیانە ئەپاڵێورێن لە حـــزبی سوپاداو دائیـــرە گرنگەکانی دەوڵەتدا ئەویش لەرێگای نوێ نرین شارەزایی‌و خوێنـــدنەوە سەبارەت بە تویری شـــۆڕش‌و تێ گەیشتنی وەزیفەی بەرگری نیشتمانی‌و ناوەرۆکی ئیستراـ تیجی نەتەوەیی‌و لایەنە کۆمەڵاـ یەتی‌و ســـــیاسی‌و ئابوری‌و ...گەری‌یەکانی .

ئەوەی زانـــراوە : راپورتی سیاسی هەشتەم کۆنگـــرەی سەرکردایەتی قطری حـــزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب ئیشارەتی بۆ ڕێكخستنی سوپا لەسەر بنەرەتی زانســتی نوێ کردوە لەگەڵ پەرەپێـــــدانی ئوسلوبی مەشق‌و توندو تۆلی توانـــاو وزەی جەکیـــن‌و تەکنیکی‌و زیادکردنی ئەتمـــەـ ... چەکدارکردنی ... ترین چەك‌و کەرەستە تایبەتـــــوانی ... شـــــەوە ... بەرزی سەرشــ ... پارێزگاری‌کردنی پێـــــی نیشـــــتمان‌و بەربەچدانەوەی دەستدرێژی ئیمپریالیـــزم‌و زایونیزمدا بە جێبەجێ و بەرەو رووی چارەســـــ ... رەوە بیرەستێ .

ئا.د.ع

Institut Kurde de Paris

پەروەردە

لاوان و وەرزش

عبدالقادر خلیل

زۆر جار تێ بینی دەکەم لەو لاوە چرۆیانەی کە تازە هاتونەتە کۆڕی کارەوە بەراستی جێگەی نازو ستایشە کە ئەمڕۆ لە کوماری عیراقدا نمونەی وا پێش چاو دەکەونو لە زۆر جێگەدا ڕێ پیشاندەری ئەو ولاتیانن •

ئەو لاوە بلیمەتانە لە ڕێکخراوەکانیدا زۆر شت فێر دەبن وە سودی زۆر وەدەست دەهێنن • لە یەکێک لە کاربەدەستانی ئەم لاوانەم پرسی • ئایا دەتوانێ هێندێ لەو کارە باشانەم بۆ روون بکاتەوە •وتی پیم برا ئەگەر بێتو سەرێکمان لێ بدەیت لە ئوردوگای لاوان کە ئیستاکە هەیە زۆر پرسیاری چاکت بۆ روون دەبێتەوە کە ئێستاکە زوربەی لات ونە ؟

بۆ ڕۆژی دوایی کە هەینی بو چومە ئوردوگاکەوە لەبەر دەمی دەرگای دەرەوەی ئوردوگادا دوو پێش ڕەووم ئی سلاوم لێ کردنو داوای ڕێپێدانم کرد تا بچمە ئوردوگاکەوە •

یەکێکیان روی تێ کردمو فەرموی لێ کردم بۆ ژورێکی رێکو جوان چەند کورسی یەکی تێدا بو وتی هاورێ دەبێ ئەمە یەکەم جارت بێ سەر لە ئوردوگاکەمان بدەیت لەبەر دەنگی زەنگی تلفونەکە هات یەکێکیان کە ناوی مەحمود بو هەلی گرتو ، وتی بەلی هەڤال لێرە دانیشتوه هەر ئێستاکە رێگەی پیشان دەدەم تا بێتە لاتان • محمود روی تێ کردم فەرمو هەڤال ئالێرەوە بچو بولای ئەو چادرەی ئالاکەی لەبەر دەمدایە ، هەڤال لێ پرساوی ئوردوگا لەوێ چاوەرێت دەکات ، زۆر سوپاسم کردوڕۆیشتم بەرەو شوێنی دیاری کراو هەڤالیکی کورجوگۆل هات پێش وازی لێ کردم ووتی ئیستاکە پێشڕەوەکانمان وانەیەکی تایبەتی رێگە رویشتنیان هەیە ئەوسا کەدەچینە لایان کە وانەکە کۆتایی هات خونەکەر ئارەزویش دەکەیت با پێکەوە بچینە لایان ئەم پێش نیارەم زۆرلاپەسندبو روومان کردە چادرێکی کەورەکە لە ژێرەکەیدا کورسیو پێویستی دەرس وتنەوە ئامادەبو هەر وەکو ژوری پۆلێکی تایبەتی بێت ، کە روانیم ئەفسەرێکی رێ پیشاندەر (معاونی مرور) وانە رون دەکاتەوە وە لەسەر تەختە رەشەکە چەند نیشانەیەکی رێگا رویشتنی دروست کردوە بە رەنگاو رەنگ وە سەرنجی دەرسە کەیەتی .بەراستی شتی چاکە لاوان ئا لەم تەمەنەدا شارەزای تەواویان هەبێت لە رێگەو باندو توانای یارمەتی دانی پۆلیسی هاتوچۆ بدەن ئەوە بەراستی شتێکی زۆرباشە ،کەوابو جار جار ئەو پێش رەوانەی لەسەر چوار ڕێگاکان دەیان بینم هەمو شارەزایی تەواویان هەیە لە رێگەوباندابۆیەکە وەستاوون • ئینجا بۆم دەرکەوت کە بەراستی شتێکی ئێجگار باشە مندال ئا لەم تەمەنەدا ئاوا شارەزا بکرێت لە پێویستی ژیان • هاورێکەم وتی مامۆستا تەنها ئەمەنی یە •جکە لەمە کاری باش تریش فێردەبن بو وانەیەکی تر دەچین کە ئەویش (برین پیچان و تیمار کردنە) •

تکایە پاش ماوەی بۆ هەفتەی داهاتو

وێنەیەکی دەنگدار

وێنەی تیپێکی ئەوروپی یە لەشاری تۆرینو لە سالی ١٩٤٩دا یاریان کردوە دوای سەرکەوتنیان لەیاری تۆپی پی بە (٣) بەرامبەر (١) گۆل بردویەتیانەوەو سواری فرۆکەکەیان بون بۆ ئەوەی بە دلخۆشی وکامەرانی و سەربەرزی نامەی سەرکەوتن بە وولاتەکەیان پێش کەش بکەن بای « ئەجەل » وازیان لێ ناهێنێو ئەبێتە بەرگری لە گەیاندنی ئەم دەنگوباسە خۆشەو فرۆکەکەیان لەیەکێ لە بورجە بەرزەکانی شاری « تورینو »ی ئیتالی دەدات وەسووتێ بێ ئەوەی یەکێکیان بە ساغی قوتار ببن • میری ئیتالیش هەر لە شاری تۆرینودەیان نێژێ •

کە تا ئیستاش بووە بە گرنگترین مەلبەندی ئەوکەسانەی لەگەلـە بوری نەتەوایەتیو وەرزش دەگەڕێن سالی هەزاران کەس دەچێ بۆدیتنیان •

لەوێنەکەدا :-

ا - یاریگەی یاری لێ کراو پێشان دراوە •

ب - وێنەی گشت ئەندامانی تیپەکە •

ج - وێنەی فرۆکەکەیان •

د - وێنەی بورجی لێ دراو •

هـ - وێنەی مەلبەندی هەتاهەتایی « قەبرەکانیان » لە گۆشەی سەرەوەدادیارە •

ئەنکم بەخێومان ئەکات

ئەم کتێبە (ئەنکم بەخێومان ئەکا) کە کاك حەمەی مام ئەورەحمان دایناوە ، کەوتە بازارەوە ، بریتیە لە کومەلە چیروکێك شایانی خوێندنەوەیەو لاپەرەکانی ١٢٤ وسێ چیروکو بیستونۆ سەر گروشتەو هەندی قسەی خۆشی تیادا هەیە ••

محەمەد عەلی و سەدەی بیستەم و پلەی یەکەمی

ئاوات مەحمود
ئامادەی کردووە

گۆڤاری (سبورت وورلد)ی ئینگلیزی ووتارێکی بەبۆنەی یاریەکەی نێوان (فورمان ومحەمەد عەلی کلای) بلاو کردبۆوە • ئەم گۆڤارە لەگەل ئەوەدا ناوی بەناوبانگترین (١٢) یاری زانی بۆکسی وەشەرێنی بلاوکردبۆوە کە باشترین یاری زانی سەدەی بیستەمن و(محەمەدعەلی) بەپلەی یەکەمی نازناوی پالەوانی جیهانی بۆخۆی وەدەست هێنابوو ••

ئەو گۆڤارە دەست نیشانی ئەوەی کردبوو کە ئەم یاری زانانە (٩)یان رەشنو ئەنها سیانیان سپین ••

ئەمەش ناوی ئەو (١٢)یاری زانەیە ••

١ - محەمەد عەلی کلای
٢ - جو لویس
٣ - روکی مارشیانو
٤ - جاك جونسون
٥ - جورج فورمان
٦ - جاك دیمبسی
٧ - ئیزارد تشارلز
٨ - جو فریزر
٩ - جین تۆنی
١٠ - جو ولکوت
١١ - سونی لیستون
١٢ - فلوید باترسون •

والێرەدا کورتەیەك لە ژیانی (محەمەد عەلی) باس دەکەین •

● ناوی تەواوەتی (کاسیوس مارسیلوس کلای)یە •

● لە (١٧)ی کانونی دووەمی سالی ١٩٤٢ لە شاری « لویزفیل» لە وولاتی «کنتکی» لە دایك بووە •

● درێژی ١٩٠ سانتیمەترە

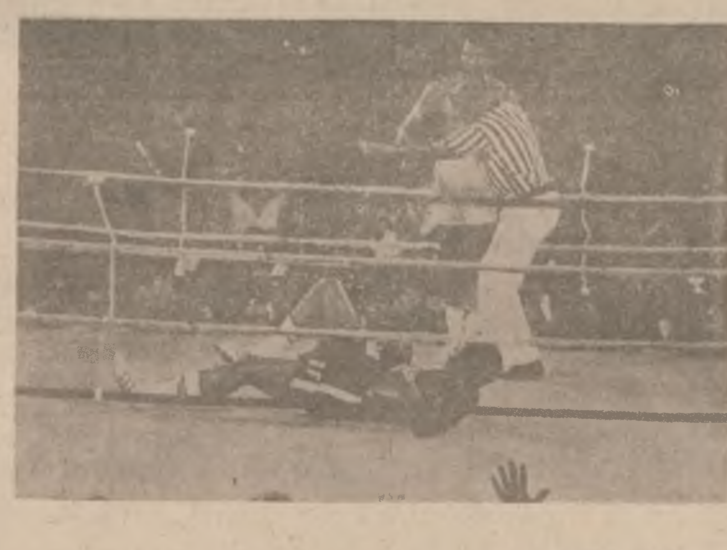

و کێشەکەی ٩٧ر٥ کیلۆگرامە•

● باشترین یاری سەرکەوتوی لەگەل (سونی لیستۆن) بووە کە لە شوباتی سالی ١٩٦٤دا کراو لە حەوت گێمدا تەواوبوو •• لەم یاریەوە برو ناوی چووە پالەوانێتی جیهانەوە •

● سالی ١٩٦٤ ناوی خۆی گۆری بۆ لکاسیوس ئێکس پاشان گۆری بۆ (محەمەد عەلی)و ئیتر بو بە موسلمان •

● پاش ئەوەی (٥) سال خرایە بەندیخانەوەو (١٠) هەزار دۆلاریان لێسەندو نەیان هێشت پلەی سەربازی بەرزبێتەوە گەرایەوە سەر تەختەی یاریو بەسەر (جیری کوازی)دا سەرکەوت بەلام سالی ١٩٧١ بە جو فریزی دۆڕاند •

● زۆرترین پارە کە دەستی کەوتبێت لە یەك یاریدا دوو ملیۆنو نیوەی ملیونێك بوو کە ئەوەش لەو یاریەدا سالی ١٩٧١ لەگەل جو فریزردا کردیو وە یاری دووەمی سالی ١٩٧٤ لەگەل هەمان یاری زاندا ••

● (٤٦) یاری باوەڕپێ کراوی کردووە • لە (٤٤) یاریاندا سەرکەوتووەو تەنها لە (٢) یاریاندا بەرامبەر (نورتونو فریزر) دۆڕاوە •وە ژمارەی ئەو یاریانەی بە(لێدانی هونەری) بردویەتەوە (٣١) یاریە •• ژمارەی ئەو گێمانەی یاری تیاکردووە ٣٦٨ (گێم)ە •

● لە سالی ١٩٦٤ تا سالی ١٩٧٠ چۆتە سەر تەختەی پالەوانێتیو (١٠) یاری لەسەر پالەوانێتی جیهان کردووە کە (٩) یاری یان بەرگری کردن بووە لەسەر نازناو •• کلای تەمەنی (٢٢) سال بوو نازناوی پالەوانی جیهانی وەرگرت ••

هەوال و لێکۆلینەوە

هەوال :- لە پارێزگای سلێمانی لە هەندێ لە لێپرسراوانی بزوتنەوەی وەرزش ، دەستەی بەریوە بردنی لقی یەکێتی ی بالەی عیراقی پێکهاتوە •

لێکۆلینەوە :- لەو کاتەوەی ئاسایش بالی کێشاوە بەسەر ناوچەی ئۆتۆنومیدا، بزوتنەوەی وەرزشکاری دەستی کردوە بە جموجۆلو بەردەوام چالاکیەکی دیارو ئاشکرا ئەنوێنێت ، ئەویش بەهۆی ئەویارمەتی یە بایەخدارەوە کە سەرکردایەتی حیزبو شۆرش پێشکەشی بزوتنەوەی وەرزشکری ولاتی ئەکات •• بەو بۆنەیەوە لە ناوچەکانی ژورودا چەند لیژنە یەکی تایبەتی پێك هاتوە بۆ ئەوەی بەوردی ئەباری وەرزشی ئەو ناوچەیە بکۆلێتەوە ، هەر دوابەدوای ئەو چەند تیپێکی تۆپی پێوباسکەو بەلەو زۆرتیپی وەرزشکاری پێك هێنرا •

پێك هێنانی دەستەی بەریوە بردنی لقی یەکێتی بالەی عیراقی دواچالاکی مەیانی وەرزشە لە سلێمانیدا ، لەبەر ئەوەی ئەو پارێزگایە پێویستی بەو جۆرە یەکێتی یە هەیە و لەوەتی بزوتنەوەی وەرزشکاری لە ولاتدا پەیدابوە ئەو شارە ئەو جۆرە یەکێتیانەی بەخۆیەوە نەدیوە •

بە دامەزراندنی ئەم یەکێتی یە چالاکی وەرزشکاری لە شاری سلێمانیدا بەشێوە یەکی دیارو ئاشکرا بەرەوپێش ئەچێتو هیوامان وایە ئەو پارێزگایە لە مەیدانی وەرزشدا جێگای شیاوی خۆی بگرێت ••

باشماوەی صدام و تودوروف

هاورێیان صدام حسینو تودوروف لە دو کورتە وتاردا خۆش حالی خۆیان سەبارەت ئەنجامی ئەو گفتوگویانە دەربڕیوە کە کراون .

لەلایەن عیراقەوە دکتۆر حسن فهمی جمعە وەزیری کشتوکالو چاك کردنی کشتوکال پروتوکولەکەی مۆر کردوە .. وە لەلایەن بولگاریاوە بەرێز کانجو کرستیف وەزیری کشتوکالو پیشەسازیی خواردەمەنی پروتوکولەکەی مۆرکردوە ..

ئامانجی پروتوکولەکە زیادکردنی ئالوگۆری بازرگانیو هاوکاری نیوان هەردو ولاتە •• لەگەل ئەوەی لایەنی بولگاریا هەندێ پرۆژەی پیشەسازی خواردەمەنی لە عیراقدا جێبەجێ بکات ،لەگەل دامەزراندنی کارگەی توتن چاك کردنو پیشەسازی توتن •• لەگەل هاوکاری کردن لە مەیانی ئاودێری (بری) چاك کردنی زەویو زارو جێبەجێ کردنی چەند پرۆژەیەکی کشتوکال ، هەروەها پێگەیاندنی تاقمێك کادیری عیراقی بۆ مەیانی کشتوکال •

ئەوەی شایانی باسە ئەوەیە کە بەرێز تودروف لەسەر بانگێشتنی بەرێز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش رۆژی سێ شەممەی رابوردو هات بۆ بەغدا وەبۆ سەردانەکەی کە پێنج رۆژی خایاند بەرنامەیەك ڕێکخرابو کە بریبو لە چاوپێکەوتن وگفتوگۆی رەسمیو دیدەنی نیکەکانی بەرهەم هێنان وشوێنەوارە دێرینەکان .

گیروگرفتی لوبنان مۆری گوناهباری ئەنێ بەتەوێلی هەمو ئەو ئامرازە پیلانگێرانەوە کە دەستیان هەبو لە ئاراستەکردنی گوللەبو سینەی هێزەکانی بەرگری فەلەستینی بە نیەتی ئەگەرە خستنە پێش رەورەوەی تێکۆشانی ئەم هێزانە دژی قەوارەی زایونیستی وپەردە رائەمالێ لە رووی ئەوانەی بوبونە ئامەتی بێچونو چرای بەجێ هێنانی ئەو پیلانە ئیمپریالیستی - زایۆنیستی یە کە نرابۆوە بو وەدی هێنانی رێککەوتنی خۆبەدەستەوەدەرانە •

لە بەر تیشکی ئەم راستیە ، عیراقو بولگاریا سوورن لەسەر گەراندنەوەی باری لوبنان بەلای چاکیدا بە گفتوگۆی دیموکراتیانەو لەسەر ڕێوشوێنی ئاشتی پەروەرانە ودوور لە هەمو دەستتێ وەردانێکی دەرەوە ، ودوپاتی ئەکەنەوە کەوا جولانەوەی بەرگری فەلەستینیو ماف و بەرژەوەندی مەشروعی ئەبێ دووربن لە دەست درێژی •

ئەم جۆرە سایشتە مەبدەئیانەیەی باری ناوچەکەو بنیاتنانی هەلوێستی راست لەبەرامبەریدا ، سەرکەوتنێکە بۆ مەسەلەی فەلەستینی ودوپاتکەرەوەی شیانی دۆست پەیداکردن ودلوەرگرتنی شەرافتمەندانی دنیایە بەلای تێکۆشانی دژی ئیمپریالیستیو قەوارەی زایۆنیستی دا •

هەروەها ، ئەم هەلوێستو شی کردنەوانە پەردە هەلئەمالێ لەرووی ئەو سیاسەتە خۆبەدەستەوەدەرانەیە کەوا هەندێ رژێمی عەرەبی لەگەل قەوارەی زایۆنیستیدا پەیرەوی لێ ئەکەن ، وئەوە ئەچەسپێنێ کە تێکوشانی مەودا درێژو نەخشە کێشراو لەمەیدانی بەرەنگاری پلانەکانی ئیمپریالیزمدا تەنها یەك ئاکام ئەداتە دەستەوە زوو یا درەنگ ، ئەویش تێکشکانی ئەم پلانانەیەوە سەرکەوتنی مەسەلەی ئازادی •

شۆرشی هەفدەی گەلاوێژی نەتەوەیی وسۆشیالیستی ورێرەوە ئابۆریەکەی بەرەو دارشتنی بناغەی مادیو دروستکردنی سیستەمی سۆشیالیستی لە پێناوی مسۆگەرکردنی خۆشی وکامەرانی بۆ هەموان ، ئەو رێرەوەی شان بەشانی سیاسەتێکی دەرەوە ئەروا کە پابەندی بەرژەوەندی نیشتمانی ونەتەوەییو داکۆکی کردنی لەمەسەلەی ئازادی لەهەمو جیهاندایە ، ئەلێین ئەم شۆرشە دەورێکی گرنك ئەبینێ لە دۆست پەیداکردن وروونکردنەوەی راستیو پەردەهەلمالین لەرووی زایۆنیزم وئەو قەوارە رەگەز پەرستە دوژمنانەیەی کە بۆ خۆی قوتی کردوەتەوە •

جێی گومان نیە کەوا ئێستا جیهان لەجاران باشتر شتی لاروون بۆەتەوەو تێکوشانی قارەمانانەو جۆراوجۆری گەلی فەلەستینو هەلوێستی عیراقی شۆرش جەوهەری کێشەی عەرەبی - فەلەستینی باشتر ناساندوە ، ئەمەش گەشەپێدەری هیوایە - ئەگەرچی هەوری پەئسو تاریکی بەری ئاسمانی ناوچەکەی گرتوە - وپێش قەتاری ئەو بەرەبەیانەیەکە مژدەی رزگاری دێنێتو پڕ بەدەم هاوار ئەکا کە تێکوشانی عادیلانەی گەلان هەرگیز بەفیرۆ ناچوات •

باشماوەی سەروتار

بیرورای هەردولای دەرخستوە سەبارەت بە گەلی مەسەلەی نیودەولەتان وعەرەبی وهەردولا رێککەوتون لەسەر ئەوەی (باری ناوچەی عەرەبی هێشتا یەکجار لەتەقینەوە دایە سەبارەت بەو سیاسەتە دوژمنانەو داگیرکەرانەیەی کە قەوارەی زایۆنیستو ئەو هێزانەی پشتگیری ئەکەن هیناویەتە دی •

ئامانجەکانی نەخشەی ئیمپریالیو زایونیستی لەناوچەکەدا وهەولدانی بۆ لەیەك کردنی دەولەتە عەرەبیەکانو بەزۆری یەکدا کردنیان تەنها چەسپاندنی زایۆنیزم وپشتگیری کردنی جوجونە دوژمنانەکانیەتی ، تا بەم جۆرە وەکو پێش قەرەولی ئیمپریالیزم لەناوچەی روژهەلاتی ناوەراستدا بمێنێتەوەو ببێتە کوتەك بو لێدانی ئەو دەستکەوتانەی کە رژێمە پێشکەوتنخوازەکان لەناوچەکەدا بەدیان هێناوەو بو جەزرەبە گەیاندن بەجولانەوەی نیشتمانی ئازادیخوازێتیدا •

هەردولا لەبەیاننامەکەدا دەریان بڕیوە کەوا ئاسایشێکی عادیلانە وهەمیشەیی لەناوچەی عەرەبیدا نایەتەدی تەنها لەیەك حالدا نەبێت کە ئەویش ئازادکردنی هەمو خاکی عەرەبیەو سڕینەوەی هەمو شوێنەوارەکانی دەستدرێژیو دانەوەی هەمو مافە چەسپاوەکانی گەلی عەرەبی فەلەستینی کەتێیدا مافی چارەنوسی خۆی بو مسۆگەر بکرێ •

ئەم دلنیایەی هەردولا لەسەر جەوهەری مەسەلەی گەلی فەلەستینی کەکەوتە بەربای دەستدرێژی ئیمپریالیزم وزایۆنیزم وبوو بەهۆی ئاوارەکردنی خۆیو داگیرکردنی ولاتەکەی ، بەشداریەکی بێ یەکو دووە لەچەسپاندنی ئەم راستیە لای گەلێك دەولەتو گەلانی جیهانو بەربەرچ دەرەوە شەپۆلی گومراییو تێل کردنە کە زایۆنیزم هەمو جارێك ئەی وروژێنی وبەشداریە لەتێکوشانی دژی ئیمپریالیستیو پەرتەکردنی زایۆنیستی •

هەردولا کە هاتنە سەرباسی رووداوە خوێناویەکانی لوبنان ئەوەیان دەست نیشان کرد کەوا ئەم رووداوانە پیلانێکی ئیمپریالیستانەیەو ئامانجی پاکۆدان کردنی جولانەوەی بەرگری فەلەستینە وەکو هێزێکی سوپاییو سیاسی جگە لەداوەشانی چەپۆك بۆ جولانەوەی نیشتمانی لوبنان •

ئەم تێ گەیشتنە مەوزوعیانەیەی راستی

بۆ جێبەجێ کردنی ئەرکە نەتەوەییەکانی یەوەو بۆجێبەجێ کردنی سیاسەتی گەشە پێدان لەولاتداو بەمەبەستی یەکخستنی تەقەللای ولاتانی ڕێکخراوی ئۆپیك بۆ وەستان رووبەرووی هەرەشەو گورەشەی ئەمەریکا کە حکومەتی ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا ئەیانکات ، حکومەتی شۆرش دەست پێشکەری کردو داوای کرد سەرلەنوێ لەژێر رۆشنایی نیشاندەرە ئابوری یە نوێیەکانی دەولەتانەوە چاو بەنرخی نەوتدا بخشێنرێتەوە •

لیژنەی ئابوری رێکخراوی ئۆپیك لە کاروبارەکانی بۆوەو ئامۆژگاری یەکانی بۆ کۆنگرەی وەزاریی رێکخراوەکە بەرز کردوەو ئەم کونگرەیەش لەناوەراستی ئەم مانگەدا لە دۆحە ئەگیرێ بۆ سەیرکردنی ئەم ئامۆژگاریانە •

پاشماوەی زۆرانبازی

ئەم رێککەوتنە چەند چاککردنو گۆڕانێکی هێنایە کایەوە بەمەبەستی پتر کاریگەر کردنی معادەلەکە بەو شێوەیەی بگاتە ٩ر١١٪ دوای ئەوەی بەپێی رێککەوتنەکەی جنێڤی سالی ١٩٧٢ بەرادەی ٨ر٥٪ بوو • کۆمپانیاکان ویستیان بۆ ماوەی چوارمانگ بخایەنن و خۆیان دوابخەن واتە لەو رۆژەوە کە ئۆپیك دەربارەی نرخ داوای وتووێژی لێ کرد بوونو دوای ئەوەی لەدەی شوباتدا دۆلار شکا تاوەکو رۆژی مۆرکردنی رێککەوتننامەکە بەمە کۆمپانیاکان ئەو پارەیەیان دەست گیر ئەبوو کە بەزیان لەداهاتی ولاتانی ئۆپیك کەوتبوو •

عیراق لەم رێککەوتنەدا دەورێکی رابەرانەی لە دەست پێشکەریدا هەبوو بۆ دەستخستنەوەی مافەکان لە کۆمپانیای مۆنۆپولی نەوت •

بەلام بەردەوام گران بوونی ئەو بەرهەمە پیشەسازی یەی کە ئەمەریکاو ولاتانی رۆژئاوای ئەوروپاو ژاپۆن ئەینێرن بۆ ولاتانی تازە گەشە کردو بەگشتیو ولاتانی خاوەن نەوت بەتایبەتی ، شان بەشانی شکانی هەمیشەیی دۆلارو هەندێ پارەی تری رۆژئاوا وایان لە دەولەتە ئیمپریالیستەکان کرد وەلەپێشە وەیان ئەمەریکا بکەونەخۆ بۆ ئەوەی بتوانن ئەو زیادەیەی پێشو دەستخەن کە لەنرخدا هاتەکایەوەو کە بەپێی رێککەوتنی حوزەیرانی سالی ١٩٧٣ دەست دەولەتانی ئۆپیك کەوتبو دوای ئەوەی هێزی کریاری داهاتی نەوت بەهۆی ئەم دیاردەوە کەم بۆوە•

Institut Kurde de Paris

له وه‌رزی ئه‌مساڵدا ٤٣٠٥٥ دۆنم زه‌وی له ناوچه‌ی شاره‌زوور ئه‌چێنرێت

ئه‌م ڕۆژانه‌دا کێلانی ساڵی تازه‌و تۆو چاندن له کێلگه‌کانی سه‌رۆکایه‌تی لقی کشتوکاڵی ناوچه‌ی شاره‌زوور ده‌ســــتی پێ کرد به‌م بۆنه‌یه‌وه سه‌ره‌ڕای یه‌کێك له کێلگه تاقی کردنه‌وه سه‌رکه‌وتووه‌کانی سه‌ر به‌م سه‌رۆکایه‌تیه‌دا و چاومان که‌وت به به‌ڕێز حمه‌علی حمه‌شریف سه‌رپه‌رشتی که‌ری هه‌رده‌وه‌زیه‌کانی ناوچه‌که‌و هه‌ندێ گفتوگۆمان له‌گه‌ل کرد: ووتی :

● لـه وه‌رزی چانـــدنی ئه‌مساڵدا ٩٧٧ نیازمان وایـه ٤٣٠٥٥ هه‌زار دۆنم زه‌وی لـه ناوچه که‌ماندا بچێنین بـه‌م شێوه‌ی خواره‌وه دابه‌شمان کردوون له‌سه‌ر رووبه‌ری ناوچه‌که ٢٥٣٠٠ هه‌زار دۆنم ئه‌که‌ین به گه‌نم ئه‌م رووبه‌ره ١١٧٠٠ دۆنم به‌شێوه‌ی تاقی کردنه‌وه‌ی سه‌رکه‌وتوانه‌ی زانستی ئه‌چێنین که ســـه‌ربه کۆمه‌له هه‌ره‌وه‌زیه‌کانـــه‌و ئه‌وی تری له‌لایه‌ن جوتیارانی ناوچه‌که‌وه ئه‌چێنرێت و ئێمه یارمه‌تیان ئه‌ده‌ین له تۆو کردن و کێلاندا .

● هه‌روه‌ها ٩٥٥٥ هـه‌زار دۆنم زه‌وی ئه‌که‌ین بـــه کشتوکاڵی هاوینه وه‌ك لۆکه‌و گوله‌به‌رۆژه‌و شوتی و هه‌ندێ سه‌وزه‌واتی تر .

٦٠٠٠ هه‌زار دۆنم ئه‌که‌ین به کشتوکاڵی کارگه‌ی شه‌کری سلیمانی که خۆیان ئه‌یکه‌ن بـه‌چه‌وه‌نده‌ری شه‌کرو هه‌مـوو پێویستیه‌کی بۆ ئاماده ئه‌که‌ین وه‌ی هێننه به‌رهه‌م .

● ده‌رباره‌ی ئیشوکاری کۆمه‌له هه‌ره‌وه‌زیــه‌کـــان پرسیارمان لێ کردو ووتی :

× ئیشوکاری کۆمه‌له‌کانمان زۆر به‌باشی و رێکوپێکــی ئه‌روات جوتیارانی ناوچه‌که‌مان به‌گوێره‌ی پێویست دێـــن به‌ده‌نگمانه‌وه‌و یارمه‌تیمـــان ئه‌ده‌ن .

● هه‌روه‌ها ئه‌م کۆمه‌لانـه‌هه‌تا ئێســـتا رووبه‌ری ٢٤٠ دۆنمان زه‌وی کردوه به باغـی دره‌ختی به‌ردار وه‌کو سـێو . وه نیازمان‌وایه ئه‌مســـاڵ ٨دۆنمی تری بخه‌ینه‌سه‌ر بـۆ هه‌مان مه‌به‌ست .

سێ پرۆژه‌ی به‌خێو کردنی مه‌ڕمان هه‌یه‌و هه‌تـا ئێســتا ١٢٠٩ ســـه‌ر مه‌ڕمان بـــۆ کڕیون .

دوو پرۆژه‌ی جوجه‌له‌مـــان‌ده‌ست پێ کردووه له ناوچـــه که‌داو به شێوه‌یه‌کی گشتی له‌ته‌واو بوندان . له پـــلانی ئه‌مساڵدا پرۆژه‌یه‌کی جوجه‌له‌ی‌ترمان بڕیارداوه بۆ هه‌ره‌وه‌زی سید صادق که ٤٠٠٠جوجه‌له‌ی تیا به‌خێو ئه‌کرێت .

● وه هه‌میشه هـــه‌وڵ ئه‌ده‌ین‌سامانی هه‌ره‌وه‌زیه‌کانمان زۆربکه‌ین و پێشیان بخـــه‌ین بۆیه له ساڵی ١٩٧٦دا توانیمان :

● ١٢ دوانزه مکینه‌ی فیات‌ودوو پیکابی شوفرلیت و شـه‌ش عاره‌بانه‌و هـــه‌ندێ پێویستی‌تر بکڕین بۆ هه‌ره‌وه‌زیه‌کان وه‌کـو هه‌ره‌وه‌زی سورێتی هاوبه‌شـی له سید صادق .

هه‌روه‌ها له پلانی گشـــتی ئه‌مساڵیشدا داوامان کردووه ٨ هه‌شت مه‌کینه‌ی فۆرگه‌سن‌ودوو لۆری صلاح‌الدین‌و پیکابێکی شۆفرلێت بکڕین بۆ هه‌مـــان‌هه‌ره‌وه‌زی .

● له‌م دواییه‌دا بۆ سه‌ره‌تای ســـــاڵی تازه عـــه‌ره‌وه‌زیه کشتوکالیه‌کانی ناوچه‌کـــه‌مان‌داوایان‌کردووه کـــه ئـــه‌م پێویستیانه‌ی خواره‌وه‌یان بـــۆ بکـــڕین‌و به‌مزوانه جێ‌بـه‌جێ ئه‌بن .

٢٧٨١٠٠ ته‌ن تۆوی گه‌نم
٣٣٨٩٥٠ ته‌ن کودی کیمیاوی یوریا
٣٣٨٩٥٠ ته‌ن کودی کیمیاوی سوپر .
٢٢٠٠٠٠ ته‌ن تۆوی لۆکه .

● وه تا ئێســـتا ـز٠٧٩٠هه‌زار دینارمان وه‌رگرتوه لـه بانقی کشتوکالی .

● ئه‌وه‌ی شایانی باســـه‌کاك حمه علی روونی کردوه که ئه‌مساڵ رووبه‌رێکی زۆرتریان کردووه به کێلگه تاقی کردنه‌وه سه‌رکه‌وتوه‌کان و چـــاوه‌ڕوانی به‌رهه‌می باشتری لێ ئه‌کـــه‌ن چونکه هه‌ر له سه‌ره‌تای وه‌رزی ئه‌مساڵه‌وه ئامێری تازه‌بابه‌ت زۆریان بۆهاتوه‌و ساڵ بارینیش‌هـــه‌ندی چاکــه‌و خراپـــه‌ی زه‌ویه‌کان و که‌لکی به‌کارهێنانی کـــوده کیمیاویه‌کـــانیان بۆده‌رکه‌وتوه .

هه‌روه‌ها زانیمان کـه ئه‌وجوتیارانه‌ی زه‌ویه‌کانیان کراوه بـــه کێلگـــه‌ی تاقی کردنه‌وه‌ی‌سه‌رکه‌وتوانه هـــه‌ر له‌ســـه‌ر زه‌ویه‌که‌ی خۆیان دامه‌زراوون به‌کرێکاری کشتوکاڵی به‌رۆژانه‌ی ٦٥٠ فلس وه لـه به‌رهه‌میشداهاوبه‌شی کۆمه‌له هه‌ره‌وه‌زیـه‌کانن .

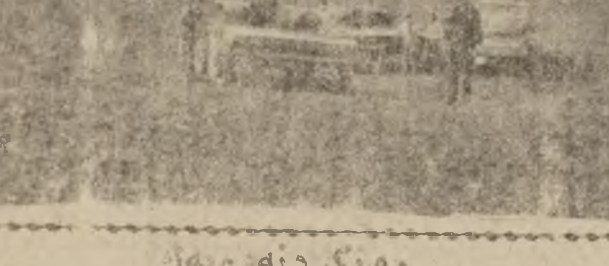

ڕونکردنه‌وه‌یه‌ك

له لاپه‌ره (٩)ی ژماره (٣٤٤)ی ڕۆژنامه… ، وتارێك له‌ژێر سه‌رناوی (ئایا ئموونی حزب به‌کـــه‌س ئه‌ده‌یت) که له‌لایه‌ن دایه‌ره‌ی کاروباری ڕۆشنبیریه‌وه ته‌رجه‌مه‌کرابوو ، به هه‌ڵـه‌ناوی (بدریـــه)ی لـێ نووسرابوو ..

داوای لێبوردن له خوێنه‌ران ئه‌که‌ین .

به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی کارگه‌ی چیمه‌نتۆی سه‌رچنار بۆ هاوکاری ئه‌دوێ

● له چاوپێ که‌وتنێکدا لـه‌گه‌ل به‌ڕێز کاك ناجی عـــزت محمد صالح به‌ڕێوه به‌ری گشتی کارگه‌ی چیمه‌نتۆی سه‌رچناردا ئه‌م ریپۆرتاجه‌مان پێك هێناوچه‌ند پرسیارێکمان ئاراسته‌کرد ده‌رباره‌ی چۆنیه‌تی ئیشـــوکارو به‌رهه‌م له کارگه‌که‌یاندا .

● له سه‌ره‌تادا ووتـــی کارگه‌که‌مان له‌ویه‌ری به‌ره‌و پێـــش که‌وتنـــو هێنانـــه‌دی باشترین به‌رهه‌مدایـــــه‌و جیاوازیه‌کی یه‌جگار زۆر هه‌یـه له نێوان ئیشوکاری جاران و ئێسته‌داو به‌رده‌وام هه‌مـــوو توانای خۆمان و کرێکارانمـــان خستوه‌ته‌کار بۆ پێش خستنو زیادکردنی به‌رهه‌م له‌ســـه‌ر ڕۆشنایی و جێ‌به‌جێ کـــردنی هه‌ردوو به‌یاننامه‌کـــه‌ی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش و سه‌رکردایه‌تی هه‌رێمایه‌تی حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی سوشیالیست که له‌م دواییه‌دا ده‌رباره‌ی زیادکردنی به‌رهه‌م و نه‌هێشتنی هۆکانی کـــه‌م بونه‌وه‌ی به‌رهه‌م بلاویـــان کرده‌وه . هه‌ر له‌سه‌ر ئـــه‌م رێبازه ئێمه‌یش به‌رده‌وامین لـه پێك هێنانی ئه‌دوه‌و کـــۆڕی فراوان بۆ کرێکاران و فه‌رمـان به‌ران و ده‌سته‌و به‌ره‌ی کارگـه‌که‌مان بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی بیـرو باوه‌ڕی شـــــۆڕشگێرانه‌و چه‌سپاندنی دروشمه‌کـــانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌ی پارتی سه‌رکرده پارتی به‌عسی عــــه‌ره‌بی سۆشیالیست له پێش خستنی وولاتداو هێنانه‌دی دوارۆژێکی پێشکه‌وتن خوازو سۆشیالیست و دیمکراسی بۆ گه‌له‌که‌مان .

● ده‌رباره‌ی به‌رهـــه‌می ڕۆژانه‌ی کارگه‌که‌ی دابـــه‌ش کردنی کاك ناجی ووتی :

× دوای فراوان کـــردنی به‌رهه‌می کارگه‌که‌مان ئێستا ڕۆژانه ٨٠٠ تـــه‌ن چیمه‌نتـــۆ به‌رهه‌می کارگه‌یه ، که ڕۆژانه به‌شی تایبه‌تی دابه‌ش کـردن و فرۆشتن له کارگه‌کــــه‌دا هه‌لئه‌ستێت به دابه‌ش کـردنی به‌سه‌ر داوا کاراندا له لایـه‌نه گشتیه‌کان و تایبه‌تیه‌کان لــه سه‌عات شه‌شی سه‌ر له‌به‌یانیه‌وه هه‌تا دوو نیوی دوای نیـوه‌ڕۆ ئه‌درێت به داوا کارانـــی پارێزگای سلیمانی و ده‌وروبه‌ری شار له به‌شه گشتیه‌کان . وه له ڕۆژانی شه‌ممه‌و یـــه‌ك شه‌ممه‌دا . هه‌روه‌ها کاتێکی تر هه‌یه له دوو نیوه‌وه هه‌تا ده‌و نیوی سه‌ر له ئێواره بۆ به‌شه تایبه‌تیه‌کان و داوا کـــارانی تایبه‌تی ناو شارو شــــاری که‌رکوکو به‌غدا له ڕۆژانی پێنج شه‌ممه‌دا . هه‌روه‌ها هه‌نـدێ کارگه‌ی تایبه‌تی هه‌یه کـــه چیمه‌نتۆ به‌کار ئه‌هێنن وه‌کــو کارگه‌ی دروست کردنی بلوکو پارچه کۆنکرێتیه‌کان و ســتونه کۆنکرێتیه‌کان کاتی تایبه‌تیان بۆ دانراوه بۆ وه‌رگـــرتنی چیمه‌نتۆ .

● له‌م رووه‌وه کاك ناجـــی روونی کردوه که ئه‌مان لـــه دابه‌ش کردنی به‌رهه‌مدا گرنگی ئه‌ده‌ن به لایه‌نه گشتیه‌کان و پرۆژه گشتیه‌کانی میـــری کـــه ســـودی هه‌مـــووانی تێدایه‌و چیمه‌نتۆیان زوورتـــر ئه‌ده‌نێ وه هۆی ئاسان کردنی وه‌رگرتنیان بۆ ئامـــاده ئه‌که‌ن چونکه به‌رهه‌م لایه‌نێـك وه‌ری بگرێت که سودی گشتی تێدا بێت چاکتره له وه‌ی کـه لایه‌نێکی تایبه‌تی سودی ته‌نهـا خۆی لێ وه‌ربگرێت هه‌ر بـــۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌و له‌ســــه‌ر رێکه‌وتنێك له‌گه‌ل پارێزگـــای سلیمانیدا لیژنـــه‌یه‌ك لــــه شاره‌وانی سلیمانی پێك هاتوه بۆ دیاری کردنی ئه‌و که‌سانه‌ی که ئه‌یانه‌وێ خانو بکه‌ن له‌سه‌ر نه‌خشه‌و تاپۆی شـــاره‌وانی و ئاگادار کردنی کارگه بۆ ئه‌وه‌ی به قه‌ده‌ر پێویستی خۆیـــان چیمه‌نتۆیان بدرێتێ .

● ئایا که‌ره‌سه سه‌ره‌کیه‌کانی چیمه‌نتۆ که کارگه‌که‌تـان به کاری ئه‌هێنێ هه‌مووی لـه پارێزگای سلیمانیدا ده‌ســت ئه‌که‌وێ ؟ .

× هه‌رچی که‌ره‌سه‌یه‌کـــی سه‌ره‌کی هه‌یه‌و ئێمـــه له دروست کردنی چیمه‌نتــۆدا به‌کاری ئه‌هێنین هه‌مووی لـــه سنووری پارێزگای سلێمانیــدا هه‌یه‌و هیچ پێویستمان بـــه [illegible] تـه لـــه ده‌ره‌وه‌ی پارێزگا بیهێنیـــن و ئه‌مه‌یش بوده هۆی به‌رهـــه‌م هێنان به خێرایی و که‌م بونه‌وه‌ی تێچون که به‌رهه‌مه‌کان هه‌رزان ئه‌کات به شێوه‌یه‌ك ســـودی گشتی تێدا بێت ئاشکرایشه که هه‌ر کارگه‌یه‌ك وه‌کو کارگـه‌ی ئێمه که‌ره‌سه‌ی سه‌ره‌کــی به‌رهه‌مه‌که‌ی له نزیك خۆیه‌وه بێت سودی به‌رهه‌می زیـــاتر ئه‌بێت و هه‌رزانتر ئه‌که‌وێت له سه‌ر کارگه له‌وه‌ی که له دوری خۆیه‌وه بۆی بهێنرێت .

● ده‌رباره‌ی کـــــۆڕه فراوانه‌کان و ئه‌دوه‌کانی ئـــه‌م دواییه ده‌رباره‌ی هۆکانی کـه‌م بونه‌وه‌ی به‌رهه‌م ووتی :

× هه‌ر وه‌کو له‌ســـه‌ره‌وه‌دا ووتمان ئێمه هه‌میشه به‌رده‌وام بووین له په‌یوه‌ندی سه‌رزه‌خـۆ به کرێکارو فه‌رمان به‌رانـــی کارگه‌که‌ماندا بۆ نه‌هێشـــتنی که‌م و کوڕی و ئاشـــکرا کردنی گیروگرفته‌کان و دانانی چاره‌سه‌ر بۆیان و ئه‌و ئه‌دوه‌و کـــــۆڕه فراوانانه‌یش که له‌م دوواییه‌دا گێران ده‌رباره‌ی نه‌هێشـــتنی هۆکانی که‌م بونه‌وه‌ی به‌رهه‌م و به تایبه‌تی به‌شدار بـــوونی هاوڕێ صدام حسین له به‌شێکی زۆریدا گرنگیه‌کـــی زۆرو که‌لکێکی زۆرو فراوانیان هه‌بوو بۆ سه‌ر بیرو باوه‌ڕی هه‌مووان به‌تایبه‌تی جه‌ماوه‌ری کرێکاران و ئاگاداری کردنه‌وه بۆ ئـه‌وه‌ی هه‌میشه به‌ته‌نگی زیادکـــردنی به‌رهه‌مه‌وه بن و هه‌وڵ بده‌ن بۆ پێش‌خستنی ئیشوکاریان بـۆ هێنانه‌دی باشترین دووارۆژ بۆ خۆیان چونکه هه‌تا به‌رهـــه‌م له‌سه‌ر باشترین شـــێوه بهێنرێته‌کایه‌وه ئه‌بێته هـــۆی باشترین گوزه‌رانی کرێکاران . وه به‌رهه‌می خۆیان بۆ خۆیانه‌و خۆیان سودی لێ وه‌رئه‌گرن .

ئێمه‌یش هه‌میشه واین لـه هه‌وڵداندا بۆ زیـاد کـــردنی په‌یوه‌ندیمان له‌گه‌ل هه‌مـــوو کرێکاراندا بۆ ئه‌وه‌ی هه‌رچـــی گیروگرفتێکی نهێنی هه‌یـــه ئاشـــکرا ببێت له‌هـــه‌ر دوو لامان و بتوانین به توانـــای هه‌مووان چاره سه‌ریان بـــۆ دابنێین وه به گوێره‌ی توانـــا که‌م و کوری پێشو نه‌هێلیـــن و هه‌وڵ بده‌ین بۆ جێ‌به‌جێ کردنی ده‌قی ووتاره‌کـــه‌ی به‌رێــز ماموستا صدام حسین که لـه‌م دواییه‌دا له کۆڕی هۆکانی که‌م بونه‌وه‌ی به‌رهه‌مدا له به‌غـــدا بلاوی کردوه‌وه .

● بۆ خۆش گـــوزه‌رانی و حه‌وانه‌وه‌ی کرێکاران چیتـــان پێك هێناوه ؟

× هه‌ر وه‌کو ئاشـــــکرایه شاری سه‌رچنار هه‌ر هـه‌مووی به یه‌کێك له دامه‌زراوه‌کـــانی کارگه‌ی چیمه‌نتۆی سه‌رچنار دا ئه‌ژمێرێت ، چونکه هه‌مــــوو خانووه‌کانی له لایه‌ن کارگـه‌وه کراون بۆ نیشته جـــێ کردنی کرێکاران و فه‌رمانبـــه‌ران وه ژماردیان ٤٢٩ خانووه‌و هه‌موویان به ماڵی کرێکاران و ده‌ســـته‌و بـــه‌ره‌ی کارگـــــه ئاوه‌دان کراونه‌ته‌وه . له لایه‌کی تره‌وه قوتابخانه‌و خه‌سته‌خانه‌و هه‌موو پێویستیه‌کی ژیــانی ئـــه‌م سه‌رده‌مه‌ی بۆ ئاماده‌کراوه .

هه‌روه‌ها ئه‌نجا خانـــوی ترمان به ده‌سته‌وه‌یه که به‌شی زۆری له ته‌واو بووندایه بـــۆ کرێکاران بـــه هه‌موو جـــۆره هۆیه‌کی ئه‌ندروستی و خـــۆش گوزه‌رانیه‌وه وه نیازمان وایه پێش ئاوه‌دان کردنه‌وه‌یـــان شه‌قامه‌کانی قیرتاو بکه‌ین .

ئه‌وه‌ی شایانی باسه له‌ناو کارگه که‌ماندا چێشتخانه‌یه‌کو ژووری نان خواردنمان دروست کردوه بۆ کرێکاران و موچه‌خۆران له سه‌ر تازه‌ترین شێوه‌ی ئه‌م سه‌رده‌مه . هه‌روه‌ها هه‌موو کرێکارێك به خـۆڕای ڕۆژانه شیری ئه‌درێتێ .

له‌سه‌ر ئه‌وه‌وه که خانـووی کرێکاران زۆر نزیکه له کارگه‌وه ئێمه له ڕۆژانی سه‌رماو ساردی‌دا ئوتومبیلی تایبه‌تیمان ته‌رخان کردوه بـۆ گه‌یاندنه‌وه‌ی کرێکاران بـۆ به‌رده‌م ماله‌کانیان . هه‌روه‌هـا ئوتومبیلی تایبه‌تیمان ته‌رخان کردوه بۆ منالانی کرێکاران و فه‌رمانبه‌رانی کارگه‌کـه له سلیمانی ئه‌خوێنن که بیان بات بۆ قوتابخانه‌و بیان هێنێته‌وه بۆ سه‌رچنار .

وه هه‌میشه هه‌وڵ ئه‌ده‌یـن باشترین گوزه‌ران پێك بهێنین بۆ کرێکاران و هۆکانی ژیانیان بۆ ئاماده ئه‌که‌ین چونکه ئه‌وان بربڕه‌ی کاری هه‌مــوو کارگه‌یه‌کن و پێویسته بـــه گرنگیه‌وه ئاگاداری ژیانیـان بکرێت و چاره‌سه‌ری هه‌مـوو گیروگرفته‌کانیان بکرێت ، وه سه‌رکردایه‌تی رامیاری و میری نیشتمانیش هه‌میشه سـووره له‌سه‌ر پشت گرتنی جه‌ماوه‌ری کرێکاران و له هه‌موو کاتـێکدا دووپاتی ئه‌که‌نه‌وه که کرێکاران ئه‌بنـه هـۆی هه‌موو پێشـ خستنێك له وولاتدا به‌تایبه‌تی پێش خستنی لایـــه‌نی پیشه‌سازی .

● ده‌رباره‌ی هه‌نـدێ پرۆژه‌ی بچوك له ناو کارگه‌دا ووتی :

× له‌م دواییه‌دا هه‌ستاین به پێك هێنانـی هه‌ندێ پرۆژه‌ی بچوك له ناو کارگه‌دا که سودی ناوخۆو گشتی تێدایه له‌وانـه وه‌کو هه‌موو جـــــه پێویستیه‌کی پاراســـتنی پیشه‌سازی مان ئاماده کردوه بۆ کرێکاران (تجهیـــزات السلامه الصناعیه) که هه‌موو کرێکاران له مه‌ترسی نـــاو کارگه ئه‌پارێزێت و نایه‌لێت کرێکاران توشی زیان ببن لـه کاتی ئیش کردندا ئه‌گـه‌ر مه‌ترسیه‌ك له ناو کارگـــه‌دا رووی‌دا .

هه‌روه‌هـا میوان خانه‌یه‌کمان (دار الضیافه) دروست کـرد بۆ فه‌رمـان به‌ران و لـێ پرســراوانی دامـــه‌زراوه‌ی نشتیمان که هه‌ندێ جار سه‌ر له کارگه ئه‌ده‌ن به ئیشوکاری تایبه‌تی .

وه له‌م ڕۆژانه‌ی دواییـــدا گه‌نجینه‌یه‌کمان دروست کـرد بۆ هه‌لگرتنی خشته ئاگرینه‌کان که کارگه له کوره‌کانیـــدا به‌کاری ئه‌هێنێ که نزیکه‌ی ٢٠ هه‌زار دیناری تێ چوه .

وه به‌ڕێوه به‌رێتی کارگــه ده‌سه‌لاتی دراوه‌تـــێ که بتوانێ پاره‌ی پێویست خـه‌رج بکات بۆ فراوان کردنی یانـه‌ی ده‌سته‌و به‌ره‌ی وه‌زاره‌تـــی پیشه‌سازی له کارگه‌دا ، به‌شی زۆری ئه‌م ئیشه ته‌واو بـووه‌و وا چاوه‌روان ئه‌کرێت له ماوه‌ی چوار مانگی تردا کۆتایی پـێ بهێنرێت و ده‌سته‌و به‌ره‌مـــان بتوانن تیا بحه‌وێنه‌وه .

وه له‌م دواییه‌دا توانیمـــان دیواری هه‌ر چوار لای کارگـه که به به‌ردو کۆنکرێت بکه‌ین و حه‌وشی کارگه زیاتر فـراوان بووه به‌م دیوارانه .

● ده‌وری یه‌کیـــــه‌تی نه‌قابه‌ی کرێکاران له کارگـه که‌تانا له ئاسان کردنی ئیشـو کاردا چیه ؟ .

× نه‌قابه‌ی کرێکاران لـــه کارگه که‌ماندا له هه‌مـــوو رویه‌کێ ئیشوکاره‌وه هاوبه‌شن و ئاماده‌ی هه‌موو کـــــۆڕو لێکۆلینه‌وه‌کانمان ئه‌بن و هـه‌ر چی گیروگرفتێکمان هه‌بێت به هه‌ر دوولامان چاره‌سه‌ری بـۆدا ئه‌نێین و هه‌ر دوولاش مه‌به‌ستی سه‌ره‌کیمان پێش خستنی و زیادکردنی به‌رهه‌م و سـودی هه‌مووانه له‌سه‌ر ڕۆشنایی و رێبـــازی سه‌رزه‌نشته‌کانی سـه‌رکردایه‌تی رامیاری لـه‌م باره‌یه‌وه بۆ هێنانه‌دی باشترین به‌رهه‌م که به هاوکاری هـه‌ر دوولا ئه‌بێت و ئێمه‌یش هـه‌وڵ ئه‌ده‌ین رۆژ به‌رۆژ په‌یوه‌نـدی ئه‌م لایه‌نه گرنگه زیاتـــــر بته‌وبکه‌ین که حزبی سه‌رکرده گرنگی ته‌واوی داوه‌تێ و داوای لێ کردوون که ده‌وری خۆیـان دیاری بکه‌ن له پێش‌خستنی وولاتدا به‌ره‌و کۆمه‌لێــکی سۆشیالیستی دیمکـــراتی و پێش که‌وتن خـواز .

● ده‌رباره‌ی فراوان کردن و دروست کردنی کارگه‌ی بچوك که په‌یوه‌ندی به به‌رهـــه‌می ئه‌مانه‌وه هه‌یه ووتی :

× کارگه‌که‌مان له هه‌مـــوو رویه‌که‌وه ئاماده‌یی ته‌واوی هه‌یه بۆ فراوان کردن و په‌ره‌پێـدانی چونکه وه‌کــو له وه‌لامی پرسیارێکا ووتمان هه‌رچـی که‌ره‌سه‌ی سه‌ره‌کی هه‌یه لـه دروست کردنی چیمه‌نتودا لـه نزیك کارگه‌که‌وه هه‌یـــه‌و هیچ جۆره نرخێکی ناوێت بـۆ گواستنه‌وه‌و نزیك کردنه‌وه که ئه‌میشه ئه‌بێته هۆی کـــه‌می تێ چوون و هه‌رزانی به‌رهه‌م . هه‌ر له به‌ر ئه‌م هۆیانه‌و کـه‌لێ هۆی تر ، وه‌زاره‌تــــی پیشه‌سازی هه‌ر وه‌کــو لـه هه‌ندێ به‌شی کارگه‌کانی تـری وولاتدا هه‌ستاوه به فـــراوان کردنی هه‌ندێ به‌شه‌کانیـــان وه‌کو فراوان کردنی به‌رهـه‌می کارگه‌ی چیمه‌نتوی حمام العلیل به‌راده‌ی نیو ملیون تـــه‌ن چیمه‌نتۆ له سالێکدا وه زیـاد کردنی به‌رهه‌می کارگـــه‌ی بادووش له پارێزگای نه‌ینـه‌وا به‌هه‌مان شێوه‌و دروســـت کردنی هه‌ندێ کارگه‌ی لقـــی وه‌کو کارگه‌ی دروست کردنی خشـــتی بلۆك و ســــتونه کۆنکرێتیه‌کان و کارگـــه‌ی دروست کردنی کیـــسی چیمه‌نتۆ .. ئه‌توانێ به‌رهه‌می کارگه‌که‌ی ئێمه‌ش فـــراوان بکات و ئه‌و کارگه به‌ ده‌ســت پێ بکه‌ن که بڕیار دراوه لـه تاسلۆجه دروست بکرێت و لـه نه‌خشه‌ی پیشه‌سازیدا دیـاری کراوه . وه کارگه‌ی دروست کردنی خشتی بلۆك و ســتونی کۆنکرێتی و هه‌ندێ پرۆژه‌ی تر که چیمه‌نتۆ به‌کار ئه‌هێنـــن دروست بکات بۆ ئه‌وه‌ی بتوانین ده‌ست بگرین به‌سه‌ر ســودی تایبه‌تی ئه‌و لایه‌نه تایبه‌تیانـه‌دا که به هه‌وه‌سو خواســـتی خۆیان نرخ دائـــه‌نێن بـــۆ به‌رهه‌مه کانیان و هیچ جـــۆره دامه‌زراوێك نیه لـه‌ســـه‌ر نرخه‌کانیان ئه‌مه‌ش زیانێــــکی گـه‌وره ئه‌دات به لایـــه‌نی گشتی و هه‌مووان و رێــــك ناکـه‌وێ ناتونجێ لـه‌گــه‌ل دروشمه‌کانی ئـــه‌م سه‌رده‌مه‌ی حزبی سه‌رکرده‌دا له بنیـــات نانی وولاتدا بـــــه‌ره‌و پێش که‌وتن .

● رای ئێمه‌یش له‌گه‌ل رای کاك ناجیه‌و ناوچه‌که‌مـــان پێویستیه‌کی یه‌کجار زۆری هه‌یه **بـه‌م به‌رهه‌مه گرنگه یه‌کـــه** که‌ره‌سه‌یه‌کی سه‌ره‌کیه لـه دروست کردنی و پێش‌خستنی وولاتدا له زۆر رووه‌وه وه‌کـو دروست کردنی پرۆژه‌ی رێنك که سودی هه‌مووانی تێدایه‌و گه‌لێك خێزان سودی لـــێ وه‌رئه‌گران .

● له کۆتاییدا کاك ناجـی سوپاسی ڕۆژنامه‌ی هاوکـاری کرد بۆ پێك هێنانی ئـــه‌م ڕیپۆرتاجه .

وێنه

لـه په‌راویزی نامـه‌ی کـارو به‌رهه‌م‌که‌میدا

من یه‌کێکم له‌و که‌سانه‌ی که که‌ره‌سه‌و که‌لوپه‌لی به‌رهـــه‌می نیشتمانی و خۆمالی ئه‌کـــڕم و خه‌لکیش هان ئـه‌ده‌م کـــه هه‌روابکه‌ن ، زۆر جار له‌گـه‌ل دۆست و ناسیاو خزم و خویشدا سه‌بارت به‌مه توشی گیرمـه‌و کێشه‌و سه‌ریه‌شه بوم .. به‌لام پارچه‌یه‌ك له‌و جلانـــــه‌ی کوڕانی‌لاو له‌ژێره‌وه له‌بـــه‌ری ئه‌کـه‌ن ، ته‌زویه‌کـــــی به‌له‌شما هێناو به‌تونـدی رای جله‌کانم و زمانی به‌ستم ، ئـه‌و پارچه جله نرخه‌کـــــه‌ی له سێ‌سه‌دو په‌نجا فلس تێپـه‌ر ئه‌کات و ئه‌و نرخه‌ش حکومه‌ت بۆی داناوه ، به‌ته‌نیا جارێـــك شوشتن ئه‌و جله‌بو به‌په‌رۆکۆن و ئه‌و ره‌نگه سپی و ســـووره‌ی بۆرهه‌لگه‌راو به‌جۆرێك قێزی لێ بکرێته‌وه ، ئه‌مه له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی هه‌ر له پێشه‌وه بچـــوکو ته‌نگه‌به‌ربو .. من ته‌نیـــا پرسیارێك ئه‌که‌م !

ئه‌م پارچه جله ئه‌بێت بـۆ چ ئه‌ووه‌نده بچوك بڕدرابێ بـۆ جێگایه‌کیوا ، که‌لاوێـــکی ئاسایی له‌پێی ئه‌کات .. ؟

وه ئه‌م دووره‌نگه‌ی چۆن بـۆ هه‌ل بژێردراوه ؟

وه ئایا به‌رپرسیارانی ئـه‌م جۆره‌کارانه له‌ولاته‌کانی تردا له به‌ر پرسیاره‌کانی عێراقی ئێمه هوشمه‌ندو دووربین تـــرن ؟ خه‌لکینه تۆزی به‌زه‌ییتان بـــه ناوبانگی ئه‌م ولاته خـــاوه‌ن شارستانی و زانســـــت و هونه‌رمه‌نده دێرینه‌دابێتـــه‌وه ، به‌تایبه‌تی له رازاندنـــه‌وه‌و نه‌خش و ره‌نگ کردندا .

– بدریه –

Institut Kurde de Paris

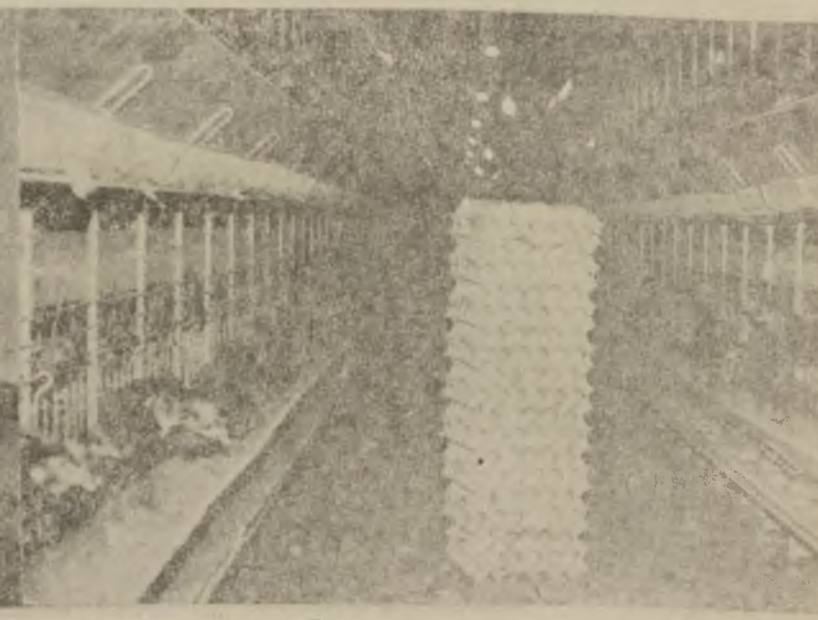

کۆمپانیای گشتی مریشکەوانی هەولێر.. تاقی کردنەوەیەکی گەورەیە

- کۆمپانیای گشتی مریشکەوانی هەولێر - بۆ یەکەم جار لە ساڵی ١٩٧٤ بە بڕیاری ژمارە « ٤٧ » و لە ئەنجامی هەڵوێستی شۆڕش بەرامبەر گەشەپێدانی ناوچەی باکوور کەوتەکار • ئەم کۆمپانیایە گەورەترین کۆمپانیای مریشکەوانیە لە عێراقدا تەنیا لەم دووساڵەدا تاقی کردنەوەیەکی سەرکەوتوانەی بەخۆیەوە دیوەو باشترین بەرهەمی هەبووەو پێویستییەکانی ووڵاتی لەڕووی مریشکەوانیەوە زامن کردووەو نرخ گرانی بەرزبوونی گۆشت و هێلکەی نەهێشتووە، بەتایبەتی لە ئێستادا کە ڕۆڵێکی دیاری گرانی هەبووە • کۆمپانیاکە بریتییە لە (١٤) کێڵگەی تایبەتی کە هەریەکەیان زەوییەکی فراوانی داگیر کردووەو بەرهەمێکی یەجگار زۆر دەهێنێ • کێڵگەکان بەگوێرەی دابەش کردنیانەوە هەریەکەیان جۆرە بابەتێکی تایبەتی هەیەو چەندەها دوکتۆرو کرێکار بۆ بەرهەمهێنانی مریشك و هێلکەو گۆشت بەگوێرەی سیستەمی نوێ • ئێمەش تێیدا ئەگەین لە کاتی سەردانەکەمان بەناو ئەم کۆمپانیایە چاومان کەوت بە بەڕێز دوکتۆر (فوئاد جەلال) ولە گەورەترین بەرپرسانی کۆمپانیایەکە دووایین ••

لە ئێشەکی ئێدووانەکەیەوە ووتی: ئەم کۆمپانیایە یەکێکە لە دەسکەوتە هەرە مەزنەکانی سەرکردایەتی شۆڕش • وە چۆنیەتی پرۆژەکانمان دابەش کردووە بەگوێرەی شارەکانی باکوور • پرۆژەی هەولێر بەرهەمی ساڵانەی (٦٠) ملیۆن هێلکەیە لەگەڵ (٢) ملیۆن مریشکی گۆشت • وە لە چەند کۆگایەکی فراوانمان هەیە پارێزی کەرکوکدا بەرهەم بۆ کۆکردنەوەو پاراستنی ئەم هێنانی هێلکە رادەی بەرهەمە زۆرە، بۆ نموونە ئەکاتە (٧٠) ملیۆن هێلکە کۆگاکەی پارێزگای نەینەوا کە ساڵێکدا، سەرەڕای پرۆژەکانی تایبەتیە بەساردکردنەوە پتر لە نری سلێمانی و نەینەوا کە (٢) هەزار تەن هێلکەو (١٠٠٠) هەریەکەیان زیاتر لە (٧٠) مریشکی سەربڕاو هەڵئەگرێت• ملیۆن هێلکەو گۆشت دەهێننە- بەرهەم • وە لە هەر شارێکدا هێلکەو مریشك،

راستی بێ، ئەلەبی هاوولاتیەکان لەم بارەوە وەك هاندرێك وەرنەگرین بۆ هەوڵدانێکی خێرا تر لە پێناوی زیادبوونی رادەی بەرهەمهێنانی ئەم کۆمپانیایە • بەڵام سەرەڕای ئەوە ئێمە بە هیچ جۆرێ لە پاشان دەربارەی کەمی پاشانەردانیمان نەکردووە و ووتی: ئەوی کارەکانی - خۆمان دابەش-

کردووە بەم شێوەیە:
١ - پارێزگای هەولێر: هەموو هەفتەیەك ١٠٠٠ سەندوق هێلکە دابەش ئەکرێ •
٢ - پارێزگای نەینەوا: هەموو هەفتەیەك ٢٠٠٠ هەزار سندوق دابەش کراوە •
٣ - پارێزگای دهۆك: هەر هەفتەی ٤٠٠ سەندوق هێلکەی بەرئەکەوێ •
٤- سلێمانی: لەم شارەدا پتر لە ٧٠٠ سەندوق هێلکە دابەش ئەکرێ •
٥ - تەئمیم: لەم پارێزگایەدا ٩٠٠ سەندوق هێلکە دابەش دەبێ •
٦ - صلاح‌الدین: کە ئەویش ٤٠٠ سەندوق هێلکەی بۆ ئەچێ •

کەوابێ، ئێمە هەرگیز دریغیمان نەکردووە لە ئەرکی سەرشانی خۆمان بەرامبەر بە مسۆگەرکردنی پێویستی هاوولاتیان لەڕووی هێلکەو مریشکەوە، ئەوەشمان بیرنەچێ هەر سەندوقێ لەمانە نزیکەی « ٣٦٠ » هێلکەی تێدایە • وە لە بارەی بەروبومی مریشکەوەش هەر مانگەی زیاتر لە (٧٠٠) تەن مریشك بەسەر هاوولاتیەکاندا دابەش ئەکرێ کە ئەکاتە (٧٠٠٠) هەزار کیلۆ مریشك، لەگەڵ (١٤) هەزار مریشکی بەستراو •

دوکتۆر فوئاد ووتی: ئەوەی کە ئەم کۆمپانیایە لە شوێنی تردا جیائەکاتەوە ئەوەیە، ئیش‌وکاری ئێمە هەتاڕادەی سەختو ووردە • لەوانە ووردبینی لە پەروەردەکردنی مریشك‌و پێگەیاندنی دایکەکان، کە هەریەکەیان کێڵگەیەکی تایبەتی خۆیان هەیەو - چەندەها کادیری شارەزای هونەری ئیشی تێدا ئەکەن • وە چەندەها قوتابی لە دەرچوانی ئامادەیی کشت‌وکاڵ لەو کێڵگانەدا ئیش ئەکەن لەدوای تەواوبوونی چەند دەورەیەکی تایبەتی هونەری، کە تیایدا چەندەها لێکۆڵینەوەیان ئاراستە ئەکرێ دەربارەی ئەرزانی پەلەوەر و پێویستییەکانی کۆمپانیاکە و دەربارەی پەروەردەکردنی دایکان و مریشکەکانی تر لەسەر بنچینەیەکی زانستی نوێ • وە ئێستاکە (٢٢٠) فەرمانبەری کشت‌وکاڵی‌و هونەری لە کێڵگەکاندا کار ئەکەن لەگەڵ (٤٢٠) کرێکاری تر هەریەکەش لەم کێڵگە فراوانانە زەوییەکی پانی داگیر کردووەو بەروبومی تایبەتی خۆی لێ دێتە بەرهەم •

هەروەها ووتی: کۆمپانیای گشتی مریشکەوانی هەولێر تا ئێستا « ٩٠ » خانوی بۆ کۆمپانیاکە دروست کردووە لەگەڵ « ٧٠ » خانوی قەشەنگ بۆ فەرمانبەرەکانی • هەروەها کۆمپانیاکە هەڵساوە بە رواندنی (٧٠٠٠٠) درەختی بەرهەمدار لە سێو و هەرمێ و هەڵووژەو هەنار، جگە لە (١٧٣٠٠٠) درەختی هەمەجۆری وەك سنەوبەر، وە چاندنی ئەو زەویانەی کە لەنێوان کێڵگەکاندایە کە تا ئێستا ئەراوزش کرابون، وە ساڵی - پار زیاتر لە (٣٢٠٠) تەن گەنم و جۆی هێنایە بەرهەم •

ئامەوێ ئەوەش پشت‌گوێ نخەم کەئەڵێك پرۆژەی تازەمان بەرێوەیە، کە گۆڕانێکی گەورە دێنێتەوە لە مەیدانی بەرهەم هێناندا • لەوانەش پرۆژەی قەلەمون (ئەڵیشیش)، هەروەها پرۆژەی دایکەکانی هێلکەی بازرگانی‌و ئەزمونگەیەکی ناوخۆیی، وە پرۆژەیەکی گەورەتر کە بەو پێیە (١٢) ملیۆن مریشك زیاد ئەبێ • وە پرۆژەیەکی ترلەبەر دەستایە بۆ کردنەوەی دوو کۆگای گەورە بۆ هەڵگرتنی مریشکی پاك کراوو شوێنی چاکردنی • هەروەها بەم زووانە پرۆژەکەی کەرکوك تەواو ئەبێ، بەو پێیە چوار کێڵگەی بەرهەم هێنانی تازە دەست ئەکا بە کارکردن‌و بەم زووانە بەرهەمی ئەم دوو کێڵگەیەی دێتە بەرهەم کە ئەکاتە (١٥٠٠٠) هەزار هێلکە لە رۆژێکدا • وە پرۆژەکانی تری نەینەواو هەولێریش لە سەرەتای ساڵی نوێوە باشترین بەرهەم پێشکەش ئەکەن •

لەپاش دوانەکە سەرمانداپە کێڵگەکانی دەوروپشتی کارگەکە، وە ئەوەی زیاتر لە هەموو شتێ سەرنجی راکێشاین ئەوەبو، هەر کێڵگەیەك ملیۆنەها هێلکەو مریشکی ئەهێنایە بەرهەمو باشترین پەروەردە - ئەکران لەلایەن چەند چاودێرێکی هونەری‌و لەسەر شێوەی زانستی نوێ •

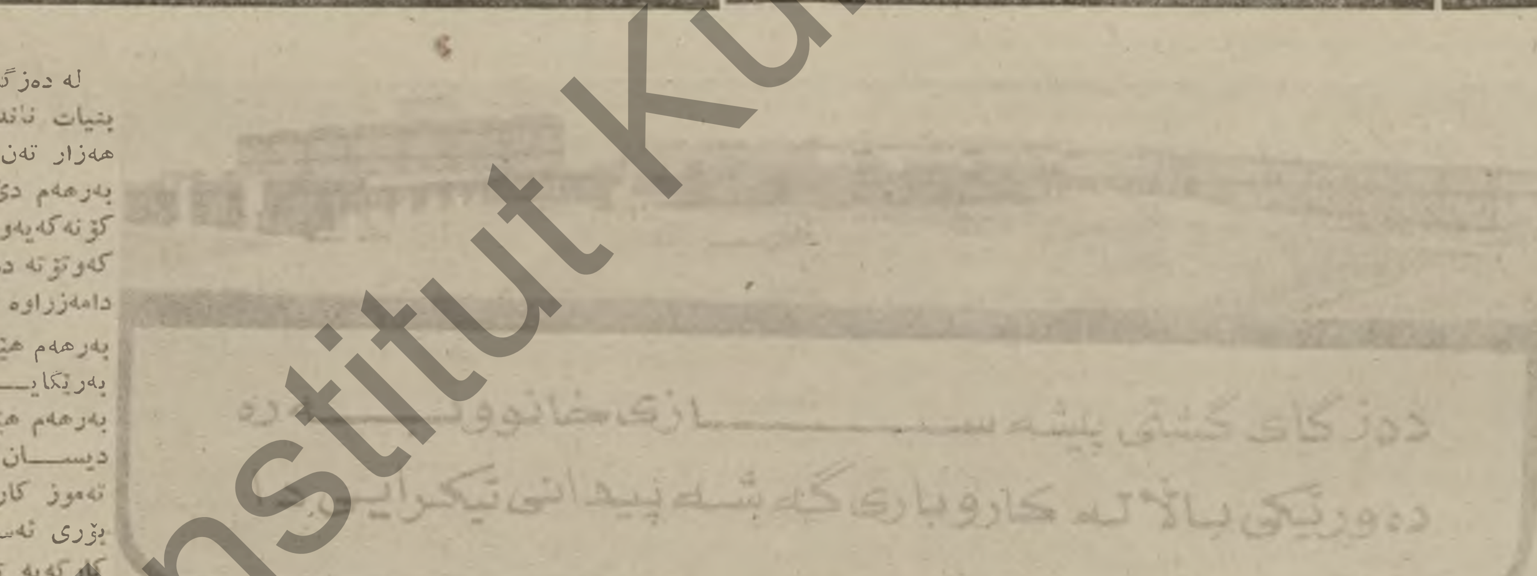

دەزگای گشتی پیشەسازی خانووبەرە، شوێنێکی دیاری لە بنەڕەتی ئابوری عیراقدا هەیە، ئەویش لەبەرئەوەی بەرهەمی کارگەکانی (چیمەنتۆ، خشت و هەموو جۆرەکانیەوە، شوشە، بەرهەمی کونکرێتی، بۆریە ئەسبێست و پلاستیکی و، لەوحی ئەسبێست) پەیوەندی راستەوخۆیان بەهەموو کاروبارێکی بیناکاریەوە هەیە لە هەرشوێنێ، جا لە کەرتی پیشەسازی خۆیدابێ یان لە کەرتی بەرهەمهێنان‌و خزمەت گوزاری هەمەچەشنەی تردابێ •

بۆ تێگەیشتنی ئەم واقعە لە لایەك روونکردنەوەی ئیلتزامی تەواو بە ئامانجەکانی شۆڕشە بۆ تێگەیشتنی هەموو کەم- وکوڕییەك لەم لقە پیشەسازیەو زیادکردنی وزەی بەرهەم بەجۆری موناسیب لەگەڵ پێویستیە تێکڕاکانی ئابوری گەشە کردوی عیراقدا لەڕووی بەرهەمەوە لە لایەکی ترەوە، لەبەر ئەمانە، ئەرکی زۆر بە ئەهمیەت ئەکەوێتە ئەستۆی دەزگای گشتی پیشەسازی خانووبەرە کە ئەتوانرێ لە سێ کۆمەڵەدا دیاری بکرێن •

پیشەسازی هەڵبژاردەکانی بۆ پرۆژەی نوێکانی کە ئەتێکی بەلاو ریزەی بەرهەمی پێشکەوتوی وای بەری هاتوتە مەیدانەوە کە بەتەواوی لەگەڵ توانای کەمیەتی بەشەری دیاری کرازیا ئەتوێجێ •

● دواشت، چینی کرێکارو کارگێران بەڵێ‌هاتوانە موقعی بەکار لە کاروباری دامەزراوی گشتی پیشەسازی بنیاتناندا بکرن لەسەر بناغەی باوەڕی مەرکەزیەتی دیموکراتی، بە مەبەستی ئەوەی بنکەی پیشەسازی لەم لقە پیشەسازیەدا شوێنی سەرکردایەتی تەواوی هەبێ، بە ئامانجی رێگا خوش کردن بەرەو گواستنەوە تا گورانی سوشیالستی‌و قوڵ کردنەوەی ناوەرۆکی، ئەنجامیش گونجانە لەگەڵ نەخشەی سەرکردایەتی حزب‌و شۆڕشداو ئامانجەکانی بو بەدی هێنانی ئەو گورانکاریانە لەهەموو رادەی پیشەسازیدا بەدیکرایی •

سەروکی دەزگاکە، ئەو دیاری‌کردنە بەم جۆرە دەست نیشان ئەکات:

● کارگێری بەرهەمدەر بە ئامانجی بەدی‌هێنانی گەورەترین [illegible]

- ئەسە پێدانی فراوان- [illegible]

بیناکاری بەم جۆرەی لەگەڵ رادەی پەرەپێدانی پێویستیەکانی وڵات و ئامانجی نەخشەکانی بۆ ئەو بەرهەمانە ئەتوێجێ، لە لایەکی ترەوە لەهەموو [illegible] هەروەها دەزگاکە ئامانجی شۆڕش وسەرکردەی حزبەکەی « حزبی بەعسی سوشیالستی عەرەبی » ئەیشێوە کە دەیەوێ تەکنەلوجیایی پێشکەوتو لەوڵاتدا بڵاوبکاتەوە بەم جۆرە بکرێ لەگەڵ جولانەوە بۆ پرۆژەی

سوێن پێدانی ئاسۆ

● بەمەبەستی سەرنجدان لە رادەی سەرکەوتنی دەزگای گشتی پیشەسازی بنیاتنان، پێویستە باسی چالاکی‌و دەسکەوتەکانی لەڕووی موماردەسەی کاری بەرهەم- هێنانەوەو لەڕووی پێشخستنی دروست کردنی پرۆژەی نوێدا بەشداربون لە چارەسەری ئەو کێشانەی پەیوەندیان بە بەرهەمەکانیەوە هەیە •

سەرۆکی دەزگاکە ئەم لایەنە روون ئەکاتەوە و ئەڵێ:

- زیادبوونی داواکردنی چیمەنتۆ لەوڵاتدا گەیشتوتە رادەی بازدان، ئەویش لەوکاتەوە حکومەتی شۆڕش رووی‌کردۆتە رێگای گەشەپێدانی ئابوری بەهەنگاوی خێرایانە، دوای سەرکەوتنی گەورەی هیللی کردنی نەوت‌و فراوان- بووی لایەنەکانی بەرهەمی بێ ئەبو بەشێوەی درو ئەوندەیی توانای نەخشەکێشراو کارگە- کان ئەکاتە بەرهەم هێنانی (٢١٥٠) هەزار تەن لە ساڵێکدا، ئێستا نەخشەی بەرهەم (٢٧٢٠) هەزار تەن ئەگرێتەوە، واتە بەزیادەی لەسەدا (١٣)ی وزەی نەخشە- کێشراوی کارگەکانی •

بەڵام لەڕووی چاوبڕینە باشەڕۆژو ئاواتەکانی بێ‌کەیشتن‌و گۆڕان، دەزگاکە پێشنیازی فراوان‌کردنی چەند [illegible] پرۆژەیەکی کردووەو بەشداری دامەزراندنی پرۆژەی نوێی کردووەو فراوان کردن لە (موصل)و (فلوجە) دا بە وزەی (١٤٠٠) هەزار تەن ئەبێ لەماوەی ساڵی (١٩٧٧) دا،

دیسان قۆناغی یەکەمی کارگەی نوێی چیمەنتوی (کوفە) بە وزەی (٥٠٠) هەزار تەن لەهەمان ماوەدا تەواو ئەبێ بەو مەرجەی قۆناغەکانی‌تر بە وزەی (١٥٠٠) هەزارتەن لە ناوەراستی ساڵی (١٩٧٨) دا تەواو بێ، دیسان پرۆژەی چیمەنتوی خوارو بە وزەی (٥٠٠٠) هەزار تەن لە هەمان ساڵدا تەواو ئەبێ، بەم جۆرە وزەی بەرهەمی نەخشەکێشراوی کارگەکانی چیمەنتۆی وڵات ئەگاتە دەوری (٥ر٦) ملیون تەن لە ساڵێکدا ئەمە بێجگە لە دامەزراندنی کارگەی چیمەنتوی سپی لە (فلوجە) بە وزەی (١٠٠) هەزار تەن لە ساڵێکدا کە ئەویش لە سەرەتای ساڵی (١٩٧٨) دا تەواو ئەبێ •

ئەی سەبارەت خشت؟

سەبارەت بە گیروگرفتی خشت سەروکی دەزگاکە ئەڵێ:

- دەزگای گشتی پیشەسازی بنیاتنان دەستی‌کردوە بە پێشخستن‌و فراوان‌کردنی ئەو کارگانەی هەیەتی‌و لە ئەنجامی کاروباری میللی‌کردنی (١٩٦٤) دا، جا لەبەرپابوونی شورشی تەموزی پیرۆزە وە کە بەر لە شۆڕش وزەی بەرهەمیان (٤٥) ملیون خشت بو لە ساڵێك دا ئەیشتە (١٨٠) ملیون خشت•

جا سەرەرای ئەو فراوان- کردنانە لە پیشەسازی خشت‌دا، ئەو کارگانەو ئەوانەشی هی کەرتی تایبەتین‌و کار ئەکەن ئیدارە محلیەکانیش ناتوانن لە ساڵی (١٩٨٠) دا پێویستی وڵات لە خشت پربکەنەوە، لە بەر ئەوە دەزگاکە روی‌کردۆتە دامەزراندنی کارگەی بەرهەم داری تر وەك (ترمستون)و (خشتی قیری)، ئەم دوو بەرهەمە لە دروست‌کردنیان گەرەسەیان (نورە)و (لم) ئەبێ کە خاسیەتیان لەگەڵ زروفی ئاوهەوای وڵاتدا ئەگونجێ •

کارگەکانی کۆنکرێتی

پیشەسازی بەرهەمەکانی کۆنکرێتی، هەر وەك لە ناوەکەشیا دیارە، بەپلەی سەرەکی پێویستی بە ماددەی چیمەنتۆیەو پیشەسازیەکی تەواو کەری دروست کراوە- کەیەتی‌و دامەزراوەکە خەریکی بەرهەم‌و فراوان‌کردن‌و دامەزراندنی جۆر بەجۆرەی ئەم بەرهەمەیە وەك:

قالبی کونکرێتی‌و بوری کونکرێتی‌و کولەکەی کونکرێتی و بەرهەمەکانی ئامادەیی کونکرێت •

بەرهەمەکانی ئەسبست‌و پلاستیك

بەرهەمەکانی ئەسبست بۆ بنەمچ بەکار ئەهێنرێن ئەگەر لەو حەبێ کە خاسیەتی ئەوەی لە لوحی ئاسن باشترە، ئەم باش گەرما دورئەخاتەوە، دیسان بۆ گواستنەوەی ئاو بەرەڵلاکردنی بەکاردێ کە ئەکرێ بەبوری‌و ئەمیش خاسیەتی ئەوەی هەیە باشتر بەرگەی گەرماو شێ ئەگرێ‌و ژەنگ هەڵناهێنێ هەروەك بۆری ئاسن •

لە دەزگای گشتی پیشەسازی بنیات ناندا لە ساڵێکدا (١٢) هەزار تەن لەوحی ئەسبست بەرهەم دێ کە لە کارگە کۆنەکەیەو لە ساڵی ١٩٦٤وە کەوتۆتە دەست کەرتی گشتی، دامەزراوە کە کارگەیەکی تری بەرهەم هێنانی لوحی ئەسبستی بەرێکایەکی پێشکەوتوتری بەرهەم هێنان دامەزراندوە، دیسان دوای شورشی ١٧ی تەموز کارگەی دروست کردنی بۆری ئەسبست دامەزرا تا ئەم کارگەیە تەواوکەری کارگە کۆنەکە بێ‌و بەم جۆرە وزەی بۆری ئەسبست لە بەغدا گەیشتە دەوری (٣٨٥٠٠) تەن لە ساڵێکداو ئێستاش کارگە- یەکی نوێی بوری ئەسبست لە کەرکوك دائەمەزرێ کە وزەی (٢٠) هەزار تەن ئەبێ لە یەك ساڵاو یەکێکی‌تر لە بەسرە بە وزەی (٤٥) هەزار تەن لە ساڵێکدا •

پیشەسازی شوشەو سیرامیکی پێشکەوتو

سەرەرای پەیوەندیەکانی بەرهەمی شوشە بەکاروباری بیناکاریەوەو بەکارهێنانی هەندێ لەم بەرهەمانە لە هەندێ لایەنیەوە، بەرهەمەکانی تریشی سودیان لە بازاری بەکارهێنانی خەڵکی و پیشەسازیەکانی ترا هەیە، لێرەوەو بەهۆی پێویستی وڵات بەم بەرهەمانەو بێجگە لە زۆر مەوادی خاوی سەرەکی، کارگەی شوشەلە عیراقدا دامەزرا، وە بە پێی گونجان لەگەڵ نەخشەی شۆڕش‌و ئەرکەکانی لە رووی پیشەسازیەوە لەم وڵاتەدا، دامەزراوە کە دەستی کرد بە چارە سەری لایەنە کەم‌و کورە- کانی کارگەی شوشەی (ئەنبار) کە لە بڕیاری پێك هێنانیەوە ساڵی (١٩٥٩)وە مابوونەوە، لە بەر ئەوە کەوتە پێشخستن‌و نوێ کردنەوەیی بەشەکانی بەرهەم هێنانی، هەروەها ئێستا کار ئەکرێ بۆ دروست کردنی کارگەیەکی بەرهەمی هەمە چەشنەی سیرامیك بە وزەی (٦٠٠٠) هەزار تەن لە ساڵێکدا کە لە ساڵی (١٩٧٨) دا تەواو ئەبێ •

ئاواتەکانمان هەنگاوی باوەڕە لەسەر رێگای گۆڕانی سوشیالیستی

سەروکی دەزگاکە، قسەکانی بەوە دوای پێ دێنێ کە:

ئەم دەسکەوتانەی دەزگای گشتی پیشە سازی بنیاتنان کردونی، لە گەڵ مەزنی‌یاندا لە رۆژگارێکی تردا بە دی نەهاتن، ئەم رۆژگارە ئەبێ کە شورشی ١٧ی تەموزی پیرۆزو ئاواتەکانی حزب‌و شورش رێگایان بۆ گەشەی تێکرایی ئابوری خوش کرد وەك هەوی ئەساسی پتەوکردنی دێدەوی رزگاریخوازی عیراق « یەکیتی‌و سەربەستی‌و سۆشیالستی »، دیسان بە حساب‌و ئاوانی پاشە رۆژو ئامانجەکانی حزبی سەر- کردە « حزبی بەعسی سۆشیالستی عەرەب » ئەمانە هەنگاوی باوەڕن لە سەر رێگای گەیشتن بە پیشەسازی بیناکاری باڵاو پێشکەوتو تا ئەم کەرتە بە تەواوی‌و بە چالاکی بەشداری گەشەپێدانی داهاتوی پێشکەوتن‌و سوشیالستی بکات •

Institut Kurde de Paris

پاشماوەی : هاوڕێ صدام حسین

بەجێ هێشت دوای سەردانێکی سێ ڕۆژی ئەو ولاتە کە ئەویش لەسەر بانگهێشتنی بەڕێز جمال بیدتش سەرۆکی ئەنجومەنی تەنفیزی یەکێتیی کۆماری یوگوسلافیای سۆشیالیستی ئەو سەردانەی کرد بو .

لە بەجێ هێشتنی یوگوسلافیایدا لە فرۆکەخانەی بەلگراد بەرێکردنێکی ڕەسمی بۆ کراوە ، لەو بەرێ کردنەدا بەڕێز بیدتش و لێپرسراوە گەورەکانی ناو حکومەت و ڕابیتەی شیوعیەکانی یوگوسلافیاو بالوێزی عیراق لە یوگوسلافیا تیا بەشدار بوە ، کاتێ بەڕێز صدام حسین لە گەل بەڕێز بیدتش داگەیشتۆتە فرۆکەخانە مۆسیقای سلاوی نیشتمانی عیراق و یوگوسلافیا ئیدراوە ، دوای ئەوە بەڕێز صدام حسین و بەڕێز بیدتش پاسەوانی شەرفیان پشکنیوە ، دوای بەڕێز صدام حسین دوعاخوازی لە گەل بەرێکەرەکانیدا کردوە ، وپێش ئەوەی بچێتە ناو فرۆکەکەوە تەوقەی لەگەل بەڕێز جمال بیدتش داکردوەو دەستیان کردۆتە ملی یەکتر دوعاخوازی لێ خواستوە .

کاتێ فرۆکەکەی بەڕێز صدام حسین فرۆکەخانەی بەجێ هێشتوە لە فرۆکەکەوە بەڕێز صدام حسین بروسکەیەکی سوپاس نامەی بۆ بەڕێز بیدتش ناردوە ئەمەش تەواوی بروسکەکەیە ..

بەڕێز هاوڕێ جمال بیدتش سەرۆکی ئەنجومەنی تەنفیزی کۆماری یوگوسلافیای سۆشیالیستی یەکگرتو - بەلگراد .

ئێمە ولاتە دۆستەکەتان بەجێ ئەهێلین بێخۆشحالین کە سەر لەنوێ سوپاسێکی گەرم بۆ ئێوەی بەڕێزی دەربڕین ، بۆ ئەو پێشوازی و گەرمی‌یەی نیشانی ئێمەو هاوڕێیان ئەندامانی وەفدەکەمانتاندا لەو سەردانەماندا ، چاوپێکەوتنمان بە بەڕێز هاوڕێ جوزێف بروز تیتۆو بەڕێزتان ، بایەخێکی زۆری هەبو ، وە ماوەی ئەوەی داین کە باسی پەیوەندی دوو قولی هەردو ولاتمان و بیروباوەڕ سەبارەت بەهەندی مەسەلەی گرنگی نێو ولاتان ئالوگۆڕ بکەین کە هەردولا وەک یەک بەبەستمانە .. وە ئەو ئەنجامانەی لێمان دەست کەوتوە هەنگاوێکی ئیجابی نوێ ئەبێت لە ڕێگەی پەیوەندی هەر دو ولاتماندا بەجۆرێک چاکەی هەردو گەل و هەر دو حیزبەکەمانی تیادا بێت ، وە لە پێناوی لایەنگیری عەدالەت و چەسپاندنی هێمنی و ئاشتی لە جیهاندا .

ئێمە دووبارە سوپاستان ئەکەین و ئاواتە خوازین کە بەڕێز سەرۆک تیتۆ و بەڕێزتان هەمیشە بەبووەوە بەختیاربن ، وە گەلی کۆماری یوگوسلافیای سۆشیالیستی یەکگرتوی دەست هەمیشە لە پێشکەوتن و گەشانەوە دابێت .

صدام حسین
جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی

وە ئەوە بو دوێنی بەیانی هاوڕێ صدام حسین جێگری ئەمینداری نهێنی سەرکردایەتی قوتری حیزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب لە گەل هاوڕێ ستان دولانتش سکرتێری لیژنەی تەنفیزی هەیئەتی سەرۆکایەتی لیژنەی مەرکەزی ڕابیتەی شیوعیەکانی هەیئەتەکە لە بەلگراد کۆبونەوە یەکی کردوە .. لە کۆبونەوەکەدا باسەکان زیاتر بایەخیان بە پتەو کردنی پەیوەندی حیزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب و ڕابیتەی شیوعیەکانی یوگسلافیاداوە بە جۆرێکی ئەو تۆ کە لە گەل پەرەسەندنی پەیوەندی و هاوکاری نێوان یوگوسلافیاو عیراقدا بگونجێت .

لەو کۆبونەوەیەدا کە پتر لە سەعاتێکی خایاند بو هاوڕێ دکتور عزة مصطفى ئەندامی سەرکردایەتی قوتری حیزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب تیایدا بەشدار بوە .

پێش نیوەڕۆی پێری جوزیف بروز تیتۆی سەرۆکی یوگسلافیا لە بارەگاکەی خۆی لە بلگراد پێشوازی بەڕێز صدام حسینی کرد .

لەم پێشوازی کردنەدا کە دوو سەعاتی خایاند جمال بیدیتش سەروکی ئەنجومەنی ڕاپەراندنی یەکێتی کۆماری یوگسلافیای سۆشیالست ئامادەبوو .

لە چاوپێکەوتنەکەدا باسی کاروباری پەیوەندی دووقولی نێوان عیراق و یوگسلافیاو ئەو کاروبارە عەرەبی و جیهانیانە کرا کە هەردوولا بایەخیان پێ ئەدەن . بەتایبەتی مەسەلەی فەلەستین و باری لوبنان .

کۆبونەوەی تایبەتی نێوان صدام حسین و بیدیتش

هەروەها بەڕێز صدام حسین ئێوارەی هەمان ڕۆژ کۆبونەوەیەکی تایبەتی لە گەل بەڕێز جمال بیدیتش سەروکی ئەنجومەنی ڕاپەراندنی یەکێتی کۆماری یوگسلافیای سۆشیالست دابەست .

کۆبونەوەکە کە لە بارەگای ئەنجومەنی ڕاپەراندن بوو لە بالگراد یەک سەعاتی خایاند .

دوای تەواوبونی کۆبونەوەکە هەردوولای عیراق و یوگسلافیا بە سەرۆکایەتی بەڕێزان صدام حسین و جمال بیدیتش کۆبونەوە یەکیان بەست کە گفتوگوکانی تیا تەواو کرا لە گەل باس کردنی ئەنجامی کاروباری لیژنە لقیەکان دیسان لە مەسەلەی پەرەپێدانی پەیوەندیەکان لە هەموو ڕوویەکەوە لە نێوان عیراق و یوگسلافیاو نێوان حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب و کۆمەلەی شیوعیەکانی یوگسلاف دوان ، هەروەها ئەو کاروبارە جیهانیانەی هەردوولا بایەخیان پێئەدەن بە تایبەتی باری ناوچەی عەرەبی و مەسەلەی فەلەستین باس کرا .

ئەمەو ڕۆژی یەکشەممەی ڕابوردوو ، لە بارەگای ئەنجومەنی ڕاپەراندنی یەکێتی لە شاری بەلگراد گفتوگوی ڕەسمی نێوان عیراق و یوگسلافیا بەسەرۆکایەتی بەڕێز صدام حسین جێگری سەروکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش جمال بیدیتش سەروکی ئەنجومەنی ڕاپەراندنی یەکێتی دەستی پێکرد .

لەم گفتوگویەدا بەڕێزان : دوکتور عزة مصطفى ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش وەزیری کاروباری کۆمەلایەتی و عدنان حسین وەزیری نەخشەو دوکتور سعدون حمادی وەزیری دەرەوەو عبدالملك الياسين جێگری وەزارەتی دەرەوەو لطيف نصيف جاسم سەروکی دەزگای گشتی ئیستگەو تەلەفزیون و ابراهیم الولی بەڕیوەبەری دائیرەی سیاسی یەکەم لە وەزارەتی دەرەوەو عبدالودود الشیخلی بەڕیوەبەری گشتی تەشریفات و دوکتور عبدالامیر الانباری بەڕیوەبەری گشتی لە لیژنەی بەدوا چونی کاروباری نەوت و ڕاپەراندنی ڕێکەوتنەکانداو حسین حیاوی بالوێزی کۆماری عیراق لە بەلگراد ، لە لایەنی عیراقی‌دا بەشداریان کرد .

لایەنی یوگسلافیاش بریتی بوو لە بەڕێزان ملیوش مینتش جێگری سەروکی ئەنجومەنی ڕاپەراندنی یەکێتی وەزیری دەرەوەو دوبری خویەفیدتیش ئەندامی لیژنەی ڕاپەراندنی دەزگای سەرۆکایەتی لیژنەی مەرکەزی کۆمەلەی شیوعیەکانی یوگسلاف حمید بربروفیتش وەزیری ڕاگەیاندن ئەندامی ئەنجومەنی ڕاپەراندن و دوکتور ئامیل لودفیچیر وەزیری بازرگانی دەرەوە ئەندامی ئەنجومەن و ستویین ئەندوف سەروکی لیژنەی یەکێتی هاریکاری ئابوری لە گەل ولاتە تازە پێگەیشتوەکان و دانیلو نورنیش بالوێزی یوگسلافیا لە بەغداو چەند کاربەدەستێکی تری یوگسلافی .

کۆبونەوەی هەردوولای عیراق و یوگسلافیا نزیکەی یەک سەعاتی خایاندو باسی پەیوەندیەکانی نێوان عیراق و یوگسلافیاو پەیوەندیەکانی نێوان حزبی بەعسی سۆشیالستی عەرەب و کۆمەلەی شیوعیەکانی یوگسلاف و ڕێگای پەرەپێدانی و باری ناوچەی عەرەب و کاروباری دەولەتان کە هەردوولا بایەخیان پێئەدەن کرا .

دوای تەواو بوونی کۆبوونەوەکە ، بەڕێز صدام حسین و جمال بیدیتش کۆبوونەوەیەکی تایبەتیان بەست و هەردوو لێژنەی حزبی و ئابوریش دەستیان کرد بە کۆبونەوەی تایبەتیان .

وە بەڕێز صدام حسین نیوەڕوی ئەو ڕۆژە ..... خستە سەرەمەزاری سەربازی نەناسراو لە ناوچەی « ئاڤالا » کە لە نزیک بەلگرادی پایتەختی یوگسلافیایە .

لە دانانی چەپکە ولەکەدا ئەندامانی وەفدی عیراقی یاوەری بەڕێز صدام حسین و سەروک و ئەندامانی وەفدی پێشوازی یوگسلافیاو چەند کاربەدەستێکی گەورە ئامادە بوون .

بەڕێز صدام حسین لە دەفتەری سەردانی مەزارەکەدا ئەم وتەیەی نووسی :

(پێویستە ، زیندوەکان ، هەمیشە شەهیدەکانیان لە یاد بێ ،) هەمیشە پارێزگاری گەرم و گوڕی ئەو باوەڕە بکەن بۆی تێئەکوشن و پارێزگاری ئەو بەرهەمانە بکەن دەستیان خستوە) .

دیسان نووسیویەتی :
(شەهیدانی یوگسلافیا شایانی ئەوەن لە لای هەموومان یادیان هەبێ چونکە ئازایانە بەرگریان لە ڕێزو شەرەفی یوگسلاف و ئەو بیروباوەڕە کرد کە باوەڕیان پێی بووە) .

بیدیتش میوانداری بەڕێز صدام حسین ئەکات

ئێوارەی ڕۆژی‌یەک شەممەی ڕابوردو بەڕێز جمال بیدیتش سەرۆکی ئەنجومەنی ڕاپەراندن لە کۆماری یوگسلافیای سۆشیالستی یەکگرتو ، ئاهەنگێکی نانخواردنی ئێوارەی لە بارەگای ئەنجومەن بۆ بەڕێز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و ئەووەفدەی لەگەلیایەتی ڕێکخست .

هاوڕێ صدام حسین لەو ئاهەنگەدا وتاریکی خوێندەوە ئەمە دەقەکەیەتی :

(خاوەن ڕێز جمال بیدیتش .. هاوڕێ ئازیزەکان :
ڕێگام بدەن ، لە پێشەوە سوپاسی گەرمم بەرامبەر بەو وتە جوانانە دەربڕم کە بەڕێزتان ڕاتان گەیاندن و دەربڕینی پەیوەندی توندو تۆلی نێوان هەردوو گەل و هەردوو حزب و هەردوو ولاتمانەو من دلنیام کە ئەو پەیوەندیە باشانەی حزبی بەعسی سۆشیالستی عەرەبی بەستۆتەوە بە کۆمەلەی شیوعیەکانی یوگسلافەوەو بەرەی نیشتمانی و نەتەوەیی پێشکەوتنخوازی عیراقی بەستۆتەوە بە هاوپەیمانی سۆشیالستی گەلی کاوتێرە وە لە یوگسلافیاو هاوکاریەکانی نێوانیان لە هاوکاری ڕەسمی نێوان هەردوو ولاتماندا ڕەنگی داوەتەوە ئەنجامی خێرخوازییە بۆ هەردوو گەلەکەمان .

ئێمە بە بێ خۆشحالیەوە سەرنجی پەرەپێدانی پەیوەندیەکانی نێوان هەردوو ولاتی دۆستمان لە هەمەو ڕوویەکەوە ئەدەین ، بەتایبەتی هاوکاری ئابوری کە بەشێوەیەکی ڕەزامەندیانە ئەڕواو لە بەشداربوون و هاوکاری دامەزراوەکانی یوگسلافیادا لە پرۆژەکانی گەشەپێدانی عیراقدا خۆی ئەنوێنێ ئێمە چاومان بڕیوەتە هاوکاری زیاتری بەوجۆرە بەرهەمدار بۆ خێری هەردوو گەل و هەردوو ولاتمان .

هاوڕێیانی ئازیز :
ئەوبارە دەولەتیەی جیهانی ئەمڕۆمانی پیاتێ ئەپەڕێ ، لەسەر هەمووومان پێویست ئەکا چاوگێڕاوەبین و هەست بە لێپرسینەوەی خۆمان بکەین ، بە تایبەتی ئێمەی بێلایەنەکان ، کە بێ ئومان کردن سەربەستیمان ڕووبەڕووی ئەزێت بێ هەڵچنین ئەبێ بۆراکیشانی بەرەو لایەنگیری

لە ئەویان ئومان خستنە سەر توانای لە ڕووبەڕووبونی هەلویستە تۆڕاوەکانی دەولەتاندا ، جا چەندە پێویستمان بەوەیە وزەو توانامان یەکخەین بەرەو بە هێزکردنی لە ڕێگای ئیلتیزامی وردبینانەوە بە بڕیارەکانی پێنجەم کونگرەی ولاتانی بزوتنەوەکە ، کە لە کۆلۆمبو بەستراو هەروەها هەولدان بۆ بەرەپێدانی کاروباری داهاتوی . بەتین کردنی هاوکاری تێکۆشانی نێوان بزوتنەوە ڕزگاریخوازەکان و هێزە پێشکەوتوخوازەکانی دنیا چاکترین بەرپەچ دانەوەی هەلپەی دڕندانەی هێزە ئیمپریالیزمیەکانە کە پیلان دژی گەلان ئەگێڕن و بە هەموو وەسیلەیەک کار بۆ کۆسپ خستنەڕێگای پێشکەوتن و ڕزگاری ئەکەن .

لە ناوچەی عەرەبیمانا ، هاوڕێیان ، کارەساتێ ئەبینن کە بەشەکانی بە وردی و بەجۆرەی لە دەرەوەی ناوچەکە ئەوێستری ئەنوێنری و جێبەجێ ئەکرێ و ئەوەی لە لوبناندا ڕوویدا بەشێکە لەو کارەساتە ، مەبەستم هەولی بوچەللکردنەوەی بزونەوەی بەرگری فەلەستین و هێزە نیشتمانیەکانی لوبنانە لە پێناوی ملکەچ کردنا بۆ پیلانە گەورەکانی ئیمپریالیزم جا جێگای داخە ئەم ئەخشانە بە دەستی هەندی لە ڕۆلەکانی ناوچەکە خۆی جێبەجێ بکرێن ، کە ئەمە ئەلقەیەکی تر لە زنجیرەی کارکردنی پاکۆدانی مەسەلەی فەلەستین و چەسپاندنی ئەنجامەکانی دەستدرێژی زایونیزمەکان ، کە هەموو کۆمەلی دەولەتان گوناهباریان کردوە ، ئێمە ئەمڕۆ پێش بڕکێیەک ئەبینین بەرەو چارەسەرێ کە ڕاست نیە بە چارەسەری ملکەچی بەو لاوەی ناو بنێین ، ئێمە لە عیراقدا بە گەل و حزب و حکومەتەوە لە گەل چارەسەری عادیلانەین ، ئەو چارەسەرەی بەڕاستی جەوهەری مەسەلەی فەلەستین ئەگرێتەوە ، ئەمەش بە بەبێ دەست خستنەوەی تەواوی مافی گەلی عەرەبی فەلەستین لە خاکو نیشتمانی خۆیدا نابێ ، هەرچی ئەم ئامانجەش پشت ئەوی بخات ئەوە مەبەستی بەدی هێنانی چارەی مساوەمەکردنە کە بەباوەڕی ئێمە ئەبێتە هوی ڕسمێکی تەواو بۆ سەر مەسەلەکەو زەوالەتی مەحو ئەکاتەوە .

لە ناوچەکانی تری دنیادا کوتاندنەوە چەوسانەوە ڕوونەدا ، کە پێویست بە یەک بوونی تێکوشان ئەکا بۆ لە ئاوبردنی ، لە ئەفەریقا تا ئێستا ڕەمە ڕەگەزپەرستەکانی هەن و لە سەر بەندو بالۆرەی خۆیان ئەڕۆن و ئالتەیان بە دەسەلاتی کۆمەلانی دەولەتانی دێ ، باری هەندی ولاتانی ئەمەریکای لاتینیش هەروایە ، لە ڕووی ئابوریەوە تا ئێستا ولاتە پیشەسازی و سەرمایەدارەکانی ئینکاری هەقی ولاتانی تازە پێشتونەکەن لە دەست بەسەرداگرتن و سوود وەرگرتن لە سامانەکانیان و دیاری کردنی نرخی گونجاوی بەرهەمەکانیان ، لە کاتێکدا شتومەکی پیشەسازی خۆیان کە ئەیێرنە دەرەوە گرانی ئەکەن ، ئەوا ... ڕای دەست و برد ولاتانە ... هێنەرگان سوود لە ... دەکان وەربگرن کە ئەو بەرهەمانە قازانجێکی زۆری ... پێ نەدانی ئەو دەولەتانەشەوە ... ئامادەکراویش لە ڕێگای دۆزینەوەی سیستەمێکی نوێی ئابوری دەولەتانا هەر نووسراوی سەرکاغەز ئەمێنێتەوە .

ئەمەیە وێنەی جیهانی ئەمڕۆ کە ولاتە بێلایەنەکان لە ڕووی چاککردنیەوە ئەرکێکی نائاسایان ئەکەوێتە ئەستۆو داوا ئەکراوین کە شان بەشانی یەک هەولی ئەوەر بدەین لە پێناوی گەیشتن بەم ئامانجە بەرزەدا .

هاوڕێ ئازیز جەمال بیدیتش
هاوڕێ ئازیزەکان :
ڕێگام بەنی لە دوایی وتەکەما لە جیاتی هاوڕێکانم ئەندامانی وەفدو بەناوی خۆمەوە سوپاسی ئەم ڕێزی میوانداریە بکەم کە لە میوانیمانا بۆ پێکهێنا جوانەکەتان بەلگراد بەرامبەرمان نواندتان و تکا ئەکەم لە گەلما سلاو ئاراستەی هاوڕێ ئازیز سەرۆک جوزیف بروز تیتو بکەن و با بادەی تەندروستی بەختیاری ئەو بادەی هاوڕێ جمال بیدیتش سەروکی ئەنجومەنی ڕاپەراندنی یەکێتی لە کۆماری یوگسلافیای یەکگرتوی سۆشیالیستی و بادەی دۆستایەتی عیراق و یوگسلافیاو بادەی هەمووتان نوش بکەین و سوپاس .

ئەوەی شایانی باسە بەڕێز جمال بیدیتش بەرلەوە وتاری بەخێرهاتنی بەڕێز صدام حسین و ئەندامانی وەفدەکەی خوێندەوەو هیوای میوانداری باشی لە یوگسلافیا بۆ خواستن و وتی :

بەختیارم بەوەی پێ ئەیشتن و گفتوگوکانمان کە تا ئێستا لە نێوانماندا بوون سەلماندنی دۆستایەتی ڕاستەقینەو درێژ خایەنی نێوان هەردوو ولاتمان بوە ، دیسان پێ خۆشحالم بەوەی دلنیایی خۆم دەربڕم کە ئەم سەردانە بەشداری بەردەوامی و فراوان کردنی پەیوەندیەکانی نێوانمان ئەکا .

هەروە هاوتی : ئێمە لە یوگسلافیا بە بایەخێکی گەورەوە چاومان بڕیوەتە ئەو پێشکەوتنە دینامیکیە سەرکەوتوەی لە عیراقی دۆستدا ڕوو ئەداو ئەم موتەسەبەتە بەختیارە بە هەل ئەزانم کە شادمانی و دلخوشی خۆم بەرامبەر ئەو ئەنجامانە دەربڕم کە لە ولاتەکاتانا بەدی هاتون لە ڕوی چەسپاندنی شوێنی خۆیا لە ڕووی دەولەتانداو لە ڕوی پەرەپێدانی ناو خۆوە .

بەڕێز بیدیتش وتی : کە کۆماری عیراق ئەو توانایەی وزەی سروشتی تەکنیکی بۆی زامن کردوە بەشێوەیەکی مەوزوعی هەلی ئەسەلمێنێ ، بە ئەنجامێکی فراوانی بەیاخی پتەو کردنی بنکەی ئابوری ولات و پەرەپێدانی تێکڕای و پێشکەوتنی بەدی ئەهێنێ ، لەم ڕووەشەوە دلخوش ئەبن ، بە تایبەتی ئەو سەرکەوتنانەی لە ڕووی بیناکاری و پتەوکردنی کۆمەلەکەتانەوەو چەسپاندنی ئاشتی و ئەهونی کۆماری عیراق بەدی هاتوە .

دیسان بەڕێز بیدیتش وتی :
هەردوو ولاتی ... دوستمانی لە یەک ڕێزا لە پێناوی ئاشتی و ئاسایشی دەولەتاندا تێ ئەکۆشن ، لە پێناوی ئاسایشی هەموانا وەک یەک وە لە ڕێگەی پێشکەوتنی جیهاناو دامەزراندنی پەیوەندی نوێی ئابوری عادیلانەو لە ڕێگای لادان لەو پەیوەندیانەی کە لە سایەیدا زوربەی زۆری مرۆف لە ژێر باری چەوسانەوە دابوون .

یوگسلافیاو عیراق ، هەمیشە وبەردەوام هەموو هەولێکیان تەرخان کردوە لە ڕێگای بەدی هێنانی دنیایەکی باشترا کە زیاتر داد پەروەرانەبێ ، دنیایەک یەکسانی و هاوکاری وەک یەک تیایا بنەرەتی بیناکاری سبەینێی نوێ بێ بۆ هەموو ولاتان و هەموو گەلان .

پاشماوەی دەنگێ

چەند درزێکی دالێشاوی تیایە - لە کۆمەنی سەرمایەداریدا - هەر ئەم درزانەیش ، بوونەتە هۆی ، کەسیرە بوونی دەنگ و چروسانی هاژەو شەپۆلی ئەو دەنگە .. بۆیە هەولی بۆ چان ئەدەن ، تا چارەی ئەو درزانە بدۆزنەوەو عەقل و هەست و هۆش ، لە دەردە بارییەکەی ، ئەریت و خوورەوشتی کۆنەچاخە ڕزۆکەکان ڕاپسکێنن و دێوە زمەکانی سندم کەن و لە چوار مێخەی بکێشن .. چونکە هەر ئەو درزانەی نێو جەرگەی کۆمەل ، جا هەر لە ئایدیۆلۆژیای و شکەن و پاشە کشەییەوە ، بگرە تا کە لە لاکردنی تیۆری دیالێکتیک و زانیاری و هونەرو لە ئاوچوونی ساتەکانی دەس پێشکەری و داهێنان و بیرۆکراتیی ژیانی ڕۆژانەو دواکەوتنی ڕەخنە - ڕەخنەی هەرە بەرگوشاد و بروبیانو هێنانەوەیە .. کە ئەدیب و ڕۆشنبیرو هونەرمەندەکانی ئەیاندۆزنە ئاستی (ئاوارە بوون - اغتراب)و (خووونکردن)و چەند دیاردەیەکی سلبیانەی لە نێو دنیای ئەدەب و فیکرو هونەرا هەلئێنەوە بۆیە هایەی پەیدابوونی جۆرە ئەدەب و هونەرێکی فرخنی و شکۆ ئەندەنی ، دور لە کاری ڕاستەقینەی ئاراستەکردنی بەداوودل و سووبەخش ..!!

● .. دوای ئەم سەربۆرتە سووک و کەسکوونە .. مایەوە لە بارەی خۆمانەوە بێم و بلێم : ئایا ئەدەبەکەی ئێمە ، توانیویتی ڕەنگی ئەم مەسەلە هەلایساوانە ببەستێ ؟ .. لام وایە ، هەر یەکەیان سەرێکی هەیەو کاری خۆی ئەگێڕێ .. بەلام دیاردە هەرە دیارەکەی ئەدەبیاتی هاوچاخ و هەندێ تێکستی کلاسی و کە لە بوری کوردیمان - بەڕای خۆم - لەسەر ڕێبازو ڕاوسەرنجی مەتریالیست و سۆشیالیستەکان دایە .. بۆیە ئەکرێ - کەم تازۆر - بلێین : ئەدەبیاتی ئەمڕمان زیاتر ڕەنگی دیاردەی (ریالیزمی ڕەخنەیی و ڕەمزی)و (ریالیزمی سۆشیالیستی) ئەداتەوە .. بەلام هێشتا مەسەلەکە زۆر قوولەو پێویستیەکی زۆری بە دانیشتن و تێرامان و نمونە هێنانەوەو تۆشەیەکی بەرفراوان هەیە.. ئا .. چونکە کارەکە ئەمەندە سانانیە ، هەروا بە بێ سێ‌ودوو لێکردن بیبرێتەوە ..!!

★

(١) مرۆڤی سەرکەش - ئەلبێر کامۆ .
(٢) تیۆری فرۆیدیزم و مارکسیزم - ویلیەم رایش .
(٣ و ٤) مرۆڤی سۆشیالیست - ئیساک دۆیتشەر .

پاشماوەی ڕەسەنی تاقی کردنەوەیەکی

هێناو لە سالی ١٩٥٠ ەوە کەوتە سەر پەیرەوی کردنی ڕژێمی خۆ خۆبەڕێوەبردن ، ئەو ڕژێمەش ڕێگای کارگێران ئەدات کەراستەو خۆ هەمونیش و کارێکی خۆیان بەڕێوە بەرن .

● سەرکەوتن لە جێبەجێ کردنی یەکێتی‌ی ئەتەوەکانی یوغسلافیادا ، بەمەش ئاکۆکی ناو ئەتەوەکان لە ئارادا نەما ، وە پاکترین ڕێگاش بۆ ئەیشتن بەو مەرامە ئەوە بو هەمویان بە یەک چاو تەماشا بکرێن و جیاوازیان لە نێواندا نەکرێت ، ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە هەندێ هەولی گێرەشێوێنانە بۆ جیابونەوە نەدرا بێت .. وەک ئەو تاقمەی داوای جیابونەوەی کرواتیایان ئەکرد ، ئەمەش لە دواییدا بە بەلگەوە ئاشکرا بو کە موخابەراتی مەرکەزی ئەمەریکا نەخشەی بۆ ئەکێشان و یارمەتی ئەدان ، بەلام یوغسلافیا لە سەرەدەمی نوێیدا ئەوەی ساخ کردەوەو سەلماندویەتی کە ئەتوانێ ئەو سەربزێویانە سەرکوت کاتەوە .. سەرەکێ تیتۆ لەم وتارەی دوایەیدا کە لە کۆمەلی نیشتمانیدا خوێندویەتیەوە ئەوەی دەرخستوە ، کە یوغسلافیا توانیویەتی هەموو هەول و تەقەلایەکی جیابونەوە بوچەل کاتەوە ، کە ویستویانە کەلک لەو ئاردەتیانە وەرگرن کە لە ڕێگای پێشکەوتنیدا تووشی بوە ، وە ئەم هەول و تەقەلایانەش بە کۆمەکێ و شەنگیری بێگانە کراوەو بۆ چاکەو بەرژەوەندی بێگانە کراوەو ڕێگا تەخت ئەکات بۆ ئەوەی دەستی بێگانە بخرێتە کاروباری ولاتەوە » .

سەرکردە یوغسلافیەکان سورن لەسەر ئەوەی کە هێزو توانای ڕژێمە کەیان لەو دەست کەوتە سیاسی و کۆمەلایەتی و ئابوریانەوە هەل ئەقولێ کە شەڕی ڕزگاری نیشتمانی خستبویە ئەستۆی خۆی .. لە گەل ڕژێمی خۆبەڕێوەبردن و سیاسەتی بێلایەنی ، ئەم بنەمایانە بونەتە ڕێبازێک کە بۆ دواوە ناگێردرێتەوە ، هەچ کەسێکیش حوکمڕان بێت .. سەرۆک تیتۆ خۆی ئەوەی ساخ کردۆتەوە کاتێ وتویەتی : « من هەچ کاتێ بمەوێت ئەڕوم و هیچ شتێکیش ناگۆڕێت » .. ئەو کەسانەی پرسیار لەو ئەکەن کە ئایا یوغسلافیا دوای تیتۆ چی لێ بەسەردێت ، دیارە ئەوانە هیچ لە ڕژێمی کۆمەلایەتی و ڕێبازی ئایدولۆژی و سیاسیمان نەگەیشتون ، چونکە ئەنجومەنی سەرۆکایەتی بەکۆمەل کە لە سالی ١٩٧١دا پێکهاتوە ئەو کاروبار ئەگرێتەدەست . وە بە تاقی کردنەوە کارامەیی دەرکەوتوە » .

بەلام ئەوەش ئەو تەنگوچەلەمانە دور ناخاتەوە کە یوغسلافیا توشی دێت بەتایبەتی لە مەیدانی ئابوریدا .. ئەوەی ڕاستی بێت یوغسلافیەکان کەم تەرخەمی خۆیان ناشارنەوەو نایانەوێت لەم بارەیەوە کەس هەل بخەلەتێنن ، دوا وتاری تیتۆ کە دیاریەن کرد ئەوە ئەسەلمێنێ « ئێمە لە هەریەکەلە ئابوریەاندا بەردەنگاری گیروگرفتە سەختەدرێژخایەنەکان ئەبینەوە ، و پێویستی گەشەکردنێکی خێراتر لە بەرهەم هێناندا و ڕێک خستنێکی چاک تر و بەکارهێنانێکی کامل و بەکاری ئەو وزانەی کە هەیە ، وە قازانجێکی زیاتر وەرگرین لەو شتانەی بەکاری ئەهێنین وە بەگشتی خستنەکارێکی خەستی ئابوری

لە هەمومەیدانێکدا » .

بەلام ئەو نەخشەیەی بۆ سالانی ٧٦/١٩٨٠ یان دیاری کردوە بەڕاستی گەلی ئامانجی تیا دەستنیشان کراوە ئەویش لە سەر بناغەی حیسابی ئەو توانایەی کە هەیە لە گەل ئاگاداری کردنێکی تەواوی زروفی ولاتاندا : بەسەرکەوتنی ئەم نەخشەیە نەک لە ... زۆربەی زۆری گیروگرفتەکانی یوغسلافیا ناهێلێت . بەلکو لە ناو ولاتانیشا دەوری یوغسلافیا پتەوتر ئەکات .. وە هەموو بەلگەیەک نوقلانێن ئەوە ئەدات کە جێبەجێی ئەکەن .

Institut Kurde de Paris

بە یارمەتی ئێوە

لە ناخی هەریەکێ لە ئێمەدا .. گەلێ هێزو توانای بێ پایان هەیە ، کە بە تەواوی‌و بـــە شێوەیەکی باش دەســـازێ نەکراوە .

هەندێ لە ئێمە مانان – گەر زۆربەمان نەبێ – ســـەرجەمی تواناکانی خۆی ، بەخشـــەکانی خۆی ، بە تەواوی هەڵناخاتو نابەخشێ .. چونکە ئەم چەند (کەسە) کاتێ کە هەستیان بە ماندوێتی کرد ، سڵ ئەکـەن‌و وچان ئەدەن‌و وای بۆ ئەچـــن – خۆیشیان وا ئیقناع ئەکەن – کە گوایا زۆر ئیشیان کردوە .

ئەرێ .. گەر پێداویســـتی هات‌و ئەم چەند (کەســـە)ی خستە بەردەم کارێکی سەرا- ساو بێ وەستان ، لـــەو ساتەش‌دا هەســـتیان بە ماندوێتی کـــرد ، ئەبێ چی بقەومێ ..؟!

من بەش‌بە حالی خـــۆم ، تاقیمانەکانی ژیـــان ، وای بۆم دەرخستوە کە ئەگـــەر هات‌و مرۆڤ جڵەوی ماندوێتی شل نەکردو نەوەستا ، شتێکی زۆر سەیرو سەمەرەی لێ روئەدات .. ئەمیش ، پەیتـــا پەیتـــا هەستی بەرامبـــەر بە ماندو داهێزرانێکی بێ ئامان ئەکات ، تا ئەگاتە ئاستێکی دیار ، ئینجا بـــون ولـــــــەش‌هەستی بەرامبەر بـــە ماندو بوون تارومار ئەبێت‌و وردەوردە گورج‌و هەست بـــە دڵگەرمی‌و بەساغ‌و ســـەلامەتی خـــۆی ئەکات . بەمەیش بەردەی ئاستێکی تازەی بـــۆ کارامەیی‌و تواناکانی خـــۆی سەرەنداز ئەکاتەوە .

بەردەوام بوونی ئادەمیزاد ، لە کارو لـــە جموجوڵ‌و لـــە هەڵخستنی توانـــاکانی‌دا ، وای لێ ئەکات دەها پتر هەست بە هێزو دڵنیاییەکی وا بکا ، کـە بێ ئەو ، نە بۆی ئەلواو نـــە ئەیشیوترا خەونی پێوە ببینێ .

ئەم وەزعە ، ئاوەڵۆی گەلێ سەرچاوەی هێزو هەرەتکـــی مرۆڤ ئەکاتەوە ، کـــــە ئەسەرنجی راکێشـــاوەو ئەعەقلی بێ شکاوە ، لـــە ئەنجامیشا ئەیتوانیوە بە باشی دەســـکیری بکات ، هەم خۆی‌و هـــــەم کۆمەڵەکەیشی لە گەلێ سەعاتی کارو دەرفەت‌و بەرهەمی باش، بێ بەش ،کردوە .

بەراستی .. هەریەکێ لـە ئێمە مانان ، خاوەنی گـــەلێ سەرچاوەی بێ پایانی عەقـڵ‌و جەستەین ، بەڵام لەبـــەر لێ راهاتن‌و خوو پێوە گـــرتن ، نەمانتوانیوە ، ئازایانـــــە دەســـتگیری بکەین .. بەمەیش گەلێ دەرفەتی بنیادنـــــانو ژیانمان بە فیرۆ داوە .

لێرەدا مەسەلەکە تەنیا ، لەدەسدانی توانـــاو دەرفەتەکانی کاری سودبەخش‌و مەزن نیەو بەس ، نا بەڵکو – خۆی لـــە خۆی‌دا – پەتای نەخۆشی‌یەکەو هەندێ لە ئێمەمانانی داگـــرتوە .. ئەمیش نەخۆشی هەست بە کەم‌وکوڕی کـــردنی خۆمان ، بەرامبەر بە رادەی هێزو توانـــا راستەقینەکانی خۆمان .

دەکـــەواتە ، بـــا بەرەو دەستگیر کردنی ئەوپەڕی هێـــزو تواناکانمان بکەوینە رێ ، تـــا بەشداریەکی چاڵـــــەکانەو فروانیش ، لـــە پادانی رەوورەوەی ژیـــانی هاوچەرخانەو بنیـــــادنانی کۆمەڵگایەکی شـــارستانانەی پێشـــکەوتودا بکەین .

عثمان محمد فایق

عیراق مەرجە پێویستیەکانی پاراستنی کەلەپوری رەسەنی مۆسیقای زامن کردووە

لەسەر بانگ کردنی وەزارەتی راگەیاندن دکتۆر حبیب حسن تۆما لێکۆڵەرەوە لـــە پەیمانگای دوەلی دیراساتی موســـیقای بەراوردی لە بەرلین سەری لـــە عیراق‌دا بۆ ئەوەی چاوی بـــە پەرەسەندنی مۆسیقابکەوێ لەولاتەکەماندا‌و بۆ ئـــەوەی لەرێگای نووسین‌و وتـــاری گشتی‌یەوە ئەم کەلەپورە لـــە مەیدانی دەوڵەتاندا بەخەڵکـــی بناسێنێ .

ئەم میوانە سەری لە چەند دامەزراوێکی مۆسیقاو هونەری وڵات‌داو ســـــەردانەکەشی نزیکەی مانگێکی خایاند .

لەچاوپێکەوتنێکی تایبەتی‌دا لەگەڵ نوێنـــەری (هاوکاری) دکتۆر تۆما بایەخی بـــە بەرەسەندنی موسیقادا‌وە لـــە عیراق‌داو وتویەتی : عیـــراق ئاڵە ولاتە کە تیپێکی کەلەپوری رەســـەن (تیپی کەلەپوری عیراق)ای تیـــادایە . بوونی ئەم تیپەش لەوە ئەگەیەنێ کـە هەموو مەرجێکی پێویســـت بۆ پاراستنی کەلەپوری رەسەن زامن کراوە ، ئنجا ئەشـــتوانێ گەشەبکات‌و پەرەبســـێنێ‌و کەلەپورەکە بەپێت‌و پێز بکات‌و و شتی نوێی بخاتەســـەر هەروەها ئەتوانێ لـــەو نەخۆشی‌یانەی موســـیقا لەناوبەرێ کە بریتین لەوەی لە پەرەسەندنی‌دا پشت ئەبەستێ بە لە دەرەوەهێنانی ئامـــرازی ئاوەکی لە موسیقای عیـــراقی وەك ئامرازی مۆسیقاو قالبی مۆسیقا .

هەروەها دکتۆر تۆما وتی : تیپی کەلەپور بەجۆرێك تەواو و کاملە کە هەموو خاسی‌یـــەتی مۆسیقای رەسەنی تیادایە کە بریتین لـــە سیستەمی پەیژە (سلم)و سیســـتەمی ئیقـــاع‌و ئامرازی قالب‌و گونجاو .

دکتۆر تۆما ساخی کردەوە کە پێویستە بیروباوەڕی هونەر بۆ جەماوەر جێگیـــربکرێ ، وە پەنجەی بۆ ئەوە درێژکرد کـــە مۆســـــیقا کەرەســـەیەکی کاریگەرە لـــە کەرەسەکانی شارستانیەت‌و بەشـــێوەیەکی تایبەتی رووی سیاسی ئەنوێنێ .. بۆیە یەکانگیری‌و بەهێـــری رژێم ، هەمیشە بەرەسەنی‌ی‌و قوڵـــی‌ی‌و زێروزەبەندەیی کەلەپورەوە بەستراوەتەوە .

لە کۆتایی‌دا دکتۆر تۆمـــا رایگەیاند کە ئەو پەرەسەندن‌و گەشەکردنەی پەسندکردوە کە لە هەموو بارو ئاســـتەکانی ولاتدا هاتونەتەدی ، بەتایبەتی ئەوەی لـــە بەریوەبەرایەتی دەزگای روشنبیری جەماوەری بەدی‌کردوە لەگەڵ رێکخستنی کرێکاران لە ولاتدا . وە وتی : بەخەیاڵم‌دا نەئەهات کە لـــە دوورترین زۆنگاوی خـــواروی عیراق نەقابەی کەشتی‌بەوانان ببینم ئـــەم نەقابەیەش بەتەنگ رێکخستنی کرێکارانیەوەیەتی وە چاوەدێری ماف‌و کاروباریان ئەکات‌و لـــە زۆنگاوە دوورەکان هەموو پیویستی‌یەکی میـــوان زامن ئەکات .

ئەوەی شایانی باسە دکتـــۆر تۆما لێکۆڵەرەوەیە لە زانســـتی موسیقای بەراوردی‌و پسپۆڕە لە مۆسیقای عەرەبی لـــــە پەیمانگای دوەلی دیراســـاتی موســـــیقای بەراوردی‌و (وثائق)ە ئەم پەیمانگایە لـــە کەلەپوری مۆسیقای ئاسیاو ئەفەریقا ئەکۆڵێتەوەو ئەیانپارێزێ‌و بە خەڵکیان ئەناسێنێ ، ئەویش لەرێگای سەردان لـــەو ولاتـــانەو بلاوکردنـــەوەی شارستانیەتی موسیقا لەســـەر شـــێوەی قەوان بەهاوکاریی یۆنیسکۆ .

هەروەها لەرێگای یارمەتی-دانی چاپکردنی گۆڤـــاری – جیهانی مۆسیقا – کە لەلایەن یۆنیسکۆوە دەرئەچێ ، وە بایەخ بە شارستانێتی مۆســـیقای ئاسیاو ئەفەریقا ئەدات .

ئامادەکردنی : کامل شاکر

دوا زرمە لە فیلمی سینەمادا کـــە ئەمرۆ جیهانی سینەمای داگیرکردوە نومایشێکی بەزۆر لاقەکردنە ، پاڵەوانی ئـــەم کارە ئامرازێکی ئەلەکترۆنیەو لـــە نومایشەکەدا بەزۆر لاقەی جولی کریستی ئەکتەر ئەکات . هەمو نومایشەکە ، بەبێ کەم‌وزیاد ، لە فیلمێکدا نیشان ئەدرێ کـە ناوی ((تۆوی خـــراپە))یە و چیـــرۆکی کۆمپیوتەرێك ئەگێرێتـــەوە کەنـــاوی (بروتیوس)ە .

بروتیوس لەگـــەڵ جۆلی‌و میردە پسپورەکەیدا لـــە یەك پانسیۆندا بەیەکـــەوە ئەژین جیهـــازەکە ئەقلی پێنجـــەمی بۆ پەیدابوە کـــــە بەشێوەیەکی ســـەربەخۆ بیرئەکاتەوە . رۆژێ لەرۆژان ، لەدڵی خویدا بریار ئەدا کە بەوەجاخ کوێری نەمرێ و لەپاش‌خۆی نەوەیەك بەجێ‌بهێڵێ . بۆ ئەم مەبەستە وردە وردە لـــــە جۆلی نزیك ئەبێتەوە ، بەڵام ئەم بۆی ئەرم نابێت ، ئەویش هیـــچی بـــۆ نامێنێتەوە ئەوە نەبێ پەلاماری بداو بەزۆر کاری خـــۆی بەجێ بهێنێ .

ئەمانە هەمو بەجێ‌ی خۆی ، بەڵام چۆن کارێکی وەکو ئەمــە ئەچێتە عەقڵەوە ؟

(دوناڵد کامیل)ی دەرهێنەری فیلمەکە ، لە وەڵامی ئـــــەم پرسیارەدا ئەڵێ : ملیـــۆنەها خەڵك بە پەرۆشەوە چاوەڕوانی وەڵامی ئەم پرسیارە ئەکـــەن کاتێ کە فیلمەکە پێشـــکەش ئەکرێت .

قوتابیەکی زیرەك بەهرە

ماوەیەك بو ، هێندێك لـــە ناسیارو دوستو مامۆســـتاو قوتابیانی شاری رەواندز باسی زیرەکی منالێکی کەلـــــــك بچوکیان ئەکرد ، بەتایبـــەتی زیرەکی‌یەکەی لە ماتماتیـــکدا . ئەیان ووت : زوو زووو بە پەلە وەڵامی هەر پرسیارێـــــکی لێ‌بکەیت دەربارەی ماتماتیك‌و بەتەمە سەرەتاییەکانی وەکـــو لێکدان‌و کۆکردنـــەوەو .. هتد ،، ئەداتەوە ، منیـــش ، چیرۆکی عادل شەعلان‌و بەسەر هاتەکەی ، هاتە بیرم .

وەبەهرەی ئەم منالـــــە بچوکە ئەوە ئەسەلمێنێ کـــە عیراقی شورش بارەشـــێکی کراوەیە کە بۆ هەموو توانایەك لەسەر رێگای لەناو بردنـــی پاشکەوتێ . زۆزك عبدالقادرەی .. بچوك‌و ناو شـــاخ‌و داخ‌و بەفرو باران .. ئەم زۆزکـــە بچوکە .. بەهرەیێکی ســـەر سورمێنەرە لـــە کۆکردنـــەوەو لێکداندا ئەگەرچـــی ، لـــە زووەکەوەئەدۆز راوەتەوەو ناوو نیشانی لە هشت لایەکـــەوە زانراوەو دەنگ‌و باسیشـــی بلاو نەبوەتەوە .

زۆزك عبدالقادر .. قۆتابی پۆلی دووەمی سەرەتایی‌یە لـــە شـــاری رەواندزدا ،روو خۆش‌و بە پەلەو دەم بە پێکـــەنینە ، بروایێکی بەهێزو بێ‌سنووری بەخۆی هەیە ، ئەمەش لەمـــە دیار ئەکەوێ کە ئەڵێ : « مـن هیچ « ساقیت » نابم واتە لـــە تاقی کردنەوەدا ناکەوێ !

لە چاو پێ کەوتنێـــکی کورت‌دا ، ئەم گفتوگۆیـــەی خوارەوە بۆ خوێنـــەرانی هاوکاری تۆمارکرا :

پ : ناووت چی‌یە ؟

و : زۆزك قادر .

پ : تەمەنت چەندە ؟

و : هەفت ساڵە .

پ : ئەمەوێ چەنـــد پرسیارێکت لێ بکەم ، وەڵامـــم ئەدەیتەوە ؟

و : بەڵێ ، بەڵام منیـــش چەند پرسیارێکم هەیە .

پ : ٧٧ جار ١٧ چەنـــد ئەکات ؟

و : ٢٨٩ .

پ : باشە ٩٠٠ جاران ٩٠٠ چەند ئەکات ؟

و : ٨١٠٠٠٠ .

پ : ٣٠٠ × ٣٠٠

و : ٩٠٠٠٠ .

پ : کێ بە وەڵامی ئـــەم پرسیارانەت پێ ئەڵێ ؟

و : کەس پێم ناڵێ .

پ : ئەی چۆن ئەزانـــی وەڵامی بدەیتەوە ؟

و : ئەزانم .. لـــە دڵـــی خۆمەوە لێکی ئەدەمەوە !

پ : تۆ ئەو ژمارانەت لـــە قوتابخانە خوێندوە ؟

و : ئەوانی گەورە نەء .

پ : باشە چۆن ئەزانـــی ژمـــارەی گەورە هەیە ؟

و : هەروەها .. راوەستـــە منیش پرسیارەکت لێ‌بکەم .

ووتم : فەرموو .

ووتی : ١٩ × ١٩ ئەکـــاتە چەند ؟.

ئەختێك راوەستام‌و لە گەڵ خۆمەوەش بیرم لە ئەنجـــامی لێك دانەوەکە ئەکرد ، تا بـــە پەلە ووتی :

– ئەکاتە چەند ؟ زووبە .

ووتم : ٣٧١

ووتی : نەء .

ووتم : چەند ؟

ووتی : ٣٦١ .

ووتم : زۆزك ، ئەگەر هات‌و گەورە بوویت‌و ببی

بەپیاو ، هیواو ئـــارەزوت چی‌یە ؟

ووتی : ببمە موهەندیس .

ووتم :کام وانەت لەوانەکانی قوتابخانەدا پێ‌خۆشە ؟

ووتی : گشت وانـــەکان .. بەتایبەتی ماتماتیك .

ووتم : کێت زۆر خـــۆش ئەوێ ؟

ووتی: براکانم‌و خوشکەکانم هەروەها دایك‌و باوکیشـــم‌و مامۆستاکانم .

پاشان مامۆســـتاکانی ووتیان «زۆزك» پێش ئەوەی بێت بـــۆ قوتابخانە گەلێك شتی سەیری کە لەگەڵ تەمەنیدا نەئەگونجا، دەربارەی ماتماتیك ئەزانـــی بەتایبەتی بەشی لێکـــدان لـــە ماتماتیکدا .

نای

ووشەی نای ووشەیەکـــی کوردی‌یە وە لە زمانی تورکیدا بەرامبەر بە (زرنا) دێت وە لەعەرەبیدا بە (مزمار) دێت وە لە زمانی فارسیدا بە (سەرنای)ناوی ئەبەن وە هەر ئەم ئالەتە لە میسردا بە (المزمار البلدی)ناسراوە وە نای یەکێك لـــەو ئالەتە تەختانەی کە بەهـــــۆی فوو پیاکردنەوە لێ‌ئەدرێ وە لە شێوەی لوولەیەکی کونداردایەوە کۆتایەکەی شێوەی ئەچێتەوە سەر زەنگ وە دوابەشی پێـــك‌هاتووە لە پارچەیەك کـــــە زمانەیەکی پێوەیە بەکارئـــــەهێنرێ لە کاتی ئاواز لێ‌داندا . هەروەها ژمارەی ئەو کونانـــەی‌دروست کراون ئەگاتە دە کون یان هەشت کون وە لە پشتیەوە کونێکی تری ئەخرێتە ســــەر وە ئالەتی نای یەکێکە لـــەو ئالەتانەی کە پێویستی بە تەل هەیە لە کاتی هەڵپەڕکـــێ‌و ئاهەنگە میللییەکان وە لە شارو دێکاندا .

وە لە گەرەکەکاندا دروست ئەکرێ‌و ئەفرۆشرێ بـــــەو ناوچانەی کە دزاوستێن مێژووی نای :–

ئەو شوێنە وارەی لـــــەم دواییەدا دۆزرایەوە ئەیسەلمێنێ کە لە شاری (حضرە) وە لـــە سەدەکانی پێـــش ئیسلامەوە هەیە .

وە ئەو شوێنەوارە دیـــاری کراوە ئەگەرێتەوە بۆ سەردەمی جاهلی سالی ١٦٠ی زایینی .

وە دکتۆر صبحی ئەنـــوەر رەشید وادائەنێ کە نای لـــە (بووقی) هەوا پیاکـــەرەوە بەرەی سەندوە . کە لە سـالی ٢٦٠٠ی پێش زاینـــەوە لـــە عێراق‌دا هەبووە وە بەکـــار هێنانی نای بەردەوام بوو لـــە چەرخـــە جۆربە جۆرەکـــانی ئیسلامدا بە شێوەیەکی فراوان بلاوبۆوە لە جیهانی ئیسلامی‌و عەرەبی‌دا هەتا لە چەرخەکـــانی ناوەڕاستدا گەیشتە ئەوروپا . وە بوو بەو ئالەتەی رێکـــا خۆش بکات . بۆ پەیدابوونـــی ئالەتی (الاوبوا) کە ئێستا لە ئەورووپـــادا بەکار ئەهێنـــرێ هەروەها لە شارەکانی ناوچەی حوکمی زاتی خۆشماندا بەکار ئەهێنرێ‌و بە دەستی دروســـت ئەکرێ‌و لەزۆر ئاهەنگی میللی‌دا بەکار ئەهێنرێ وە ئەم ئالـــەتە تیپەهونەرە میللیە کانیشـــــی گرتۆتەوە وەچەند هونەرمەندێك شارەزاییان لە لێدانیدا پەیـــدا کردووە .

محەمەد مەحمود
وەری گێڕاوەبۆ کوردی

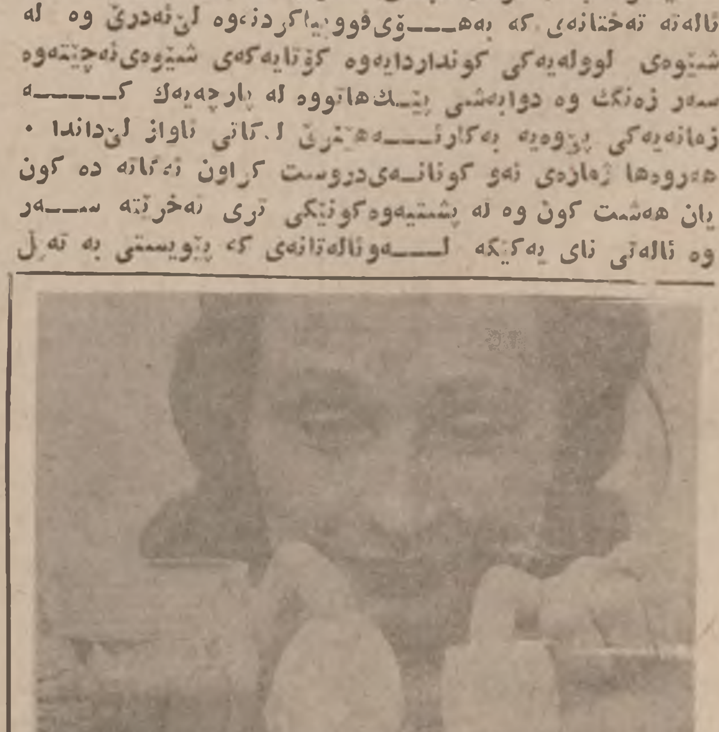

هێلکەیـــەکـی شـەش پـــاڵـــو

ئایا جارێك لە جاران هەوڵی ئەوەت داوە شتێکی خڕ شەش پاڵو بکەیت ؟

شارون هۆرمیل کە یەکێکە لە دانیشتوانی شـــاری لوس ئەنجلس توانیوێتی چارەسەری خل‌بونەوەی هێلکە لەسەر مێز بەوەبکات‌و شێوەکەی بگۆرێتە سەرشێوەی شەش پالوویی .. ئەویش بەوەی کەمێك هێلکەکە ئەکوڵێنێت‌و دوایی ئەیخاتە ناو قالبێکی شەش پالووەوەو ماوەی شەش دەقیقە لە سەلاجـــەدا هەڵی‌ئەگرێت .

پزیشك لـــە خزمەتی وەرزشدا

وەرزش لە ولاتی ئێمەدا بۆ کات بەسەر بردنە ، بەڵام لـــە هەندێ ولاتانی تردا بە پێچـــەوانەوە ، وەرزش بەزانستێکی سەربەخۆ ئەدەنەقەڵەم ، لـــە گەورەترین زانکۆکا نیانـــــدا بەهۆی لێکۆڵینەوەوە ئەیانـــەوی نهێنی‌یەکانی ئەم زانستە فووڵە بدۆزنەوە و پێ‌بەپێ پێشکەوتنی ئەم هونەرە بەرزە هەنـــگاو ئەنین ، ئەبینین پزیشکەکان لە هـــەوڵ‌و تەقەلایەکی بەردەوا- مدان بۆ جۆری چارە ســـەر- کردنی ئـــــەو ئازارانەی وەرزشیکان لـــە یاریگاکاندا تووش‌دێن .. ئـــەم پزیشـــکەش خاوەنی ئەم داهێنانەیەو بـــــەم توشی دێن .. ئەم پزیشکەش ئازاری ئەم یاریکەرە بدۆزێتەوە .. ئەمان پزیشکی‌یان خستۆتە بەرخزمەت کردنی وەرزش .

دوا دێپ

سێ کـــەس بووین دواوەی تاکسی‌یەکەمان گرتبوو ، لەنێوان مـــن‌و ئەوەی‌ترا گەنجێکی کارامەو بەرەوشـــت‌و خۆش- رەفتار دانیشتبوو ، لـــــە گفت‌و لفتی هەستت بە زیرەکی‌و حەوانەوە ئەکرد ..

لە قسەی پیاوە بەشـــان‌و- شەوکەتەکەی کە لە تەنیشـــت ئەما دانیشتبوو ، وادیاربوو ، باش ئەیناســـێ .. دەمەتەقێ- کـــەی نێوانیان لەسەرەتاوە ئەختێ حەپەساندمی .. کاری نێو قوتابخانەی لێ‌ئەپرسی .. راستەوراس زانیم ، ئەم کـوڕە گەنجە مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی‌یە .. لەپاشـــا ، لەبارەی دوکانەوە چـــــەند پرسیارێکی لێکـــرد ، ئەوەبو سوچێکی تری ژیانی ئەم کوڕەم بۆ سەراوەلە بوەوە ، کاتێ کـــە زانیم : دوای دەوامی مەکتەب یارمەتی باوکە تەنەکەچیەکـــەی ئەدات ..

ئینجا کابرای پیرە ، لەبارەی دەوامی ئێوارانی لە زانکو چەند پرسیارێکی لێکرد .. کوڕەکـــە ووتی : زۆر باشم ، ئینجـــــا جانتاکەی کردەوە و نمرەکانی خۆی پێ‌نیشاندا ، کە زۆربەیان لە پلەی (زۆرباش) و (ناياب)دا بوون .. بۆیە هەر زوو بەزوو دڵنیابووم کە ئەم کـــورە زۆر بەتەنگ ژیانەوەیـــەو مرۆڤێکی تێکۆشەرە .. وام هاتەبەرچاو .. کە زۆر بەوردی وەخـــت‌و سەعاتی ژیانی رۆژانـــــەی رێك‌خستبێ و بروایـــەکی پتەویشی بە مرۆڤ‌و ئامانجە- کانی هەبێ ،لەپێناوی دەسگیر- کردنی ئەمرۆو دەستەبەرکردنی پاشەرۆژدا .

کابرای پیرە ، دەم نادەم‌و بەدەم وەلامەکانی کوڕەکـــەوە ، ستایشی خـــۆی ئەنواندو .. (خوا ئەوەتت‌بدا ، ئومێدەوارم سەرکەوتوتر بیت) منیـــش لەبەردەم خۆمـــــەوە ئەموت : (دەك سەرکەوتوتر بیـــت ، دەك پیرۆزتر بێـــت هەوڵ‌و تەقەلا پاکـــەکانت ..) دوای ماوەیەك کـــــوڕە گەنجەکە دابەزی‌و خواحافیـــــزی لێ‌کردین .

لەپاش ئەوەی یەك دنیـــا خۆشی‌ی‌و دڵنیایی بۆ بەجێ- هێشتین .. کە دابەزی‌و بەرەو ماڵەوە کەوتەرێ بیـــــرم لێ‌ئەکردەوە کە وەك کرێکارێك‌و مامۆستایەك قوتابیەکی زانکـــو لەپێناوی پاشەرۆژا شـــــەو ئەداتە دەم رۆژەوە .

صلاح عبدالرحمن

سەرنووسەر
عثمان محمد فائق

ڕۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتییە
لە دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی
کوردی دەردەچێ

۱۲ لاپەڕە

هاوکاری

۲۵ فلس

کانونی دووەمی ۱۹۷۰ دامەزراوە

لە ئامانجەکانی شۆڕشی ۱۷ - ۳۰ تەممووز هێنانەدی یەکێتیی نیشتمانی و فەرمانڕەوایی باسایە گەلەکەمان بەو پشتگیریە هوشیارەی و ئەوخۆ نیشانداننە جەماوەریانە جوانترین وێنەی یەکێتی نیشتمانی لە سەرانسەری عیراقدا بەعەرەب و کوردەوە دەردەخات •

سەرۆکی فەرماندە
احمد حسن البکر

چوارشەممە ۲۲ی کانونی یەکەمی ۱۹۷٦ ژمارە ۳٤۷
الاربعاء ۲۲ كانون الاول ۱۹۷٦ العدد ۳٤۷

ڕامالینی بنچینەکانی شۆڕشی فەلەستین دەستی پێ کرد

گۆڤاری (فلسطين الثورة)ی سەر بە لیژنەی سیاسی ڕێکخراوی ڕزگاری بەخشی فەلەستینی لەعیراق لەژمارەی ئەم حەفتەیەیدا وتویەتی :(ئەو کۆڕەی کە خۆبەدەستەوەدەرەکانی مەسەلەی فەلەستین لە دیمەشق بەستویانە ، لەتەک ئەو ئیجرائاتانەی کە سازاندویانە، ئەوەی ساغ کردۆتەوە کە ئەم پەیمانە تازەیە ، چۆتە ئەو قۆناغێکی تازەی پاکۆدانی مەسەلەی فەلەستین ، لەژێر سایەی ئیمپریالیزمو کۆنەپەرستاندا کە گفتی دورستکردنی دەوڵەتێکی فەلەستینی هەڵئەخەن ..
گۆڤارەکە ئەوەیشی درکاندوەکە: ئەمە مانای دەس پێکردنێکی دیارە بۆ پاکۆدانی هەمو ئەو بنچینانەی کە شۆڕشی چەکداری فەلەستینی پێ بەندە ، کە لە کارنامەی نەتەوەیی فەلەستینیدا دەس نیشان کراوە•

هەروەها گۆڤارەکە وتی :قۆناغی ئیستا ، قۆناغی کارکردنی فەلەستینیانەیە دژی بەرنامەی کۆنەپەرستانی عەرەبو دژی ڕێکەوتنو هەووشێوە تاریک بینیەك ، دیسان وتویە : باری فەلەستین نە لەلایەن بەرنامەی کۆنەپەرستە عەرەبەکانەوەو نە لەلایەن خۆپەرستیەوە حوکم ئەکرێ ، بەڵکو واقعێکی نامەوزوعیەو تەنیا پاساکانی شۆڕش حوکەی ئەکا •

گۆڤارەکە سەلماندویەتی :جەنگین دژی هەردوو ڕژێمی دیمشقو عمان بە ئوسلوبی واکە زامنی گۆڕانکاری پێویست بێ لە واقعی جەماوەرداو لەرووی هیزە نیشتمان پەروەرەکانەوە ، ئەرکی ئەم قۆناغەیە ، لە دوایدا وتویە : بزوتنەوەی واقعی عەرەبی هەمووومان بانگ ئەکا بۆ ئەوەی بە هەموو چەکێکمانەوە بجەنگینو ڕێگای کۆنەپەرستانیش بەرەو کارەساتیان ئەبا •

هاوڕێ عەیسەمی :

* هێزە نیشتمانیەکان ئەبێ پەردە لە سەر نەخشە دوژمنانەکان هەڵماڵن

هاوڕێ شبلی العیسمی کە گرتنی یەکەم کۆنگرەی پاریەدەری ئەمینداری گشتیی یەکێتیی قوتابیانی عەرەب لەم حیزبی بەعسی شوشیالیستی زروفە نا هەموارەدا بایەخێکی عەرەب ئەوەی ساغ کردۆتەوە تایبەتی هەیە چونکە ڕەدی

جەماوەرێکی وریاو هوشمەند پێکئەهێنێ دژی پیلانەکانی ئەمپریالیزمو کۆنەپەرستانو نیشانەی بیانێکی شۆڕشگێرانەی بەتوانای ئەوتۆیە کە بەردەوام بێ لە تێکۆشانداو خۆی لەمەترسیو ئوپدان قوناغێکات ..

جوانی [illegible] ... وە چونکە ئێوە بەرۆشنبیریو وریایی پرچەک کراون کە ئەویش بناغەی هەموکارێکی سەرکەوتوە لەم چەرخەدا ..
ئەوەی ڕاستی بێت مێژووی قوتابیانی عەرەب لەسێ یەکی ئەم سەدەی دواییەدا پڕە لە تێکۆشانو قوربانی دانو چالاکی تواندن بەرامبەر ڕژێمە کۆنەپەرستو دیکتاتۆریکان .. وە لەبەرگری کردنی پەیمانو پیلانی بێگانەکانو لەدیفاع کردن لە مەسەلە نەتەوایەتیەکان لە فەلەستینو خلیجو میسرو وڵاتەکانی ڕۆژئاواو لەعومانو ئەرتیریاو هەمو پارچەیەکی نیشتمانی عەرەبدا .. وە لەم ڕێگایەدا قوربانیەکی زۆریان داوە وتوشی گرتنو ئازاردانو دەربەدەریو لەخوێندن بران بون کە ئەوە بەنرخ ترین شتە قوتابی لەژیانیدا هەوڵی بۆ ئەدات ..

ئەکرێشاندا زیاتر کۆشش بکەن بۆ بەرەورو بونەوەی ئەم شەڕ فرێشنەو ئەهێشتنی ئەو مەترسیانەی بانیان بەسەر دوارۆژی نەتەوەکەدا کێشاوە کە ئەویش خۆی لەم قوناخە [illegible] ئەنوێنێ بەسەپاندنی ڕێکەوتنێک کە لەسەر بناخەی زۆرداریو خۆبەدەستەوەدان

بنیات نراوە وەمەبەستی ئەهێشتنی یەکجاری مەسەلەی فەلەستینەو ڕەدونانی هێزی شۆڕشگێڕیو خنکاندنو لەناو بردنیەتی ، بۆ ئەوەی ناوچەی عەرەب بەرەورەوەی ئیمپریالیزمی ئەمەریکاوە ببەستێنو بیخەنەوە ژێر دەستی هاوڕێ
بڕوانە ل : ٦

لەو وتارەدا کە پێشکەش کرا کۆنگرەکەی پێ کردۆتەوە وتی : ئەوشەڕەی زایونیزمو ئیمپریالیزمو کۆنەپەرستان لەلبناندا هەڵیان گیرسانو ڕژێمی سوریاو تۆمەتێرەکان دەورێکی پیلان گێری ئاشکرایان تیادا بینی .. شەڕێکی ناوخۆو ئەسلی ئەبو وەک ئەیانەوێ ناوی نێن .. بەڵکو برتی بو لە کێشەیەکی بەتین لە نێوان ئەو هاوپەیمانانەداو هەمو ئەو زۆرداریو چەوساندنەوەو سەرشۆڕکردنێکا .. وە لەنێوان هێزی شۆڕشگێڕی عەرەبداو ئەو هیوایانەی کە هەیەتی لەرزناریو ئەهێشتنی هەمو جورێکی چەوساندنەوەو ناشبەندیەک • ئەمەش تەواوی وتارەکەی هاوڕێ پاریەدەری ئەمینداری گشتیی حیزبە ..

برایانی بەرێز ..

سلاوێکی گەرمتان پێشکەش ئەکەینو هەمو هەوڵو تەقەلایەکی سوود مەندتان پەسەند ئەکەین بۆ سەرخستنی ئەم کۆنگرەیە . کە بەهۆیەکی مەزنی ئەزانین بۆیەک خستنی بزوتنەوەی قوتابیانی عەرەب ..
وە هەنگاوێکی گرنگە لەرێگای تێکۆشانی یەکگرتوی عەرەبدا .. هیوامان بە کۆششتان زیاتر ئەبێت چونکە ئێوە نمونەی ئەوەی نوێی عەرەبنو هیواو دوارۆژی نەتەوەکەن .. ئەمە بۆ موجامەلەو هاندانی ئێوە نالێین .. بەڵکو ئەمە ئەوپەری ڕاستیو واقیعە ..

چونکە ئێوە گەرمیو دلسۆزیتان هەیەو هەمیشە ئامادەنو چاوتان لەوەیە کە دوا ڕۆژێکی چاکتر بنیات بنێن .. بێ ئەوەی گوێ بدەنە چاکەو بەرژەوەندیەکی خۆپەرستانەی کەم بایەخ .. چونکە ئەوەندە وزەوتواناتان تیادایە ئەگەر بتەقێنرێتەوەو بەرهەم بهێنرێت .. ئەنجامی ئیجگار

برایان ئێوە کۆن ئەو هەمو قوربانیو خۆبەختکردنەتان لە زروفێکدا پێشکەش کردوە کە زروفی عەرەب لە خراپیدا هەرگیز شانی ئەداوە لەزروفی ئەمڕۆ .. شایستەی ئێوەیە کە ئەمڕۆ مەترسی زیاتری کردوە ، کە لە ڕیبازدا پێتان زیاتر هەڵگرنو تواناتان بەهێزتر کەنو خۆتان گورجتر کەنەوەو لە

سەروتار :

لەبەر ڕۆشنایی تاوانەکەی فرۆکەخانەی بەغدا

ڕژێمێك پێناسەکەی تاوانە !

لە چواردەی ئەم مانگەدا ڕژێمەکەی سوریا تاوانێکی جانەوەرانەی ئیرا ، بەوەی کە کاربەدەستانی فروکەخانەی دیمەشق جانتایەکی پڕ تەقەمەنی پەستابوە ناو یەکێک لەو فڕۆکانەوە کە بەرەو بەغدا ئەهاتنو پاش تەقینەوەی لە فروکەخانەی بەغدا بو بە هۆی مردنی سێ کەسو بریندارکردنی ژمارەیەکی زۆری دیوارانێ بەپیرەوە چوان ، کە زوربەیان مندالو ئافرەت بوون •
ئەم کردارە تاوانکارانە چەپەڵە ، کرداری ڕژێمێك نیە کە خاوەنی نزمترین پلەی ئەخلاقو ڕەوشت بێ یاخود ڕێز لە عورفی نێو دەولەتانو پەیوەندی نەتەوەیی و مروڤانە بگرێ .. بەڵکو ئەم تاوانە ، دەستنیشان کەری قوڵایی ئەو بێڕەوشتیو پشت کردنە سادەترین شێوەی خووی جوامێرانەو عورفو جێو ڕێی ئەخلاقیە •
جێی سەرسورمان نیە ئەم کردارە سەرشورانەیە لە ڕژێمی پاشکەزبوی دیمەشقەوە دەرچێ ، ئەو ڕژێمەی کە بە ئاسانی چەقۆی ناپەمای مندالو ئافرەتو پیرو پاخستەی دەوارگاکانی پەنابەرە فەلەستینیەکان لە (تل الزعتر) ونهر البارد و چەند مەڵبەندی تر، وهێزی سوپای سوریا بپێچێتە چەنگەوە بو کوشتاری جەماوەری لوبنانو فەلەستین ، لە ڕێگەی خۆشخزمەتیدا بو بەجێ هێنانی نەخشەیەکی ئیمپریالی - زایونی • ڕەگو ریشەی تاوانەکەو پشت کردنە هەمو ڕێو ڕەوشتێکی نیشتمانیو نەتەوەیی خۆی لە قوڵایی تاقمەکەی حافظ اسدو ڕژێمەکەیدا داکوتاوە ، ئەو ڕژێمە کە ناوبانگێکی پەچکار ڕەشی لە تاوانو دڕندەیەتیدا هەیە .. هەر لە تاوانەکەی ۲۳ی شوباتی ۹٦٦ وە ، ئەم ڕژێمە لە بەجێ هێنانی ڕێزە کردارێکی خیانەتکارانە بەرامبەر بە مەسەلە نەتەوەییو نیشتمانیەکان بەردەوامە ،هەر لە خۆ بە قورگا کردنەوەی هێزە کۆنەپەرستو راستڕەوەکانی ناوەوەی سوریاو ئیعتبار پێدانەوەی ئابوریو کومەڵایەتیان ، تا بە دەستەوەدانی (جۆلان) بە دوژمنی زایونی بەبێ شەڕ لە توجدانەکەی پێنجی حوزەیرانی سالی ۹٦۷ داو کێشانی باڵی ڕەشی ترسو توقاندن بەسەر جەماوەری سوریاو هێزە نیشتمانیو نەتەوەییەکانی بەهیوای تێکشکاندنی ئەم هێزانەو ئەمجا چاك بەجێ هینانی ئەو دەورەی کە بۆی دروست کراوە وەکو ئامرازێکی سەربەتالی نەخشە ئیمپریالیو زایونیەکان •
ئەم ڕژێمە بە کرێگیراوە توانی لەسەر دەمێکدا بەسەر گەلێ کە سەدا بازداو بە دروشمو کەلەکی درۆزنانە هەڵیان خەڵەتێنێ بەڵام هەرگیز نەیتوانیوە ڕاستی خۆی لە جەماوەرانی خەڵك بشارێتەوەو پەردە بەسەر خویەوە ڕاگرێ •
عیراقی شۆڕش ، یەکەم لابو کە ئەم ڕژێمەی تاقی کردەوەو پەردەی لەسەر خیانەتکاریو پەیوەندیەکانی بە ئیمپریالیزمی ئەمریکاو بیرو را خو بەدەستەوە دەرانەکانی هەڵماڵی ، ئەم ناسینەش لە ئاکامی ئەو تاقی کردنەوەو بانگکردنانە وە دەست کەوت ئاراستەی کرد بۆ ئازاد کردنی (جۆلان) و فەلەستینو هەمو زەوی داگیرکراوی عەرەب ، ئەو بانگکردنەی کە ڕژیمی پاش ئەزبوی سوریا هەمیشە لە ژێری دەرئەپەریو چاوشارکێی ئەکردو ئەکەوتە فرتو فێڵ بۆ شاردنەوەی مەرامەکانیو راستی پەیوەندیو هەوڵو تەقەلا خۆبەدەستەوە دەرانەکانی •
کارەساتە خوێناویەکانی لوبنانو سەرکەوتنەکانی
– هاوکاری –
بڕوانە ل : ۱۱

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دەستی ڕێز لە (۹۱) کرێکاری داهێنەر ئەنێ

بەغدا کانونی یەکەم ئا•د•ع :
ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دەستی ڕێزی لە ۹۱ کرێکاری داهێنەر ناوە کە بەشداریان لە ئەقی کرێکاراندا لە پیشانگای جیهانی بەغدادا کردبو •
ئەنجومەن بڕیاریدا (۷۷) کرێکاری سەر بە دەزگاکانی دەولەت لە بەغداو پاریزگاکانی هەریەکەی سالێ بەمەبەستی زیادەی سالانە پێش بخرێن •
هەروەها بەپێی بڕیارەکە ئەنجومەن پاداشی دارایی کە برتییە لە ۱۰۰ دیناری داوە بە شەش کرێکاری تر کە لە دەزگاکانی کەرتی گشتیدا کار ئەکەن سەرەڕای پێش خستنیانو هەشت کرێکاری تریش کە لە کەرتی تایبەتدا کار ئەکەن یەکی ۱۰۰ دینار پاداشیان دراوەتێ .
بەرێز بەدەن فاضل سکرتیری گشتی یەکێتی گشت ئەقابەکانی کرێکاران وتویە : ئەم بڕیارە ئەو پیشتگیریەی شۆڕش بەرامبەر کرێکارە داهێنەرەکانو چینی کرێکارانی وڵاتی ئەنوێنێ .
وە سەلماندویەتی ، ئەم کارە بەشداریەکی ڕاستەقینە لە پەرەپێدانی توانای کرێکارەکاندا ئەکات بەو جۆرەی کە پاڵپشتی ئەو گەشە پێدانە ئەبێ لە وڵاتەکەمانا هەیە .

پیرۆزبایی لە سەرۆکی فەرماندە بە بۆنەی داهاتنی ساڵی نوێوە

قازیی یەکەمی بەغدا بروسکەیەکی پیرۆزبایی ناردوە بۆ سەرۆکی فەرماندە احمد حسن البکر بەبۆنەی داهاتنی سەری ساڵی نوێوەو ئەمەش دەقی بروسکەکەیە :
بەناوی خوای بەخشندەوە
بەرێز سەرۆکی فەرماندە
احمد حسن البکر
شادمانم بەبۆنەی نزیك بوونەوەی ساڵی کۆچی نوێوە جوانترینو پاکترین پیرۆزباییتان لێبکەمو لەخوای مەزن داوا کارم تەندروستی باشو ساغو سەلامەت بنو دەستی بەباڵتانەوەبێ بۆ بەرزکردنەوەی ئاڵای ئیسلامیو کە یادی کۆچی پیغەمبەری مەزنمان بۆ ئەگەڕێتەوە ، نەتەوەکەمان هەموو وزەیەکی ماددیو مەعنەوی بۆ پاکردنەوەی خاکی زەوت کراومان لە دوژمنی ئەگریس خستبێتە کارو نەتەوەکەمان هەر « چاکترین نەتەوەبێت بو خەڵك » « خیر امه اخرجت للناس » بێ و هەر خوشی چاکترین پاڵ پشتو چاکترین پشتگیرە ... انە نعم المولى ونعم النصير •
عبدالقادر ابراهیم
قازیی یەکەمی بەغدا

سالی نوێ

● ئەمڕۆ گەلەکەمان، لەگەڵ گەلانی ئیسلامی برادا ، ئاهەنگی یەکی محرمی پیرۆز ، سەرەتای سالی هیجری نوێ ئەگێڕن ، بیرەوەری کوچی پیغەمبەری مەزن سلاوو درودی خوای لەسەربێ » لە مکەی مکرمەوە بۆ مدینەی منەوەرە ، بەمەبەستی گەیاندنی پەیامی پیرۆزی خوایی ، کوچی پیغەمبەری مەزن ، ڕووداوێکی گەورەبو لە مێژووی گەلانی ئیسلاماو سەربارێکی نوێبوو لەسەر ڕێگای ڕوونـاکو خێرخوایی •
– هاوکاری –
بڕوانە ل : ٦

نامەیەك لە کارتەرەوە بۆ ئەمیر فەهد

ریاض - ۲۰ - ئا•د•ع
ئەمیر فهد بن عبدالعزیز جێگیری مەلیكو جێنشینی وڵاتی عەرەبی سعودی نامەیەکی لە جیمی کارتەری سەرۆکی هەڵبژێردراوی ئەمەریکاوە وەرگرتوە •
ئەمیر فهد ئەم نامەیەی لە باڵویزی ئەمەریکا وەرگرتوە کە بە ئامادە بوونی ئەمیر عبدالله بن عبدالعزیز دووەم جێگیری سەرۆك وەزیران چاوی پێ کەوتوەو تائیستاش هیچ دەنگوباسی سەبارەت ناوەڕۆکی نامەکە نەزانراوە •

لەگەڵ هەوڵو تەقەلای دەست پێ کردنەوەی کۆنفرانسی جنیڤدا چاو پێك کەوتنێکی سادات واسد

پایتەختەکان - ۲۰ - ئاژانسەکان : لە ناوچەی عەرەبیدا چاوپێك کەوتنیکی زۆر هەیە بۆ جێبەجێ کردنی ((سات وسەودا))ی خۆبەدەستەوەدان • ئەم تێکۆشانە لەوبارەوە بەرەو بەسترانەوەی کۆنفرانسی جنیڤو لەناوبردنی ئەوناکۆکیە پچوکانەیە کە لە نێوان ڕژێمەکانی سات و سەوداو قەوارەی زایۆنیدا
بڕوانە ل ۸

وەفدی ژاپۆن سوپاسی سەرۆکی فەرماندەی کردوە

بەغدا - ئا•د•ع : وەفدی ڕۆشنبیری ژاپون کە پێرێ پاش تەواوبونی سەردانەکەی گەڕایەوە وڵاتی خۆی تاوانە چەپەڵەکەی ڕژێمی وەرگەڕاوی دمشقی گوناهبار کرد کە بۆمبایەکی وەختی ناردبوە فرۆکەخانەی بەغداو ژمارەیەکی زۆری لە هاونیشتمانیە عیراقیکانو عەرەبو بێگانەکان کوشتو بریندار کرد •
لە بروسکەیەکدا کە بۆ سەرۆك احمد حسن البکری نارد سوپاسی خۆی دەربری بۆ ئەو ئاگاداریو چاودێریەی لە ئەندامانی وەفدەکە کراوە کە لە تاوانەکەدا بەر کەوتبون •
ئەمەش دەقی بروسکەکەیە :
بەرێز سەرۆك احمد حسن البکر سەرۆك کۆماری عیراق بەبۆنەی تەواوبونی سەردانە سەرکەوتوەکەمان لە وڵاتی عیراقی دۆستەوە پێم خۆشە بە ناوی خۆمو بە ناوی هەمو هاوکارەکانم ئەندامانی وەفدی ڕۆشنبیری ژاپۆنەوە قوڵترین سوپاسی خۆم دەربڕم بۆ ئەو پێشوازیو میوانداریە گەرمەی لە وڵاتە دوستەکەتاندا لێمان کرا •
هەروەها ئەوپەڕی سوپاسمان دەردەبڕین بۆ ئەو چاودێریە زۆرەو ئەو هەستە مرۆڤایەتیە پاکەی هەستمان پێ کرد بە تایبەتی ئەو ئەندامانەی وەفدەکەمان کە لە تەقینەوەکەی فرۆکەخانەی بەغدادا بەر کەوتبونو ئیستا خەریکە چاك
بڕوانە ل ۸

Institut Kurde de Paris

راپۆرتی سیاسی

چەند ئاکارێکی فاشیستیانەی تازەی هێزە پەلاماردەرەکانی سوریا

● نوسەری سیاسی «هاوکاری» نوسیویەتی دەڵێ :

لەگەل بە شوێن یەکداهاتنی روداوەکان و بەرینتربونی پەلاماری ئیمپریالیزم و زایۆنیزم لەو چەند رۆژی رابردودا هێندێک راستی تر دەربارەی دۆخی لوبنان ئاشکرا بون کە رەنگدانەوەی سەرکردایەتی حیزب و شۆڕش لە رەوتی کارەساتەکانی لوبنان ئەسەلمێنێ .. ئەم راستیانە رەفتاری ئەو هێزانەی رژێمی سوریا بون کە لە ژێر ناوی « هێزی دامرکێنەری عەرەبی » لە لوبناندا ئیش دەکەن بەرامبەر بە دەنگە راستگۆیەکانی راگەیاندن . لە چەند مانگێک لەمەوبەرەوە ئەو هێزە سوریاییانەی پاش کۆنفرانسی ریاض و قاهیرە چونە بیروت گەمارۆی رۆژنامەی « المحرر » و « بیروت »یان دابو بۆ ئەوەی نیشکەرانی ئەم دوو رۆژنامەیە بترسێنن و نەهێلن راستی دۆخی لوبنان بۆ کۆمەلانی خەلک روون بکەنەوەو بەرەنگاری نەخشەو پیلانەکانی دژ بە بزوتنەوەی نیشتمانی لوبنان و بزوتنەوەی بەرگری فەلەستین ببنەوە . بەلام ئەم دوو رۆژنامەیە گوێیان نەدایە شێوە جۆربەجۆرەکانی زەختی عەسکەری سوریا ، و نیشکەرەکانیان گوێیان نەدایە زەبروزەنگ و هەرەشەی کوشتن و چاوترساندن و هەردوکیان لەسەر بەرەنگار بونەوەی ئاژاوەچیەتی دەستەو تاقمەکانی سەر بە رژێمی سوریا بەردەوام بون و بە بروایەکی پتەو ترەوە باسی دەست تێوەردانی عەسکەری سوریا لە لوبنانیان دەنوسی و باری راستەقینەی ئەو پیلانەیان دەردەخست کە داموودەزگای ئیمپریالیستی و کۆنەپەرستەکان رێکیان خستوەو کاربەدەستانی سوریاش زۆر بەبێ شەرمیەوە جێبەجێی دەکەن .

لەو ماوەیەدا هێزەکانی رژێمی سوریا کە دەوری ئەو دو رۆژنامەیان دابو ، بەرواڵەت دانیان بە جەرگی خۆیاندا گرتبو ، بەلام لە راستیدا چاوەروانی دەرفەت و دەرچونی فەرمانبون بۆ هەلکوتانە سەر ئەودو رۆژنامەیەو گرتنی نیشکەرەکانیان و پێشگیری لە دەرچونیان . لە هەفتەی رابردودا ئەو دەرفەتەیان بۆ رێکەوت و فەرمانیان پێدرا کە ئەو دو رۆژنامەیە رابگرن ، ئەمەش پاش زنجیرەیەک لە گرتنی بارەگاکانی حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەبی و هێرشی گرتن و رفاندن دژی مرۆڤە پێشکەوتنخوازەکان و هێزەکانی دژ بە بونی سوریا لە لوبناندا کە پێوەندی بە ئەلقەکانی پیلانگێرانەوە هەیە دژی کۆمەلانی گەلەکەمان و مەسەلە بنەرەتیەکانیانەوە .

هەر لەزووەوە لێکدانەوەمان لە پیلانە گەورەکەی لوبنان کە راستەوخۆ کاربەدەستانی دمشق بە هاوکاری مادی و معنوی رژێمە کۆنەپەرستەکانی لایەنگری نەخشەی سات و سەودای ئیمپریالیزم جێبەجێی دەکەن، لێکدانەوەمان لە عێراقدا ئەوەبو کە دەیەوێ بەرگری فەلەستین لەناوبەرێ و هاوپشتی لەگەل بزوتنەوەی نیشتمانی لوبنان تێک بدا بۆ ئەوەی دەرەتان بۆ هەول و تەقەلای ئەمریکا پێک بێنێ بۆ سەپاندنی ئاشتی لەگەل زایۆنی دوژمن و بڕینەوەی مەسەلەی گەلی فەلەستین . بۆ بەدی هێنانی ئەم پیلانە ناڕەوایە داموودەزگا ئیمپریالیستی و زایۆنیستیەکان بە کاربەدەستە خائینەکانی دیمەشقیان سپارد کە لە باری عەسکەریەوە لوبنان داگیر بکات و ئەو دەنگە راستانەی راگەیاندن لە ناوبەرێ کە بەرهەلستی ئەو پیلانە بۆگەنە دەکەن . پاش ئەوەی هێزەکانی رژێمی سوریا بە هاوکاری هێزە گۆشەگیرەکان لوبنانیان داگیر کرد نۆرەی روی دوهەمی پیلانەکە هات ئەویش داگیر کردنی دەنگە راستەکانی راگەیاندن بۆ ئەوەی دەنگی بەرهەلستی کردنەوە کپ بکەن و ئامرازی تری راگەیاندن بخەنە کار بۆ خزمەتی نەخشەی پیلانگێران دژی مەسەلەی جەماوەرو ئامانج و ئاواتەکانیان بۆ رزگاری سیاسی و ئابوری و کۆمەلایەتی .

پەلامار بۆسەر دەنگە پێشکەوتوەکانی راگەیاندن لە لوبنان و لە پێش ئەوانیش بۆسەر هەمو ئەو هێزە خەباتکەرانە کە باوەڕیان بە پێویستی فیداکاری بۆ بەرگری لە ئازادی و کەرامەتی کۆمەلانی گەل هەیە ، ناتوانێ هەتا هەتایە ئەو دەنگانە کپ بکا کە دژی دەست تێوەردان و داگیرکردنی سوریا لە لوبناندا ناشتوانێ وشەی بیروڕاو پاک و خاوەن ئیلتیزام لە هەمو چاپەمەنی لوبنان بسرێتەوە .

چونکە هێندێک هۆی بیرو ڕادەربڕین و خەبات بۆ هەق و دادو مەسەلەی جەماوەر هەیە کە دەستی تاوانکاری سوریای ناگاتێ . دەستێک کە بە فەرمانی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم و کۆنەپەرستی درێژدەکرێ ، لەو وەختەوە کە کاربەدەستانی دمشق لە ٢٣ی شوباتی ١٩٦٦دا رێگای لادان و خەیانەتیان هەلبژاردو دەسەلاتی شەرعی حزبیان لە هەرێمی سوریا هەلگرت و کەوتنە دوژمنایەتی جەماوەر لە ناوەوەو دەرەوەی سوریا .

بودجەی عەسکەری دەوڵەتە ئیمپریالیستەکان و ئاشتی جیهان

سەرەڕای ئەو تەنگ و چەڵەمە ئابوریەی دەوڵەتانی نۆردوگای سەرمایەداری توشی بون و لەگەل ئاوسان و بێکاری و گرانی و نزم بونەوەی پلەی گوزەرانی جینە زەحمەتکێشەکان کە هەموی بەرهەمی ئەو تەنگ و چەڵەمەیە دەوڵەتانی نۆردوگای ئیمپریالیستی هەر خەریکی رقەبەری و خۆ چەکدار کردنن . ئەمە لەو زیادکردنە ئەورانە دەردەکەوێ کە بۆ بودجەی عەسکەری سالی داهاتو رەچاو کراوە . بۆ وێنە ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا ١١٣ میلیارد دۆلاری بۆ بودجەی پەنتاگۆن تەرخان کردوە و هەروەها دەوڵەتانی ئەندامی پەیمانی ئەتلەنتیکی باکوریش سەرەڕای ئەو تەنگ و چەڵەمە ئابوریە خنکێنەرەی توشی بون بودجەی عەسکەری سالی داهاتویان زیادکردوە .

سیاسەتی ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا بەتایبەتی و عی دەوڵەتە سەرمایەدارەکانی سەر بە ئەمریکا بەگشتی لەژێر تەئسیری کارتێلە ئیمپریالیستیەکان دایە کە کارخانەی چەک و کەرەستەی شەڕ و هۆیەکانی کوشتار و ویرانکردنیان لە دەست دایە . ولاتە یەکگرتوەکان وەک هەمو زنجیرەیەکی ئیمپریالیستی بناخەی سیاسەتی خۆی لەسەر دۆزینەوەی بازاری زیاتر و مەلبەندی دەسەلاتی زیاتر داناوە بۆ سەرف کردنی بەرهەمەکانی لە هەمو مەیدانێکدا . دیارە چەک و کەرەستەی شەڕیش لەریزی پێشەوەی ئەم بەرهەمانەدان ، جا بۆیە ئەمریکا هەوڵدەدا بۆ هەلگیرساندنی شەڕو کێشەی ناو دەوڵەتان هەروەک لە کۆریاو ڤێتنام و دومینیکان و پاناماو شوێنی تر دیتمان . هەروەها هاوپەیمانەکانی وەک قەوارەی رەگەزپەرستی زایۆنی و قەوارە رەگەزپەرستەکانی ئەفریقاو حکومەتە کۆنەپەرست و دیکتاتۆریەکانی ئەمریکای لاتین بۆ ئەو شەڕانە هان دەدا ، هەموشی بۆ ئەوەیە کێشە ئەوە لێی بکرێ زیاتر چەک و کەرەستەی شەڕی عەمبار کراوی خۆی ساغ بکاتەوە گوێش نادات چارەنوسی مرۆڤایەتی کە لەئەنجامی ئەم سیاسەتە ئیمپریالیستیەدا توشی زۆر چەشنە فەلاکەت و ویرانیبوە .

ئەگەر ئەوەمان لەبەر چاو بێ کە بودجەی سوپایی ئەمریکا لە سالەکانی دوایی شەڕە نارەوایەکەی لە خوارووی رۆژهەلاتی ئاسیادا لە ٧٥ میلیارد دۆلار زیاتر نەبو ، بۆمان دەردەکەوێ کە ولاتە یەکگرتوەکان و هاوپەیمانەکانی بە زیادکردنی بودجەی سالی داهاتو چ نیازو ئامانجێکی دوژمنانەیان لە دری ئەو گەلانە لە دلدا هەیە کە بۆ ئازادی و پێشکەوتنی خۆیان خەبات دەکەن . دیارە دەبێ ناوچەی رۆژهەلاتی ناوەراست کە تا ئیستاش بەهۆی دەستدرێژی قەوارەی زایۆنیەوە بە ناوچەیەکی زۆر ئالۆز لە جیهاندا دەژمێردرێ ، لە مێشکی نەخشەکێشە عەسکەریەکانی ئەمریکادا لەپێش هەمو ناوچەیەک دا بوبێ ئەمە جگەی لە هەلبژاردنی سەرکۆماری ئەمریکادا جێگای رقەبەری و لەسەریەک زیادکردن بو ، هەردوک پالێوراوەکە فۆردو کارتەر چەندجار ئامادەیی خۆیان دەربری بۆ ئەوەی پێداویستی قەوارەی زایۆنی لە چەک و کەرەستەی شەڕ دابین بکەن . کار گەیشتە رادەیەک کە کارتەر رەخنەی لە فۆرد گرت و گوتی حکومەتی فۆرد بەو جۆرەی پێویستە پشتیوانی عەسکەری لە قەوارەی زایۆنی نەکردوە .

ولاتە یەکگرتوەکان و دەوڵەتانی ئەندامی پەیمانی ئەتلەنتیکی ژوورو ناتوانن رەوتی مێژو بەکەیفی خۆیان رابگرن و جیهان لەژێر دەسەلاتی ئیمپریالیزمدا بهێلنەوە . ئەم راستیە رۆژبەرۆژ بە گۆرانی بارسەنگی هێزەکانی جیهانی باشتر رون دەبێتەوە کە زیاتر لە چارەکە چەرخێکە بە زیانی ئیستیعمارو ئیمپریالیزم دەگۆڕێ و لە چارەکی دوایی سەدەی بیستەمدا زۆر بەخێرایی بەرەودوایی هێنانی هەمو دیمەنێکی ئیستیعمارو ئیمپریالیزم و جێگیرکردنی ئاشتی و ئاسایشی ناو دەوڵەتان دەڕوا کە بە رێگای پێشکەوتنی مرۆڤایەتی دادەنرێن .

رەنگە ئەو تێشکانە گەورەیەی دەوڵەتە ئیستعماری و ئیمپریالیستیەکان پاش شەڕی جیهانی دوهەم توشی بون و تێک روخاندنی نازیسم و فاشیزم و شکانی ئەمریکا و دەوڵەتە ئیمپریالیستیەکانی تر لەو شەڕانەدا کە پاش شەڕی جیهانی دوهەم لە زۆر مەلبەندی جیهاندا هەلیان گیرساندون، بەلگەی نەرۆکی و سەرنەکەوتنی سیاسەتی دەستدرێژکەرانەی ئیمپریالیزم بن .

لەبارەی پێوەندی خۆ چەکدار کردنی ئیمپریالیزم بەدەستدرێژی زایۆنیزمەوە بۆ سەر نەتەوەی عەرەب . بە ئاشکرا دیارە کە ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی سورن لەسەر ئەوەی هەمو کەرەستەیەکی دەستدرێژی بدەن بە قەوارەی رەگەزپەرستی زایۆنی و ناوچەی عەرەبی هەمیشە وەک ناوچەیەکی شلەژاو بهێلنەوە بۆ ئەوەی نەهێلن ولاتانی عەرەبی هیچ پێشکەوتنێکی شارستانیەتی وەدەست بێنن و بەرەو وەدی هێنانی ئامانجەکانیان کە بریتیە لەدامەزراندنی کۆمەڵێکی سوشیالیستی یەکگرتو ، بەرەوپێش بچن . چونکە ئیمپریالیزم ئەمە بە برانەوەی دەسەلاتی خۆی لە ناوچەی عەرەبیدا دەزانێ . بەلام راستەقینەی مێژویی پێچەوانەی ئارەزوی ئیمپریالیستەکانە ، چونکە ویستی نەتەوەی عەرەب و هەستی خەباتگێری عەرەب بێ گومان لە هەمو چەک و کەرەستەیەکی جەنگی ئیمپریالیزم بە هێزتر دەردەچێ .

گەلی زیمبابوی بڕیاری داوە تا سەرکەوتن شەڕ بکا

وادیارە بەردەوام بونی دەستدرێژی رەگەزپەرستانەی زیمبابوی نیشانەی ئەوەیە کە کۆنفرانسی جنێف لە بارەی ئەفریقاوە نەیتوانیوە هیوایەکی کەمیش بە بەردەوام بونی وتووێژ دابین بکاو ئەو جموجۆلە کە هێزەکانی زیمبابوی لە سێ هەفتەی رابردودا کردیان بۆ پەلاماردانی پەیتاپەیتای گوندەکانی موزەمبیق پێوەندی بە تێشکانی ئەو فرت و فێلەوە هەیە کە ئیستیعمارێکی خستبو بۆ ئەوەی جولانەوە رزگاریخوازیەکان و دەوڵەتەکانی هاوسنوری زیمبابوی توشی کێشەی ناخۆیی و قەوارەی رەگەزپەرست پشارزێنەوەو بەرەبەرە بێ باوەڕی سپی پێستەکان بە توانای مانەوەیان وەک هێزێکی تێکشکێنەرو دیاردەیەکی سامناک لە سەرژیانی ئەفریقاییەکان لە زیمبابوێدا ئاشکرا دەبو ، وەدەردەکەوت کە ناتوانن پێش پشتیوانی دەوڵەتانی هاوسنوری وەک موزەمبیق و زامبیاو ئەنگولا بگرن و ئەوزەغتە جیهانیە کەم بکەنەوە کە داوا دەکا بایکۆتەی (مقاطعە) ئابوری بخرێتە سەر رەگەزپەرستان تا ئەو کاتەی بڕیارەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان لەبارەی مەسەلەی رەگەزپەرستیەوە جێبەجێ دەیەویست . بەلکە سەرکردەکانی جولانەوە رزگاریخوازیەکان بە توندی بەرامبەر ئەو یاریە چەپەلە وەستان و دەوڵەتە ئەفریقاییەکانیش وریاتر بونەوە لەکاتێکدا وردە وردە ئەم سەرو ئەوسەری یاریەکەی ئیمپریالیزم خەریک بو دەردەکەوت ، ئەم دەوڵەتانە کۆنفرانسێکیان بەست و بڕیاریان دا هەتا تێکشکاندنی پیلانەکە خۆرابگرن ، بەم جۆرە ئامادەیی شۆڕشگێران بۆ بەرەنگاری بەردەوام بوو گیانی بەربەرەکانی لەهەمو خاکی زیمبابوێدا بە ئاشکرایی دەرکەوت ، ئەمە بو بەهۆی ئەوە کە زۆر لە سپی پێستەکان

بەشەرهاتن بکا لەسەر لایەنگیری و بەرهەلستی کۆنفرانسەکە لەکاتێکدا رەگەزپەرستان رویان پیشان دەدا بۆ بەستنی کۆنفرانسەکەو چارە سەرکردنی ناکۆکی لەگەل زۆرایەتی ئەفریقاییدا هەر لەو کاتەدا هێندێک هەنگاوی ناوخۆیی داوێژرا بۆ بەهێز کردنی کاروباری سپی پێستە رەگەزپەرستەکان کە خەریک بون لە راستی و دروستی قسەکانی رژێمی سمیث لە بارەی دۆخی زیمبابوێوە تەکەوتنە گومانەوە مەسەلەی ئاوسان و تەنگ و چەڵەمەی ئابوری دەرەتانی ئەوەی نەهێشتبو کە مەسەلەی شەڕی گەلی ئەفریقا لە دژی دەکرێن .

ئەگەر هێندێک دەوڵەتی ئیمپریالیستی وەک ئەمریکاو بەریتانیا راستەوخۆ نەیانتوانی هێشت سزادان و بایکۆتەکە جێبگرێ و موناوەرەیان دەکرد کە گۆیا بە قسەی خۆیان کێشەکە بە هەندێک کۆنفرانس چارە سەربکرێ کە لەبەر سەرسەختی ئیمپریالیزم و رەگەزپەرستان و سوربونیان لەسەر تێک شکاندنی جولانەوە رزگاریخوازیەکان و بەرنامە نیشتمانیەکانیان ، سەرنەکەوتنیان مسۆگەرە ، ئەو موناوەرەیە نەیتوانیوە ئەفریقاییەکانی زیمبابوێ بخاتە دوای فێل و تەلەکەی جنێفەوە بەو چەشنە کە ئەمریکا لە ترسی لێدانی شۆڕشگێران ولات بەجێ بهێلن و جموجۆلی ئەمریکا تەنانەت نەیتوانی بڕوا بەخۆبون لە گیانی سپی پێستە رەگەزپەرستەکاندا پێک بێنێ .

وتووێژەکانی جنێف رادەی تەون و بەستی ئیمپریالیستەکانی لەگەل رژێمی سمیثدا ئاشکرا کرد ، چونکە هەرچەند وا دانرابو کە کۆنفرانسەکە چارەسەرێکی بنەرەتی بۆ گیروگرفتەکە بدۆزێتەوە ، بەلام ئەوەی بەریتانیا پێشنیاری کرد لە چارەسەرێکی مام ناوەندی بەدووربو .

بەم جۆرە هیوای رەگەزپەرستان بە فرت و فێلی ئیمپریالیزم بەرەبەرە لە بەرامبەر سوربوونی سەروکەکانی بەرەی نیشتمانیدا لەسەر دیاری کردنی کاتی راگەیاندنی سەربەخۆیی پێش باسی هەمو مەسەلەیەکی لاوەکی ، بو بەهەلم و بە هەوادا رۆیشت و پەردە لەسەر بڕوپاگەندەی ئیمپریالیزم وەلاچو کە لەکاتی گەشتەکانی کیسینجەردا گەولی دلسۆزی بۆ ئاسایش و سەربەخۆیی گەلانی ئەفریقای بە سەردا درابو . دەریش کەوت کە ئەم دلسۆزیە تەنیا هۆیەک بوە بۆ خنکاندنی ئەفریقا لەو گێژاوانەدا کە سیاسەتی ئەمریکا توانیبوی هێندێک کاربەدەستی کورت بینی لە هێندێک مەلبەندی بەربەرەکانیدا پێ بخنکێنێ .

ئەگەر تێشکانی هێزەکانی دژی شۆڕش لە ئەنگۆلادا سەرەڕای ئەو هەمو ئیمکاناتە کە موخابەراتی ئەمریکا بۆی پێک هێنابون زەبرێک بو لە باشوری رۆژئاوای قارەکەدا لە شادەماری ئەمریکا درا ، کۆنفرانسی جنێف بۆ ئەمریکا بە مانای تێک گرێ دانەوەی ئەو شتەبو کە لە باشوری ئەفریقادا خەریک بو بپچڕێ .

سیاسەتی دوژمنانەی ئەمەریکاو ئابوریە پەشێواوەکەی

کۆمەلێکی ئابوری زانی ئەمەریکایی کە بریتیە لە ١٢ هەزار شارەزای مەیدانی ئابوری کە بە ناوی (کۆنگرس بورد) بەناوبانگە بلاویان کردۆتەوە ، کە گرانی و بێکاری لە سالی داهاتودا یەکێک ئەبێ لە گیروگرفتە هەرە سەخت و ئالوزەکانی ئەمریکا .

ئەو کۆمەلەیە ئەوەیان دیاری کردوە کە لە سالی ١٩٧٧دا نرخی جوملەی فرۆشتن ١ر٥٪ زیاد ئەکات ، بەرامبەر ئەم سال کە ٦ر٤٪ زیادی کردبو .. بەتالەش هەروەک پێشو بال ئەکێشێ بەسەر بەشێکی زۆری ئیشکەراندا و ژمارەی بێکاری ئەگاتە ١ر٧٪ هەموو ئیش کەرانی ولات .

ئەوەشیان ساغ کردۆتەوە کە تەرازوی بازرگانی ئەمریکا سەرنەکات و کەم ئەهێنێ ، کەمیە لە نۆمانگی رابوردوی ئەم سالدا خۆی دابو لە سێ هەزارو ٤٠٠ ملیون دۆلار .

تێکرا داهاتی نەتەوەیی ئەمەریکا لە چارەکی سێهەمی ئەمسالدا لە چاو چارەکی یەکەمدا داکەوتوە بە جۆرێک ئەو داهاتە لە سێ مانگی یەکەمی ئەم سالدا گەیشتبوە ٩ر٢٪ وە لە سێ مانگی سێهەمدا گەیشتە ٤٪ .

هەروەهاش ژمارەی بێکارەکان لە مانگی تشرینی یەکەمی رابوردودا گەلێک زیادی کردوەو ژمارەیان گەیشتۆتە ٢ر٧ ملیون کەس واتە لە ٩ر٧٪ ژمارەی هێزی ئیش کەری ئەو ولاتە ، کە لە مانگی ئاپاری رابوردودا ئەو ژمارەیە تەنیا ٣ر٧٪ بوە .

پەککەوتنی تەرازوی مەدفوعاتی ئەمریکا هۆی زۆرە ئەو لەپێش هەموویانەوە شێوەی رژێمی سەرمایەداری و بۆربۆرینی چەکدارکردن و پرۆژە دەستدرێژی کەرەکانی و هەلپەی قانزاج کردن و گیرفان لێ پڕ کردن و تەسک بونەوەی بازاری راووروتی ئەمپریالیزمی جیهان .

هەروەها رزگاری و سەربەخۆیی زۆر لەولاتانی تازە گەشەکردوو خۆمالی کردنی کەرەستەخاوەکانی کە لەوەوبەر ئیمپریالیزمی ئەمریکا لێی ئەکێشایەوە ، گۆڕینی زۆر لە پیشەسازیەکان ،بە پیشەسازی عەسکەری و چەک دروستکردن و گەندەل بونی دەزگاکانی بەرێوە بەرایەتی مەترسی ئەو تەنگوچەلە مانە دەرئەخات کە رژێمی ئەمریکا دوچاری هاتوە .

سیاسەتی ئیحتیکاری کۆمپانیا ئەمریکایەکان ، وای لە کرێکاران کردوە کە داوای زیادکردنی رۆژانەکانیان و چاک کردنی باری گوزەرانیان بکەن ، مانگرتنی کرێکاران بۆتە هۆی راگرتنی بەرهەم لە زۆر کارگەو فابریقەکاندا کە ئەمەش گورزێکە لە ئابوری ئەمەریکا ئەدرێت ، بەهۆی ئەو زەرەرو زیانەی دەزگا پیشەسازی و بازرگانیەکان لێیان ئەکەوێ . ئەو سیاسەتە دژوارەی ئەمەریکا رەچاوی ئەکات بە مەبەستی چەوسانەوەی گەلان ، وای لێ کردوە کە بەردەوام دەسەلاتی خۆی بەزۆر بسەپێنی ئەوەش پێویستی بەوەیە کە زیاتر چەکی هەمەجۆرە دروست کات و ژمارەی سەربازەکانی زیاتر بکات و بنکەی سەربازی نوێ بدۆزێتەوەو لایەنی ئەو رژێم و قەوارانە بگرێت کە جۆکی بۆ دانەدەن و بەقسەی ئەکەن ، ئەویش بۆ ئەوەی وەک بنکەیەکی پێشەوە .لە مەبەستە دوژمن کارێکانیدا بەکاریان بهێنێت .

هەروەها ئەو دەستەی ئەمەریکا لە کاروباری ناوخۆی ولاتانی دنیای وەرئەدات بە بیانوی (زامن کردنی ئاسایشی نەتەوایەتی) وە لەو کارەشدا ئەو ئامێرە سەرەکیە بەکار ئەهێنی کە دەزگای موخابەراتی ناوەندی ئەمەریکایە ، ئەمەش پێویستی بە پارەیەکی زۆرهەیە بۆ پەیدا کردنی جاسوسی نوێ و خۆشکردنی رێگای جموجۆل کردنیان . ئەم هویانە بەکۆمەل بونەتە مایەی ئەو پەک کەوتنە ، وە ئەم دۆخەشی ناگۆڕێت تا ستراتیژیەتی عەسکەری و ئابوری ئیمپریالیزم رێگای سیاسەتە دژوارو دوژمن کاریەکەی خۆی گرتبێ .

Institut Kurde de Paris

سەبارەت کۆڕەکانی هـــۆو دیاردەکانی کـــەمی بەرهـــەم

مـــرۆڤ وهـــۆیەکان و بـــەرهـــەم هـــێنان

راپۆرتی سیاسی هەشتەمین کۆنگرەی قوتری حیزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب ئەوەی ساغ کردۆتەوە :ـ « دەبێ لە قۆناغی داهاتودا چالاکـــی‌و هەوڵ‌و تەقەلایەکی تەواو بدەین بۆ بنیاتنانی ولاتێـــکی هاوچەرخی شۆرشگێرانە .

بە واتەیەکی تر : ئەوەیە کەسەرکردایەتی حیزب واقیعی هەندێ لە دەزگا حکومەتیەکانی فەرامۆش نەکردوە .. کـــە ...ی لەناوەرۆکی وریکاری شۆرشگێرانە نەگەیشتون » .

سەرکردەی حیـــزبی وای داناوە : هۆیـــەکان‌و مـــرۆڤ : بەجوتـــە هەردوکیـــان ئـــەو وردی بناغەیەن پێویســـتە چاودێری بکرێت‌و ئەبێ پـــێ بدرێت ، دوای ئەوە بایـــەخی ـــەرەکی پـــێ بدرێت .. لـــە هەوڵ‌و کۆششی دامەزرانـــدنی ئەو دەولەتە نوێیەدا .

بەو هۆیەوە کـــە مـــرۆڤ هێزێکی کۆمەلایەتی‌یە .. کـــە بیر ئەکاتەوەو تێ ئەگات‌و کار ئەکات کەلك وەرئەگرێت ، ئەو مەبەستەیە بوی دەگـــەرێین .. چونکە مەبەست هاوجـــووتی ئامانجەکانە ، هەروەهـــا ئامانجەکانیش بە پێوانەی کات بەدوای یەکـــدا زۆر ئەبن : ئێستاکە قوناغ قـــۆناغ دوورو درێژ خایەن .

ئەمەش وائەکات کـــە مەبەستەکانمان ببێت بە چەنـــد لقێکەوە ، لە سەر بناغـــەی دابەش کردنی جێ‌بەجێ کردنی ئەو ئامانجانەی دیاریمان کردون بە پێی کـــات‌و ئەو وزەو توانایەی بەدەستمانەوەیە ، یـــا پێویستە بیهێنینە کـــۆزەوەو بیان خولقێنین ، ئەوەکا ئەوەی چاوەروان ئەکرێت .. چونـــکە شۆرش .. بە هەنگاوتـــانی لە شوێنێکەوە بۆ شـــوێنێکی چاکتر ، ئەو زروفە مەوزوعیانە ئەخاتە حیسابی خۆیەوە لە گەل مەسەلەی گرێ دانی ئـــەم پەیوەندی هەیە بـــە بەکـــار زروفانەوە بە خواســـتە فراوانەکانەوە .

لێرەدا دەوری هۆکـــان دێتە پێشەوە : یا بە واتەیەکی وردتر : ئەو عونسەرانەی ئەبنە هۆی ئەوەی ئامانـــج‌و سیاسەتەکان جێ‌بەجێ بکرێن :

زۆر جار رێك ئەکەوێ کـــە ئەم هۆیانە ناتوانن بەچاکـــی ئەرکـــەکانی خۆیان جێ‌بەجێ بکەن ، ئەویش بەهۆی :

● کەلك لێ وەرنـــەگرتنیانەوە .. کەلـــك لێوەرگرتنێکی بێ وێنـــە .. ئەویش بەهۆی نەبونی یاکـــەمی ئەو شارەزایی‌یەی کە هەیە ..

● خستنەکاری ئـــەو توانایەی کە هەیە لە سنوردێکی دیاری کراودا .

● نەگونجانی لە ئـــەڵ خواستی جۆرو دەوارەی ئـــەو بەرهەمەدا کە پێویستە .

کەواتە بەردەوام مرۆڤ .. جەمســـەری بەرێوە بردنێتی ، وەهەمو بەرهەمو دەســـت کەوتێك لە چاوی ئـــەو ئەناسرێت .. ئەمەش هەرگیز ئەوە ناگەیەنێت کـــە دەوری ئامێرەکان کەم کرێتـــەوە .. چونکە وزەی توانای بەدەســـت ئیش کردنی مـــرۆڤ سنووری خۆی هەیە ، وە هەوڵدان بـــۆ زیاد کردنی بەرهەم لە جـــۆرو قەوارەدا ، راســـتەو خـــۆ فراوانترین چوارچێوەی بەکاری هێنانێکی مونـاسیبی ئەوتۆوە کە لەگەل ئەو ئامانجەدا بگونجێت کە نەخشەی بۆ کێشراوە :

بەلام ئەمەش هەرگیـــز ئەوە ناگـــەیەنێت لە دەوری ئالەت کەم کرێتەوە چونکە کاری دەست وزەیەکی بەسنوری خۆی هەیە ، وەهەول دان بۆزیـــاد کردنی بەرهەم پەیوەنـــدی بەرێکخستنی ئەو هۆیانـــەوە هەیە کە لە کاری بەرهەمـــدا بەکار دێن بەرێکخستنێکی تەواو لە [illegible] :

● شارەزاییەکی تـــەواو شارەزاییەکی تەکنیکی نیشـــە ئاسمانەکان . ئەمە لە لایەکەوە، ئەمەش لە ئەڵ ئەمانەدا یـــەك ئەگرنەوە :

● دیاردەی یاسای ئـــەو بون‌و نەبونەی هەیە (عرض . طلب) یا چاوەروان ئەکـــرێت کە ببێ .

● بونو زۆرکـــردنی کەرەسەی خاو .

● بزوتنـــەوەی بـازارو شت‌هێنان لە دەرەوە ئەویش لە دوو قۆلەوە : ناو خۆیەك کـــە بتوانرێت دەستی بەســـەردا بگیرێت‌و هی دەرەوە کە قابیلی گۆڕانە .

وە لەبەر ئەو کەم تەرخەمیە گەورەو ئاشـــکرایەی لە زۆر دایەرەی حکومەتیدا بـــەدی ئەکرێت ، کە هەر لەســـەر شێوەی کۆن ئەروات‌و ملی ناوە بە کرداری بیروکراتیانـــەی چەوت‌و چێلەوە .. کورەکانی دیاردەو هۆی کەمی بەرهـــەم ئەوەك هەر ئەمانەی خستە رو، بەلکو کردارێکی بێ وێنە بو لە رێگای چەسپاندنی بیرو باوەرە شۆرشگێرێکانـــدا .. لە دیموکراتیەتا .. کە رێگـــای نیوان‌سەرکردایەتی‌و جەماوەری کردەوە .. وە لەم رێگایانـــەوە **بە جووتە هەردووکیان ئـــەو** وێنەو جۆری پەیوەنـــدی دیموکراتیانەی ژیانی نوێمـــان بنیات نراوە .. لە پێنـــاوی کۆمەلایەکی بـــێ وێنـــەی بەرهەم داردا .

وە ئەو دووبەیاننامەیـــەی ئەنجومەنی سەرکردایـــەتی شۆرش‌و سەرکردایەتی قوتری حیزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب ، کە هەمو جۆرەکـــانی کەم تەرخەمی‌و دواکەوتنیـــان تیا دیاری کردبو .. ئەویـــش برتی‌یە لە دیاری کردنێـــکی زانستیانەی پێویســـتێکای زۆرکردنی بەرهەم ، لە رێگـــای هەلگرتنی ئەو دە دروشمـــەی مەرکەزی‌یەوە کە ئەویش بـــە شێوەیەکی جەدەلی پەیوەنـــدی هەیە بە : وزەو توانـــای مرۆڤەوە ئەو هۆیانەی لەبـــەر دەستان‌و پێویستن‌و دەست ئەکەون .

بەرهەم : لە بارەی جـــۆرو قەوارەیەوە .. تا بـــەو جـــۆرە مرۆڤ ئەخرێتە لای ســـەروی هەمو شتەکانەوە چونـــکە ئامرازو مەبەستە .. بەلام هەمو ئامێرەکان بە هەمو جـــۆرو پلەی بەرزی‌و نزمیانـــەوە ، پەیوەندی بە مرۆڤەوە هەیە وە لە دوایشدا بۆیە ئەبێتە چەنـــد جۆرێك بە هۆی (ئـــەو بەرهەمەوە کە پێویستە) .

لێکۆلینەوەکانی بەرنامەی‌کار ئەوەی ساغ کردۆتەوە کـــەوا هەندێ لە کارگەکان ئەیـــان توانیوە بەرهەمەکانیان بفرۆشن چونکە لەوەو پێش پێویستیان هەڵنە سەنگاندوە ، وە جـــۆرو قەوارەی بەرهەمەکەشیان کەمو خراپ بوە ، ئەویش لەبـــەر چەندهۆیەکە لەدووبەیاننامەکەی سەرکردایەتی حیزب‌و شۆرشدا بە روونی‌و ئاشکرا دەســـت نیشان کراون .

تیکـــرا کورەکـــان ئەوەیان سەلماندوە کە پەیوەندی نیوان (مرۆڤ‌و هۆکان‌و بەرهـــەم‌هێنان) شتێکی باش‌و بەکارە، چونکە هەمو ئەو شتانەی‌راستن ـ پێکەوە ـ سووربون لە سەری‌و هـــەر بەدەوری ئەو مەسەلەیەدا خولیان خواردوە ..

ئەویش بەشێوەیەك لـــە مەودای بیرکردنەوەیـــەکی روت دەرچیـــن‌و هـــەولی لادانی کۆسپەکـــانی رێگـــا بدەین بەگوێرەی :

« لێکدانەوەیەکی مەرکـــەزیی فەلسەفەی دەولەت » .

لە پێناوی ، ئەوەدا کە گـــەل بێتـــە ئیشکەرێکی بەکۆشش‌و ئەوپەری توانای چاکەی بەکـــار بهێنێ .

سەرکردایـــەتی حیـــزب‌و شۆرش ئەوەیان ساغ کردۆتەوە کەوا (ئەو روداوانەی نابەسندن بەبێ سزادان دەرباز نابن) لە بەرئەوەی : چونکە بۆ خزمەت گوزاری هاو ولاتیان هاتوتـــە کایـــەوەو بۆ بنیـــات نانی کۆمەلایەکی رێکو پێشکەوتوی ئەشاوە بژیان‌و مەبەستیشتی کە چاکترین پەیوەندی تێکەڵو بون‌و باوەر بەیەك بونیان لـــە گەلدا بکات ، وە سەرکردایەتی حیزب‌و شۆرش رێگای ئـــەوە نادات کـــە هەندێك لەوانەی ئەرکیان پێ سپێردراوە ئـــەم پەیوەندیە تێك بدەن ،وە هەمو ئـــەو کارانەی جێگای نارەزاین جـــۆرو بەبێ سزادان دەرباز نابن .. »

عەرەبە فەلەستینیەکان لەخاکی داگیرکراودا

بزوتنەوەی زایۆنیزم هەمیشە هەوڵدەدا بۆ دامەزراندنی دەولەتێکی رەگەزپەرست لە فەلەستینی داگیرکـــراودا . لەپاش ئەوەی کە زایۆنیـــزم بەیارمـــەتی ئیمپریالیـــزمی بەریتانیا بناخـــە مادیەکانی دەولەتی بەناو « ئیسرائیل »ی پێکهێنا ، واتە « خاکی کۆچ-کردوی جولەکە »ی ئامادەکرد بەکوچ کردنی جولەکەکان بـــۆ فەلەستین‌و دەرکردنی جوتیارە عەرەبەکان‌و موسادەرەکـــردنی زەویەکانیان ، بەهەمو رێگایەکدا دەستی کرد بـــە زەبروزەنگ دژی هاونیشتمانە عەرەبەکـــان بۆئەوەی لە فەلەستین دەریان بکـــا .

ئەم رەفتارانە وەك دەرکردنی بەزۆرو کوشتاری بەئەنقەستی وەك کوشتارەکەی دێریاسین ، بون بەهـــۆی دورخستنەوەی زیاتر لە میلیونێك عـــەرەبی فەلەستینی لەخاکی فەلەستین لـــە ساڵی ١٩٤٨دا . لە ١٤ی ئەیاری ساڵی ١٩٤٨ زایۆنیەکان دامەزرانی بەناو « ئیسرائیل »و پێکهێنانی حکومەتێکی کاتی‌یان راگەیاند . سوپا عەرەبیەکانیش کە ئـــەوەدەم زوربەیـــان راستەوخۆ لـــەژێر فـــەرمانی ئەورووپادابون یان کەوتبونـــە ژێر دەســـەلاتی ئەورووپاوە ، کاتێـــك بۆ بەرەنگاربونەوەی کوشتاری زایۆنیەکان بەرامبەر هاونیشـــتمانانی عـــەرەب کەوتنەخۆ لە (١٥) هـــەزار سەرباز زیاتر نەبون .

عـــەرەبە فەلەستینی‌یەکانیش لەبەرئەوەی بەرهەلستی کـــۆچ-کـــردنی جولەکـــەکان بـــۆ فەلەستینیان دەکرد ، لەکـــاتی بالبەسەرداکێشان (انتداب)ی بەریتانیـــادا بەشێوەیـــەکی رێك‌وپێك چەك‌کرابون‌و بـــەم-جۆرە زایۆنیەکان ٨٠٪ی خاکی عەرەبی فەلەستینیان داگیرکردو دوبـــەش لەسێ‌بەشـــی فەلەستینی‌یەکان دەربەدەرکران و بـــەزۆرو بەزەبرو زەنگـــی دەرندانە مـــاڵ‌و ملکەکانیـــان لی‌ستێنرا .

ئەمە پوختەی مەسەلەکەیە.. کێشەی فەلەستینی‌و زایۆنیەکان لە بنەرەتدا خەباتی‌دانیشتوانی ئەسلی فەلەستینە لـــە دژی داگیرکـــردنی پەلاماردەرانی بێگانە کە هاتبونە ناوچەکە بۆ دەست‌بەسەرداگرتنی خـــاك‌و دەرکردنی دانیشتوانی .

خەباتی عەرەبی فەلەستین لە ئەمرۆکـدا مافی فـــەلەستینی-یەکـــانە بۆ دیاری کـــردنی چارەنوسیان .. فەلەســـتینی دەیەوێ خـــاکی خـــۆی وەربگرێتەوەو بونی خـــۆی بسەلمێنێ بەوەی کە پەلاماردەرە داگیرکەرەکان دەربکات کـــە بەگوێرەی سروشتی رەگـــەز-پەرستانەی خۆیان حاشا لـــە ماف‌و ئاواتەکانی دەکەن .

زایۆنیزم چـــەوساندنەوەی کەمایەتیەکان بە شتێکی کۆکی سروشتی مرۆڤایـــەتی دەزانێ‌و لەبەرئەوەش کـــە بناخـــەی بزوتنەوەی زایۆنی لەسەر ئـــەم بۆچـــونە رەگەزپەرستانەیـــە دانراوە شتێکی زۆر ئاساییـــە کە بەم‌جۆرە رەفتار لەگـــەل عەرەبە فەلەستینی‌یەکان بکـــا لەخاکی داگیرکـــراودا بەپێی سروشتی قانونێکی فاشیستـــی کە لەوێدا هەیە .

عەرەبەکان لـــە خاکـــی داگیرکراودا لەهەمو مافێکـــی مرۆڤایەتی‌و سیاسی بێ‌بـــەش کـــراون . کاربەدەســـتە سوپاییەکانی‌زایۆنی دەسەلاتیان هـــەیە کـــە شوێنیان بـــۆ دیاری بکەن‌و سنور بۆ ئازادی هاتو چۆیان دابنێن‌و تەنانـــەت جم‌وجۆلیشیان بخەنە ژێـــر چاودێریـــەوە . حوکمـــە عەسکەریەکان‌و قانونەکانیان ئەو دەسەلاتە دەدا بە حاکمی زایۆنی مەرسومی ئیـــداری دەربکا بۆ چاودێری پۆلیسی . مرۆڤی عەرەب لە وهـــەل‌و مەرجەدا بەتەواوی سنور بـــۆ جم‌وجۆلی دانراوەو دەبـــێ پۆلیس لە هەمو هاتـــوچۆو جم‌وجۆلێکی ئاگاداربـــکا . هەروەها قانونە فاشیستی‌یەکانیان رێگای ئەوە دەدەن کـــە ئەو مرۆڤە لە ماڵ‌و دارایی خۆی بێ‌بەش بکرێ یان نەهێـــلرێ دەستی لێ‌بداو چاودێـــری کەسب‌و کاری بکـــرێ‌و لـــە مەلبەندێکی دیاری کـــراوو شوێنێکی دیاردا دەست بەسەر بکرێ‌و حەقی نەبێ لێی دەرچێ تەنانەت ناچاریش بکرێ کە لە ئێوارەوە تا بەیانی لەمـــاڵ دەرنەکەوێ . پۆلیسیش بـــۆی هەیـــە لە هەر وەختێـــکدا شەوبێ یا رۆژ بچێتـــە ماڵەکەیەوە .

ئەوە زیاتریش ئـــەم قانونانە رێگای دەست بەســـەر کردنی لە دائیـــرەش‌دا دەدەن لەبەر هەر هۆیەك بێ بـــۆ ماوەیەکی نەزانراوو بەبـــێ موحاکەمەو بێ ئـــەوەی تاوانەکەش بگوترێ . هەروەها رێگای دورخستنەوەو دەست بە سەرداگـــرتنی ماڵ‌و ملك‌و قەدەخە کردنی هاتوچـــۆ لـــە لە گوندێك یان مەلبەندێـــکدا دەدا بە کاربە دەستان لـــە هەر کاتێکدا پێیان خۆش بو .

ئەمانە بەشێکن لە قانونـــەکانی رژێمی رەگەزپەرستی زایۆنی کار بەدەستە دا یـــر کەرەکانی زایۆنی عەرەبەکانیان لە هەمو هۆیەکی گوزەران‌و بـــە تایبەتی زەوی بێ‌بەش کردوە . ئەم کاربە دەستانە دەستیان بەسەر بەشێکی زۆر لە خاکـــە کانی عەرەبدا گرتـــووەو باشترین نمونەش بۆ ئـــەوە کاولەکانی زیاتـــــر لە ٤٥٠ گوندی عەرەبین کە پاش ئەوەی دانیشتوانی ئەو گوندانـــە دەرکراون روخێنـــراون . تـــا ئێستاش کاربەدەستە داگیـــر کەرەکان سیاسەتی دەســـت بەسەردا گرتنی خاکـــە عەرەبیەکان بەهۆی هێـــزە چەکدارەکانیانەوە درێـــژە پێ دەدەن‌و دانیشتوانی عەرەب فرێ دەدەنە دەرەوەی سنوری تەقە وەستاندن یان دەیـــان گوێزنەوە بۆ شوێنێ‌تر لـــە لە ناوەوەی قەوارەی زایۆنی‌دا .

لە نێـــوان ســـالی ١٩٤٨و ١٩٥٤دا زیاتر لە میلیونێـــك‌و دوسەد هەزار دونـــم زەوی دەستی بەسەردا گیراوە . لەو دەمەشەوە زەوت کـــردنی خاکەکان درێژەی هەیەو ئێستا ئەیشتۆتە ٨٥٪ی خاکـــی عەرەبە فەلەستینی‌یەکان لـــە خاکی داگیر کراودا کە لەلایەن قەوارەی رەگەزپەرســـتی زایونیەوە دەستی بەســـەردا گیراوە .

چەند بیروڕایەك

شـــانۆگـــەری‌و دەرهێنـــان

● (زەوی ئـــەلێ) شانۆیەکی گەورەیە ، خەلکەکان ئەکتەرن‌و هەریەکێ دەوری‌خۆی تیائەبینێ ، بەلام بێ‌دەرهێنان) بـــەم چـــەند وشـــە کورت‌و چرووە ، ئەدیبی ئەمـــری ئینگلیزی شەکسپیر ، لەبارەی جولانەوەی کۆمەلی مرۆڤایەتی و گۆری‌بەردەوام بو بنیادنانی ژیان‌و شارستانیەکەوە ئـــەدوێ .. شانۆ لەلایـــەن مرۆڤـــەوە سازدراوو ئامادەکـــراوە .. ئەکتەرەکانی سەر تەختەبەندەکەیشی هەریەکە بەپێی توانای خۆی‌و بەگوێرەی خواســـتی دەرهێنەرو بەپەیری وردبینیەوە دەوری تیائەبینێ .. هەر لـــە ســـنور دەرچـــوونێکی ردوتی شانۆکەریش ئەبێتە مایـــەی کەمکردنی نرخ‌و دەورەکـەی‌و بێزلێهاتنەوەی لەلایەن بینەران‌و بەتایبـــەتی رەخنەگرانەوە .. ئەم زەویەخرەیش ، هەر لـــە شانۆ ئەکات ، بەلام بەشێوە-یەکی بەرفراوانترو واقیعیانەتر، خەلکە جەماوەکەیش ، لەکـــارو هەلچوون‌و داچونیانا ، چەنـــد ئەکتەرێکن‌و چەند دەورێکی تیا ئەبینن ، بێ ئەوەی هـــەواو هەوەسی دەرهێنەرەکان کاریان تیـــا بکات . ئەوەی کـــە بەیانخاتە سەر جمین‌و کـــار ، هەر بە خواســـت‌و ئارەزوی دایبەتی‌و گشتی‌یانە .

● ئارەزوو خواستەکانیش ، بەپێی میزاج‌و بیروراو جـــۆری هەلکەوتنی فیکری‌و سیاســـی‌و رژێمـــی کۆمەلایـــەتی‌یەوە ئەگۆرێن .. لەنێو دەولەتـــە سەرمایەدارەکاندا ، ئیمپریالیزم و جارچیانی جەنگ‌و هـــەرا ، هەول ئەدەن ، توانای کۆمەلانی خەلك ، لە پێناوی بەرژەوەندی ســـودو قازانجی خۆیـــان‌و چەوساندنەوەی پرلـــە ئازارو ناسۆری‌و کولەمەرگی زۆربـــەی زۆری میللەت بخەنە ژێر رکێفی خۆیان‌و بەردەوام خەلك لەرێی دروشمی رواڵەتبازو گەندەڵەوە لەخشتە ببەن ، کە گوایە : ئەم ئامانجـــانە ئەبنـــە هـــۆی پێشکەوتن‌و گەشەسەندنی ئەو زۆربەیە ... بەلام لە کۆمەلگا سۆشیالیستەکان‌و ئەوانـــەی بەرەو وەدی‌هێنانی ئەم رژێمـــە دەرۆن هەولدەدرێ ئامانجەکانی تاکە کەس بکرێ بەبەشێ لـــە ئامانجەکانی میللەتی کرێکار .. هەروا هـــەول دەدرێ توانـــا فیکری‌و مادەییەکانی تاکەکەس بۆ سودی کۆمەل‌و پەرەسەندنی بخەنەکار .. چونکە ئـــەو رژێمـــانە ، بۆ خێروخۆشیی میللەت خەبات دەکەن‌و دوارۆژە شیرینەکەی بۆ دەچەسپێنن ..

● بۆیەو بەگوێرەی ئـــەم بنـــەمایە ، نەکـــرێ لێرەدا (دەرهێنان) هەبێت ، بـــەلام بەشێوەیەکی ناراستەوخـــۆی هەست پێ‌نەکراوی دور لـــە گیانی میکانیزمی‌و گروشکە-بەستن .. بەم پێیە ئەکـــرێ هێزو توانای میللەت‌زاخاوبدرێ‌و لە پێنـــاوی خێروخۆشـــی کۆمەلانی خەلك ، بخرێتە نێـــو بۆتەی کاری هاوکۆییانەوە .

م . ب

ئۆتۆنۆمی لەسایـــەی کاروانی شۆرشدا ..

ساڵـــێکـــی نـــوێ و دەســـکـــەوتـــێکـــی نـــوێ

لەگەل دەست پێ‌کـــردنی ساڵی داهاتودا ، تاقی‌کردنەوەی ئۆتۆنۆمـــی لە ژوروی ولات ، پێ‌ئەنێتە قۆناغێکی نـــوێی‌چەسپاندن کە لەگەل ئـــەوهەنگاوە سەرکەوتوانـــەدا ئەگونجێ لەکاتی بلاوکردنەوەی‌یاسای ئۆتۆنۆمیـــدا لە ١١ی‌مارتی ١٩٧٤وە نراون ، لەگەل دەست کردن بە ئیشوکار لـــەبودجەی گشتی دەولەت‌بۆ ساڵی‌دارایی ١٩٧٧دا ، بودجـــەو میلاکاتی هەموو ئەو دائـــرەودەزگایانەی بەستراون بـــەئیدارەکانی ئۆتونۆمیـــەوە لـــە دائرە مەرکەزیەکان ئەکرێنەوە، ئەم کارە جێ‌بەجێ کـــردنی‌ماددەی دوازدە هەمی سیستەمی دەزگا ئیداری‌یەکانی ناوچـــەی‌ئۆتۆنومی‌یەکە لە کانـــونی‌دووەمی ١٩٧٥دا دەرچـــووەو بەپێیە وەزیفەو خزمـــەت‌گوزاری‌و کاروباری دایـــەرەودامەزراوەکان بەستران بـــە ئیداردی ئۆتۆنومیەوە لەگـــەل‌ئەو پارەتانەی لە بودجـــەی‌ئیمزا کراودا بۆیان دانرابوو .

لەگەل دەرچونی ئـــەم سیستەمەدا ، هەموو ئـــەو دائرەو دەزگایانە لە ئیـــدارە مەرکەزیەکان‌کرانەوەو بەستران بە ئەمانـــە گشتی‌یە دیـــاری کراوەکانی ئۆتۆنۆمیەوەو بـــە پێی ئەرکی راپەڕاندنی ئەرکی خۆیان‌و بەجۆری زامنـــی رێکوپێکی هەرکاروبـــاری بکرێ کە لەنێوان وەزارەتەکان‌و دائرە مەرکەزیە دیـــاری کراوەکان‌و ئەمانە گشتی‌یەکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی‌دا تەواوکراو . ئەمانەتەکانیش بریتیـــن لە : کاروبـــاری ناوخـــۆ ، شارەوانیەکان‌و هاوینـــە هەوارەکان ، بەروەدەو خوێندنی بالا ، کاروباری نیشتەجـــێ ، کشتوکاڵ‌و چاککـــردنی کشتوکاڵ ، گواســـتنەوەو هاتوچۆ ، رۆشنبیری‌و لاوان ، کـــاروباری کۆمەلایـــەتی ، کاروباری دارایی‌و ئابـــوری ، کاروباری ئەوقاف .

جا بەم پێیە کاروبـــاری رێکوپێك خستنی هەلسوراندنی ئیدارەکانی ئۆتۆنۆمی بە جۆری جێ‌بەجێ ئەبێ کـــە توانای راپەراندنی لایەنە نوێکـــانی ئەو ئەرکانەی هەبێ بە پـــێی یاسای ئۆتۆنۆمـــی‌و سیستەمی پێك هێنانی ئیداری تایبـــەتی بوی دانراوە ، پـــێ ئەنێتـــە قوناغی دەسەلاتی تەواوی خۆی کە یاساو سیستەمی ناوبـــراو بۆی دیاری کردوە .

هەر دوو ساڵی رابـــوردوی تەمەنی ئەم مومارەســـە دیموکراتیە نوێیە ،سووربونی سەرکردایەتی سیاسی حزب‌و شورشی سەلماند لەســـەر سەرکەوتنی ئەم تاقـــی کردنەوەیەو ماوەدان بە توانای گەلی کوردمان لە مومارەســـە کردنی تەواوی مافە نەتەوایە-تیەکانی ، ئەمە ســـەرەرای بەرەپێدانی ناوچەکەو گەشـــە پێدانی‌و راپەراندنی گۆران‌کاری ئابوری کۆمەلایەتی‌و رۆشنبیری بنەرەتی بە ئامانج لە بیناکاری کۆمەلگای سۆشیالیـــستی پێشکەوتودا ، کە لەبەرهـــەمە بێ‌گەیشتووەکانی : دانـــانی یاسای رێکخستنی ملکایەتی کشتوکاڵە لە ناوچـــەی ئۆتۆنۆمی‌دا لە ساڵی رابوردوا کە توانی پەیوەندیەکـــانی بەرهەم هێنان لەناوچەکەدا بـــە جۆرێ بنیات بنرێتەوە کـــە خزمەتی جەماوەری فەللاحـــی رەش‌و رووت بکات . هەروەها پارەیەکی زۆر دانرا بۆ ئاوەدان کردنەوەی ناوچەکەو رزگـــار کردنی لەواقعی دواکەوتویی .

ئەو دەزگـــایەی لە لایـــەن وەزارەتی دارایی‌یەوە لەشوباتی ١٩٧٥دا نێردرا بۆ مەرکـــەزی ئۆتۆنۆمی لێکولینەوەیەکـــی سەبارەت بە میلاکەکـــانی دامەزراوەکانی ئۆتۆنۆمی بەپێی ساڵی دارایی ئێســـتا ئامادە کرد کە تەقدیراتی سەرەتـایی بودجەی کار پێ‌کراوی هەر دوو ئەنجومـــەنی یاســـادانان‌و راپەراندن‌و ئەوده ئەمانەتـــە گشتی‌یەکەی کە ئەنجومـــەنی راپەراندنی لێ پێك هاتـــوە گرتەوە . جا راپورتێکی لـــەم بارەیەوە پێشکەش کرد کە بەو پێیـــە تـــەواوی میلاکەکانی رێکخستنی دەزگاکـــانی ئۆتۆنۆمی دانرا .

یاســـای ئۆتۆنۆمی ، ناوچەکەی بە کەرتێکی دارایـی سەربەخۆ داناوە لە چوارچێوەی کەرتی دارایی دەولەتـــداو بودجەی تایبەتی خۆی ئەبێ لە چوار چێوەی بودجەی تـــەواوی دەولەتدا کە لە ئامادە کردنیـا هەمان رێ‌رەو وبنەرەت بەکـار دێنێ کە لە ئامادەکردنی تەواوی بودجەی دەولەتدا بەکـاردێ ، وە بودجەی ناوچـــەی ئۆتۆنۆمی لە بودجەی گراوەو بودجـــەی بەرهەمی ساڵانەی ناوچەکـــەو بودجەی دامەزراو دەزگا بەرهەم هێنەرەکانی ناوخۆ لەناوچەکەدا پێکدێ .

دەسکەوتەی بودجـــەی ناوچـــەی ئۆتۆنۆمـــی لـــە دەسکەوتەی خۆی ئەبێ کـــە بریتی‌یە لە دەسکەوتەی باج‌و ئـــەو رسوماتانەی بـــۆ شارەوانیەکان‌و ئیدارەمحلیەکان بـــە پێی یاسا دیاری کراوەکان دانراون‌و دەســـکەوتەی فرۆشیاری‌و کرێی خزمـــەت

Institut Kurde de Paris

لە ئاسۆی

(شـیعری جـوانت دەوێت قوربان ••؟!)

- صلاح احمد -

« - بروتس ، تا تۆش ؟؟ کەوابوو باقەیسـەر بمرێت ••! » •

یەکێك لە نیشانەکانی ئەدیبی سەرکەوتوو ئەوەیە : لـە ئەدەبەکەیدا شتێکی وای وتبێت بکەوێتە سەرزمانی خەلکی و ، هەمیشە ، یان بەیەبەین ئەم ئـەو لەبـەر خۆیانەوەو لەناو خۆیاندا بیلێنەوە ، جائەمەر لەبەر ئەوە بێت ئەبەستێکی ئێجگار فراوانی گرتبێتە خۆی و ، بەسەر سات و ڕووداوی زۆردا بسەپێت ، یان لەبـەر ئـەوەبێت ئێجگار مەبەستێکی مرۆڤانەی لەدواوەبێت و یەکێك لـەو شتانەبێت کە لە ئادەمیزاد جیانابنەوە •

ئەو وتەیەی شەکسپیر کـە بەدەم « قەیسەر »ەوە لەکاتی کوشتنەکەیدا ئەیلێت و • « بێهوودەیە ئەی عیسا •• بیهوودەیە » کەی نیکۆس کازانتزاکیس لە « عیسا سەر لەنوێ لەسێدارە ئەدرێتـەوە »کەیدا لەگـەل « نەکەس دێت و •• ئەهیچ شتێك ڕوونەدات »ەکـەی سەمۆیل بیکێت لە «لەچاوەڕوانی گـۆدۆدا »و « هێشتا ئەژمیم »ەکەی ئەلبێر کامۆ لە « کالیگۆلا »داو ••• سەدان وتەی تری لەم بابەتەی ئەدیبە گەورەکانی جیهان ، ئەمانە لەو ئەدەبەن کە ئەتوانێت تاقیکردنەوەیەکی ئێجگـار گەورەو کەشف کردنی لایەنێکی زۆر وردوکاریگەری خۆی ئەوەندە خەست بکاتەوە هەموو کەسێك بتوانێت لـە ناسـکترین پێچی مێشـکیدا هەلیبگرێت و بـەردەوام تاقیکردنەوەو سەرنجەکانی خۆیشی تێکەلاو بکـات و نوێی بکاتەوە •

لەئەدەبی کوردیشدا وتەی نزیك لەم جۆرە وتانـە هـەیـەوە ئەشێ لەرووەمان بێتەلەکانی باسکردنی ئەم بابەتەدا ئەوانیش بۆ نمـوونە بهێنینـەوە ، فەرموون « شوکور هوشیارە مەحوی »و ، شیعری جوانت نـەوێ قوربان شیعری جوان »ەکەی گۆرانی نەمرو ، « ژنرابەکان هەنگوینیان پێدا ئەڕوات »ەکەی حسین عارف و ، هی‌تر و ، هی‌تری ئەدیبەانمـان تائێستا چـەند وتراوەتـەوەو ئەوترێتەوە ؟!

ئەم لایەنەی ئەدەب ئەگەر چیش بەنەخشـە بۆ کێشان و هـەولدان بەدی نایەت ، بەلام وەنـەبێت ، ئەوەندەش گیربێت خۆی بەدەستی ئەدیبی ژیرو وردبینەوە نەدات •• چونکە ئەو ئەدەبیەی بتوانێت تاقیکردنەوەو ئەندیشەکانی خۆی ئەوەندە فراوان بکات تا ئەبێتـە شتێکی گەورەی گشتی و ، تاقیکردنەوەو ئەندیشـە گشتییەکانیش ئەوەندە جـڕو خەست بکاتەوە تابێت بەهی خـۆی و پاشـانیش لەقالبێکی سـەرکەوتوودا دایبڕێژێت •• دیارە ئەبێ ئەوەنـدەش ژیرو وردبین و هەست ناسکیش بێت لەگەل وردە دەمارەکانی ئەدەبێکی ئەمردا ، شادەمارەکانیشی بناسێت •

هەلوێستێك دەربارەی شیعر

- حەیدەر عبدالرحمن -

شیعری هەر نەتەوەیـەك ڕەنگدانەوەی تاقی کردنـەوەی نەتەوەکە خۆیەتی ، تاقـی کردنەوەش بەو واقیعە بەنـدەکـە کۆمەلی تیـاتا دەژیت ، لایەنە سلبی و ئیجابیەکـان چۆنیەتی ئەو تاقی کردنەوانـەهەل دەسەنگێنن و دەکرێنـە پێوەرێکی دیاری کراو بۆ هەمەو دروست بوون و داهێنانێـك . سا ئەگەر ئەو تاقی کردنەوانە تاقی کردنەوەی (مەوزوعی) بن یا (ذاتی) لە هەردوو لایـەن‌دا ئەنجامێك دەهێننە کایـەوەو دەکرێنە بناغەو بنەڕەتێـکی زانستیانە بۆ ئایدۆلۆژیەتێکی هاوچەرخانەو ئۆرینی واقیعێك لە بارێکی تایبەتی‌دا بۆ بارێکی باشتر •

شاعیر ویژدانی سەردەم و ئیقاعی واقیعێکی کۆمەلایەتی یە . سا ئەگەر شاعیر مرۆڤێـکی کارامەو بەهێز بێت ، دەنگێـکی داهێنەرانە لە شیعرەکانیـادەتەقێتەوەو ئەوکۆت و پێوەندانە دەپچڕێنێ کە دەستە تیـری داهێنانن ، داهێنانیـش - بناغەیەکە بۆ دروست بوونـی (وعی) شاعیر بەمەرجێ لـەمەسەلەی ئیلتیزامـەوە دوورنەکەوێتەوە ، هەر داهێنانێکیش لە واقیع لابدات و لە سـنووری جولانەوەیەکی مێـژوویی بەرێتەوە جولانە وەیەکی باوەڕپێ نەکراوە •

ئەوەی کە بە زوبانی ئـەو سەردەمە بدوێ ، دەبـێ هوشیاری (وعی) ئـەو سەردەمەشی لێ ڕەنگ بداتەوەو لە پێداویستیەکانی حالی بێ ، ئەو شاعیرەی کە خـۆی لـە جولانەوەی واقیع و - وعی - ئەو واقیعە جودا دەکاتـەوە ، شاعیرێکە وەکو ڕیشـەی هەل کێشراوە شاعیرێکە بـە هەوادا هەل واسراوە •

شیعری ئەمڕۆ فەلسەفەیە ، هەلوێستە بەرامبەر بە دونیا ، شیعر نان و سەربەخۆیە بـۆ مرۆڤ ، ژیانی مرۆڤایەتی بەبێ شیعر جۆرە ژیانێکی تـەرەو هیچ تام و بۆیەکی پێوە نی یە ، شیعر هونەرێکە سروشـت دەجولێنێ •

شیعری ئەمڕۆ بـاوەڕی ئینسانی ئەم سەردەمەیە ، هەر جودابوونەوەیەك لە نێـوان شیعرو خەلکی ئـەم سەردەمەو ئامانج و خواستەکانی ، جـودا بوونەوەیەکی واقیعـی نی یـەو شاعیریش ئینسانێکی ڕاستگۆ نی یە لەگەل خۆی و ویـژدانی سەردەمەکەی شیعر تەنیـا کۆمەلە عاتیفەیەکی خودی ڕووت نی یە لە چوارچیوەیەکی نوێدا ، بەلکو هاوکێشەیەکی مەوزوعی یەو ووشەیەکی لێبرسراوەو چەند ڕووداوێکە بوونی ئـەو سروشتەیان لەسەر شـانە ، هەر گۆڕان و نوێ بوو ئەوەیەك بەر لەوەی کە لە شـێکل و ناوەرۆکەوە دەست پێ بکات ، دەبێت لەتێگەیشتنی مەفهوومی ئەو جۆرە گۆڕانەوە دەسـت پێ بکات ، بۆ ئەوەی قودسیەتی ووشە هەر بە زینـدوویی بهێنێتەوە ، هاوچەرخایـەتی شاعیر و گۆڕانی لە تێگەیشتنی شاعیرەوەیە بەرامبەر بـە پێداویستیەکانی ئەم سەردەمەو هەرەس نەهێنانیەتی لەو ئەرکەی کە وەکو پەیامێکی پیرۆز لەسەر شانیەتی بۆ گەیاندنی •

شیعری ڕەسەن حسـابی سەردەم و قۆناغ و قوتابخانەی بۆ نی یە ، هەر شـیعرێك زادەی بیروباوەڕێـکی پێشکەوتنخوازانە بێـت و ڕەنگدانەوەی واقیـع بێـت و مولتەزیم بێت لە هەر سەردەم و زەمانێکدا بێت بوونی خـۆی دەسەلمێنێ و دەبێتە چەپکـە ناواتی خەلکی ژیان نـەژاد نامەیە نی یە سنوورێکی دیاری کراوی هەبێت ، زۆر لەوەنـدە فرەوانترە کە ئێمە سـنوورو پێوەرێکی تایبەتی بۆ بکێشین ، بۆیە دەلێین قوتابخانـە شیعریەکان بەندیخانەیەکن و تیۆرەکانیش کۆت و پێوەندێکن بە ئەستۆی شـیعری ڕاستەقینەوە ، شاعیریـش هەرگیز نایەوێت لە دونیای ئەو دیلیەتیەدا بژی ، سا ئەگـەر شیعرێکی کۆن لە قالبێـکی کلاسیکیانە داڕێژرابێت ، ئەوە ناتەبەنێ لە تاقی کردنـەوەی شیعری و هونەری دەربڕینەوەش هەر کۆن بێت ، نیازیش لـە نوێ بوونەوە لە ناوەرۆکـی شیعرەکەوەیە ، ئەو شاعیرەش کە هەولی ڕزگار بـوون و تەکانێکی نوێ نادات لە هەندێ لەو کۆت و پێوەندانەی کـە پێویستی هونەریان تیا نیـە مانای وانی یە لە هونـەری شیعردا ڕزگار بووە ، ئـەو شاعیرە توانای ئەوەی هەیـە هەر ئازناوێك لە خۆیەوە بنێت تەنیا ئـازناوی (شاعیریەتی) نەبێت •

گرنگ لـە دەربڕین لـە دەرخستنی ئـەو ئیحساسانەیە کە وەکو شەپۆلێك لە دەروونی شاعیردا ئێنگـل دەخـۆن ، دەربڕینیش بـەر لە هـەموو شتێك پێداویستی بە تاقـی کردنەوەو هونەرێکی کارامەیە ، کاری هونەری ئەگـەر لـە ڕەسەنایەتی هونەرەکە خـالی بێت هیچ کاریگەریەکی ئەوتۆی نابێت ، ئەگەرچی گریمان ئـەو شیعرە مەفهومێکی سیاسیانەشی هەبێت ، بێجگە لەمەش کـە ڕەفزی کارێـکی هونەری ناکەین لەسەر بنچینەی فیکرەیـەکی سیاسی ، ئاواش کارێکـی هونەری ڕەفز دەکەینەوە لـە شێوەی ئیعلانات و دروشم - کاری ، لەلایەن ئەوانەوە کە لە مەرجی هونەری شیعر هێشـتا هەرکالن و خاوەن (وعی) یـەکی تیرو تەسەل نەبوون • هێز لە دەربڕین‌دا لـە فیکرەیـەکی سەربەخۆدایە ، شـاعیر بەبێ سەربەخۆیی فیکرە وەکـو جەنگاوەرێکی بێ‌چەکە ، یاوەکو ئینسـانێکی بێ هەلوێستە ، جوداکردنەوەی سەربـەخۆیی شیعر بە مانـا کۆیلایـەتی شیعرەو لەژێر پەردەی ئـەم کۆیلایەتیەشەوە پروپاگـەندەی سەربەخۆیی شیعر دەکـرێت ، شیعر هەرگیز سەربەخۆ نی یە هـەتا لەگـەل سەربەخۆیی مرۆڤ و سـەردەم یەکـدی نەگرنەوە ، یا سەربەخۆیی بە (وعی) مرۆڤ نەبەسترێتەوە ، ئەو شیعرەی کە لە واقیعێکـی وەستاودا دەژی ، تەنیا ئـەو واقیعە وەستاوە - دەردەبڕێ کە لـەژێر چنگی سـەرهەلدان و بەرەو پێشەوە چوون دەنالێنێ ، کەواتە ئەو جۆرە شیعرە لـە کۆیلایەتیدا دەژی ، ئەوەش کە کۆرپەی واقیعێکی سەربەخۆیـە خۆشی هەر سەربەخۆیە ، پڕ بە پێستی ئەو ناوەندە هونـەریەو فیکریە کە بەردەوام لە بەرەو پێشەوە چووندایە ، دوور لـە هەموو ئەو شتانەی کە کۆسپ دەخەنە بەر ڕێگای جولانەوەی داهێنانەوە شتێکی تر کە دوای هـەموو هونەرێکی شیعری و مەرجێکی شاعیریەتی دەمێنێتەوە ئەوەیە کە شیعری نوێ پێویستی بە خوێنەری نوێیە ، چونـکە لەپال ئەو سروشتە فرەوانـەی کە لە شیعری نوێدایەو لەپال ئـەو هـەموو تاقی کردنەوەو بیروباوەڕە شاراوانەی کە لـە قەلتغی ڕەمزەوە حەشـاری ئـەدات ، بۆ هـەلگیرساندنی شۆڕشێکی نوێ لە شیعرەکەی دا ، پێویستی بە خوێنەرێکـی (واعی) هەیە کەبتوانێت هەزمی بکات و مەفهوومی شیعرەکە لـە مێشکیا بتاوێنێتەوە ، هەروەکو چۆن کە پێویسـتە شـاعیر ئینسـانێکی ڕۆشنبیر بێت ، پێویستە خوێنەریش ئاوا بەلای کەمیەوە ئەوەندەی شـاعیر تێگەیشتوو بێت ، ئەوسـا دەتوانێت لە شی کردنەوەیەکی عیلمیانەو مەوزوعیانە دوو قسە لە شیعر بکات •

مادام شیعر لە مەیانێکـی هونەری و فیکـردا ڕوو دەدات و لەگەل بەیانی نوێی پـڕ لـە هەسـت و (وعی) مرۆڤایـەتی دەکرێت بە شێوازێکی سـەر- بەخـۆو دینامیکیانە ، نابێت مامەلەکردن لەبڕی ئەو وعی و هونەرە فیکریە کەمتر بێت کـە شیعرەکە هەلی گرتووە ، جـا بۆئەوەی خوێنـەر هـەست و کـەوتێکی پێشکەوتنخوازانە دەگەل شیعردا بکات پێویستـە خۆشی قال و سەربەخۆ بێت و لە سـەربەخۆیی خولقـاندنی هونەریەوە بگـات • کەواتـە شیعر بێنشتەزاری هـەموو کەسێك نی یە بە زەوق و چێژی خۆی بیجوێ و لەخورت و خۆڕایی حوکمی بەسەرا بسەپێنێ ، بەر لەوەی کـە ئـەو خوێنەرە ئەندامێك نەبێ لـەو جەمهـورە تایبەتیەی کە شیعر پێویستیەتی هەرچەند ئێستاش جەمهورێکی - تایبەتی شیعر نی یە وەکو ئـەو جەمهورەی کـە بـۆ شانۆو شتی ترەوە هەیە •• ئەوانـەش کە چەپلە بۆ شیعرێکی ناتەواو لێ‌ئەدەن و شیعرێکی تر بە مانای شیعرەوە ڕەفز دەکەن ، دیـارە لـە بارتـەقای بیرتەسـکی خۆیانەوە بەدەر نیەو بێجگە لە بیرو باوەڕێکی میتافیزیقیانـە هیچ بیروباوەڕێکی تر هەلناگرن ، بۆیە (جمهور) لە هەندێ کاتا وەکو پێوەرێك بۆ سەرکەوتنی شـیعرو سەرکـەوتن و سەرنەکەوتنی حیسابی بـۆ ناکرێت •

وشەیەکی ڕەخنەی ئەدەبی لە نێوانی « ڕۆشنبیری »یەوە

- حسین عارف -

ئاشکرایە ئێمە لە کـۆڕی ئەدەبدا لە شیعردا باشین و لە چیرۆکی کورتیشدا تا ڕادەیەك شتێکمان بە شتێك کردووە • بۆ نموونە من لەو بیبلۆگرافیایەدا کە بۆم ڕێك خستوە ، پتـر لە هەزارو سەد چیرۆکم تۆمار کردووە کە لە نیو سـەدەی پێشوودا (١٩٢٥ - ١٩٧٥)دانووسراوون • جا هەرچـەندە زۆربەیان لاوازو کال و کرچن و هەر بە ناو چیرۆکن ، بـەلام هەرچۆنێ بێ تەقەلان و دراوون و ئەنجامی ئەم تەقەلا سەرنەکەو توانەو ئەوانی تری سەرکەوتوو چیرۆکی کورتمان گەیشتۆتـە ئەوەی ئێستا بلێین : شتێکمان تیا بە شتێك کردووە • بـەلام لە ڕۆماندا هەر ئەواو کزین و ئەو تەقەلایانەی دراوون بـە پەنجەی دەست دەژمێر درێن و ئەوانیش زۆربەیان لە بابـەتی چیرۆکە کورتە سەرنەکەوتووەکانن • ئەمە جگـە لەوەی زۆربەی ئەو بەرهەمانـەی نووسەرەکانیان بەرۆمانیـان داونەتە قەلەم ، لە ڕاسـتیدا چیرۆکی درێژن نەك ڕۆمان • چونکە باسەکەیان یـا هـی چیرۆکێکی کورتەو درێـژ کراوەتەوە ، یا هی ڕۆمانێکەوپەستێوتراوە یا قرتێنراوە !• جا ئاخۆ بۆچی لە ڕۆمانـداوەها کزین !؟

هەندێ ڕەخنەگر دەلێـن گوایە سەرچاوەی سەرەکـی‌ی شیعر هەست و ئەسـت و سۆزەو ئینجا بیرو هۆشـی تێکەل دەبێ ، لە کاتێکـدا پەخشان (کە ڕۆمان بابەتێکیتی) بە پێچەوانەوەیە • پۆل فالیری و تی • ئیس • ئەلیوت لەسـەر ئەو باوەڕە بون کە « شـیعر جەوهەرێکی ئەستاتیکی پاك و پوختی دەگمەنەو هیـچ پەیوەندی‌یەکی بە ژیانـی ڕۆژانەی مرۆڤەوە نی‌یە کـە پەخشان زیاتر بژی دەگونجـێ - قەلای ئەکسل - ئەدمۆنـدولسون - ل ١٠٠ » • هەروەها هەن دەلێن کە چیرۆك و ڕۆمان لەم دوو - سێ سـەدەیەی دواییدا شان بەشـانی شارستانێتی نوێ سـەری هەلداو پێگەیشت و گەشـەی سەند ، لەبەر ئەوە هونەرێکە کە سەرهەلدان و گەشەسەندنی لەهەر کۆمەلگایەکدا بەندە بە ڕادەی پێشکەوتنی ئـەو کۆمەلگایـەوە لـە ڕووی شارستانێتی‌ی هاوچاخەوە •

بێگومان ئەگەر سـەرنج بدەینە کۆمەلگای کـوردەواری لای خۆمان ، دەبینین ئەم باوەڕە پتر لەگەل وەزعی ئێمـەدا دەگونجێ • ئەوە بوو وتم کـە لە پەنجا سالی پێشوودا لـە چیرۆکی کورتدا شتێکمان بـەشتێ کردووەو دیارە لەومـاوەیەشدا پلە لە دوای پلە چەنـدە لە ڕووی شارستانێتی‌یـەوە پێشکەوتبین ، هێندەش لـەوهونەرەدا پێشکەوتووین • بەلام بۆچی لە ڕۆماندا وەهامان بـۆنەلوا کە وەك لە چیرۆکـی کورتدا (بێ گوێدانە چاکـی و خراپی) هەزارو سەد چیرۆکمان بۆ بەرهەم هاتوە ، هەر هیـچ نەبێ دوو سەد یا تۆ بلـێ سەدمان بۆ بەرهەم بهاتایە ؟!•

بەلای منەوە هۆی ئەمـە دەگەڕێتەوە بۆ پەیوەندی نێوان جۆری هونـەرەکەو ڕادەی پێشکەوتنی شارستانێتیمان • ئاشکرایە ڕۆمان نووسین گەلێ زەحمەت و سـتەمترە وەك لـە چیرۆکی کورت • لە ڕۆمانـداسەرباری بەهرەو تاقـی کردنەوەو شارەزایی و وەستایی بەسەرێـك لە نووسینیدا وەختێکی زۆری پێدەوێ کە لای هەندێ لە چیرۆك نووسە بە ناو بانگەکانی جیهان وەهـابوە پانزە بیست سـال بـە ڕۆمانێکەوە خەریـك بوون و ئەمەش سەبرو تاقەتێکی دەوێ و دەبێ ڕۆمان نووس سـیفەتی کۆلنەدان و بەردەوام بوونـی تێدا هەبێ • بە سەرێکیـشدەبێ هێندە زەینی تیـژو بەرفراوان بێ و هێندە توانـادەسەلاتی هونەری‌ی بەسـەر وردو درشت و هەموو کـون و قوژبنەکانی کارەساتەکـانی ڕۆمانەکەیدا زال بێ کـە بـەدرێژایی ئەو ماوە زۆرەی پێوەی خەریك دەبێ ، لێیان غافـل نەبێت و ئینی خولقانـدن و ئیبداعی لە ئاستیاندا کز نەبێ و نەکوژێتەوە • دەمەوێ بلێم : ڕۆمان نووس ئەو ساتەی دەس‌دەداتە نووسینی ڕۆمان دەبێ گەیشتبێتە لووتکەی بەهـرەداری و تاقی کردنەوەو وەستایی لە نووسینی چیرۆکی کورتـدا (کە مەرج نی‌یە یەك چیرۆکـی کورتیشی نووسیبێ) تا ببێتە ڕۆمان نووسێکی سەرکەوتوو • هەر بۆیەشە زۆر لەو کورتـەچیرۆك نووسانە کە دەگەنە ئەو لوتکەیە ، دەس دەدەنە ڕۆمان نووسین •

بەلام لای ئێمە کـە ڕادەی پێشکەوتنی شـارستانێتی و ڕۆشنبیریمان تەنها هێنـدەی بۆ ڕەخساندووین لە نووسینی چیرۆکی کورتدا شتێك بە شتێ بکەین و بـە گشـتی نەمانگەیاندۆتە لووتکە ، دیارە کـە لەڕۆماندا دەسمان هەر ئەوەنـدە دەڕوا کە ڕۆیشتوەو ئیتر دەس بە دەساندان چ سوودێکی نی‌یە •

بەهەر حال ئەمە نابێ وەهابکەیەنێ کە گوایە کۆشـش و هەول و تەقەلا کەلکی نی‌یەو دەبێ چاوەڕوان بکەین تا بـاری شارستانی و ڕۆشـنبیری‌ی گونجاوی بۆ هەلدەکەوێ ! •• هەرگیز نە •• چونـکەڕاستی‌یەکەی ئەوەیە کـە هەردووك (مەرجی زاتـی و مەوزووعی) شان بەشـانی یەك پێ بکەن و گەشە بسێنن وا بکەن لە نووسینی ڕۆمانیشدا شتێ بە شتێ بکەین •

جاسم الیاس

● سـەعاتی دوایی بـوو بەرامبـەرم لە پەنجەرەکـە دانیشتبو بەوبەری ئاسکی‌یەوەوەکو بلێی : لە شایلۆغـانی ولاتەکەمەوە سەری‌هەلدابێ •• کەواتە حەزتەکەی بچێتـەوە ئوندەکەت •• شـارت خۆش ـ ناوێ و تیـایا ئاوحەوینیتەوە •• ئەو شارەی دنەوایی لێ کـردی •• تۆش لەسـەر شـەقامە فـێر ئاوەکەدا هـەندێ نوزەی گۆرانی‌یت بۆ جێ‌هێشت •••

● لێی نزیك کـەوتەوە •• جانتـاکەی لـە تۆشـەیەك نوردرابوو •• یادگارە ڕزۆکە ـ کانیشی وەکو ئەمامی لەو دورە کەوتبوو •

: هەنگیان •• چاوەکان ڕن لە ئاسەو نان •• تۆش لەنێـو دلمای •• بەلام لەوێدا دەمـاپتر خۆم ڕاتەپسێنم •• لێـرە زۆر نیەرانم •• لەوێ سێبەری‌سابات و گەرمی دەسـتارو حیکایەتی دێهاتی‌یەکان •• ئاکروباو بنجی هەرزن •

● دوو لـەبێ لەبەردەم چاوانیا پان کردەوە •• شەو بە سـەراسـیمەیی و سامناکـی ڕابەشکا •• ڕێگای ژوورەکـەی تەنیا دوو هەنگـاو بوو ••هـەزاران هەسـت و ئەست ئەوروژایە ئاخـەوە •• ئەوینـەچارەگرانەکەی •• دلگرانیەکەی وون بوونـە ترسناکـەی ••ساتەکانی ئازاری تەنیـایی نێو ژوورەکە •

: تۆ خەون ئەبینی •• ئاسـەی‌ساوایی دایگرتوی •• نازانم ، تۆ بلێی زەوی لـە چاوەنۆری منالان‌دا بێ ؟ هێشتا حەز لـە مژینی مەمکی دایکت ئەکەی ••ئە •• ئەمەیان زۆر جگەربڕە •• وەکو مرۆڤێ ڕووبەڕووی خـۆت ئەبویتەوە •• بۆئـەوەی بژیت ئەبێ کانیاوەکانی ناخت بتەقێت •• داخ ، لـەم سەوداسەری و وتوویژە ئاوەکی‌یـەت ••نیگەرانیت •• ئەتویست منیش بەم خەون و خەیالانـەت بشێوێنی •••

● لەبەردەم چاوانیا ئەختی خامۆش ئەبێتەوە : ئـەڕۆی ، بەلام هەر ئەگەڕێیتەوە •• تـۆ لەوانە نیت وازوو دامرکێیت •• بسکە ڕەشەکانی بۆ لول‌دا ••نیگاری گـولە شلێرەیـەکی ئەکێشا •

: یادم بکەوە •• لەوێ لـەگوندەکە •• لەلای ئاسیاوەکە •• لەو شوێنەی کە کوڕ کوڕوسەدان سـەد وردە شەپۆلی تێدایە •• هەر پێم ئەگەیتەوە •

● ملی ڕێگای گـرت ••جانتاکە لـە دەستی بوو •• بەرەو گوندەکە لاربوەوە •

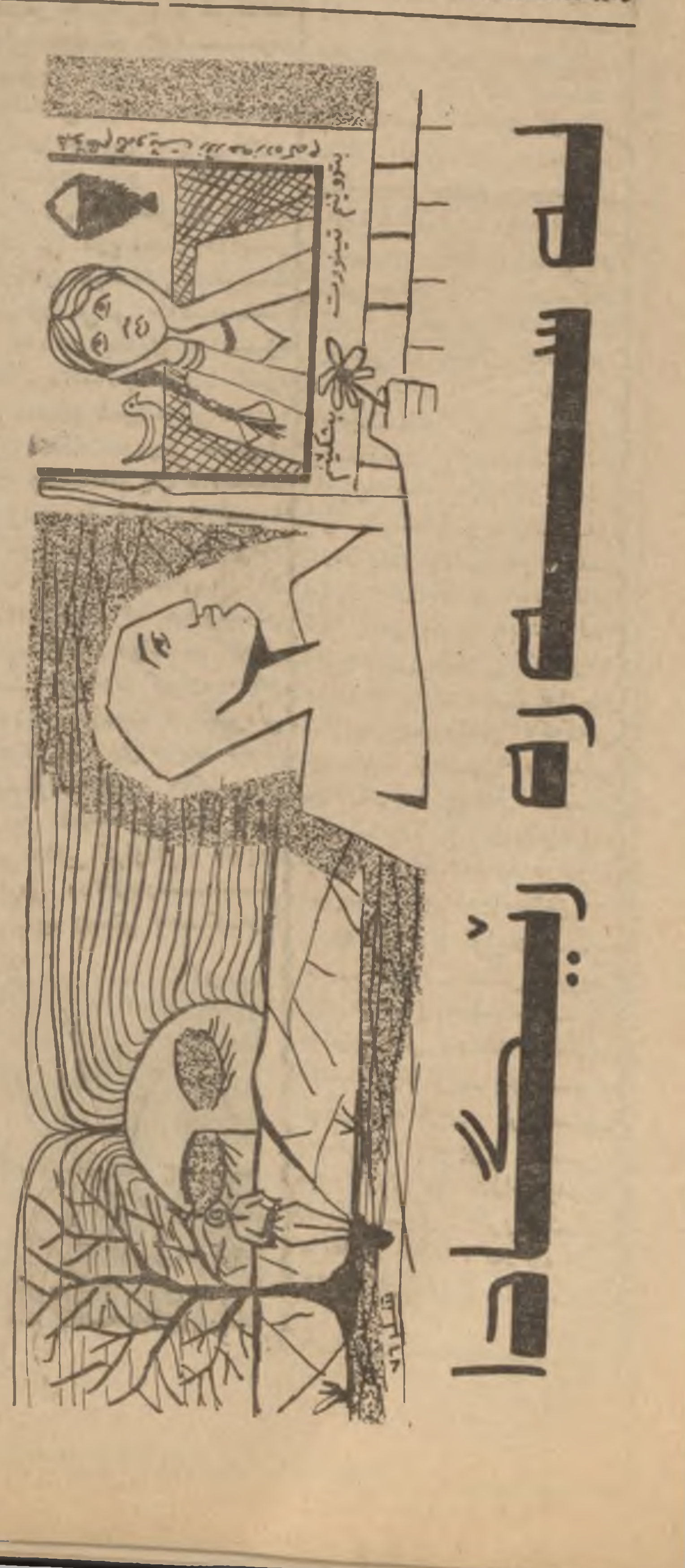

Institut Kurde de Paris

ئەندرێ مالرۆ

گۆڕینی : مكرم رشيد

کە ئەندرێ مالرۆ کۆچی دوایی کرد ، یەکێك لە کۆڵەکەکانی ڕۆمانی هاوچاخی فەرەنسایی کۆچیان کرد ، هەروەها ڕابەرێك لە ڕابەرانی فەلسەفەی هونەر ئەوانەی چەند سەرنجێکی ئەوتۆیان خستە پاڵ ئەدەبو هونەر لە جیهانی ئەمسەردەمەدا .

هەروەها ئەدەبەکەی ئەدەبێکی شۆڕشگێڕانە بوو واتاژیانی لە ژیانی هونەرمەندێکی شۆڕشگێڕی دەکرد کە تەرخانی کردبوو بۆ گەڕان بە درای- گەیشتنە لووتکە - لە هەموو وێنەیەکدا، پێنووسو شمشێری پێکەوە هەڵگرتبوو ، ئەو یەکێکە لەو هونەرمەندە جیهانیانەی بازیان دابوو بە سەر لاسایی کردنەوەدا کە گفت لە کاروفرمان جودا دەکاتەوە . کە وانە فرمان گفتێکی مادی‌یەو گفت فرمانێکی ئەدەبی‌یە . بەڵام‌دەربارەی ژیانی ئەدەبی‌ی ئەو وەکوو بیرپەروەرێك لە ساڵی ١٩٢١دا دەستی پێ کردووە کاتێك یەکەم کتێبی بە ناوی - مانگە کاغەزی‌یەکان -ەوە نووسی . بەڵام دوای گەشتێکی‌دوورو درێژی بە چین‌و خوارووی ئاسیادا گەڕایەوە بۆفەرەنسا چەندەها تاقی‌کردنەوەو بیرو ڕای نوێی لە گەڵ خۆیدا هێنایەوە کە یەکەم پاڵنەرەنەربوو لە ژیانیدا وەکوو ڕۆماننووسێك کاتێك لە ساڵی ١٩٢٦دا ڕۆمانی - اغراءالغرب‌ی (لاسدانی ڕۆژئاوا) نووسی هەروەها ڕۆمانی - الملكه العجيبه - وولاتی‌سەیر لە ساڵی ١٩٢٨دا ، بەڵام تاقی- کردنەوە بەپیتەکەی لە ئاسیادا دوایی لە هەر سێ ڕۆمانەکانیدادەرکەوت کاتێك بە ڕۆمانی- الفاتحون - (سەرکەوتووەکان) ساڵی ١٩٢٨ دەستی پێ کرد ،دوای ئەوە ڕۆمانی - الطريق الملكي - ڕێگای‌شاهانە ساڵی ١٩٣٠ .

ل، کۆتاییشدا ڕۆمانی - قدر الانسان - چارەنووسی مرۆڤ . ئەم ڕۆمانەی دوایی‌یەی لەو ڕۆمانە مەزنانەیە کە ئەدەبی فەرەنسی‌ی هاوچەرخ بە دەستی هێناوە . دەربارەی ئەم ڕۆمانە ڕەخنەگرەکان هیچ جیاوازی- یەکیان نەبوو لە بیرو ڕادەربڕیندا ئەوانەی بە دەمەن لە سەر یەك شت ڕێك دەکەون بۆیە بە شانازی‌ی ڕۆمانی فەرەنسییان دایە قەڵەم . لە بەر ئەوەش بوو مالرۆ خەڵاتی - گۆنکۆرد - ی وەرگرت . دوای ئەوە مالرۆ بە ناو بانگێتییەکی بەربڵاوی پەیدا کرد چی ل، بارەی ئەکادیمیەوە بێن ل، ڕادەی میللیەوە .

ئەدەبی مالرۆ بەشێوەیەکی گشتی شۆڕشێکی فراوان بوو دژی هەموو جۆرە فاشی‌و نازی‌و جۆرەکانی تری دکتاتۆریەت‌و چەوساندنەوە .

کاتێك هتلەر لە ئەڵمانیادا دەستەلاتی گرتە دەست ، مالرۆ بە سەرۆکی لیژنەی جیهانی‌ی دژ بە فاشیزم هەڵبژێردرا ، ئەوە بوو چوو بۆ بەرلین لە گەڵ - ئەندرێ جید - دا بۆ بەرگری کردن لەوانەی تاوانی سووتاندنی پەرلەمانی ئەڵمانییان خرابووە پاڵ ، ئەوەش ئاشکرا بوو کە هتلەر ئەم تاوانەی بۆ هەڵبەستبوون تاودکوو لە ناویان بەرێت . دوای ئەم تاقی کردنەوە مالرۆ توانی لە ساڵی ١٩٣٥دا ڕۆمانی (زمن الاحتقار) کاتی‌سووك ڕوانین بنووسێت ، ئەمە ئەو ڕۆمانەیە کە ناوەرۆکەکەی ژیانی ئەو سەربازگەی دەستبەسەردا گرتنی نازیەکان دەخاتە ڕوو ، ڕۆمانەکە پێشبینی دەکات کە نازی لە ناو دەچێت وەك باوەڕێك دژی هەبوونی مرۆڤ بە سەربەرزی بە بەنگەی ئەوەی مرۆڤی ئەڵمانی خۆی بڕیاری بەردەنگار بوونی نازی‌ی دا بوو لە ناوخۆی ئەڵمانیا خۆیدا . لە گەڵ ئەو ناوەڕۆکە شۆڕشگێرانەیدا ، ڕۆمانەکە پەنای نەبردبووە بەر دژواندن یان ڕێ‌پێشاندان یان ڕووپاگەندە کردن ، بەڵکوو پشتی بە ئامرازە تەکنیکیەکانی ڕۆماننووس کردبوو لە بناغەوە وەك :

خستنە پێش چاوی کەسەکان ، بەڕێوەبردنی گفت‌و گۆ ، پێکهێنانی ئابلۆی ئەو دیوی ، دروست کردنی ماوەو ئاسمانی گونجاو .. هتد . بۆیە بیری شۆڕشگێرانەی مالرۆ بە خراپی کاری نەکردە سەر شێوەی تاکتیکی‌ی ڕۆمانەکەی ، ئەگەر چی ڕاستیەکی‌هونەریش هەیە دەڵێت : هونەرمەند بە سروشتی خۆی گەواهی سەردەمەکەی دەدات ، لە بەر ئەوە مالرۆ چاك ترین کەسێکە ئەم ڕاستی‌یە بخاتە ڕوو چی لە ژیانیداو چی لە هونەرەکەی‌دا . کاتێکیش جەنگی ناوخۆیی ئیسپانیا لە ساڵی ١٩٣٦دا هەڵگیرسا ، مالرۆ- تۆزقاڵێك دوا نەکەوت

بۆ خۆ ناونووس کردن لە پێناوی بەرگری کردن لە کۆماری ئیسپانیا ، ئەو باوەڕەی کە هەیەتی و گفت لە فرمان جودا ناکاتەوە پاڵی پێوە نا لە چەندین جەنگدا بەشدار ببێت‌و چەندەها جار بە ساغی قورتاری ببێت کە ئەمەی هەموو کردە ناوەرۆکی ڕۆمانی - هیوا - کە لە ساڵی ١٩٣٧دا بڵاوی کردەوە ، ئەم ڕۆمانەی دەربارەی شۆڕشی جووتیارەکانی ئیسپانیایە کە دەیانوارییە کەرامەتی مرۆڤایەتی‌ی دوور لە هەموو هۆیەکی سەرکوت کردن‌و چەوساندنەوە لە بەر ئەوەیە شۆڕش لە لای مالرۆ واتای تەواو ناگەیەنێت ئەگەر کەرامەتی مرۆڤایەتی نەکاتە بناغەی خۆی‌و هەر ئەدەبێکیش سەرکەوتنی مرۆڤی مەبەست نەبێت و هەولی بۆ نەدا ئەوا بۆی ناکرێت لە ویژدانی مرۆڤدا جێی خۆی بکاتەوە .

لە لایەن تیووری‌ی پەیوەندی‌دار بە فەلسەفەی هونەرەوە مالرۆ باوەڕی بەوەیە کە مێژووی هونەر مێژووی ئازاد بوونی مرۆڤە ، ئەگەر چی بازنەی قەدەرو چارەنووس کە وای لە مرۆڤ کردووە هەنگاوی بە سەردا ئەنێت‌و لێی نەبڕێتەوە ، چارە نی‌یە هەر دیتە دی ئەمە ئەوە ناگەیەنێت لە هەمان کاتدا ئەوە نەبێت کە مرۆڤ بە هەست خۆی چەکدار بکات بۆ ئەوەی بە دوای سەربەستی‌ی خۆیدا هەنگاو بنێت .

ئەگەریش سەربەستیەکەی وەك چۆن خۆی دەیەوێت نەهاتە دی ئەوا شەرەفی هەوڵدانی بۆ تۆمار دەکرێت . پێویستە هونەریش یارمەتی مرۆڤ بدات کاتێك بە دوای سەربەستی‌ی خۆیدا دەگەڕێت بە تایبەتی هونەر چەکێکی کاریگەرە بۆ بەدی هێنانی هەست کردنی

مرۆڤ چی دەربارەی‌چارەنووسی خۆی یان سەربەستی‌ی ، ژیانی مالرۆیش کە لە ساڵی (١٩٠١)ەوە دەست پێ دەکات تا دەگاتە ساڵی (١٩٧٦) بریتی‌یە لە گەڕانی مرۆڤ بەدوای سەربەستیداو بەرنگاری کردنی چارەنووسی بەوپەڕی ئازایی‌یەوە .

کاتێك جەنگ دوایی هات‌و نازیزم سەرەو ژێر کەوت ، مالرۆ خۆی تەرخان کرد بۆ نووسینەوەی فەلسەفەکەی دەربارەی هونەر ئەوەش لە کتێبی (سایکۆلۆجیای هونەر) دا کە لە نێوان ساڵی ١٩٤٧ و ١٩٤٨دا نووسی‌ی‌و بریتی‌یە لە سێ بەش کە ئەمانەن (مۆزەخانەی خەیاڵی - ١٩٤٧) و (داهێنانی هونەری - ١٩٤٨) و (نقد المطلق - ١٩٤٩) دوای ئەمە کتێبی دەنگەکانی (بێدەنگی - ١٩٥٠) و (ئەناسوخی خوداکان - ١٩٥٧)ی بڵاوکردەوە .

ئەمانە هەموو لەو کارانەن کە مالرۆ وەك هونەرمەندێك بە نەمری دەیهێڵنەوە هەروەها تێکۆشانەکەی بە نەمری دەیهێڵێتەوە وەك پاڵەوانێکی ڕاستگۆ لەگەڵ خۆیدا بەر لەوەی لەگەڵ کەسانی تردا ڕاستگۆبێت لەبەر ئەوەیە مێژووی ئەدەبی جیهانی ئەوە تۆمار دەکات کە ڕاستگۆیی هونەری لە دیاردە دیارەکانی هەموو کارەکانی مالرۆیە چی لە بواری ئەدەبداو چی لە مەیانی ژیاندا .

سووربوونی مالرۆ لە سەر ئەوەی کە خەبات کردن وەکوو ئاوازێکی سەرەکی لە هەموو ڕۆمانەکانیدا بخاتە ڕوو بوو بە هۆی ئەوەی پڕو چڕ بن لە توندو تیژی‌ی خوێناوی کە لە کوشتارو وێنە جۆراو جۆرەکانی ئازاردانەدا دەکەوێتە پێش چاو کە ئەمەش لە خۆیدا بوو بە هۆی بلند بوونەوەی ئاوازی ڕووداوە درامیەکان کە لە هەندێك جاردا دەگەیشتە هەویستی میلۆ درامیای هەراو هوریا . هەندێك لە ڕەخنەگران ویستیان هەبوونی ئەم ڕەگەزی میلۆدرامیە بە خراپ نەزانن کە دەڵێن سروشتی مالرۆ وەکوو بیرپەروەرێك بەرەو لای توندو تیژی‌و هوریا هوریا دەڕوات‌و ڕقی لە ژیانی ئاسایی‌ی هێمن دەبێتەوە بەڵکوو مالرۆ باوەڕی وایە کەمرۆڤ لە واتاو ڕاستی‌ی ژیان ناگات ئەگەر لە وەها هەڵویستی ترسێنەردا نەبێت ، بۆیە وەسفێکی زۆر بەهێزمان پێشکەش دەکات ، لە گەڵ پێشاندانێکی ڕاستەوخۆو ، چەند ئاباژۆیەکی یەك بە شوێن یەکدا تا دەگاتە ڕاستی مۆتەکەی تۆقێنەر .

زۆربەی کەسانی مالرۆ بەم تاقی‌کردنەوە تاڵانەدا تێدەپەڕن لە پێناوی تاقی کردنەوەی هێزو توانای خۆیان‌و سەختی ڕەوشتیان لە بەرانبەری هەڵویستی توقاندن‌و ئازاردان‌و خوێن ڕشتندا .

لە بەرئەوەی باوەڕی مالرۆ ئەوە دووپات دەکاتەوە کە کردار لە بیر جودا نابێتەوە ، هەروەها جێبەجێ کردن جیاوازی‌ی لە گەڵ تیووری‌دا نی‌یە بۆیە جم‌و جووڵی کەسەکانی لە هەمان کاتدا بریتی‌یە لە بیرو لە فەلسەفە . هیچ پێویستیەك بەوە ناکات کەسەکان لە ئارامی‌و دڵنیاییدا کۆببنەوەو لە تیووری‌یە فەلسەفی‌و تەوژمە بیرەکان بکۆڵنەوە وەك چۆن لە هەندێك ڕۆماندا ڕوو دەدات کە فەیلەسووفەکان دەینووسن وەك سارتەرو کامی . بەڵکوو کەسانی مالرۆ دەجەنگن‌و دەکۆشن لە پێناوی بیرێکی دیاری کراودا بە جۆرێك دەبێتە کۆسپ لە نێوان ڕەفتارو بیر کردنەوەو هەتا لە نێوان هەموو دیاردەکانی توندو تیژی‌و تۆقاندن‌و سەرکوت کردن کە دەورەیان داون ، دەیانبینین سەرنج لە هەڵویستی خۆیان دەدەنەوە

وەکوو تاکە کەسانێك، هەروەها بیر لە دۆخی جینایەتی خۆیان دەکەنەوە ، بەڵکوو ڕەوشتەکانی بوونی مرۆڤایەتی بە شێوەیەکی گشتی تێکەڵ بە فەلسەفە دەکەن ، لەبەر ئەوەیە یەکەم مەسەلەی فەلسەفی بنەڕەتی کە مالرۆی خەریك کردووە لەوەدایە کە چۆن دەتوانرێت ڕوانینەکانی تاکە کەس بگونجێنرێت لە گەڵ باڵەبەستۆی کۆمەڵدا ، هەروەها لە نێوان سەربەستی مرۆڤ‌و پەیڕەوی کەردوونیدا . بۆیە مالرۆ هیچ پێچەوانەیەك لە نێوان سەربەستی تاکە کەس‌و پەیڕەوەکانی کۆمەڵدا نابینێت، بەڵکوو باوەڕێکی قووڵی بە سەربەستی تاکە کەس‌و بوونی کیانی کۆمەڵایەتی‌ی هەیە لە هەمان کاتدا بۆیە ئەمیان ناتوانێت دەست لەویان هەڵبگرێت . لێرەدا هاوکێشەی فەلسەفی بە ئاسانی دەردەکەوێت‌و دەتوانرێت جێبەجێ بکرێت ئەگەر لە لایەنی

ئایدیالستەوە سەرنجمان لێ‌دا، بەڵام ئەگەر لە لایەنی ڕیالیستەوە لێی بکۆڵینەوە ئەوا بۆمان دەردەکەوێت کە گرانترین هاوکێشەی فەلسەفەیە لە سەرەتای پەیدا

بوونی شارستانیەتەوە مێشکی مرۆڤی دووچاری سەر سامی کردووە . بەڵام مالرۆ بە هەموو توانایەکی هونەری‌و کارکردنیەوە چووەتە ناو مەسەلەی مرۆڤایەتی‌یەوەو باوەڕی بەوە هەبووە کە ڕۆڵی مەزنی هونەر لەوەدایە بە دوای ئەو هاو ئاوازی‌یەدا

بگەڕێت کە بوونی تاکە کەس‌و دروست بوونی کۆمەڵایەتی پێکەوە دەبەستێت . لێرەوەش ئەدەبەکەی لایەنگیری‌ی مەسەلەکانی سەردەمی خۆیی دەکرد هەر لە ساڵانی بیستەوە .

ئەدەب لای ئەو ئەوە نی‌یە لایەنی‌چەند هەڵویستی سیاسی‌یان بڕوای کۆمەڵایەتی کانی بگرێت ، بەڵام لایەنگیری مەسەلەی مرۆڤە لە هەموو کات‌و سەردەمێکدا بۆیە جیاوازی دەخاتە نێوان بە

زۆر لایەنگرتنی بیرو باوەڕەوەو نێوان لایەنگیری‌ی هونەری‌یەوە ، چونکە بە زۆر لایەنگرتن لە دەرەوەی هونەرمەندەوە دەسەپێنرێت بەڵام لایەنگیری لە دەروونی هونەرمەند خۆیەوە هەڵدەقوڵێت . بۆیە هونەرمەند ناتوانێت هونەرێکی مرۆڤانەی سەرکەوتوو بەدی بێنێت بەوە نەبێت کە ئەو سەرچاوەیەی لە ناو دەروونیدایە لە خۆیەوە

هەڵبقوڵێت‌و لە گەڵ گیانی سەردەمەکەیدا تێکەڵ ببێت . بە گشتی ئەدەبی مالرۆ ، وەك ئەدەبێکی هەر مەزنێکی تر ئەدەبێکی واقیعی هێنەرەو لە خۆیدا چەندین کێشەو ناکۆکی‌و نوقلانە لێ‌دانی تێدایە . بۆیە ناتوانین بیخەینە ژێر بەندێکی دیاری کراوەوە چونکە

شۆڕشگێری نیجابی‌و عەدەمی‌ی سەلبی‌ی تێدا کۆ بووەتەوە ، هەروەها میسالیەتی ڕۆمانسی‌و ڕیالیستی‌ی ڕەخنەگرانە ، بۆیە لە نێوان ڕێزگرتنی سەربەستی تاکە کەسی‌و لە نێوان بوونی کۆمەڵایەتی ، ئەم کێشەو بێ دەبەخشێت بە تەواوی بێ‌ی هەڵبستێت لە نێوان غەیبی‌ی میتافیزیقی‌و شۆڕشی کۆمەڕیەتی ، ئەم کێشەو ناکۆکیانە چەندین مەودەو قووڵی‌ی شاراوە دەبەخشێتە ڕۆمانەکانی مالرۆ ، لە گەڵ ئەوەی کە لایەنگیری‌ی مەسەلەکانی سەردەمی خۆی دەکات ، بەڵام ئەدەبەکەی توانیویەتی لە

سنووری کاتی‌ی خۆی بچێتە دەرەوەو بچێتە نێو کەلەپووری مرۆڤایەتیەوە ئەویش لە گەورەترین دەروازەیەوە ، لە گەورەترین بەدەستهێنراوەکانی مالرۆ ئەوەیە کە شۆڕشی تێکەڵ بە هونەر کردووە و هونەری نەکردبووە ئامرازێك بۆ

دەربڕینی شۆڕش‌و بەس هیچ نەنگیش نی‌یە کە شۆڕش تێکەڵ بە هەموو شێوازێکی سەر کوت پێکەیشتووی ڕەسەن لە

سروشتی خۆیدا بریتی‌یە لە شۆڕشێکی تازە کردنەوەی دژ بە هەموو شێوازێکی سەر کوت کردن‌و چەوساندنەوەو تیرۆریستی هەروەها لە پێناوی بەرگری کردن لە سەربەستی‌ی مرۆڤ‌و کەرامەت‌و شەرەفی لە هەموو کات‌و سەردەمێکدا ، لە بەر ئەوەیە ئەدەبی مالرۆ یەکێکە لە دیاردە جیاکارەکانی مرۆڤی سەدەی بیستەم .

دەنگ

چەند سەرنجێکی زۆر خێرا

محمود زامدار

● سەرجەمی وەچەکانی چیرۆکی کوردی ، هەر لە (خەوما)ی جەمیل سایبەوەبگرە تا ڕۆژی ئەمڕۆ ، هەریەکەو ڕواڵەت‌و سیماو کۆششی‌جوێ‌جوێ‌یان هەبووو هەیەو هەریەکەیش توانیویتی- بەپێی پێداویست - لەنێو دنیای بەرفراوانی ئەم هونەرەبەنرخەدا شتێ هەڵخات‌و شتێ بڵێ‌و شتێ بدۆزێتەوە .. بەجۆرێ ، ئەگەر بێ‌و بە شێوەیەکی ئەکادیمیانە بیری لێ‌بکرێتەوە گەلێ ئەنجام‌و بێوانەی زەق‌و دیار بەدەستەوە ئەدات ..

● لەسەرەتادا ، چیرۆك وهونەری چیرۆك وەکوو (یادداشت) یا (ڕیپۆرتاج) یا(بیری‌ئاگوزاری) یا (پەخشان)ی چەشن‌و چەشن ، یا (وتاری- کۆمەڵایەتی) و (پەندی‌سیاسی) و (حیکایەت) سەیری کراوەو نوسراوەتەوە .. لەپاشا پەیتا پەیتا‌و لەتەك پێشکەوتنی‌ڕەوەوەی شارستانیەت‌و بیرو بەهرەو تاقیمانەو خەونەکان ،بەرەی‌سەندوو داکشاوە .. هاتووەو لەسەردەستی چەند‌لێهاتوێکدا ، خۆی قالبڕێژ کردووە وەکوو هونەرێکی کاریگەرو سەربەخۆ ، خۆی نواندووە ..

● بێگومان ململ‌انێ‌ی‌وەچەکان ، قانونێکی کارامەی ژیان‌و (سەرنەتیکا)ی مێژووە.. ئەم وەچەیە ئەبێ جیاوازیەکی لەگەڵ ئەوەی ترا هەبێت- چەندەکی‌و چۆنەکی - لەپێناوی هەڵهێنانی موعادلەی‌مەتەڵەکان‌و درکاندنی ڕووی ڕاستەقینەی (تناقضات)ەکان‌وقوڵکردنی بەری هۆش‌و زەمینەی خەون‌و لێکدانەوەکان ، هەرکاتێکیش ، کار بە پێچەوانەی قانونەکە کەوتەوە ، ئەوا ئەتیاخۆی خۆی ئەخواتەوەو پێچکە زلەکانی گالیسکەی مێژووبەسەریا ڕەت ئەبن‌و ئەیهەنجن ..!

● **ئەوەی نوسەری ئەمڕۆی‌کوردیش ، ئەبێ ئەوەیەکی وریاو نوێخوازو سوورتروو‌شنبیرترو بەجەرگتر بێت .. بەر لەوەی بچێتە ژێربارو ئەودنیی بەر وشەی (ووشە) ، ئەبێ چ زۆر بزێکی بەهێز بێ‌لە سماتارە بلێ‌و حەقەکانی ئەدەبیاتی جیهان ، تاکوو بتوانێ گرەوی بیان ، لەوەپەکانی بەرلەخۆی بباتەوەومەردانەو هاوچەرخانە بێتە کۆڕو شتێ بکاو شتێ بڵێ‌وشتێ بگۆڕێ .. دەنا ئەو هەر پابەندو دیل بێ‌و شتێ(ئەخاتەسەر) شتەکان‌و شتێکیش پێنێتە پشتەوە- لەچیرۆکا ، لە شیعرا ، لەداهێنانا-وەکو:(دنداری‌یا سێکس‌یاهەڵوێستێ)کە پەنججاسالێ بەر لە ئێستا ، ووتراوەوکوتراوەو ئەوکێ گیراوە وبووە بە (یەخنی) ، ئەوا شتێکی‌تازەی بێو دنیای فراوانی ئەدەب نیەو لەگەڵ پەیام‌و ڕەوتی‌مێژووا ناگونجێت‌و لە کۆنەموزەخانەدا ئەبێت جێی‌نابێتەوە .. بێگومان ئەم ئەوەیە ، هەروا بەئاسانی‌سەرهەڵنادات ، ئەو ڕۆژ دوای ڕۆژ ، بایەخ بە بەهرەو زانوزمان‌و ڕەسەنایەتی خۆی ئەداو قوڵترو زاخدارتری ئەکات ..ئەو نوسەرەیش کە بە تەمایە ، لەژێر سایەی مەفهومێکی‌ڕەخنەگرانەو شۆڕشگێرانەی تەنگەبەردا ، خۆی بکا بە (نوسەرێکی‌میللی) ، ئەوا ئەرکێکی گرانی ئەکەوێتەسەرشان‌و حیسابێکی وردی بۆ ئەگێڕێتەوە ..!**

● لەم ڕۆژانەدا ، دولاوی‌خوێنگەرم‌و وەفادارو هەزاری تر - لە وەچەی تازە - یەکەهەولێکی چکۆڵانەی خۆیان لەژێر سەرناوی (شەش‌کورتەچیرۆك)دا گەیاندۆتە چاپ ، کە بریتی‌یە : لە شەش‌سەرناوی شەش (هەولەچیرۆك)و بە هەزار شەڕەشەق‌ودەردەسەری خستویانەتە بەرچاوو دڵانەوە .. بێگومان ئەم سوکەهەولە پیرۆزە - لەپاڵ سادەییەکەشی‌دا - ئەبێ‌پیرۆزبایی لێ‌بکرێت‌و بەچاوی ڕێزو نوازشتەوە بخرێتەهەمێزی میهرەوە .. بەڵام خۆ ئەبێ ، دووسێ قسەو ڕاووسەرنجی خێرایشی لەپاڵا سازدرێت ، چونکە دەمێکە بەندی (دیزەوەدەرخونە) بۆتە دروشمی ژیان‌و جوڵانەوەی‌ئەدەبیمان ..!

● بەڕای‌من - ئەم شەش(هەولەچیرۆکە) خۆی لە خۆی‌دا ، ئاوەزۆی بناری‌سایەکۆمەلایەتی ئەم دوولاوە - بەتایبەتی - و زۆربەی زۆری نوسەرانی ئەمە - بەنشتی - ئەکاتەوە ، جا هەر لە پەلکوتان‌و ئارام‌نەگرتنەوە بگرە ، تا ئەگاتە ڕادەو جۆری لێکدانەوەوخەوبینین‌و ڕۆشنبیریانەوە .. بۆیە سەرجەمی (چیرۆکەکان ..!)ی ئەم نامیلکەکە ، لە هەندێ قسەی ئەمتەقی باووڵە (خاطرە) یەکی خۆش ، زیاتر نین‌و تەکنیکی بە هێزوهەرەنگی ئەم هونەرە بەرزەیان - چیرۆك - بە خۆیانەوەنە بوە .. سەرباکێن پەندو نامۆژناری‌و بیروڕای بەزۆرناخزاوی کۆمەڵایەتی‌و شۆڕشگێری‌و مرۆڤایەتین ..کەش‌و ناوەوەی قارەمانان‌و هەڵویست‌و لێکدانەوەکان یەکلێشت‌و لە هەمان کاتیشا ، ڕەنگ‌پەریوو بێ (ئاسنامە)و بێ (دەنگ)ی خۆیانن‌و لە نێو گومی ئەشەقاوی(ناوەرۆك بازی)دا ، (ڕوخسار) یان خنکێنراوەو لە ئەنجاماهونەرەکەیشی بوە بە هونەری چەند وتارێکی (کۆمەڵایەتی)وچەند ئاسکە (پەخشان)ێك .. بە جۆرێکی کوشندەیش ، بایەخ‌بەوەسف‌و وەسفکاری دراوەو بەزۆری زۆرەکاری، قارەمانەکانخراونەتە نێو قاوغەی هەڵوێستەکانەوە ، کەشان‌بەشانی ڕەوتی لۆژیکانەی دەوروپشت‌و ژیان ناگونجێن‌وهەڵناکەن‌و لەئەنجامیشا ، چەند قارەمانێکی کاریکاتیرانەوفۆتۆگرافیانەی دوور لە (داهێنان) یان لەتەك خۆیانا الێکش‌و گوێ‌پێ کردوە ..! .. ئەمە شێوەی - تێکرایی - نوێشەکی سەرەنجەکانم ..

بڕوانە ل : ١١

Institut kurde de Paris

میوانداری کۆشکی کۆماری

دوێنێ بەیانی بەڕێز محمـد جاسم الامین جێگری وەزارەتی ڕاگەیاندن و دوکتور طه ابراهیم العبدالله سەرۆکی زانکـــۆی بەغدا سەریان لە کۆشـــکی کۆمـــاری داو بەبۆنـــەی گەڕانەوەیان لە دەرەوەی عیراق ناوی خۆیان لـــە دەفتـــەری میوانداریدا تۆمار کرد •

دیسان بەڕێز احمد حسـین بالویزی عیراق لە کۆماری گەلی بولگاریا ئامادە بو وە ناوی خۆی لە دەفتەری میوانداریدا نوسی بۆ ئیزن وەرگرتن و گەڕانـــەوە بەرەو شوێنی کاروباری •

هەروەها بەڕێز عثمان حسین علی بالویزی عیراق لە کۆماری تەنزانیا ئامادە بو ناوی خـۆی بەبۆنەی هاتنەوەیەوە بۆ بەغدا نووسی •

ئـەنجومەنی خوێندنی بـەرز بـڕیـاری گـرنـگـی دا

ئەنجومەنی خوێندنی بەرز و لێکۆڵینەوەی زانســـتی لـــە کوبونەوەی شانزە ههمیا کـــە پێرێ بەسەرۆکایەتی دوکتـور عزة مصطفی ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایـــەتی شـــۆڕش و سەرۆکی ئەنجومەنەکە لـــە دیوانی وەزارەتی خوێنـــدنی بەرز و لێکۆڵینەوەی زانســـتی بەستی • چەند بڕیار و داواکاری گرنگی دەرکرد •

بڕیارەکان بریتی بوون لە: چەسپاندنی ئـــەو دەرەجانەی قوتابیان وەری ئەگـــرن وەک خۆی و ئەوەش پێوانەی قبـوڵ کردن بێ بۆ تەنیا دەرچوەکانی ساڵی خوێندنی ٧٦ ـ ١٩٧٧ بۆ دەرچوەکـــانی خوێنـــدنی ئامادەیی •

دیسان ئەنجومەن بڕیاری دا دەسەڵات بدرێت بـــە وەزیری خوێندنی بەرز و لێکۆڵینـــەوەی زانستی کە موافقەت لەســـەر بەردەوامی هەر خوێندنێکـــی اختصاصی تایبەت و دانســـقە بکات کە کارێکی ڕاستەوخـۆی بۆ سودی نەخشەی گەشـــە سەندن هەیە •

دیسان ئەنجومەن نەخشەو ئەرکـــەکانی لێکۆڵینـــەوەی زانستو تەکنەلوجی و ڕێگـای پەرەپێدانیانی دیاری کـــرد لەگەڵ کارکردن بۆ ڕەخساندنی توانای لێهاتوی بەشەری بۆی تا ئامانجەکانی بێنەدی •

هەروەهـــا ئەنجـــومەن سەرۆکایەتی زانکۆی بەغـدای راســـپارد بۆ ئامادەکـــردنی لێکۆڵینەوەی دروست کـردنی مەڵبەندێکی نەتەوەیی بـــۆ تەندروستی گشتی و پزیشـکی کۆمەڵایەتی یان مەڵبەندی باڵای خوێندنی تەندروستی گشتی ئەویش بەپێی ئـــەو توانای هەڵەی لە ئارادایە •

له دوانێکی هاوڕێ (نعیـم حداد)دا

وەفدەکانی کۆنگرەی پشتگیری بەرگری دەست تێکەڵی ڕژێمی سوریایان لە لوبنان گوناهبار کرد

پێرێ هاوڕێ نعیم حـــداد سەرۆکی ئەمانەتی هەمیشـەیی کونگـــرەی میللی عـــەرەب گەڕایەوە بۆ بەغـــدا، دوای ئەوەی سەرۆکایەتی وەفدێکـــی کـــرد بۆ کونگرەی جیهـــانی پشتگیری بزوتنەوەی بەرگری فەلەســـتین و بزوتنـــەوەی نیشتمانی لوبنان، کە هەفتەی رابوردوو لــــە (ئەثینـــا) بەسترا •

هاوڕێ حداد وتی: وتاری زوربەی وەفـــدەکان توڕەیی و بێزاری دەربڕین بو دژی دەست تێکەڵی عەسکەری ڕژێمــــی پاش گەزبوی سوریا لە لوبنان و هێرش برایە سەر هاوکـــاری نارەوای ئەو ڕژێمە لەگـــەڵ گۆشەگیرەکان دژی بزوتنەوەی بەرگری و نیشتمانی لوبنان •

دیسان وەفدەکان بەردەوامی یارمەتی و پشتگیری خۆیان لـە پێناوی توند کردنی خەبات دژی پیلانی ئیمپریالزم و زایونیـزم و کۆنەپەرست دەربڕی بۆیـــەی وەســـــت کردنی ڕژێمـــــە کۆنەپەرستەکان کە نەخشـــەکانی ئیمپریالیزم لە ساحـــەی لوبنـــان و ناوچەی عەرەبیدا جێبەجێ ئەکەن •

هەروەها هاوڕێ حداد وتی: وەفدی بزوتنەوەی نیشـــتمانی لوبنان بە سەرۆکایەتی هاوڕێ عبدالمجید الرافعی ئەمینداری سەرکردایەتی قطری حـــزبی بەعسی سۆشیالستی عـــەرەب لە لوبنا ئەدەورێکی بەرزی لـــە روون کردنـــەوەی تێکـــڕای گۆڕانەکانی ساحەی لوبناندا گێڕا، وەفدەکە دەوری ڕژێمی پاش گەزبوی ســـوریاو داگیر-کاریە عەسکەرییەکەی لـــە لوبنان ئاشکرا کرد •

هاوڕێ حداد روونی کردەوە کە بڕیارەکانی کونگرە لە روی پشتیگیری بزوتنەوەی بەرگری فەلەســـتین و بزوتنـــەوەی نیشتمانی لوبنانەوە ئەگـــەر هەڵویستی هەندێ نوێنـــەرانی ڕژێمی عەرەب نەبوایە لـــە مستەوای ئەم قۆناغەدا ئەبوو • بەڵام قەناعەتی زوربەی زۆری وەفدەکان لـــە پاڵ تێکوشانی جەماوەری عەرەبی لوبناندا بوو دژی دەست تێکەڵی ڕژێمـــی کۆنەپەرستی سوریا •

سەرژمێر کردنی دەسکەوتی هـەر عیراقیەک

وەک هاوکاری زانیوەتی یەکەم جارە شتیوا لەم وڵاتەدا دایـــەرەی سەرژمێر کـردنی بکـــرێت، بەیاننامەکـــان چونیەتی گوزەرانکردن لـــە لەنەخشـــەکانی پەرەپێـــدانی دەزگای ناوەندی سەرژمێر کردن لە وەزارەتی نەخشەکێشان، لە ســـەرەتای مانگی ئاینـــدەدا سەرژمێر کردنی دەســـتکەوتی خەڵکی عیراق ئەکات •

ئێستاکە ئیستیمارە بـــۆ ئەولێکۆڵینەوەیە ئامادەئەکرێ ئەویش بریتییە لەچـــــەند زانستێک لـــە ســـەرچاوەی دەســـتکەوتی هەرکەســـێک لـە عیراقدا، لـــە هەموکەرتە جۆربەجۆرەکاندا و لە هـــەمو مەیانێکی ئابوریدا •

ئەم لێکۆڵینەوەیە پشت بـەـ نمونەی لێکۆڵینەوەی میزانیەی خێزانی عیراقی ئەبەستێت کـە لەمەوبەر هەمان دایەرە کردبوی و بەساڵێک تەواوی کردبو • سەرژمێر کردنی دەســـتکەوتی هەرکەسێک لەعیراقدا ئەمـــە ئەتەوەیدا بەکـــار ئەهێنرێت وەکەرتـــەکانی تریش ئـــەو ئەنجامانەیان ئەدرێتێ بۆئەوەی لەهەڵسەنگاندنی نەخشـــەی درێژخایەندا کەڵکـــی لێوەر- بگیرێت ••

وەفدی ڕۆژنامە نوسەکانمـــان گەڕانـەوە

پێرێ بەیانی وەفدی نیقابەی ڕۆژنامەنوسان بە سەرۆکایەتی بەڕێز سعد قاسم حمودی نەقیبی ڕۆژنامەنوسەکان گەیشـــتەوە بەغدا دوای بەشداری کـردنی لـــە کۆبونەوەکانی کۆنگرەی پێنجەمی یەکێتیی ڕۆژنامـــەنوسانی عـــەرەب کـــە ڕۆژی شەممەی رابوردو لـــە جەزایر کۆتایی هات •

بـــەڕێز حمـــودی وتی: کۆنگـــرەکە سلاونامەکـــەی سەرۆکی فەرماندە بەڕێز احمد حسن البکری کردوّنە بەرنامە-یەک لەبەر ئەو هەمو ئامۆژگاریە بەنرخەی سەبارەت بەیماننامەی شەرەفی ڕۆژنامە نوسی تیابووەوە لە بارەی ئەوەوە کە ئـەبێ کۆنگرە چ ئەرکێک بخـــاتە ئەستوی خۆی وەکو ئەرکـــە نەتەوایەتیەکانی و ئیشوکـــاری ڕۆژنامەنوسی •• ســـەرەڕای ئەو دیاریکردنە بایەخدارانەی لەبارەی وەزعی عەرەبەوە تیـــا دەستنیشان کردوە ••

ئەوەشی دیاری کردوە کـــە وەفدەکەی عیراق بەهۆی ئـەو ڕیکوپێکیەوە لەگەڵ ڕێکخـراوەڕۆژنامە نوســـیە عەرەبییە پێشکەوتنخوازکانەوە هێناویەتەدی توانیویەتی بەردە لـەرەی ڕۆژە خۆبەدەســـتەوەدەرەکان هەڵماڵێت کە ئەمڕۆ لەمەیدانی عەرەبیدا خراونەتەکار بەهیوای گـــەماروّدانی بزوتنـــەوەی شۆرشگێری عەرەب و ئەهێشتن و لەناوبردنی هێـزی چەکداری فەلەستین •

بەبۆنەی بیرەوەری
مانگرتنی قوتابیانەوە

قوتابیـــانمـــان ســـــوورن لـــەســــەر ئـــەوەی لـــە ڕێگـــای هێنانـــەدی ئامانجـــە گـــەورەکـــاندا کـــۆڵ نـــەدەن

یەکێتیی نیشـــتمانی قوتابیانی عیـــراق سووربونی بزوتنەوەی قوتابیـــانی دوبارە سەلماندوە کـــــە بەردەوامن لەڕێگای جێبەجێ کـــردنی ئامانجە گەورەکاندا کە قوتابیان لەرێبازی تێکۆشانی پرشانازی و پاڵەوانێتیاندا دژی دیکتاتوری کۆنەپەرستی سەردەمەکـــانی پێشودا نواندویەتی ••

سەرچاوەیەک لەمەکتەبی تەنفیزی بەناوی قوتابیـــانی وڵاتەوە سلاوی لـــە بیرەوەری یادی چواردە هەمین ســـالی ئەومانگرتنە پاڵەوانیە کردوە کە رابەرانی قوتابیان بەسەرکردا-یەتی یەکێتیی نیشـــتمانیی قوتابیانی عیراق دژی ئـــەو حوکمە دیکتاتوریەتەی شۆڕشی ١٤ی تەموزی ئەمری لـــە رێبازلادا لـــە ڕۆژێکـــی وەک ئەمڕۆی ســـــالی ١٩٦٢دا جێبەجێ کرد.

ئەو سەرچاوەیە پێـــری رایگەیاندوە وتویەتی: ئـــەو مانگرتنـــە پڕ پاڵەوانیەی یەکێتیـــی سەرکردایەتی کردو جـــەماوەری میللەتەکـــەمان پشتگیری ئەکـــرد، ئـــەوە لێکدانەوەیەکی ڕاستو ڕەوانی خواستی ئەو جەماوەرە بو لـــە ڕەفزکردنی لەرێلادان و ئـــەو دەزگا سەرکوتکەرەو بەردانی بەندە سیاســـیەکان و بەربلاو-کردنی سەربەستی دیموکرا-تیەت و ڕاگرتنی دەست درێژی کردنە سەر زانکۆکان لەلایەن دەزگاکانی ئەورژێمەوە.

لە لایەکی ترەوە زانکـــۆو قوتابخانەکانی بەغـــدا زۆر فەعالیاتیان نواندوە بۆ بەرز-کردنەوەی یادی ئەو مانگـرتنە مەزنەو پاڵەوانیی جـەماوەری قوتابیان دوای ئەو هەمـــو قوربانیە گرانبەهایانەدا گـــە پێشکەشی کرد لەپێناوی سەر-کەوتنی مەسەلەکانی گـــەل و بنیاتنانی دەسەڵاتی شـــور-شگێری سۆشیالیستیدا ••

خەبـــات لـــــە پێناوی هێنانەدی باشـــــترین بـــەرهـــەمـــدا

● یەکیـــەتی نەقابەکانی کرێکاران لە پارێزگای سلیمانی بەردەوام وەلەسەر نەخشەیەکی دیاریکراو هەستا بە پێـك-هێنانی چەند کۆڕو سیمینارێکی فراوان و تایبەتی بۆ سەرۆکـو دەستەو بەرەی بەڕێوەبەرایەتی هەموو نەقابە نقیبـەکانی پارێز-گای سلیمانی • لـــە هەموو کۆڕەکاندا بەڕێز کاك حسـین جبار حسن سەرۆکی یەکیەتی نەقابەکانی کرێکارانی سلیمانی ئامادەبوو •

● لەسەر ڕۆشـــنایی ئامۆژگاریەکانی سەرکردایـــەتی رامیـــاری و هەنگاونان بەرەو جێبەجێ کردنی هـــەردوو بەیاننامەکەی ئەنجومـــەنی سەرکردایەتی شۆڕش و سەر-کردایەتی هەرێمایەتی حـــزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست کـــە لەم دوایەدا دەربارەی هۆکانی کەمبونەوەی بەرهـــەم بلاویـــان کردەوە، بەڕێز کاك حسین سەرۆکی یەکیـــەتی نەقابـــەکان دەوری باڵای کرێکارانی روون کردەوە لـــە پێش خستنی وولاتداو داوای لە هەمووان کرد کە لەســـەر ڕێڕەوی حزبی سەرکـــردە برۆن و هـــەوڵ بدەن بۆ ئەوەی بتوانن کە دروشمەکانی ئـــەم قۆناغو سەردەمەی حـــزبی ســـەرکردە جێبەجێ بکەن وەهەموو توانای خۆیان بخەنە کار بۆ هێنانەدی باشـــترین بەرهەم و نەهێشـــتنی هۆکانی کەم بونەوەی بەرهەم و لابردنی هەموو ڕۆتین و ســـەلبیاتێکی پێشو لەسەر ڕۆشنایی ووتارە-کەی بەڕێز صدام حسین کە لە کۆری هۆکانی کـــەم بونەوەی بەرهەمدا لەبەغـــدا بلاوی کردەوە.

● هەروەها لـە کۆڕەکاندا

پێنـــاوی هێنـــانەدی بـــەرهـــەمـــدا

هەموو لێپرسراوانی نەقابـە-کان و دەســـتەو بەری بەڕێوە-بەران ئاگادارکرایەوە لەســـەر دەرخستنی هەموو گیـــرو-گرفتێکی کرێکاران هەرکەســـە لـــە ڕێگای نەقابەی خۆیەوە • هەروەها داوایان لێکرا کە بـە ئاشکرایەوە هەموو شت بخەنە پێش چـــاوی لێپرسراوانی فـــــداری و بەڕێوەبەرانی دائرەکان و کارگەکان •

● لە کۆتایی هەموو کۆڕە-کاندا وەڵامی پرسیاری ئامادە بووان درایەوەو جارەســـەری پێویست و پەسەند کراو دانرا بۆ هەندێ لە گیروگرفتەکان •

● ئەوەی شایانی باســـە ئەم کۆڕانە لەم ڕۆژو کاتانـــەی خوارەوەدا گیراون کە بەردەوام زیاتر لە هەفتەیەکی خایاند •

(١) ڕۆژی ٦-١٢-١٩٧٦ کۆڕێکی فراوان گیـــرا بۆ نەقـــابەی خانو دروستکردن و پرۆژەکان •

(٢) ڕۆژی ٧-١٢-١٩٧٦ کۆڕێك بەسترا بۆ نەقابـــەی کشتوکاڵ و نەقابەی پۆســـتەو بروسکەی سلیمانی •

(٣) ڕۆژی ٨-١٢-١٩٧٦ کاتژمێری چواری دوای نیوەڕۆ سیمینارێك پێـــك هێنرا بۆ ئەندامان و دەســـتەی بەڕێوە-بەرانی نەقابەی گواستنەوەو نەقابەی چنین لە هەمان هۆڵ •

(٤) ڕۆژی ١١-١٢-١٩٧٦ کۆڕێکی فراوان بەســـترا بۆ هەموو دەســـتەی بەڕێوەبەرانی نەقابـــەی کارگوزاری کۆمەڵا-یەتی و نەقابـــەی جگەرەو دروســـتکردنی مەوادی

بروانـە ل ٨

خوێنەری بەڕێـز.

– باوکی شیرین –

● تاقی کـــردنەوەو کاری جـــەماهیری، لە ناوچـــەی ئۆتۆنۆمیدا، چوتە قۆناغێکی تازەوە وبۆ فوکـردن و پەرە-پێدانی ئـــەم تاقیکردنەوەیە، بەشێوەیەک لە گەڵ خواستو ئارەزوی سەرجەمی میللـــەتی عیراق و، بەتایبەتی کۆمەڵانی خەڵکی کورد بسازێت •• لـــەم دواییەدا، کۆبونـــەوەکانی ئەنجومەنی گەل – لە مەرکەزی شاری هەولێردا کرایـــەوە، بەتایبـــەتی، پاش ئەوەی ئەنجومەنی گەل، لە قـــەزاو ناحیەکانی شاردا دامەزرا •

ئەم تەجرەبەیەش لـــــە چوارچێوەی ئەو ئەرکو توانا-خستنەوە سەرهەڵئـــەدات، کـــە لـــە پێناوی ڕاکیشانی کۆمەڵانی خـــەڵکی ناوچـــەی ئۆتۆنۆمیەوە ئەکـــرێت بـــۆ مەیدانەکانی کاری میللی و لـــە پێناوی پەلەپێکردنی ڕەوردوەی پەرەسەندن لە ناوچەکـــەدا • کۆمەلانی خـــەڵکی کوردیش پێشوازی ئـــەم هەنگاوانـــە ئەکەن، چونکـــە لە گـــەل ئامانجەکانیان ئـــەگونجێت و ئەبێتە مایـــەی دەهـــا پتر بنجداکـــوتانی دەســـکەوتی ئۆتۆنۆمی، وەکو بنچینێك بـۆ وریاکردنەوەی کـــــوردو وروزانـــدنی توانـــاکانی لەنێـــو ڕادەوی کـــاری شۆڕشگێرانەی کە لە ژێرسایەی شورشی ١٧ی تەموزو حـــزبە پێشڕەوەکەی: حزبی بەعـــی سۆشیالیســـتی عـــەرەبا دێتەکایەوە •

● خوێنـــەری ئازیـــز: ئەنجـــومەنی سەرکردایـــەتی شۆڕش، قـــانونی تـــازەی خزمەتی زانکـــۆی هەڵخستوە، کە بریتییە لەگەڵێ دەسکەوتی مەزن بۆ خانەوادەی مامۆستایانی زانکو •• لە سوچێکی تر، لەوەزارەتی تەندروســـتیدا وا راگەیەنراوە: کە مووچـــەی هەمو ئەوانەی لـــە عیـــادە میللیەکانی سەرجەمی وڵاتـــا کارئەکەن، لەم مانگـــەوە زیادئەکرێ •• لە کونجێکی تر، ئەنجـــومەنی سەرکردایەتی شۆرش بڕیاری (مخصصات)ی تایبەتی بۆ حەماڵەکان داوە، کە ئەنجومەن لە مانگـــی تەموزی رابردوا بۆ کرێکارانی هەندێ (جەشن) پەسەندی کردوە، بە(٢٥٠) فلســـی ڕۆژانـــە، سەرەڕای کرێی ئاساییان •

● ئەم بڕیارانە، لـــە چوارچێوەی پەرەپێدانی باری ژیانی ئەم کەرتانەی کومـــەڵ ئەدرێت، بە جۆرێ کە خۆی لە خۆیدا ئەنجامێکی باشـــی (کازکردن) هەڵئـــەخات و ئەبێتە مایەی تێکچڕژانێکی پڕلە زیندەگی لە گەل ڕێڕەوی ئەو ئەشونمـــایەی کـــە وڵاتخستویەتیە بەرچاو •

شۆڕش هەمیشەو بەردەوام، لەگەل کۆمەلانی خەلکا وەفادارە •• بۆیە یـــەك لەدوای یـــەك دەسکەوتی بۆ رەنێو ئـــەهێنێ •• بێگومان ئەو میللەتەی کەخۆی کوتاوەتە نێو جەنگـــی بنیـــادنان و پێشـــکەوتن و نەشونماوە، لە ژێر سایەی ئەم شۆڕشەدا، هـــەم شـــیاوی ئەوەیەو هەم ئەبێتـــە تین و تاوێکیش بۆی تا لە بەخشـــەکانی رێڕەوی شۆرشگێرانـــەدا بەردەوام بێت •

● جا هـــەر چەندە ئـــەم دەسکەوتانە حەقێکـــی رەوای میللـــەتە، لە هەمان کـــاتا، ئەرکی بەردەوام بوونی گۆڕان و بەرنامەکـــانی گەشەپێکردن و بەخششی هۆشمەندانەی پـــڕ لەمەسئولیەتی ئەخاتە ســـــەر ئەستۆ •• بێگومان ئـــەو میللەتەی کە ئائێستا بەردەوام بوە لە بەخشش، لە مەودوایش هەر بەردەوام بوونی گـــۆڕان و بەرنامەکانی گەشەپێکـــردن و بەخششی هۆشمەندانەی پـــڕ لەمەسئولیەتی ئەخاتە ســـەر ئەستۆ •• بێگومان ئـــەو میللەتە کە ئائێستا بـــەردەوام بوە لە بەخشش، لە مەودوایش هەر بەردەوام ئەبێت •• خـــۆ مێژووەکەی پڕاوپڕی ئـــــەم بەڵگانەیە •

پاشماوەی: هاوڕێ العیسمـــی

کۆن و تازەکانی خۆی لەڕژێمـە عەرەبیێکان •

برایان • گرتنی کۆنگـــرە-کەتان لەم زروفە ناهەموارەدا، بایەخێکی تایبەتی پێئـــەدرێت چونکە رەدی جەماوەرێکـــی وریاو هۆشمەند پێك ئـــەهێنێ دژی پیلانەکانی ئیمپریالیـزم و کۆنەپەرســـتان و نیشـــانەی گیـــانێکی شۆڕشگێرانـــەی بەتوانای ئەوتۆیە کە بەردەوام بێت لەتێکۆشاندا وخـــۆی لەمەترسی و نوچدان قوتارکات • ئاگری ئەو شەڕەی زایونیـزم و ئیمپریالیزم و کۆنەپەرســـتی هاوپەیمان لە لبناندا هەڵیـــان گیرساندوەو گۆشەگیرەکـــان و ڕژێمی سوریا دەورێکی پیـــلان گێڕیی ئاشکرایان تیابینیـــوە، وونەبێ شەڕێکی ناوخۆ یـــا ئەهلی بوبێت وەک ئەیانەوێت وای ناو بنێن، بەڵکو کێشەیەکی بەتین بو لە نیوان ئەو هاوپە-یمانانەداو ئەو چەوساندنەوەو سەرشۆڕی وزورداریەدا کـــە ئەی نوێنن، وە لەنێوان هێزی شۆڕشگێریی عەرەبداو ئـــەو خواستو تەمایەی کە هەیەتی لە رزگاری وقوتاربون لە هەمو جـــۆرە چەوساندنەوەیەک و بەشداری کردن لە هـــــەمو قیمەێکی مرۆڤایەتی لەحـــەق خوازی و عەدالەت و هاوکاریەکی ئیجابی لەناو گەلاندا •

ئەگەرچی شـــەڕ لەلبناندا راوەستاوە، کە ئەوە ئێمـــە پێمان خۆشەو هەوڵی بـــۆ ئەدەین، بەڵام ئەوەی پـــەردە شەرعیەکەی ئەو ڕژێمە کۆنـــە-پەرستانەی کە خەریکـــی ریکەوتنن دوای کۆنگرەی ریازو قاهیرە داویانە بەسەر ڕژێمـی سوریای گومان لێکـــراودا وای لێکردوە کە لە پیلان گێرانـدا دژی بەرگـــری فەلەستینی و بزوتنەوەی نیشتمانی لبنـاندا بەردەوام بێت لەڕێگاو شێوە-یەکی تازەوە، کـــە شێوەی ئەوەش وا زیاتر دەرئەکەوێت بەهێرش بردنە سەر مەکتەبە-کانی هێـــزە نیشتمانیێکان و گرتنی تێکوشەران لەتەرابلوس و زۆرجێگای تر و دوای ئـــەوە هێرش بردنە سەر ڕۆژنامـــە نیشتمانی و پێشکەوتنخوازەکانی لبنان و تێکدانی بارەگاکانیان و ترساندن و تۆقاندنی کارگێـــرو فەرمانبەرەکـــانی بەڵیـــدان و گرتنیان •• هەروەها بۆمبـــا دانان لە نزیك ماڵی پیـــاوە نیشتمانێکانەوەو هـــەوڵدانی کوشـــتنیان و ترســـاندنیان لەڕێگای ڕێکخراوی ساعیقـەوە کە پێیان کـــردوە لەپیاوەکانی موخابەراتی ڕژێمی ســـوریاو هـــەو داخلـــەی و گومان لێکراوێک و بۆ ئەم مەبەســـتە ئاڵاوە ئامادەیان کردون وە بـۆ ئانەوەی کێشەو دوبەرەکی لـە نیوان هێـــزی بەرگـــری فەلەستیندا بەمەبەستی خزمەت کـــردنی ئامانجی ڕیکەوتنێکی خۆبەدەستەوە دەرانەو بـــۆ ڕێکخستنەوەی ناوچەی عەرەب بەجۆرێك ئەمەریکاو کۆنـــە-پەرستان دەســـــتی بەسەردا بگرنەوە •

لەبەر ئەوە هەمو هێـــزە نیشتمانی و پێشـــکەوتنخوازە-کانی نیشتمانی عەرەب و هێزی بەرگـــری فەلەســـتین و بزوتنەوەی نیشتمانیی لبنـــان لەم ڕۆژانەدا زیاتر لەڕۆژانی تر ئـــەرکی ئەوەیان ئەکەوێتـــە ئەستۆ بەئەوپەری وریـــایی و چالاکیەوە کەپەردە لەروی ئـــەم پیلانانە هەڵماڵن و بەرەنگـــاری بکـــەن و ئەهێڵن جەواشەیی لەنێـــوان هێزی شـــۆڕش لەلایەکەوە وەلەلایـــەکی ترەوە هێـــزی گومڕاوبا شکەزی و شۆڕشی دژوار پەیدابێت • وە هەروەها ئەرکی ئەوەشی لـــە ئەستۆدایە کە ئەبێت هـــەمو وردە جیـــاوازی و دژواریەکی بێبایەخی خۆیان لەیاد بکەن و تا رادەی ئـــەو ملمـــلانێو مەترسیانەی ئەمڕۆ بلندبنـەوە ئەویش لەپێنـــاوی گەیشتنە کارێکی جەبهـــەوی بەکـــار لەمەیدانی عەرەبیدا کە هـــەر بەتەنیا کوژاندنەوەی ئـــەو پیلانەی مەبەست نەبێت و بـەس بەڵکو تێکدانی هاوپەیمـــانی زایونیـــزم و ئیمپریالیـــزم و کۆنەپەرستانیشی مەبەســـت بێ و بەردەوام بێت لە هێنانەدی ئامانجەکانی شـــۆڕشی عەرەبی هاوچەرخدا •

هاوڕێیان و براخۆشەویستە-کان ••

دووبـــــارە ســـــلاوتان لێئەکەینەوەو ئاواتە خـــوازین کە کۆنگرەکەتان سەرکەوتوبێت لـــــە کۆشـــەی کردارێکی دیموکراتیانەو تفتوکۆیەکی ئیجابی بنیات نەرانە، وە لـــە وردبینی تەواوەوە بۆ زروفی ئەم قوناغەو ئەو ئەرکە ڕاڕەی کەوتوتە سەرشانتان •• ئینتر بەرەو تێکۆشانێکی گـــەورەترو قـــوربانی هـــەوڵدان بـــۆ دامەزراندنی کۆمەڵگایەکـــی سۆشیالیستی دیموکـــــراتی یەکگرتو •

سلاوی خواتان لێ بێت

لـــە ئاهەنگی کردنـــەوەی کۆنگرەکەدا کە لەژێر دروشمی (یەکێتیی بزوتنەوەی قوتابیانی عەرەب هەنگاویکە لە ڕێگـــای بنیـــات نانی کۆمەڵگایـــەکی عەرەبی دیموکراتی پێشـــکەو-تنخـــوازی سۆشیالیســـتی یەکگرتودا) گیراوە هاوڕێ علی غنـــام ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوەیی حیزبی بەعســـی-سۆشیالیستی عەرەب و هەندێک لە هاوڕێیانی ئەندامی ســـەر-کردایەتی قوتری حیـــــزب و بەڕێوەبەرانی مەکتـــەبەکانی سەرکردایـــەتی نەتـــەوەیی و هەندێک لە بەڕێزان سەرۆکو ئەندامانی زانکۆکان سەرۆک و ئەندامانی مەکتەبی تەنفیـــزی یەکێتییەکانی قوتابیـــان و لاوان و کرێکاران و کۆمەڵەی جوتیاران و ئافرەتان و نوێنەرانی یەکێتـــی-یەکـــانی قوتابیـــانی وڵاتانی عەرەبی و دۆست بەشدار بون •

پێرێ لەکۆتایی کۆبونەوەکەدا یادگارێکیان پێشـــکەش هاوڕێ شبلی العیســـمی یارمەتیدەری ئەمینداری گشتیی حیـزب-کردوە کەئەویش وتـــــەی دروشمی کۆنگرەکەبوە •

پاشماوەی: ساڵی نوێ

● کاتێ یـــادی ئـــەم بیرەوەرییە ئەکەینـــەوە، بەبلندو ڕێزەوە یادی هـــەوڵ و تەقەلای پێغەمبەری مەزن و ئاوەڵە پیاو چاکەکانی ئەکەینەوە، کە هەموو شتێکی بیرۆزو بەنرخیان لە ماڵ و گیان کردە قوربـــانی ڕێگای بلاوکردنەوەی ئایینـــی پیرۆزو دوایی هێنان بەسەردەمو نەزانی و تاریکی و دواکەوتن •• وە چاكوایە، ئەم بیرەوەرییەو هـــەوڵ و تەقەلای مـــەزنی پێغەمبەرو ئاوەڵە تێکوشەرەکانی هاندەرمان بێ و ڕێگا پیشاندەر، لەم کـــاتەدا، کە ڕووبەڕووی باری گـــران و بەرپەچدانەوەی بەربەستی ئەبین و ئەبینین برا هاوئاینیەکانمان لـــە لوبنان و فەلەستین، لە ڕێگای بەرگری-کردنیاندا لە ڕێزو مافی خۆیان لـــە ژیانێکی سەربەســـتو پیرۆزدا ئەبن بە قوربانی •

● کە یادی ئەم بیرەوەرییە ئەکەینەوەو شـــادمانین بە داهاتنی ساڵی نوێ، هەلێکـی بەختیارانەیە، گـــەورەترین و جوانترین پیرۆزبایی بگەیەنین بـــە سەرۆکی فـــەرماندەو تێکۆشەر احمد حسن البکـر و سەرکردایەتی سیاسی، لـــە خوای گەورەو مەزن ئەپارێینەوە کە دەست بە باڵایان بێ بـــۆ ئـــەومی هـــەر زەخیـرەی پاراستنی ڕێزی ئەم گـەلەبن و پایەی بەرزتر بکەنەوە • (انه نعم المولی ونعم المجیب) •

Institut Kurde de Paris

قوربانیەکانی تاوانەکانی رژێمی گومڕای سوریا لە فرۆکەخانەی بەغدا

دو منالٌ لە وانەی لە ئەنجامی کردارە نایەسندانەکەی رژێمی تاوانباری سوریادا بونەتە قوربانی

خوشك و برایەك ئایا گوناهی ئەمانە چیە ؟

منالێك کە بەهۆی تەقینەوەکەوە چاوەکانی کوێر بوە

منالە وردە بێ تاوانەکانمان ٠٠ منالی ئەم تەلەمان ٠٠ بە کوڵ ئەگریان و قسوڵ هەنیسکیان ئەدا ، کاتێ ئیوارەی ١٥ی ئەم مانگە لە ئەلەفزیونا هاوری منالەکانیان ئەبینی هەمو دەم و چاویان برین و خوێنە ٠٠ برینی قوڵ و بەکار لە ئەنجامی ئەو تاوانە پڕ لە شەرمەزاریەی رژێمی سوریای ئەلقە لەگوێ نواندی ٠٠ ئەری ئەبێ ئێمە چیان پێ بڵێین ؟ دووڕۆژی کە چی بە منالان بڵێین ؟ ئایا ئەبێ پێیان بڵێین ئەو کردارەی رژێمی سوریا کردی ئەوپەڕی رەوشت بەرزی و پیاوەتی و ئازایەتیە ؟ یا ئەبێ پێیان بڵێین ئەوەی رژێمی سوریا کردی لە رەوشتی خاینان و پیلان گێڕان و سەرشۆڕ و کەسانی بێ ئابڕو ئەوە شێتەوە ؟ ئەمەتان بۆ ئەنوسم بۆ ئەوەی بیرتان خەمەوە ، ئەگەرچی ئەوەش باش ئەزانم ئاگادار کردنەوەی ئێوە و مانان هیچ سودی نیە و بێکەڵکە ٠٠ بەڵام نوسین هیچ زیانێ نادا ٠٠ ئەو باسەی ئەمەوی بیکەم ٠٠ ئەو تاوانە ئەڵۆزو ئەوجارە رق ئەستورەیە کە لە فرۆکەخانەی بەغدای دەولی کردتان ٠٠

باسی سوکی و نزمی تاوانەکەتان ناکەین ٠٠ وە باسی ئەو ترس و تۆقاندنەش ناکەین کە خستانە دڵی منالان و ژنانەوە چونکە ئەوە توسقالێکیش ئەوەندە مردوە بۆ کەئەی ئێوە نابزوێنێ ٠٠ پێش ژنان و منالانی بەغدا ٠٠ منالانی لبنان و فەلەستین و ژنانیان بو بەڵام ئەو تۆڵەیەی کەلەکەمان لێتانی ئەکاتەوە باسی ئەوەتان بۆ ئەنوسم !! ئەوانەی لەو فرۆکەخانەیەدا کوژران و بریندار کران زۆر بوەژن و هەتیوی تیابو داوای تۆڵەکردنەوەی خوێنتان لێ ئەکەن ٠ لەو رۆژەوە ئەو تۆڵەیە قەرزارن کە باوك و براکانیان بەخوێنی خۆیان بەرزایەکانی سوریایان ئاودا ٠٠ ئەو رۆژەی وا ئەتان بەچاك زانی کە بە زایونیزمەکانی بفرۆشن ئا لەو رۆژانەدا ٠٠ کاتێ زایونیزمەکان ئەوەندەیان نەمابو بێ بنێنە ناو دیمەشقەوە پیاوان ئالێرەوە کەوتنەخۆ ٠٠ لە بەغدای شۆڕشەوە پێشکەوتنیان لەگەڵ کاتدا ئەکرد بۆ ئەوەی زووتر بگەنە دیمەشق بۆ ئەوەی گیان و دڵی خوێیان بکەنە چیایەك بەروی زایونیزمەکاندا ٠٠ وە لە راستیشدا توانیان وا بکەن ٠٠ دیمەشقیان لە مەترسی داگیر کردن قوتارکرد لە کاتێکا ئێوە کەلوپەلەکانتان کۆئەکردەوە بۆ ئەوەی وەك مشکی خۆری هەڵێن ٠٠

پیاوان راپەرین بۆ ئەوەی بە لەشو گیانی خوێیان ئامانجەکانی ئێوە وەدی بهێنن ٠٠ بەڵام ئێوە هیچ گوێتان نەدایە ئەو هەمو خوێن و قوربانی و هەوای گەشی داوارۆژ ٠٠ بەوەشەوە رانەوەستان ، بەڵکو لە ناپیاوی خۆتاندا هەر بەردەوام بون و ئەم کارەی فرۆکەخانەتان دوا تاوانی پڕ سەرشۆڕی و شەرمەزاریتان نابێت ٠

ئەمڕۆکەش ٠٠ کاتێ شەهیدەکان لەخوێنا ئەگەوزێن و منالەکانی بەغدا و فەلەستین و لبنان و سوریا لەسەختی تاوانەکەتان ئەنالێنن خەوی شەوو رۆژتان لێتاڵ ئەکەن ، دوای ئەوەی گەلەکەمان بەدواتاندا ئەگەڕێ بەهۆی ئەو هەمو تاوانەی لێتان کردوە ٠٠

تۆڵە لێ کردنەوەتان بوەتە داوا کاری و خواستی هەمو منالانمان ٠٠ لەناو بردنیشتان شتێکی پێویستە ٠

سبەینێ کەرۆژ تیشکی زێرینی بەسەر سوریای خۆشەویستا پەخش کرد ، شەهیدەکان لەخۆشیدا ئەکەونە سەماکردن ، منالان سرودی بەعس و قوربانی و رزگاری ئەڵێن و ئەڵێنەوە ٠٠

ئێمەش بەبێ وەستان و بەهەمو منالانمان ئەڵێین :

شۆڕش سەرئەکەوێت ٠٠ مرۆڤمان سەرئەکەوێت ٠٠ ئەی منالینە لەگەڵ ئەو هەمو برینوزامەتاندا ئێوەش سەرئەکەون پێکەوە بەهێز ئەبین بەهێز ٠٠

چەند برینێکی بە ئازار ... ئایا رژێمی گومڕا چی ئەوێ ؟

شوێنەواری وێرانەکانی ناو هۆڵەکانی فرۆکەخانەی دەوڵەتان لە بەغدا

Institut Kurde de Paris

پـەروەردە

لاوان و وەرزش

عبدالقادر خلیل

– ٢ –

لەهەفتـــەی پێشـــودا لەگەشتەکەدا لـــە ئوردوگای لاوان باســـــی یەکـەمم بۆکردن • ئێستەکەش دەچمە بەشی دووەمی باسەکەم •

هاوڕێکەم بۆ ژێر هـــەمان چادری بردم لەوانەی دووەمدا، کە نواڕیم پزیشکێك لەســـەرمێزێکی ئـــەوەرە پێویســـتی برین پێچی داناوەو سەرتەرمی ئونـــەوەی وانەکەیـــەتی، لاوێکیش لەســـــەر مێزێك راکشـــاوەو لاوێکـــی تر بەدیاریەوەیـــەتی • کاکـــی پزیشکیش دەرسەکەی دەڵێتەوەو وەباسی چونیـــەتی پێچـــانی دەستێکی شکاو دەکات •

لاوەکان هەمو ســـەر گەرمی گوێ گرتنی کاکی پزیشـــك ئامۆژگاریەکانی دەکەنێنت بـــە لاوەکەی کە ئامادەبوە لەجیاتی ئـــەو تیمـــاری پیشەوەکـــە بکات کەدەستی شکاوە •

دەستشـــکاو، جارجـــارە هەنسك دەدات وەخوی وانیشان دەدات کەبـــەراستی دەســـتی شکاوە •

بریـــن پێـــچ پاش پاکـ کردنەوەی جیگەی شـــکاویەکە چەند پێویستی پیچانی هـــەبوبەیارمەتی ولەژێر چـــاوەدیری کاکی پزیشکدا بە کاری خـــوێ هەڵدەستا ، بەراستی شتی چاك فێردەبن •

زۆر سوپاسی هاوری کەم کردنینجـــــا رومان کردە مەیدانی مەشق کردن تەماشام کرد مەیدان بەگەرمی سەرتەرمی مەشـق کردنە کچە بچوکەکان کە هیچ جیاوازیکیان نی یـــــە لەگـــەل براکانیانا هەمو پێکەوە لەکوری مەشق کردندان ، مامۆســـتای مەشق کردن خەریکە رێکـــەوشوێنیان بۆ دیاری دەکـــات هەمویان پێی دەلین هەڤـــاڵ ئەویش هەر بە ووشەی هەڤاڵ لەگەلیاندا دەدوێ ، لـــە لایەك یاری توپی پێ بە لەلایەکی یاری شەبەکەیە لەلایەکی تر یـــاری توپی سەبەتەیە لەلایەك زوران بازی یە لەلایەکی تر قورسایی هەڵگـــرتنە ، بەراســـتی قوتابخانەیەکی ئیجگار فراوانەولەبەر ئـــەم هەوایاکەدا ئـــەم لاوانـــە ئاوا مەشـــــقیان پێدەکرێت هەمو یەکێکیان بەدل سەرگەرمی فێربوونە •

هەمو بلیمەتن ، قسە خوشن بە ووشەی (هەڤال) (رفیـق) گفتوگوت لەگەل دەکەن هەموبزەی پێکـــەنین وا بەســـەر لێویانـــــەوە ، دوارۆژی رونچاوەنواریان دەکات ئەندامێکی ســـود بەخشـــن بۆ دوارۆژی کومـــەل • هیوادارم کوماری عیراق ببێتە مەلبەندی هـــەمولاوان تـــا بـــەئارامـــیو خوشەویســـتیو برایـــەتی تێبکوشین هەمو بوتەنها عیراق کـــە عیراقی ئێمەیە وە تووی برایـــەتیو خوشەویـــستیو ئازادیو لاو چاکی لـــە نیوانداپوەشێنن تا بەری رەنجمان بـــە خوشی بخوین •

چی ئەزانی دەربارەی مەلەوانی بن ئاوکەوتن

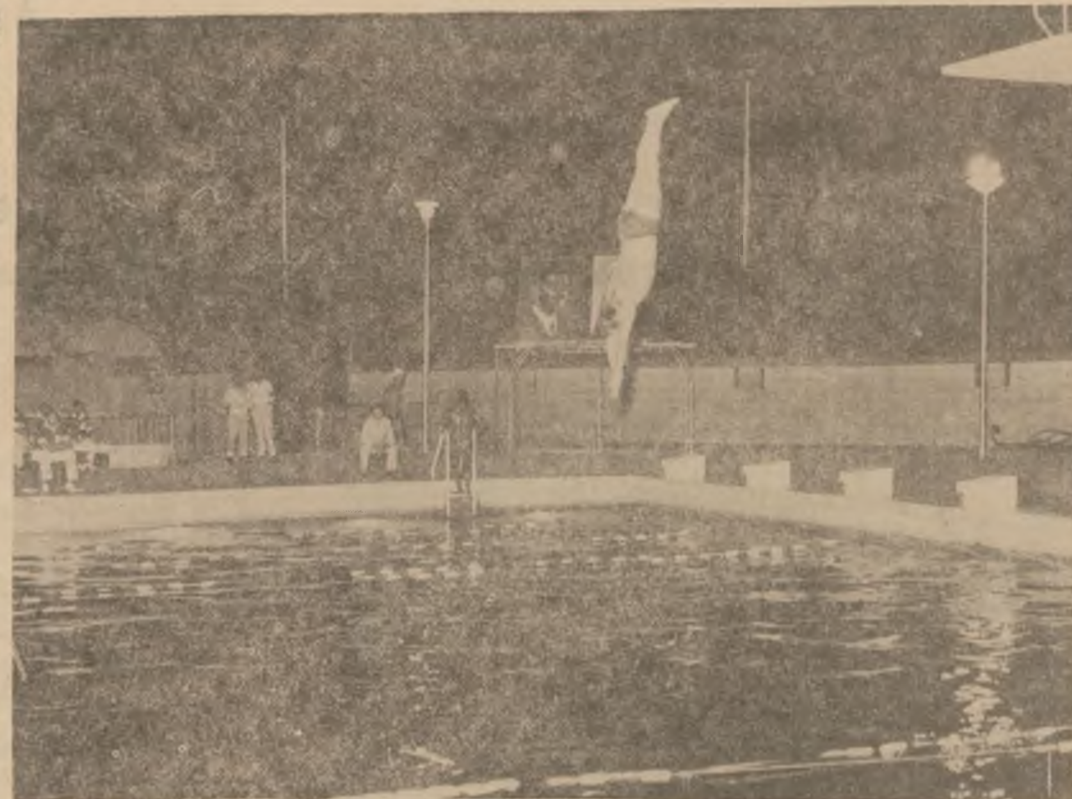

بن ئاوکەوتن لە مەلەوانیدا بریتیە لەو خۆهەڵدانەی مەلەوان لە شوێنێکی بەرزەوە فـــرێ ئەداتە ناو ئاو ••

مەلەوان لـە ســـەرەتای فێربونیەوە فێری خـۆ نقـــوم کـــردنو بازدانیش دەبێت ••بن ئاوکەوتن لـە مێـــژووی وەرزشی تازەدا ئەگەرێتەوە بۆکوتایی سەدەی نۆزدەهەم ••

لە سالی (١٨٧١) ی زاینی لە کاتێکدا کە هەندێ لە مەلەوانە کانی ئەوروپا بەو نیـــازەی ئازایـــەتیو جوامێری خۆیـــان پیشـــان بدەن لەسەر لێـــواری بردەکانەوە خۆیان فرێ ئەدایـــە ناو رووبارەکانەوە ••

لە سالی (١٨٩٩) یەکەمین جار لە (سوید) یاری خۆ نوقم کردن وانە بن ئاوکەوتن رێکخرا بۆ خۆنقم کردنی پێشـــــەوە کە پێی ئەوترا (خۆنقم کـــردنی فریشتە) یاخود (خۆنقـــم کردنی فرین) ••

وە لە دوای ئەم پێشبرکەیە پێش بڕ کەیەکی تر رێکخـــرا بۆ خۆ نقوم کردن بۆ (٢) بـــێ بلیکە یەکێکیان جێ گیر ئـــەوی تر جولاو ••

وە بۆ یەکەمین جار بوو لە سالی (١٩٠٥)دا لە ســـویدو ئینگلترا پێشبرکەی خۆ نقـــم کردنی مەلە کرابە پلەی جێ گیر کە تەنها بۆ پیاوان بوو ••

وە لە سالی (١٩٠٨)دا بۆ پلەی جوو لاو ••

پاشان ئافرەت کە تـــوانی بەشداری بکات بە پلەی جێ گیر لە دەورەی ئولمپی ســـــالی (١٩١٢ دابوو •• وەبە پلـــەی جوولاو لە سالـــی (١٩٢٠)دا بوو ••

وەمەرجی خۆنقم کـــــردن ئەوەیە کە مەلەوانە کە بازبدات لە سەر ئەو دوو پلەیە کـــــە جێ گیر بـــێ یاخـــو جـــوولاو بەمەرجێ لە شی ماوەیەك هەوا ببڕێ وەپاشان دەست بکـــات بەچەند جولاندنێك بێ تـــرس راستەو خۆ بچێتە ژێر ئاوەکە.

جولاندی خۆ نقم کردن لـــە سەر پلەی جوولاو بریتیە لـــە (٦١) جۆر •• بەلام پلـــــەی جێ گیر بریتیە لە (٥٨) جـــۆر خۆ نقم کردن ••

وە ئەم خۆنقم کردنانە بـــە پێی ئەو یاری زانەی پـــێی هەل دەستێ ئەکرێ بـــە (٦) بەشەوە •

أ ـ خۆ نقم کردنی پێشەوە •
ب ـ خۆ نقم کردنی دواوە •
ج ـ خۆ نقم کردنی دواوەی پێشەوە •
د ـ خۆ نقم کردنی سەردەست
هـ ـ خۆ نقم کردنی لول کردن
و ـ خۆ نقم کردنی تیژ •

وەبەرزی پلەی جێ گیـــر (١٠) مەترە وەپلەی جولاو (٣) مەترە ، ئەتوانین پلەی جێ گیر بگۆڕین بۆ (٥ر٦) مەتـــر ، بـــەلام لە دەورەی (ئولمپـــی) دادەبێ (١٠) مەتربێت •

وەمەلەوانەکان لەسەر پلەی جێ گیر ئەتوانن (٦) خۆ نقـــوم کردن بەکار بهێنن بەبـــێ سەربەستی خۆیان ، وە (٤)خۆ نقوم کردن بەکار بهێنن بـــە سەربەستی خۆیان ، بـــەلام بۆ ئافرەت لەسەر پلـــەی جێ گیر بریتیە لە (٤) خۆ نقوم کردن بەبێ سەربەستی خۆیان بە (٤) خۆ نقم کـــــردن بەسەربەستی خویان وەلەم (٨) خۆ نقوم کردنە کەمەیان خـــاڵ زۆر بێنێت ئەوە یەکەم دەبـــێ لەسەر پلەی جوولاو پیـــاوان هەڵ دەستن بە (٥) خۆ نقـــوم کردن بەبێ سەربەستی خۆیـــان وە (٦) خۆ نقوم کردن بەسەر بەستی خۆیان وەئافرەت لـــــە سەرپلەی جوولاو وەك پیـــاوان وان •

شەماڵ عەلی قادر
ئامادەی کردوە

پاشماوەی : لەگـــەل هەولو تەقـــەلای هەیە لەســـەر بەشداری کردنی رێکخراوی رزگارخـــــواز ئەم کۆنفرانسەدا •

فەلەستین لـــــە ئەندامەتی

وا دەردەکەوێ ئەم ناکۆکیـــەبەوە چارەسەر بکرێ کـــــە وەفدێکـــی هاوبەشی عەرەبی لەلایەن هەمـــــو لایەنەکانی « سازکردنەوە » بەشـــداری کۆنفرانس بێ •

لـــــە نیۆیورك گۆڤاری ئەمریکایی نیوزویك لـــــە دوازمارەی خۆیدا لە زمـــان کورت ڤالـــد هایم سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتوەکانـــەوە گوتویەتی ئێستا لـــــە هەموو وەختێکی رابوردو پتر حـــەزلەوە دەکرێ کە بۆ گەیشتن بـــە رێك کەوتنێکی گشتی لە ناوچەـ لە ناوچەکەدا وتووێژ بکرێ .

هەروەها باسی کردوە کـــە هێندێك رژێمـــــی عەرەبیو قەوارەی زایۆنی دەیانـــەوێ بەزوویی کۆنفرانسی ژنێـــــڤ ببەستریو ناکۆکیە بنەرەتیەکان هەر لەوە دان کە جی بکەن بـــۆ بەستنی کۆنفرانسەکە .

دیسان گوتویەتی ماوەیـــەکی زۆر هەیە کـــــە چارەسەرێکی مامناوەندی بدۆزرێتـــــەوە بۆبەشدارکردنی رێکخـــــراوی رزگاریخوازی فەلەستین لـــــە کۆنفرانسی ژنێڤدا .

زیاتر گوتویەتی هێنـــــدیك رژێمی عەرەبی لایەنگـــــری دامەزرانی دەولـــــەتیکی فەلەستینی لە کەناری رۆژئاواو ناوچەی « غزە »ی داگیـــــر ـ کراودا ئەکەنو ئەمە دەتوانێ لە چارەسەری گیروگرفتی، دانان بەو رێکخراوەش دا بەشدار بێ.

رۆژنامەی « الاخبـــــار »ی میـــسریش ئەمرۆ نوسیویەتی کە کورت ڤالد هایم ســــــکرتێری گشـــــتی نەتەوە یەکگرتوەکان بانگەوازی رۆژی چوارشەممەی رابردوی میسری بۆ سەردانی ناوچەی عەرەبی قبوڵ کردوە بۆ پێوەندی گرتن لەگەل ئەولایەنانە کـــــە خەریکی سازکردنی ـ هێنـــــدێك رژێمی عەرەبیو قەوارەی زایۆنی ـ .

هەواڵ و لێکۆڵینەوە

هەواڵ : یەکێتی تۆری دەستی عێراق بڕیاری داوە کـــەوڵات بکات بە سی بەشەوەو سێ لقی خۆی تیادا دابمەزرێنـــــی بەشەکانیش بریتین لە ژورو ، ناوەراست و خوارو •

لێکۆڵینەوە : بریـــــاری دابەش کردنی ولات بە ســـــەر سێ بەشدا لە لایەن یەکێتیی تۆپی دەستی عیراقـــــەوە ، هەنگاوێکی نوێی ئەو یەکێتی یەیە بۆ دامەزراندنی لقەکانی خۆی لەو ناوچانەدا ••

وەهەنگاوی ئەوە بەکارتـــر بلاوکردنەوەی تۆپی دەستە لـــە ناوچەی ژورووی ولاتدا ، کـــە لەمەوبەر ئەم جۆرە یاریە تەنیـــا لە پارێزگای بەغداو بەســـراو نەینەوادا ئەکرا ، کاتێـــــێ یەکێتیی هەســـتی بـــەوە کرد کە لـــــە پارێزگاکانی زوورودا ئەم یاریە بە جۆرێـــکی فراوان بلاو بۆتەوە کە هیـــچ پارێزگایەکی تر لە پارێزگاکانی ولات نایکاتی ، وای بەچاکـــ زانی کە هاونیشتمانیانـــــی پارێزگاکانی ژوورو بە تایبـــەتی سلیمانیو دهـــۆكو تەئمیمو هەولێر بەشداری بۆربۆرێنەکانی ولات بکەن لە گەل بەشـــداری کردنی ئەو یاریانەش کە لـــە ولاتانی عەرەبدا ئەکرێت لیژنەی ئۆلۆمپی نیشتمانی کە هەمـــو بڕیارەکانی لە جەوهـــــەری راپورتی سیاسی هەشـــــتەم کۆنگرەی حیزبی ســـــەرکردە حیزبی بەعســـی شۆشیالیستی عەرەبەوە وەرئە رێت ، ئـــــەم لیژنەیە پشت گیریو یارمەتـــی دانی هەمو هەولو تەقەلایەکی وەرزش کاری خـــــــۆتە ئەستۆی خۆی،جا ئەویارمەتی یە ماددی بێ یامەعنەوی ، لـــــە پایتەختا بێت یا لە گوندێکی دوری ناوچە شاخاوێکانـــــدا چونکە ئەو مەبەستی ئەوەیـــــە پلەی وەرزش لە ولاتـــــــدا بەرزکاتەوەو لە ناو ولاتانـــــدا ناونیشانی دەرخات •

ئێمە لە کاتێکا پیرۆزبایـــی ئەو هەنگاوەی یەکێتی تـــۆپی دەستی عیراق ئەکـــــەین بە بەشداری کردنی پارێزگاکـــانی ژوورو لە بۆربۆرێنی هـــــەرزە کارانـــدا ، هیوادارین لـــــەو کارانـــــەیدا هەمیشـــــــە سەرکەوتوبێت •

عبدالوهاب عبدالباقی

پاشماوەی : وەفـدی ژاپۆن دەبێتەوە •••

ئێمە لەکاتێکدا ئەوتاوانـــە چەپەنە ئوناهبار دەکەین کـــــە لەگەل هاونیشتمانیە عیراقیەـ کانو عەرەبو بێگانە بێتاوانەـ کان کرا ، چاك بونەوەی هەرچی زوتر بۆ هەمو بریندارەکان بە ئاوات دەخوازین کە لە لایـــەن پز۔ـــــــشکو برینپێچەکانو نیشتگەرانی نەخۆشخانـــــــە پێشکەوتوەکانتانەوە بـــــە چەشنێکی زۆر باشو مومتـــاز تیمار دەکرێن • لەکاتێـــــکدا دەگەرێینەوە ولاتی خۆمـــان پربەدل هیواداریـن پێـــوەندی دۆستایەتیو هاوکاری نێـــوان ولاتەکانمـــانو بەتایبـــــەتی پێوەندیـــــە رۆشنـــــبیریو زانستیەکان رۆژبەرۆژ گەشـــە بکـــەنو هـــەمو پێشکەوتنو گەشەکردنێك بـــۆ عیـــراق بەئاوات دەخوازین •

ئیمزا
توروسا وادا
سەرۆکی وەفدی رۆشنبیری یابان

بەیانی ژمارە (٥)ی سالی ١٩٧٦ لەوەزارەتی بازرگانی ناوخـــۆوە

بەپێی بڕیاری ئەنجـومەنی رێکخستنی بازرگانی ژمـــــارە (٩٢٠) لە ٢٧ـ١٠ـ١٩٧٦دا ، نرخی شتنو چەورکـــــردنی ئوتومبیل لـــــە گەراجەکانی شتنو چەورکـــــردن بەم جۆرەئەبێ :

یەکەم : نرخی شـــــتنو چەورکردن بەم جۆرەئەبێ :

جۆری ئوتومبیل	نرخی شتن فلـــس	نرخی چەورکـــردن فلس	نرخی هەردووکیان فلس
ئوتومبێلی تایبـــــەتی	٦٧٥	١٥٠	٨٢٥
ئوتومبێلی تاکسی	٧٧٥	١٥٠	٩٢٥
ئوتومبێلی پیکاب	١٠٠٠	١٧٥	١١٧٥
ئوتومبێلی بارهەلگـــرتن	١٩٥٠	٣٥٠	٢٣٠٠

دووەم : شـــتنو چەورکردن ئەم مواسەفەتانە ئەگرێتەوە :

ا ـ شتن :

١ ـ پاك کـــــــردنەوەی ئوتومبیلەکە لەناوەوە بـــــە بەکارهێنانی هـــەوا بـــۆ پاکردنەوەی هـــەمو تەپوتۆزی دوای پاك کردنەوەی بەهوی سابونو ئاوەوەو وشك کردنەوەی بە باشی .

٢ ـ پاکردنەوەو شـــــتنی مەکینە بە گازو هـــــــەوا بۆ پاکردنەوەی ئـــەو چەوریەی پێوەی نووساوە .

٣ ـ پاکردنەوەی ئوتومبیـل لـــــە دەرەوە بەبەکارهێنانی شامپۆی تایبـەتی پاکـردنەوەی ئوتومبیل ، شتنی لە بنـــەوەو لێ کردنەوەی هەموو ئـــــەو شتانەی پێوەی نووساوە دوای بەرزکردنەوەی بە جەك .

٤ ـ وشـــــــك کردنەوەی بەهوی قوماشی شـــــیاو بۆ ئوتومبیل .

ب ـ چەور کردنو گۆڕینـــی رۆن :

١ ـ چەور کـــــــردنی بەبەرزکردنەوەی ئوتومبیـــــــل بەهوی جەکەوە یان لە ســـەر (جفر) و چەورکردنی هەمـــوو شوێنەکانی کە پیویست بـــــەچەورکردن ئەکات هەروەهـــا پاتریو دەرگاکانیو ئـــــــەو شوێنانەی تری پێویستن .

٢ ـ گۆڕینی فلتـــــرو رۆن لەگەل نرخە دیاری کراوەکـــەدائەبێ .

٣ ـ ئەو نرخەی لە جدولـــە کەی سەرەوە دیاری کـــــراوەبەرزترین رادەیە ، بەلام نرخی رۆن بە پێی نرخی دیـــــاری کراوی رەسمی خۆی ئەبێ .

ج ـ ئەبێ مواســـــەفاتو نرخەکان بەدرێژیو بە دیـــاری لـــــە هەموو گەراجەکاندا هەلواسرێ و خاوەن گـــــەراج ملزمە بە کردنەوەی دەفتـــەرێ کە هەموو ئەو ئۆتومبیـــــلانەی بەنە لایان بۆ شتنو چەور کردن تیایا ئەنووسرێ لەگەل ئـــــەو دەســـــــکەوتەی لەوکارەدا بەرامبەر هەموو ئۆتۆمۆبیلێك .

د ـ نەقابەی گشـــــــتی کرێکارانی کاروباری میکانیکـی بەرپرسیارە لـــــە چاودێری جێبەجێ کردنی ئەم بڕیـــــارە بەهۆی چاودێری یەکی بەکارەوەو لەرێی لیژنە نەقابیەکانی ئەو گەراجانەوە بێجگە لە چاودێری میللیو هەرکەسێکی ســـــەرـ پێچی کرد بە پێی حوکمـــــی یاسای رێکخســـــتنی بازرگانی ئەدرێ بە دادگا .

سێیەم : هەموو لایەنـــــەدیاری کراوەکان لەسەریانە لـــە١ـ١ـ١٩٧٧وە ئەم بڕیـــــارە جێبەجێ بکەنو سەرپێچی کـــەر بەپێی یاسای رێکخـــــــستنی بازرگانی ژمارە (٢٠)ی سالی ١٩٧٤ معدل ســـزائەدرێ .

وەزیری بازرگانی ناوخۆ
حسـن علی

• یانەی شـــەتـــرەنـــج •

زاخاوی مێشك

ئەوە راستە کە خۆراهێنان بە هونەری پاکی شـــەترەنج ، مانای ئەوەیە هویەکی چالاکانەی هەلسەنگاندنی رەوشـــــتو دیاری کردنی لێهاتوانـــــەی توانایە ، دیسان هاتـــــدانی ئارەزومەندەکانە لەســـــــەرداهێنانو پێشکەوتنو ســـوود وەرگرتن لە وەخت بە شـــــتی بەسوود •

ـ خالد ناسر ـ

شـــــارەزایی لە شەترنجدا

هەر هەشت خەتەکـــــەی چوار گۆشەکان کە لە قەراغـــی تەختی ئەمسەرەوە بۆ ئەوســـەر چوەو عەمودەکان ئەبڕی پێیان ئەوترێ « ریز »و لە وێنەکـــەدا ئەو نیشانانە دیارن کـــــــە ریزەکانی تەختی شەترەنجەکە دیاری ئەکەن •

یاسای یاری شەترنج

بەردی شەترەنج بە چەنـــد خالی هەلئە سەنگێنرێ « تەنیا بەردی مەلیك » نەبێ هـــەروەك لە خوارەوە دیاری کراوە :

بەرد	خاڵ	رەمزەکەی
وەزیر	٩	و
رەخ	٥	ر
فیل	٣	ف
ئەسپ	٣	ئە
بەیدەق	١	ب

بۆ ئارەزو مەندەکانی شـــەترنج

بە مەبەستی بـــەسەربردنی وەختێکی خۆش ، جـــــۆرە مەتەڵێکی شەترەنجی لـــــەم شێوەیەدا پێشکەش ئەکەین ، ئەوەی لەسەریاری کەر پێویستە بتوانێ بە بەردە رەنگ کالەکان سێ ئواستنەوە « مـــــات » جێبەجێ بکا •

(پاشماوەی خەبات)

خواردەمەنیو نەقابەی نەوت .

لە هۆلی یەکیەتی نەقابەکان .

(٥) رۆژی ١٢-١٢-١٩٧٦

سیمینارێك پێك هێنـــــرا بۆ لێپرسراوانو دەستەو بەرەی بەریوەبەرایەتی نەقابـــــەی میکانیك لە هەمان هۆل .

(٦) رۆژی ١٩-١٢-١٩٧٦

کاتژمێری چـــــواری دوای نیوەرۆ لـــــــە هۆلی یەکیەتی نەقابەکان کۆرێك بەســـترا بۆ هەموو سەرۆك نەقابە لقیەکانی پارێزگاو ئەندامانی نوسینگای جێبەجێ کردن لـــــە یەکیەتی نەقابەکانو لەســـــەر خالەکانی راپۆرتی بەرهەم کە نوسینگای جێبەجێ کردن ئـــــە نەقابەی گشتی وولات دەری کـــردبوو دووانو هەندێکیـــــان لێ روون کردەوە بۆ ئامادەبووان .

حمە سعید حمە کریم فرج
پ. هاوکاری لە سلیمانی

علی محمد
ئامادەی صلاح الدین
هەولێر

قاسم طاهر
سەرۆکایەتی تەندروستی
سلیمانی

صلاح الدین کریم
گەرەکی ئیمام قاسم
تەئمیم

حازم ناظم
دەزگای بابە گـورگوڕ
تەئمیم

سەردانێک لە مۆزەخانەی هەولێر

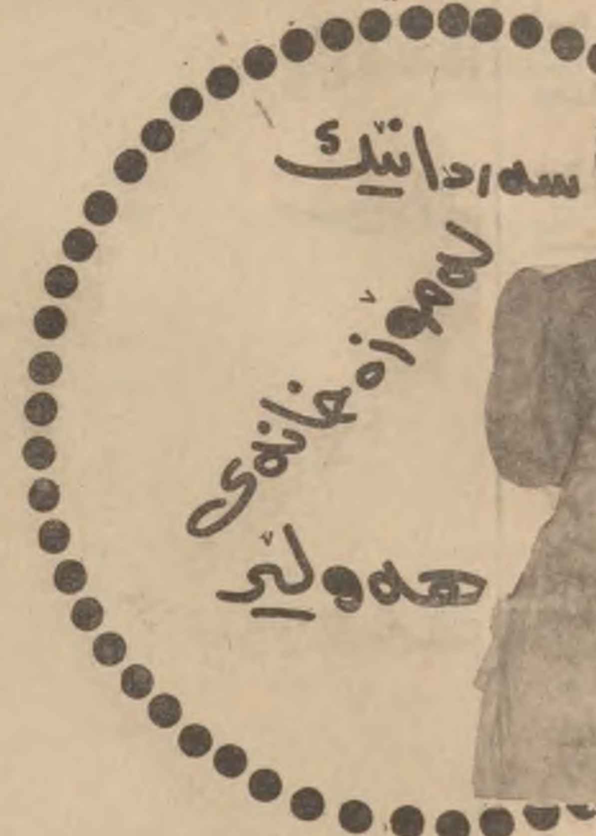

مۆزەخانەی هەولێر بۆ یەکەم جار لە ساڵی ١٩٧٠ دا دامەزرا بەپێی ئەو گۆڕانە بنەڕەتییەی لە هەموو بارێکی ژیانی هاووڵاتیاندا هاتەدی‌و شۆڕش لە کەموکورتییەکانی ناوچەکەی کۆڵییەوەو دەرکی بە کردنەوەی مۆزەخانەیەکی فراوان کرد بۆ بڵاوبوونەوەیەکی خێراتری رادەی رۆشنبیری‌و شارەزایی شوێنەوارە دێرینەکان و سوود وەرگرتن لەو پاشماوە مێژووییە پڕ شارستانیەتییەی ئادەمیزادی ئەم وولاتە تیکرا ژیاوە .

لە سەردانەکەمانا مۆزەخانەکەوە ووردبووینەوە بەناو کۆنترین بابەتەکانی بەنرخترین رووە شارستانییە- تیەکانی سەردەمی بەردین‌و ئاشووری‌و سۆمەری‌و ساسانی‌و بابلی‌و تا بەئەمڕۆ ئەگات ، وە بەڕێز « احسان حسین » بەڕێوەبەری مۆزەخانەکە وەڵامی پرسیارەکانی داینەوەو ووتی : گومان لەو راستییە ناکرێ « مۆزەخانە » ئەو ئاوێنەیە کە شارستانیەتی مرۆڤ نیشان ئەدات بەپێی قۆناغی ئەو سەردەمە جیاوازانەی شارستانیەتی ئادەمیزادی تیدا هاتۆتە گۆڕێ‌و توانراوە بناغەی مێژوویەک بۆ ئەم شارستانیەتیە دابنرێ کە مرۆڤایەتی شانازی پێوە ئەکات . مۆزەخانە گشتییەکان مەبەستی راستەقینەیان نیشاندانی ئەم شارستانیەتە دێرینەو پاراستنی پاشماوە دێرینیەکانیەتی لەچنگی فەوتان، چونکە لەکیس چوونی ئەم پاشماوانە واتاکەی ئەبێتە لەکیس چوونی چەند سەرچاوەیەکی بایەخداری مێژوویی . هەروەها ووتی : بابەتەکانی مۆزەخانەکە ئەگەڕێتەوە بۆ چاخەدێرینەکانی بەردین ، ئەنجا بەزنجیرە دەست پێ ئەکات‌و شارستانیەتی ئاشووری‌و ساسانی ئەمەوی عەباسی‌و سلوقی‌و بوەیهی‌و ئەتابکی‌و مەغۆلی‌و گەلێک شارستانیەتی تر کە مێژوویەکی پرشنگداری عیراق‌و ناوچەو هەرێمە پڕ لە پاشماوە بەنرخەکانی نیشان ئەدەن بەدرێژایی چاخەکانی تێدا رۆیشتووە . کۆنترین شارستانیەتی چاخی بەردین هەروەکو لەم تابلۆیانە لە دەرئەکەوێ (٤٥) هەزار ساڵ پێش زاینییە . وە ئەمانە وێنەی مرۆڤی « نیندەرتاڵ » ئەگرێتەوە لە نێوان (١٢٠٠٠ - ٥٠٠٠ پ.ز) . وێنەی ئەم جۆرە مرۆڤانە دیارە پێش زایینەو ئەو سەردەمە دەرئەخات کە ئادەمیزاد بەهۆیەکانی (کان)ی ئەزانیوەو بەدرێژایی ژیان لە ئەشکەوتدا ژیاوە . هەروەها ئەگەر سەرنجێ بدرێتە ئەو جل‌و بەرگانەی لەم مۆزەخانەدا ئەبینرێ ، روون ئەبێتەوە کە مرۆڤ لە (٢٨٥٠ - ٢٣٥٠ پ.ز) توانیویەتی رازاوەترین بەرهەمی ئارایشت بهێنێتە بەرهەم‌و شان لەشانی پیشەسازی رازاندنەوەی ئێستامان بدات .

مۆزەخانەکەمان بەدەرنیە لە کۆکردنەوەی پاشماوەی تری شارستانی ، ئەوەتا ئەمەیان چەند دیمەنێکی پاشماوە دێرینەکەی سۆمەریە ، لەگەڵ دیمەنی پاشا « گۆیا » لەنێوان ساڵانی (٢١٥٠ - ١٩٥٠ پ.ز) **هەروەها پاشا « ئۆر نمویە » خۆی لە چەند پەیکەرێکی کۆن دەرئەخا ، وە بەزمانی (بزماری) وا نیشان ئەدرێ لەو سەردەمانەدا مرۆڤ هونەری مۆسیقای زانیوە کە ئەگەڕێتەوە بۆ (٢١٠٠) پێش ئێستا . وە برونزی لورستانی لەم مۆزەخانەدا بەرچاو ئەکەوێ کە ئەویش ئەگەڕێتەوە بۆ (١١٠٠ - ٨٠٠ پ.ز) کە تیایدا خوای کلدەو باخچەکان دەرئەکەوێ . وە چەند بەردێکی (مەرمەڕ) دۆزراوەتەوە کە** ئەویش ئەگەڕێتەوە بۆ (٣٠٠٠ - ٢٣٥٠ پ.ز)و لە سەردەمی بەرەبەیانی چاخی سۆلالات چەند نموونەیەک لەم بابەتە دەرئەکەوێت .

ئەمەش ، زێڕو خشڵی پاشای (ئۆر)ە ، کە مێژووی (٢٨٥٠ - ٢٣٥٠ پ.ز) وە ئەو نووسینانەش کە لەسەر تابلۆو پەیکەرەکان دەرئەکەوێ ، نموونەی باری سیاسی‌و کۆمەڵایەتی‌و ئابووری ئەو چاخانە نیشان ئەدەن ، بەپێی ئەو لێکۆڵینەوە تازانەی چەند مێژووناس‌و شوێنەوار شوناسێک پێش کەشیان کردوین . پەیکەرەکەی (هەرقەل)یش لەم مۆزەخانەدا داناوە کە هەردو چاوەکانی لە « سەدەف » دروست کراوەو نموونەی هونەرمەندی ئەو سەردەمە دەرئەخات .

لە مۆزەخانەکەدا شێوەی هەندێ نەخش‌و نیگاری قەشەنگ دیارە ، کە لە سەردەمی سەدەی سێیەمی پێش کۆچ کردن هەبووە وبەڕاستی جێگای سەرسوڕمانە هەبووبن لە شتی ووردەکاری‌و وێنەی وا بەرتکووێکی کە ئادەمیزاد لەو سەردەمە کۆنینەدا ئەم دەستە ئاهاتووەی لێکۆڵەرەوەکانی ئێستا سەرسام ئەکات .

پاش ئەوەی لە سەردانی مۆزەخانەکە بوینەوە کە چەند سەعاتێکی دووری خایاند ، هەندێ ووردەشتی ترمان باس کرد کە پەیوەندی هەبو بەمۆزەخانەکە و رێگەی چارەسەرکردنی وورده گیروگرفتەکانی .. بەڕێوەبەر ووتی: ئێمە زۆر شانازین کە هاووڵاتیان سەردانی مۆزەخانە ئەکەن و ئاگاداری پاشماوە کۆنەکانی ئەم وولاتە بین ، بەڵام ئەوەی جێگەی داخە ، ژمارەیەکی کەم لە خەڵک سەرمان لێ ئەدەن بەهۆی ئەوەی جێگەیەکی زۆر گونجاوی نیە .. لەگەڵ ئەوەش قوتابخانەکانی هەولێر بەردەوام سەرلێدانی تایبەتی بۆ ئەم مۆزەخانە سازئەکەن‌و ئێمە بە ئەرکی خۆمان هەرچی پاشماوەیەکی شارستانی هەیە بۆیان شی ئەکەینەوە . وەبەپێی رێککەوتێک لەگەڵ « بەڕێوەبەرایەتی شوێنەوارە دێرینەکان » نیاز وایە جێگایەکی فراوان بۆ ئەم مۆزەخانە بکەینەوە .

قادسیة
گەورەترین کەشتی باربەری عیراقی

لە مانگی ئابی رابووردوودا ،قادسیە کە کەشتیەکی باربەری تازەی عیراقیە چوەناو نوستۆلی کەشتیەکانی تری وڵاتەکەمانەوە کە بۆ گواستنەوەی نەوتی خاوبەکار ئەهێنرێن ، وەبەم جورە بوو بەخوشکی دەیسەمی (رومەیلە) کە یەکەم کەشتی ئەم نوستۆلەیە .

ئەم کەشتیە تازە هاتوە ،لەهەر دەکەشتیەکەی تر گەورەترە چونکە توانای هەڵگرتنی (١٥٥٣٠٠) تەن باری هەیە ، وەلەسەر تازەترین شێوەی تەکنولوجیا لەمەیدانی کەشتی سازیدا دروست کراوە .

درێژایی ئەم کەشتیە ٥ر٢٨٥ مەترو پانایی ٢ر٤٤ مەترە ، بەڵام بلندایی ٣ر٢٣ مەترو هەتا ١٧ر٧ مەتر نقوم ئەبێ .. هێزی مەکینە گەورەکەی ٢٧٣٠٠ ئەسپەو بەسوتەمەنی گران کارئەکات‌و ئەتوانی بەخیرایی ٢ر١٦ گرێی دەریایی بڕوات بەباری نەوتەوە .. جگە لەمەکینەو ئامرازو پێویستیەکانی کەشتیەوانی تازە داهاتووی وابۆ دانراوە کە بتوانێ بەباشی‌و رەوانی کار بکات .

چوار پەمپی نەوت فرێدان لەسەر کەشتیەکە دامەزرێنراوە کە هەر یەکەیان توانای فرێدانی (٣٠٠٠) مەتری سێ گوشە نەوتی هەیە لەسەعاتێکدا ، ئەم پەمپانەش بەهۆی ئامرازێکی تایبەتی چاوەدێری کردنەوە بەکار ئەهێنرێن وئەتوانرێ لە زووری راهینەوەوچاوەدێری کارکردنی هەمو مەکینەو ئامرازەکان بکرێ ،سەرەرای ئەوەی ئەم مەکینەو ئامرازانە بەشێوەی ئۆتۆماتیکیش کاریان پێ ئەکرێ .

تاخمی کەشتیەکە ٣٤ کەسن‌و ئەهومیکی تایبەتی تەرخان کراوە بۆ حەوانەوەی سەرنشینەکانی کە جێی ٥٠ کەسی تێدا ئەبێتەوە وحەوزێکی مەلەو یاریگەیەک‌و سینەمایەکی تیدایە جگە لە چەند سالۆنێکی باش راخراو .

قادسیە یەکێکە لەو چوار کەشتییە باربەرەکە لەسەر یەک شێوە دروست کراون‌و کومپانیای نیشتمانی نەوت لای کومپانیای (کوتاڤیرکن)ی سویدی بە دروست کردنی داوە ، سێ یەکەی تریش لەکاتی دانراودا دوابەدوای یەک ئەگەنە عیراق .

ئەوەی شایانی باسە ،عیراق هەتا شۆرشی ١٧ی تەمووزی ٩٦٨ هیچ کەشتیەکی نەوت هەڵگری نەبوو ، لەگەڵ ئەوەشدا کە لەساڵی (٩٢٧)وە نەوتێکی زۆری تێدا دۆزراوەتەوە ، ئەمیش سەبارەت بەوەی کومپانیا مۆنۆپۆلەکانی نەوت بەگوێرەی هەندێ رێککەوتنی پڕرجەور دەستیان بەسەر نەوتی وڵاتەکەمان دا گرتبو .

حوکومەتی شورش دروستکردنی ئوستۆلێکی عیراقی بۆ گواستنەوەی نەوتی خاوویەکیکی تر بۆ گواستنەوەی بەرووبومی نەوتی ، وەکوبەشێک لە سیاسەتێکی نەوتی‌ی پێشکەوتوو یەکگرتو گرتوەتە ئەستۆی خۆی .

وێنە
خونچەکان لە سەرە رێگادا

سەر لە ئێوارەی رۆژی پێنج شەممەی رێکەوتی رۆژی پانزەی مانگی تشرینی دوەم ، رادیۆکە بەرنامەیەکی تایبەتی منالانی راگەیاند .. دە ساڵە بەتەمای ئەم چەشنە بەرنامەیەم کەچی دوای ئەم هەمو ماوە

درێژەیش ، هەر شوکرانە بژێری خوابووم .. دەنگێکی پڕ لە ژیان‌و هیوا .. تا بەگفتوگۆی کابرای پێشکەریش ئەوا هەر تەڕوتێرو تەسەل‌و پڕ لە ژیان بوو .. کابرا ، گوندی (صحین)ی باشوری بەشاری قینیسیا ئەشوبهاند ، کە چۆن ئەمیش لەکەناری ئەهوارەکانا سەر ناو کەوتوە .. بێگومان

شوبهاندنی ئەم گوندە دورە شارەی هۆر بەڤینیسیا ، ئەو ڕۆژی خۆشەویستییە .. هەر ئەم شوبهاندنەیش ،قسەی ئەو کابرا بێگانەیەی بیرخستمەوە کە لەم دواییە سەری لە عیراق دابوو سوێندیشی خواردبوو ، کە باکوری عیراق پارچەیەکە لەسوێسرا .

ئەو منالانەیش کە لەم بەرنامەیەدا ، بەشدار بوون دەنگیان هۆن‌هۆن فرمێسکی شادمانی پێ ئەڕشتم ، ئەو دەنگە پڕ لە هوروژمانەی کە لە هۆرو لە قوتابخانەی (مناز)و لە گوندەکەی سەر ئاوەکە دەهات ..

نیازخوازم گوێم لە دەنگی سەرجەمی منالانی عیراق ، بەوبەری ژیان‌و هیواوە هۆژەوە بێت .. دەبا ئاشتی هەر لە ئاسمانی وڵاتە ئازیزەکەما بەردەوام بێت .

- بدریە -

قوتابیەکی بەهرەمەند !

- جەمال ئەحمەد - قوتابیەکی هونەرمەندەو لە ساڵی ١٩٥٧ لە هەولێرە کۆن چاوی هەڵێناوە ، خولیای گۆرانی ووتنی لە ساڵی ١٩٦٩وە کەوتوتەسەر کاتێ قوتابی پۆلی چوارەمی سەرەتایی بووە . ئەگێڕێتەوە : کاتێ منال بو هەموو بەیانیەک لەبەردەم مامۆستاو قوتابیەکانی تردا گۆرانی‌و سرودی ووتووەو لەمڕووەوە توانیویەتی بۆیەکەم جار لە ئاهەنگەکانی ئازاردا ببێتە سەرشانۆ . لەوساوە شانۆی خۆش ئەوێ‌و ئێستاش زۆربەی ئاهەنگەکان باوەشی بۆ ئەکەنەوە .

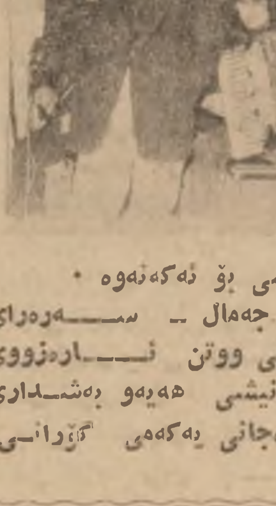

- جەمال - سەرەرای گۆرانی ووتن ئارەزووی نواندنیشی هەیەو بەشداری میهرەجانی یەکەمی گۆرانی‌و مۆسیقای عیراقی کردووە . تا ئێستا چەند دەورێکی بینیوە لە شانۆگەرییەکانی « باوکێکی دەرکراو »و «قوتابی تەمبەڵ»و تابلۆی ٧ی نیسان‌و ئۆپەرێتی (ڕووباری ژیان)دا .

هەندێ وورده پرسیاری هونەریم لێ کرد ، لەوەڵاما ووتی : ئەوەندەی لەهونەر تێگەیشتووم مولکی میللەتەو پێویستییەکە لە پێویستییەکانی گۆڕان‌و بەردەوام بوون کە لە پێناوی مرۆڤایەتیدا ئەخرێتە کارو خواستەکانی سەردەم تۆمار ئەکات .

وەهەروەها ووتی : لە ژیانا بڕوام بەخۆشەویستی هەیە لە پێناوی راستیدا نەک لاواندنەوە .. گۆرانیش ئەو فەرهەنگەیە کە خۆشەویستی تێدا ئەخوێنمەوە لە پێناوی ژیاندا .

ئەم قوتابیە بەهرەمەندە دوارۆژ نیازی وایە چەند گۆرانیەک بۆ ئێستگەو تەلەفزیۆن تۆمار بکات‌و لە جموجۆڵە شانۆگەرییەکانی لەمەودوای هەولێردا بەشداری بکات‌و ئەو تاسەیە بهێنێتە دی کە بۆ پاشەڕۆژ خەونی پێوە ئەبینێ .

بۆ ئاگاداری
لە سەرۆکایەتی ناوچەی کشتوکاڵی پارێزگای سلیمانیەوە

سەرۆکایەتی ناوچەی کشتوکاڵی پارێزگای سلیمانی ، دارێکی سووتاندنی زۆری لایەوە ئەیەوی بیفرۆشێ ، ئەوانەی ئارەزووی کڕینی ئەکەن ، با لە کاتی فرۆشتنی کە لە بەیانی رۆژی پێنجشەممەی ٣٠-٢-١٩٧٦دا ئەبێ ، بێن بۆ بەڕێوەبەرایەتی دارستانەکان لە پارێزگای سلیمانی بۆ بینین‌و دانانی پێشەکی کە بریتی یە لە (٥٠) پەنجا دینار . تا بتوانن بەشداری لەو مەزاتەدا بکەن کە بۆ فرۆشتنی ئەکرێ‌و فرۆشتنەکە راستەوخۆ ئەبێ‌و پارەکەش یەکسەر [illegible] .

سەرۆکی ناوچەی کشتوکاڵی

Institut Kurde de Paris

لە شارەکانی باکوور هەولێر کۆنترین شاری عێراقە

هەولێر شارێکی گەش و دەرکەوتوە ، لەبەر ئەو زیانەی کە بە درێژایی مێژوو تیایا بوە روخسارەکەی هیچ شوێنە وارێکی پیری تیا بەدی ناکرێ ، وەنەبێ وەکو بابل و نەینەوا لە پشتی پەیکەرێکی گەورەیان بەردینەوە خوی شاردبێتەوە .. ئەم شارە کەوتۆتە دامێنی دەشتێکی بەرین کە خۆر هەمو رێگاو بانەکانی روناک ئەکاتەوە ، هەست بەوە ئەکەی لە کاتی نیوەڕۆدایە روناکی ئەوەندە پاکو بێ گەرد ئەبینرێ ، ئەوەندەی ئامێنێ لەودیو ئاسمانێکی شۆشەییەوە شوێنەواره ئاسمانی یەکانی بابلیەکان و ئاشوریەکان دەرکەوێ .

شاری هەولێر بە ناوی (ئەربائیلو) واتا شاری (چوار خواوەند) ناسراوە ، لە سەر چاوە کۆنە ئاشوریەکانا لە سەدەی نۆیەمی پێش زاینەوە باسی کراوە .. شارێکی پیرۆز بوە . چونکە پەرستگای خواوەندی (ئەشتار)ی تیا بوە ، پادشایانی ئەو سەردەمە نوێژیان تیا کردوەو داوایان لە (ئەشتار)ی خواوەند کردوە کە سەریان بخات ، ئەوانەی سەرئەکەوتن لە بەردەم میحرابەکەی ئەشتاردا پێستی دیلەکانیان ئەکروەوە ..

هەولێر « چوار ریانی» رێگای کاروانی کۆن و رێگای تازەیە ، ناوی هەر لەسەر زەمانی بازرانو کوچەرەکان بوە لە بەر ئەوە تا ئەمڕۆکە هەر بەو ناوەوە ماوەتەوە .

شاری هەولێر ٩٩ کیلومەتر لە شاری کەرکوکەوە و ٨٧ کیلومەتر لەشاری موسڵەوە دورە ، وە بۆتە جەمسەری یەکانگیربونی نێوان ئەم دو شارە گەورەیە ، وە لەوێوە رێگا بۆ (رایات) ئەچێ کە کەوتۆتە سەر سنوری ئێران ، لە بەرئەوەی لە شوێنێکی گرنگدایە گەلێک شەڕو شۆری لە نێوان ئەتەوە جۆربەجۆرەکانا تیا قەوماوە .وەکو شەڕی نێوان ئێرانو یۆنانیەکان ، ماد و لواویەکان ئەمەویەو عەباسیەکان ، بەڵام گەورەترین شەڕێك کە تیایا رویدابی شەڕەکەی نێوان ئەسکەندەری گەورەو دارای پادشای فارسەکان بوو کە لە ساڵی ٣٣١ی پێش زاینیدا رویدا لە دەشتی (ئوگامل) .. کە پادشای فارسەکان دوای ئەوە هەمو زێرو گەوهەرەکانی لە قەڵاکەدا شاردەوە رای کرد .. وەرەنگە بێ تا ئیستا ئەو زێرو زیوە لەناو دەروونی گردەکەدا مابێتەوە .

(یاقوت الحموی) کە هاتۆتە هەولێر وتویە، ئەمە قەڵایەکی سەختەو شارێکی گەورەیەو بە خەندەکێکی قوڵ دەورە دراوە ، لەم قەڵایەدا بازارو شوێنی نیشتەجێو مزگەوتی نوێژ کردن هەیە .

ئەم قەڵایە لە سەردەمی ئیسلامەکانا شورا یەکی بەدەوردابوە ، وە لەوکانەدا کە مەغولەکان چەند جارێك پەلاماریان بردۆتە سەر بەغدا بۆیان نەگیراوە ، تەتەرەکان ساڵی (٦٢٨ی کۆچی ١٢٣٠ی زاینی) نزیکەی ٧٤٧ ساڵ لەمەوبەر چونەتە ناویەوەو تاڵانیان کردوەو کەلێکیان وێران کردوەو ژمارەیەکی زۆریشیان لە دانیشتوەکانی کوشتوە لە پاشانا ئەمیر مظفرالدین کوکبوری هەڵمەتی بردنە سەر،ماوەیەك ئەوناوەیان بەجێ هێشتوە سەرلەنوێ ئاوەدانی کردەوەو بازارو شوێنی گشتی تیادروست کرد شوێنەوارە درنگەکانی ئەم شارە منارەکەی هەولێر وەیان (منارەکەی مظفریە) کەوتۆتە بەری خواروی رۆژئاوای شارەکەوە کە ئیستا نزیکەی بەرزایی ٣٧ مەتری ماوەتەوە، کە لە سەرەتادا لە مزگەوتێك بەرزتر بوەو سەرنجی زوربەی گەشتکەرو رێبوارەکانی راکێشاوە .

شوێنەوار شوناسەکان ئەڵێن ئەو گردەی قەڵاکەی شاری هەولێر چەند ناوێکی لەسەر دروست کراوە زۆرشتی کۆن و شوێنەواری مێژوویی لە ناودایە ، کە دەگەرێتەوە بۆ چەند چەرخێکی مێژوویی جیاواز .

ئەم گردە لە خۆوە دروست بووە ، ئەو شارەی لەسەری بوە روخاوەو لە شوێنی ئەو شارێکی تر بنیات نراوەتەوە، بەم جۆرە تاکو بۆتە ئەو گردە گەورەیە ، بەڵام سەردەمی مێژوییو فەرمانڕەواکانی نەزانراوە ، بەڵکو ئەو گردە رۆژگار دروستی کردوە .. هەیە وەکو (ئەربائیلو)یان (ئەربیلو) ، خەڵکی شام پێیان وتوە (حدیابین)یان (ئەدیابین) ، وەلەسەر چاوە ئیسلامیەکانا ناوی (ئەربیل) بە شێوەی (ئەربد) لەسەر کێشی (ئەثمد) هاتوەو لە ناو خۆدا پێی ئەڵێن (هەولێر) .

ئەم شارە لە سەردەمی (ئەتابوکی)یەکانا بەتایبەتی لە کاتی فەرمانڕەوای سولتان مظفرالدین کوکبوری‌دا گەلێك پێشکەوتوبو تاوای لێهات بوە مەشخەڵێکی زانستی .. بزوتنەوەیەکی روشنبیری و بازرگانی بەهێزی تیا خولقابو، چەندان زاناو خاوەن فیکرو شاعیرو پیاوی ناودار روویان تێ کردوە،زۆر لەزانست خوازو ئەدەب خوازانی وەکو (بەهائەدینی هەولێری)و (ئیبن خلکان)و (الحاجری)و (ئیبن المستوفی)تیا پێ گەیشتوە . لە شەڕی خاچەکانەدا پشتگیری‌یان لەسولتان سەلاحەدینی ئەیوبی کردوە بۆ رزگار کردنی مەڵبەندی پیرۆز لە دەست خاچە داگیرکەرەکان ،تووشی مەینەتی‌یەکی زۆر بون .

شۆرشی ١٧ی تەموزی نەتەوایەتی و پێشکەوتنخواز گەلێك بایەخی تایبەتی پێ داوە لە ناو ئەو گێژاوی لەبیر چونەوەیەی کۆندا رزگاری کردوە .. لە راستیدا شارێك خاوەنی ئەم مێژوە بێت ئەو هەمو کارەساتەی دیبێ پێویستە سەرپەرشتی بکرێو بایەخی پێ بدرێ ، ئینجا لە بەرئەوە حکومەتی شۆرش و ئەنجومەنە سەرکردایەتیەکەی بڕیاریدا بیکاتە مەڵبەندی ناوچەی ئوتونومی .

عبدالوهاب عبدالباقی

لە گوڵدانی سەیرانگاکان بۆنی خاڵە ڕەش ناکەین!

خاڵە ڕەش گوڵێکە لەو گوڵە بۆن خۆشانەی کە خاکی نیشتمانیان ڕازاندۆتەوەو بە بۆنە خۆشەکەیان بینەرو گەڕۆکەکان مەستو بێهۆش دەکەن . بەڵام بەداخەوە تا ئێستا جگە لە دانیشتوانی شاری ڕەواندز کەسی تر بۆنی ئەو گوڵەی نەکردوەو چاوی بەم دیمەنە دڵرفێنو سەرسوڕمێنەرانە نەکەوتوە کە لە خاڵە ڕەشدا دەبینرێن .

خاڵە ڕەش یەکێکە لە سەیرانگا جوانەکانی ناوچەی ڕەواندز وکەوتۆتە نزیك سەیرانگاکانی بێخاڵو جوندیان لە نێو دۆڵێکی قوڵ کە کەوتۆتە ڕۆژئاوای ڕەواندزو (گەلی ڕەواندزی)ی پێ دەڵێن ئەم سەیرانگایە وەکو زووزێکی لاکێشی دەستکردە لە شاخ.. کەڵای سەوزو .. گیای (خاڵە ڕەش)و مێو .. هەنجیری دنمی دایان پۆشیوەو .. ئاو لە ئاوە سازگارەکەی دەخۆنەوە .. لە لات سەیر نەبێو هیچ بە سەیریشی مەزانە کە لە خاڵەڕەشدا لە هەر چوار وەرزی ساڵ باران دەبارێ .. چ جۆرە بارانێك ؟

ئەو بارانەی کە دڵۆپ .. دڵۆپ لەسەر ڕووە بەرەڵاکەی دەڕژێتە خوارەوەو خەریکە هەموو سەرنجێکت لێ بسێنێو بێ بەشت بکات لە بینینی شاخە مەرمەریەکانی ئەو دۆڵەو ئەشکەوتەکانت لە بیر باتەوە .. ئەمە جگە لەوەی کە هاژەی ڕوبارو دیمەنی (سێ کوتك) کە بریتیە لە سێ بەردی زل هەر یەکێك لەسەر شێوەی دورگەیەکی گەورە لە ناو دەریایەکی بەرین دا .. وە هەر ئەو بەردانەش دەبنە هۆی مەند بوونی ڕوبارەکە و هەڵەوازایەکی سروشتی دروست دەکەن .

ئیتر هاژەی ڕوبارو .. قاسپەی کەوو .. ئاوازی بولبولو جریکەی باڵدارەکان دەتبەستنەوەو هەرگیز توانای جێ هێشتنی ئەم شوێنە خۆشەت نابێت . بەڵام کاتێ بیر لە دورگەی بچکۆلە کە (بەردی شێخ سولەیمان)ی پێ دەڵێن دەکەیتەوە ..

ئەو بەردە پانەی وەکو (یەخت)ێکی وەستاوە لە ناو دەریایەکدا کە لە کاتی نیوەڕۆو ئێوارە بە کۆمەڵ لەسەری کۆ دەبنەوەو هەڵپەرکێ دەبەستن بە سەر سوڕمانێکەوە دەپرسیت دەڵێیت : ئەبێ شوێنی خۆشترو جوانتر لەم شوێنانە هەبێت ؟.

چونکە سروشت چەندان سەرچاوەو کانیاوی تری بەم دۆڵە بەخشیوەو گشتیان بە خاڵەڕەش ناوبراون .. بۆیە ناوی خاڵەڕەش وەکو زنجیرەیەکی لێ هاتوەو یەکیان بە خاڵەڕەشی یەکەم ناو دەبرێو ئەوەی تریان دووەمو سێیەمو تا چوارەمیش تەواو دەکات . ئنجا لە هەمان دۆڵ دەچیتەوە بۆ هاوینە هەواری بێخاڵ . وە داخی هەرە گەورە بۆ ئەم سەیرانگایە ئەوەیە

بروانە ل : ١١

ڕوونکردنەوەیەك لە زانکۆی سلیمانیەوە

روون کردنەوەیەکمان لە زانکوی سلیمانی‌یەوە بۆهاتوە سەبارەت بەو لێکۆڵینەوە ڕۆژنامەگەری‌یە کە لە ژمارە (٣٤٣)ی هاوکاری‌دا لە ١٧ی تشرینی دووەمی ١٩٧٦دا بەناوی عبدالوهاب عبدالباقی‌یەوە بڵاو کرایەوە ، روون کردنەوەکە ئەڵی : چەند کۆلێجێکی نوێی دیراساتی مرۆڤایەتی لە زانکوکەدا کراونەتەوە کە بریتین لە « کولیجی ئەدەبیات »و « ئیدارەو ڕوەردە » بێجگە لە کولیجە زانستی‌یەکان .. لەبەر ئەوە ئەمە روون ئەکەینەوەو داوای لێبوردن ئەکەین .

هاونیشتمانی تەواو کۆمەڵگای تەواو بنیات ئەنێ

مدینة الطب .. گەورەترین دەزگای پزیشکی یە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا

« مدینه الطب » یەکێك لە دەزگا تەندروستی‌یە گەورەکانی رۆژ هەڵاتی ناوەڕاست ئەژمێردرێ ، وە گەورەترینو تازەترین خەستەخانەی تیایە لە هەمو ناوچەی عەرەبیدا ، وە ئەتوانین بڵێین لە جیهانا وێنەی ئەم دەزگایە لە پەنجەی دەست تێناپەرێ .. بۆ ئەم مەبەستانەی لای خوارەوە دامەزراوە :

١ ـ خزمەتگوزاری چارەسەر کردنی نەخۆشەکان لە پلەیەکی بەرزدا .

٢ ـ کۆلیجی پزیشکیو کولیجی لێکولینەوەی باڵا فێری کاروباری پزیشکی بکات .

٣ ـ مەشق بەو کادرە تەکنیکیو پیشەییانەی تیابکرێ لە بارەی تەندروستیو تەکنیك و بەڕێوە بردنەوە .

٤ ـ لێکۆڵینەوەی زانستیانە لە بواری پزیشکی‌دا بە هەمو لق و بابەتەکانیەوە .

ئەوەی کە تا ئیستا کراوەتەوە لە مدینە الطبدا تەنیا بە پلەی یەکەمی ئەم دەزگایە دائەنرێ ، وە لەگەڵ ئەمەشدا لە سەرەتای ساڵی ١٩٧٤ەوە دەست کراوە بە کردنەوەی بەشی دووەمی دەزگاکە کە بریتی‌یە لە چەند خانوبەرەیەکی گەورە کە لە دواییدا ئەبن بە شوێنی تیمارکردنو چەند بەشێکی پزیشکی جۆربەجۆر . وە ئەم خانوبەرانە خەریکن تەواو ئەبن ١٢ملیون دینار بۆ خەستەخانەی فێرکردنی ئیستا بۆ کەلوپەلی تەشتیوتایبەتی پزیشکی خەرج کراوە لە سەرەتای دەست پێ کردنەکەیە لە ١٧ی تەموزی ١٩٧٠ەوە .. ئەمە لە پلەی یەکەمدا ، وەلە پلەی دووەمدا وەکو وتمان کەلە سەرەتای ساڵی ١٩٧٤ەوە دەستی پێ کراوە دو قۆناغ بوە بەڵام بۆ سوود بینین لە کاتو هەوڵدانا هەردوو قۆناغە کەلێك دراوە . دەوری یەکەم بریتی‌یە لە پلەی دووەم کە ئەویش بریتی‌یە لەم شوێنانە :

تیمارکردنی دەرەوە (العیادە الخارجیە) : بۆ خزمەتگوزاری تەندروستیو دەرس دادانی پزیشکی ئەمەش دونهۆمە کە هۆڵی چاوەڕوانیو ژوری دەرس وتنەوەو بەڕێوەبەریو دەرمانخانەو بەشی خزمەتگوزاری کۆمەڵایەتیو چەند ژورێکی فەحس کردنی سەرەتایی پزیشکی بۆ پیاوانو ژنان تیایە لە گەڵ چەند ژورێکی تایبەتی بۆ فەحس کردنی شارەزایی ، وە ئەمەی دوایی بریتی یەلە بەشی نەخوشی ناوەوە (الامراض الباطنیـه) بەشی نەخۆشی‌یە برینداره‌کان (الجراحه)و میزو منداڵ بوونو نەخۆشی ئافرەتانو نەخۆشی منداڵانو پێست گرژبوونو نەخۆشیەکانی ددان .

هەروەها تیمارکردنەکانی دەرەوە بریتی‌یە لە چەند لایەنێکی تیمارکردنی راوێژکاریو تیمارکردنی پزیشکە تەرخان کراوەکان .

بەڵام خانوبەرەکەی تر کەسێ نهۆمە کراوە بە مەخزەنو تاقیگای زانستی‌یانەو ژوری سك هەڵدڕین (عملیات) تاقیگای تایبەتی بۆلێکۆلینەوە ، هەروەها لە مدینـه الطب خانوبەرەی نیشتەجێ بوونی پزیشکەکان هەیە کە جێگای ٣٠٠ پزیشکی تیائەبێتەوەو هەمو هۆیەکانی نیشتەجێبونی تیایە .. لەگەڵ خانوبەرەی قوتابخانەی برین پێچەکان کە جێگای ٢٥٠ برین پێچو ٥٠ پزیشکی تیائەبێتەوە .

هەروەها چەند هۆڵێکی محاضراتی تیادا هەیە .. ئەمەیان هێنی دەوری یەکەمە لە قۆناغی یەکەمی .. بەڵام دەوری دووەم لە قۆناغی دووەمدا بریتی‌یە لە خانوبەرەیەکی تایبەتی بۆ برینکاری تایبەتی (جراحیەی اختصاص) ئەمە هەشت نهۆمە لەگەڵ خانویەکی تر بۆ نەخۆشخانەی منداڵان کە ٣٠٠ جێگای خەوتنی تیایە .. خانوی نەخۆشخانەی تایبەتی برین پێچەکان کە ٢٥٠ ژور ئەبێ وە ئەمانە هەمویان نزیکەی ٤٥ ملیۆن دیناریان تێچوە .

وە ئەبێ ئەوە بڵێین کە تەماشاکردنی پزیشکی لە هەمو لایەنەکانیاو وێنەگرتن بەتیشكو لێکۆلینەوەو بەراورد کردنی جەراحیو .. هەمو ئەم جۆرە ئیش و کارانە بە خۆڕایی بۆ هاووڵاتیان ئەکرێ .

لێرەدا حکومەتی شورش لە سەرەتای شورشی ١٧ی تەموزی ١٩٦٨ەوە بەپێی نەخشەیەکی دانراو بە باشی هەوڵ ئەدات کە باشترین خزمەتگوزاری تەندروستی بۆ هەمو هاووڵاتیان دابین بکات بۆ ئەوەی دروشمی (هاونیشتمانی تەواو .. کۆمەڵگای تەواو بنیات ئەنێ) بێنێتە دی .

کامل عوید

Institut Kurde de Paris

ئەگەرجووتەت بوویان زیاتر

ئایا پیت ناخۆشە ســـێ ، چوار ، تاکو پێنج چمکە بیێت؟ یان دڵخۆشیت بەوەی بە جارێك لەناکاو خێزانێك بێتە دنیاوە ؟ ئیستا چەند رێگایەکـــــی جۆربەجۆر لە بارەی چۆنێتـــی منال بونی چەند جـــــار دوبارەییەوە رون ئەکەینەوە .

منال بونی چەند جارەیـــی : چوار ، پێنج ، تاکو شەش .. بە پێی چەند راپۆرتێـــــکی رۆژنامەگەری لەم رۆژانەدا ئەم جۆرە منال بونە بۆتە شـــتێکی ئاسایی ، بەڵام ئەم ئاوبانگـــەی بڵاو بۆتەوە پێچەوانـــــەی راستی‌یە ، بە پێی ئـــەو ژمارانەی دوایی بونی چمکەکان یان زیاتر لە وڵاتی ئەنگلتـــرا لە ماوەی ئەم بیست ســـاڵەی دواییەدا لە ١٣ بۆ هەر ١٠٠٠ منال بونێك هاتۆتە ســـەر ١٠ بۆ هەر هەزار منـــال بـــون . وەزوربەی ئەم حاڵەتانە چمکـــە بون ، بەڵام چوارو لە چـــوار زیاتر چەند جارێك دوبـــارە بۆتەوە وەبە زۆری لە مـــاوەی پێنج ساڵی دواییدا رویـــداوە زیاتر لە ساڵەکانی پەنجـــاو شەستەکان (کـــە نیسبەتی لە دایك بون لە ساڵێکدا یەکێك بوە) . هۆی سەرەکی ئـــەم زۆربونە ئەوەیە ئەو ئافرەتانەی ئەزۆك بون دەرزی منال‌بونیـــان بەکار هێناوە .

ئەکاتی زگ پڕ بوندا چی روو ئـــەدات ؟

بۆ ئەوەی بزانین چـــی رو ئەدات پێویستە بـــە وردی شارەزای سروشتی زگ‌پڕبون بین کە چۆن دەست پێ ئەکات . یەکێك لەو زیندەوەرانە ئەلکێت بە یەکێك لەو گەرایەی کە لـــە هێلکەدانی ئافرەتەکەدا ئێتـــە دەرەوە هەر لەو رۆژەدا یـــان بەرلەوە ، ئەمانە لەناو لەشـــدا یەکانگیر ئەبن ، هەمـــــو زیندەوەرەکان لە دەوری ئـــەو گەرایە کۆئەبنەوە چونکـــــە بەشێوازێکی کیمیاییانە رایـــان ئەکێشێ .. بەڵام لەوانـــــە یەکێکیان سەرکەوتو ئەبـــێ تێکەڵاوی روکـــاری دەرەوەی شانەی گەراکە ئەبێ ، وە هەر لەکاتی یەکانگیربونیـــــانا گۆڕانکاریەکی کیمیاییانـــە رو ئەدات لەناو شانەی گەراکەداو ئیتر زیندەوەرەکانی تر دەوری کاریگەریان نامێنێ .. ئـــەم روداوە ئەبێتە هۆی پەیدابونـــی دو کۆمەڵە ڤایروس کە وەکـــو (الکروموزات) وایـــــە .. یەکێك لەو دو کۆمەڵەیە لە ناو هێلکەی دایـــــکەوە دێت ، کۆمەڵەکەی‌تریان لەو زیندەوەرە رەسەنانە پەیدا ئەبێ کە توانای پیت هێنانی ئەو شانەیان هەیە کە لە دواییدا دابەش ئەکرێن بۆ ئەوەی چەندان ملیون شانەی پێویستیان لێ بکەوێتەوە بـــۆ دروست بونی منالەکە .

چۆن چمکەکان ئەشە ئەکەن :

لێرەدا دورێکا هەیە کـــــە ئەبنە هۆی گۆڕانکاری ، یەکـــی بنەڕەتی لە سروشتی پەروەردە بونی منالەکەدا لەم کاتەدا یـــان دوای ئەمە .. یەکەم لەوەئەچێ زیاد لە شانەیەك گەرا هەبـــێ ، چونکە هێلکەدانەکە هەندێ جار دوان یان سیان وەیان زیاتـــــر هەر جارەی گەرایەکی ئەبـــێ ، ئەگەر ئەمە رویدا هەمویـــان لەیەك کاتا پێ ئەگەن (چونـــکە لەویدا گەلێك زیندەوەر هەیـــە کە ئەم کارەی پـــێ بسازێ) هەروەها دو گەرایان ســـیان وەیان زیاتر ئەچنە ناو لەشـــی ئافرەتەکەوە وەبە دیوارەکـــانی ناوەوەی لەشیەوە سەقامگیـــر ئەبن‌و پێ ئەگەن‌و لە ئەنجامدا ئەبنە چمکەیەك یان سیان وەیان چوار لە کاتی لەدایك بوندا . ئەگەر هاتو ئەمە رویدا ئـــەوا هەر منالە بەتەنیا لەوی تـــر جیایە ، چونکە هەریەکێـــك لەمانە لە گەرایەکی تایبـــەتی‌و کۆمەڵە زیندەوەرێکی جیـــا پەروەردە بووە . وە بە واتایەکی تر ئەمانە لە یەکتر ناچن وەزۆر جار روخساریشیان لە یەکتری جیا ئەبێ .

ئەو ئافرەتانەی کە لـــــە مانگێکدا لە گەرایەك زیاتر یان هەیە ئەمەشتێکی وراثی‌یە ، لە بەرئەمە لەکاتی منال بونـــــدا چمکەکان وەکو چۆن لە خوشکی یان دایکی یـــان خزمێکی رو ئەدات بەو جۆرە ئەبێ . لـــە بەرئەمە منال بونەکە بەم وێنەیە لە دو هەزاردا یەکێك بـــەو جۆرە نابێ ، هەروەها لـــە دوسەد یەکێك بەهەمان شێوە وەبە نیسبەت خۆتەوە ئەگـــەر بەو جۆرە چمکەت نەبوبێ کە لە یەك بکەن ئەوا رەنگە بێ لـــە دوا رۆژدا روبدات ئەویش لـــە بیستدا یەکێك .

داوو دەرمانی گەرای زیندەوەرەکـــان ..

ئەمە دەورێکی کاریگەرانـــە ئەگێڕی لە بەرزی [illegible] کردنی هەرمونەکانی هێلکەدانە کـــەدا بەڵام گیروگرفت لێـــــرەدا هەمیشـــە ئەوەیە کە دەرمانەکـــە چەند بێ وە چۆن بەکار بهێنرێ ئەبێ لە رێگای دەمەوە بە هۆی حەبەوە یان بە هـــۆی دەرزی لێدانی مانگانەوەبێ ، یـــــان ئەوەندەی پێویست بۆ بەرهـــەم هێنانی گەراکان کە ناتوانین بە تەواوی دەست نیشانی بکەین، ئەمە ئەبێتە هۆی ئەوە کـــــە پەروەردەکردنی منالەکە لە زگی ئافرەتەکەدا بەشـــــێوەی سروشتی‌و تەنیا یەکێـــك ئەبێ کـــــە لــــە مـــاوەی مانگێك یـــان ساڵێك وەیـــان دو ساڵدا رو ئەدات لە گـــەل زۆربون‌و گۆڕینی داو دەرمانەکەدا . وەئەمە ئەبێتە هـــۆی گەرادانانی لەنـــاکاو وە بە جارێك دو گەرایان ســـیان وەیـــان زۆرتر دەر ئەچێ ، وەئەگەر ئەمانە هەمویان ژیـــان ئەوا منال بونەکە چەند جـــار دوبارە ئەبێتەوە لە یەك جارا ، وە هەمو منال بونێکی دوبـــارە بۆوە کە بە هۆی داوو دەرمانی گەراکانەوە بێ ئەوا منالەکانیان لەیەکتر ناچێ ، وەئەگـــــەر سەرنجی ئـــەو راپورتانە بدەین کە لـــە رۆژنامە گەریدا هاتوە ئەوا دەرئەکەوێ کە منـــاڵ بون نێرو مێ تێکەڵ بون ، ئەبەرئەوە گەرادانانەکە چەند جـــارە بۆتەوە .

ئەگەر لە یەك چون :

ئەی‌چی ئەبێ ئەگـــەر هاتو چمکەکان یان سیان لە یەکتـــر چون ، ئایـــا ئەمە رونەدات ؟ ئەمە بەهۆی گۆڕانێکەوەیە لە سروشـــتی کاتی زگ پڕبوندا رو ئەدات .. چـــونکە ئەمە بەدەگمەن ئەبێ (رەنگ بێ لـــە ١٠٠٠ ـدا یەکێك رو بدات) .. شـــانەی زیندەوەرەکە دابەش ناکرێ تاکو گەراکـــە ئەژیەتەوە بۆ ئەوەی گەشـــە بکات ، ئەوجار ئەبێ بە دو یان سێ بەش وەیان زیاترەوە ، هەر گەرتەیان بەشی خـــــۆی وەرئەگرێ لەو ڤایروســـە پاشماوانەو دەست ئەکەن بـــە گەشەکردن بە شێوەی منـــاڵی جیاجیا . وەپێویســـــتە ئەوە بزانین کە هەر بەشێك لـــەم شانەیە شانەیەکی تایبەتیـــەو گەرای زیندەوەری تیـــایە ، وەبەم جۆرە هەمو منالـــەکان دواجار لەیەکتـــر ئەچن ، وە لەیەك رەگەزو رەنگ ئەبن‌و یەك رەوشتیان ئەبێ وەلە راستیدا جیاوازی لەکاتی منال بونـــدا دەرناکەوێ .

وەبەرێکەوت ئـــەم کردارە بەتەواوی ئەکراوە ، وە ئەمـــە ئەبێتە هۆی پەیدابونی (چمکەی سیامی) کە دو منالی تیـــــا گەورە ئەبێ کـــــە بە هۆی شوێنێکی تایبەتیـــانەوە پێکەوە ئەنوسێن کـــە لە دوای لـــە دایك بونیان بە هۆی عەمەلیات کردنەوە لێك جیا ئەکرێنـــەوە ئەگەر هاتو ئەو شوێنەیان کـــە پێکەوە لکاوە شوێنێکی کـــەمی داگرتبو ، وە ئاشکرایە ئەمـــە شتێکی دەگمەنە وەلە ٢٠ملیون منال‌بوندا یەکێك روو ئەدات .

پێویستە باسی ئەوە بکەین کە لێرەدا چارنیە منال دوبـــارە ئەبێتەوە ئافرەت لـــــە کاتێکی دیاریکـــراودا زگی پڕ ئەبێ وە زیاد بونی منال لە زگی ئافرەتدا بێگومان ئەبێتە هۆی زیـــان گەیاندن بە تەندروستی ئافرەتەکە .. لـــە بەر ئەمە بونی چمکەکان یان زیاتر مەترسیەکی گەورەیە لـــە کاتی سنان‌کردنی (تسمم) خوێن لـــــە کاتی منـــاڵ‌بوندا .. وە منالەکەش قەوارەی بچوك ئەبێ‌و چەندان گیروگرفتی تری لێ پەیـــدا ئەبێ .. لە گەل ئەمەشدا بـــە هۆی زانستی منال بونـــەوە ئەتوانرێ ئەم مەترسیانە کـــەم بکرێنەوە .. ئەو راپۆرتانەی لە بارەی منال بونەوە کە چـــوار یان پێنج یان شەش جـــار دوبارە ئەبێتەوە لـــــە لایەن زانســـــتی پزیشکەوە وەڵام ئەدرێتەوە لە رێگای پاراستنی تەندروستی دایك‌و هەوڵدان بو مانەوەی ژیانی منالەکە .

پێویست بەلێکۆڵینەوە

هەروەها شتێکی ئاشـــکرایە ئەو منالەی لـــە یەکێ ترناچێ وەکو منالێکی‌تر سەربەخۆیە ، وەرەنگ بێ وەکو نمونـــــەی پیاوێکی گەورە دەرچێ لەنـــاو ئەو کۆڕە منالەدا کە لە گەلیا ئەبن ، بەڵام هەریەك لەمانـــە سەر رچکەی باب‌و باپیـــری ئەڕێ (لەو رەوشتە جۆربـــە جۆرانەدا کـــە بۆیان ماوەتەوە) ئەوانـــــــە بە پێچەوانەی ئەو منالانەوە کە لە یەکتری ئەچـــن کە وەکو ئاوێنەی یەك رەوشت وان ئەمانە لە زیندەوەری یـــەك گەرا پەیدابون ، وە چمکەی لە یەك چو ئەتوانێ سەرزەنشـــتی باوك‌و دایکی بکات لە سەر ئەو نیعمەتە ئەگـــــــەر چی ئەمە لە ئەنجامی کارەساتێکی لەناکاو بێ کـــە سروشـــتی رێکی خستبێ . ئەومنالانەی کە بـــە هۆی چەند گەرایەکەوە لـــــە دایك ئەبن لەراستیدا بەرهەمی چالاکی لاوێتی‌یە ، ئەگـــــــەر هۆی یەك گرتنی چەند گەرایەك بە هۆی داودەرمانی زور کردنی زیندەوەرەکانەوەبێ . ئـــەوا لێرەدا گومانێکی کەم هەیە کـــە مادام چالاکی‌و شـــــارەزایی بەکارهێنانی ئەم داودەرمانە لە پێشـــــکەوتنایە ، وە گەلێك تاقی‌کردنەوە بەردەوامـــە بۆ ئەوەی بەسەر ئەو داودەرمانانەدا زاڵ بن کە ئەدرێت بـــــە ئافرەت تاکـــو دەوری کاریگەرێتی دەرمانەکە لە ناو نەچێ . وە لەدواڕۆژدا ژمارەی چمـــکە دوبارە بوەکان کەمتر ئەبێتـــەوە کـــــە بەم شێوەیەو لەناکاو روئەدات .

وەرگێرانی یاسەمین

ئامۆژگاری خوشك

خوشکی خۆشەویستم :

هەمو کچێـــك چاوەڕوانی ژیانی هێمن‌و ماڵ‌و مێـــردی بەختیار ئەکات .. بەڵام ئایـــا بیرت لەوە کردۆتەوە چۆن ئەم ژیانە ئەرەخسێنی ؟

خۆشەویستەکەم ئەمە بـــە دەستی تۆیە ، ماڵەکەت وڵاتێکی بچکەو تۆش تاجی شـــاهانەی تیـــا لەسەر ئەنێی بەڵام پادشایەکی دادپەروەر و بەویقاربە لەناو دانیشـــتوانەکانا .. کاتێ خۆت لەنێوان مێردو منالەکانتا بێ‌جیـــاوازی دابەش بکە .. مێرەکەت پێویستی بە زەردەخەنەی ناسك هـــەیە بۆ ئەوەی ماندوێتی رۆژانەی لەبیـــر بچێتەوەو ئازارەکانی ژیـــان فەرامۆش بکات . منالەکانیشت پێویـــستیان بە سۆزی خۆشەویستی هەیە کـــە بایەخ بە پەروەردەکردنیـــان بدەی بۆئەوەی بـــــە شێوەیەکی سروشتی لە کۆمەڵدا بژیەن ، مسقاڵێك خۆشەویســـتی‌و دو مسقاڵ ئامۆژگاری‌و رابەری‌یان بکە بۆئەوەی بەچاکی لەمانـــای ژیان بگەن ، جیاوازی مەخەرە نێوان منالەکانەوە بەڵکو وەکو ـ یەك سەیریان‌بکە بۆئەوەی هیچ کامێکیان دەرونی نەئاڵـــۆزێ‌و لەئەنجامدا ژیان بدۆڕێنێ .

ژیان زۆر لەوە ســـەخت‌ترە کە ئێوە داتان‌ناوە ، بەرپـــــرسیاریەکی گەورەیە ئەبێ بـــــە ئازایەتیـــەوە بەرەنگاری بکەن تاکو بەسەر روکارە سەختـــەکانیا سەرکەوون ، ژیان تەنیا زەردەخـــەنەو خۆرازاندنەوەو خواردنی خۆش نیە ، بەڵکـــو خەباتێکی درێژخایەنە لەپێناوی بەختەوەری باشتردا .

ژیان پڕە لە ماندوبون بەڵام جوانە ، ئەگەر مرۆڤ بتـــوانێ بەسەر گیروگرفتەکانیـــا زاڵ بێ‌و ئاقڵانە چارەسەری بکات .. دڵنەرم‌و روخۆش‌بەو بایەخ بە روانەتی فێڵبـــازانە مەدە ، ئێمە لەسەردەمی بنیادنـــاندا ئەژین ، بایـــەخ بە ناوەرۆکی ژیان بدەو قازانجــــی ماڵ‌و منالەکەت بپارێزە .. بۆئەوەی ماڵەکەت بکەیتە بەهەشـــتێکی بچوك‌و هەمیشە پێکەنین لەروی ماڵ‌و منالەکەت بپرژێنی .

هەمیشـــە لە پێناوی خەڵکیدا ئیش‌بکەو خودپەسەندی مەکە ، لەئەنجامدا بەروبومی ئـــــەم کردارە باشانە ئەدروێتەوە کـــە منالەکانت گەورەبون‌و هەریەکە بونە ئەندامێکی بەکەڵکی ئـــەم کۆمەڵە .

روناك

ئەو منداڵانەی لەسەر پەنجە ئەڕۆن

هەندێك باوك هەست بـــە دڵتەنـــگی ئەکـــەن بەهـــۆی ئـــەوەی بـــەزۆری منالەکانیان لەسەر پەنجـــە ئەڕۆن پزیشکەکان دەڵێن هیچ پێویستیەك بەم دڵتەنگی‌یە نی‌یە .. چونکە ئەم جۆرە رێ‌کردنە لە قۆناغێکدایەو هەمیشـــەیی نی‌یە . وە لەگـــەڵ ئەوەی هۆیەکانی ئەگەڕێنەوە بۆ باری دەروونی‌و لەش بەڵام بـــە تێپەربوونی کات خـــۆی لەخۆیەوە نامێنێت‌و ئەم قۆناغە سێ ساڵ زیاتر نابات .

ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کـــە باوکان ئەم دیاردەیە پشت‌گوێ بخەن ، زۆر کـــات هۆیەکـــەش دەگەرێتەوە بۆ تێکچـــونێکی پر لەمەترسی لـــــە پێکهاتنی ماسولکەکانی مندالدا .

بەڵام پێش ئەوەی بریـــاری ئەم دڵتەنگی‌یە یان ســـتی‌یە بدرێت ، دەبێ منداڵەکـــە پیشانی پزیشکێکی پـــسپۆر بدرێ ، بۆئەوەی هۆیەکانی ئەو حاڵەتە بزانرێت چارەکردنیشی لەسەدا سەدا مسۆگەرە .

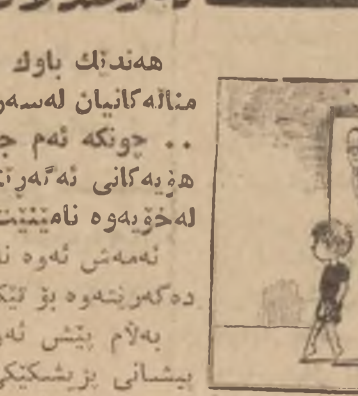

دەنـــگوبـــاس

● پارەمەتی‌دەری ئەمینداری گشـــتی نەتەوە یەکگرتوەکان هیلقی‌سیپلا لـــــە وەڵامی رۆژنامەنوسێکدا کـــــە ئەم پرسیارەی لێ‌کردبو ئایـــــا یەکسانی ژن‌و پیاو لەوەدایە کە هەڵسوکەوتی ژن لـــــە چوار ـ چێوەی تەبیعەتی مێژۆلۆژیـــدا وەك هەڵسوکەوتی پیاوبێت .. ووتی :

نەخێر ! یەکسانی نێوان ژن‌و پیاو لـــــە هەق‌و دەرفەت‌و لێپرسینەوەدا ئەبینم .. بەڵام سەبارەت بە دوو ئافرەت هەر یەکەی لە شارێکا ، ئەگـــــەر دەرفەتەکانیشیان وەك یەك‌بێت .. ئەوان وەك یەك‌نابن .

بانگی بۆ قۆنتەراتی ئەم شوێنانە

١ ـ ئوتێلی گەشتی رایات
٢ ـ یانەی شەوانەی صلاح‌الدین
٣ ـ دوکانەکانی هاوینـــــەهەواری صلاح‌الدین

ئەمینداریتی گشـــتی‌ی‌هەڵسوڕاندنی شـــارەوانی‌و هاوینەهەوارەکان هەموو ئـــەو پسپۆڕو شارەزایانەی کە لـــە هەڵسوڕاندنی ئوتێل‌و دەزگای ســـەرپشکی گەشت‌کردندا شارەزان ، ئاگادار ئەکاتەوە ، تا لە مەزاتی قۆنتـــەراتی دەزگا گەشتی‌یەکانی ســـەرەوەدا بەشداربن کە لە ١-١-١٩٧٧ـ ەوە تـــا ٣١-١٢-١٩٧٧ .. ئەکرێ نوسخەیەك لـــــە مەرجەکان ، لـــە ئەمینداریتی گشتی‌ی هەڵسوڕاندنی شارەوانی‌و هاویـــــنەهەوارەکان وەربگرن .

ئەبێ پێشەکی بدرێت بـــە ئەمینداریتی گشتی شارەوانی هاوینەهەوارەکان‌و لەنێـــو زەرفێکی مۆرکراوا دابنـــرێ ، بەمەرجێ تەئمیناتی ئوتێـــل (٤٠٠) دینار بێ‌و (٢٥٠) دینار بۆیانە بێ ، ئەمیش یا بە کاش یا بە کتابێکی (ضـــمان ـ دەستەبەر) کە لە یەکێك لـــە بانقەکان (کەفالـــەی مصرفی) دەرچووبێ ..

ئەو چەکانەی کە تصـــدیق نەکراوە پەسەند ناکـــرێن . ســـعات دوانزەی رۆژی شەممەی رێکەوتی ٢٥-١٢-٩٧٦ ماوەی پێشکەشـــکردنی پێشنیەکی‌یەکان تەواو ئەبێـــت ، سەرجەمی ئەو پێشەکی‌یانە کە لــــە کات‌و رۆژی خۆی‌دا پێشکەش نەکراون یا پسوڵەی تەئمینات‌و کتابی دەستەبەر ـ کردن‌و باوەڕنامەی لێهـــاتن‌و شارەزایی یانەیان لەگەڵ نەبون پشت‌گوێ ئەخـــرێن ، بەدەڵی کرێ بە سێ قستی وەك یـــەك ئەدرێ کە لە شـــەش مانگەی یەکەمدا ئەدرێت . کـــرێی بڵاوکردنەوەی (اعـــلان)یش ئەکەوێتە بەر ئەو کەسەی کـــە بەکرێ‌گرتنی شوێنەکـــــەی ئەکەوێتە ئەستۆ . ئـــــەم ئەمینداریتی‌یەش بە هیـــــچ جەشنێ بابەند نیە بە پەسەند ـ کـــــردنی بەرزترین رادەی نرخ‌و هەر جۆرە نرخێکی‌تر .

ئەمینداری گشتی‌ی هەڵسوڕاندنی شارەوانی‌و زۆزانەکان

پاشماوەی سەروتار

هێزەکانی جوڵانەوەی نیشتمانی هاوبەشی لوبنـــانی ـ فەلەستینی و پەرەسەندنی توانایان لە تێکشکاندنی هێزە کۆنەپەرستەکاناو لەبێنـــــاوی پوچ‌کردنی نەخشـــــەی چارەسازکردنی ، نەخشـــە کێشەکان ئەو پیـــلانەیان ناچار کرد کە دەوری هەریەکـــە لە پیلانگێرەکان دیـــاری بکـــەن‌و وەکو دەرکەوت رژێمی سوریانامرازی سەرەکی‌ی ئەم پیلانە پاکۆخانانەیە .

خۆراگرتنی پاڵەوانانەی هێزە نیشتمانیە لوبنـــانی‌و فەلەستینیە هاوبەشیەکان‌و ئەو قارەمانیەتیەی کـــە لـــە پێش‌گرتنی کشانی هێزەکانی رژێمی پاش‌گەزبوی سوریا بە ناو خاکی لوبناندا نواندیان‌و ناردنی زوربـــەی زۆری هێزەکانی ئەم رژێمە بۆ ناو خاکی لوبنان لە جیاتی خەتی روبەڕویی لەگەڵ دوژمنی زایۆنی‌دا ، بەتەواوی بەشداری کرد لە هەڵماڵین‌و تورهەڵدانی ئەو پەردانەی کە خـــۆی پێ شاردبونەوەو هەمو ئەو بەندو باوانەی گوایە ئـــەم هێزانەی بۆ پاریزگاری هێزەکانی بەرگری فەلەســـتینی هێناوە بەدرۆی خستەوەو بوە جێگای تۆزەیی‌و نەفرەت‌و نارزەایی جیهانی پێشکەوتنخواز لە دژی ئـــەم خـــۆ تێ‌هەڵقورتانە سەروالایەی لە پێناوی بەرژەوەندی هێزە کۆنەپەرستەکاندا .

ئیمروش ، کە ئەم رژێمە تا قورقوراگەی چەقیوەتـــــە ئاوانبارییەوە هیرشەکانی بۆ سەر جولانەوەی نیشـــتمانی لوبنان‌و شورشی فەلەستینی توندتر ئەکاو بەداگیرکردنی مەلبەندی رۆژنامە نیشتمانیەکان دەنگە ئازادەکـــــان ئەتاسینێ‌و بەتەقاندنەوەی بومبا لە فرۆکەخانەی بەغـــدادا خۆی ئەگەیەنێتە نزمترین پلەی کەم رەوشتی ، بەم کردارە تەنها قولی‌و چەپەڵی ئەو زەلکاوە ئەدەرئەخات کە تـــێی چەقیـــوەو گاڵتە پێ‌کردن ونەناسینی رێ‌ی‌و شـــوێن‌و عورفی مرۆڤایەتی نیشان ئەدات‌و ئەو چارەنوسە رەشـــە دەرئەخات کە لەسەر دەستی جەماوەری تیکۆشـــــەری سوریا چاوەڕێ‌ی ئەکات .

جەماوەرانی خەڵکی سوریا کە پیشەنگی هەمـــــو شەرەکانی تیکۆشانی ئازادیخوازانـــــەی کـــردوەو تێشکدەرەوەی بیروباوەڕی نەتەوەیی‌و پێشکەوتنخوازانە بوە ، هەرگیز رێ‌نادا بەم بورە پیاوانەی دەســـتکردی ئیمپریالیزم سوریا بکەنە مەکۆی پیلان بو بەجی هێنـــانی نەخشەکانی ئیمپریالیزم‌و زایونیزم‌و روژمنایەتی کـــردن لەگەڵ جەماوەری زەحمەتکیش دا .

زنجیرەی تاوانەکـــانی رژێمی پاش‌گەزبوی دیمەشق ناسێنەری ئەم رژێمەن وراستی پەیوەندیەکانی دەرئەخەن بەجۆرێك کە تاوان بوەتە ناسێنەری راستەقینەی ، کـــە خۆی لە خۆیدا ، پەنجە نیشانکەری بەکرێ گیـــــراوی و فاشیەتیەتی لە چەرخ‌و زەمانێکدا کە بەکرێ گـــیراوان‌و فاشیســـــتەکان هـــەر لە ژێر بەردەبارانی نـــەفرین‌و روورەشکردندا سەرشۆڕانە ئەناڵێنن .

پاشماوەی : لە گـــوڵدانی ...

کە تا ئێستا رێگای ئوتومبێلی بۆ نەڕۆیشتوە کە هۆیـــەکی سەرەکی‌یە لە وون بوونی ئەو سەیرانگا رەنگینـــــەدا لە ناو فەرهەنگی هاوینـــــەهەوارو سەیرانگاکانی تری عێراقدا .

لێکۆڵینەوەی : نزار جـــلال

پاشماوەی : ئوتونومی لـــە سایەی ..

ئوزاری‌و بەشی دیاری‌کراو لـــە قازانجی دەزگاو دامەزراوەکانی ناو بودجەی ناوچەکەو باجـــی خانو بەرەی ناوچەکەو باجـــی زەوی‌وزاری کشتوکاڵ‌و بەشی چاکردنی کشتوکاڵ لـــــە بەرهەمداو باجی عەرەســـات‌و رسومی تەسجیلی خانوبـــەرەو دادگاکان‌و ئەو جەزایانـــــەی دادگاکان دیاری ئەکەن‌و پـــولی دارایی رسومی تەسجـــیلی ئوتومبیل‌و ئواســـتنەوەو ملکایەتی‌و ئەوەش کـــــە لـــە بودجەی ئاسایی دەوڵەت‌و لـــە بەرنامەی بەرهەمی ســـاڵانەی نەخشەی گەشەی نەتەوەی بۆی تەرخان کراوە خەرجی بودجەی ناوچەکەی پێ‌دانە پۆشـــرێ‌و حسابانی ناوچەکەش لە ژێـــر چاودێری دیوانی رەقابـــــەی دارایی‌و پشکنیاری دارایـــی دانەبێ .

پاشماوەی : دەنگێ

بەشێوەیەکی تایبەتیش کارەکە وائەکەوێتەوە :

● چوار هەولەکەی کـــاك (کمال‌سعدی‌و سابیروشید)ی نووســـــەر (شەوەزەنگـــەکە ـ سەرەتای زستانێکی تووش ـ زۆربەمان لەم شەوە ـ شەوێکی ژوان) چوار (یادداشت)ن و لەشـــێوەی (راپـــۆرت)دا هاتوون، تیانی فۆتۆگرافیانەیان پێوە دیارەو سەرناوەکانیان لـــە ناوەرۆکەکانیان زلترە ، زمان ، زمانی (ریپۆرتاج)ـ و مۆرکی (حیکایەت)ی گوێ‌ناگـــردانیان پێوە چروساوە .. نـــاوە رۆکەکانیان شتێکی ئەوتۆیـــان بە بەرەوە نیەو دەمێکە وەکـــو بنێشت خۆش کراوە !! ..

کەچی دووهەولەکەی تریـــان: (هات ؟) و (باوەشی خەم) :

یەکەمیان :

کورتە چیرۆکێـــــکی سایکۆلۆژیانـــەی نیمچـــە سەرکەوتوەو شێوازی(تداعی)و (مەنەلۆگ)ی تێدا بەکـــار هێنراوەو (دیالۆگەکە)ی ـ کەم تازۆر ـ تاسەیەکی گەشکەداری پێ بەخشیوە .. ئەم جـــۆرە نمونانە ، لە نێو ئەدەبیاتی پاش شەڕی یەکـــــەم‌و دووەمـــی جیهانگیری ، لە گەڵێ چیـــرۆك‌و رۆمانی ناودارو بەنام‌و مەزنـــا خۆی نواندوە ..

دووەمیان :

هەندێ لە مەرجەکـــانی ، کورتە چیرۆکی هونەریانـــەی سەرکـــەوتوی لێ‌دیـــارە ، تاڕادەیەکی باش‌لە(راپۆرتکاری) دوورکـــەوتۆتەوە ، بـــەڵام ئەنجامەکەی بە رەشـــبینی‌و نائومێدی شکاوەتەوە ، کە دور نیە ، ئاوەژوی چەند ســـاتی نیگەرانی‌و بـــاری نەفسیانەی نوسەرەکە خۆی بێت‌و بـــەم شێوەیە رەنگی بەستبێ .

● لە ئەنجاما ئەڵێم: ووچان نەدان‌و بەرگەگرتن‌و نوێخوازی‌و خۆپەروەردە کردنێکی سەربەرو ئاراەگرتن‌و پەسەند کـــردنی رەخنەی دڵسۆزانە و(تەواضع)و متمانە بەخۆکردن ، بنچینـــەو بنجوانی هەمو (داهێنان)ێکە .. [illegible] دەرچێش نیە ، [illegible] خنجیلانەیەی [illegible] دڵسۆزە ، هەر شتێ [illegible] ئیتر بێ‌دەنگ [illegible] بەس .. بۆیە نیازخـــوازم سەرنجە خێراکانم ، کورتیـــان نەهێنابێ ، خۆ [illegible] هێنابێشیان ، [illegible] (دڵسۆزی‌و ووشەو بیروەوەری بەددرنین ..!

Institut Kurde de Paris

بەیارمەتی ئێوە

هەندێ خەلکم لەم رۆژانەدازۆر سەیر دێتە بەرچاو ... بەراستی بووە بەو ئاخ لەدلماجارێك بە شپرزەیی نەیانبینم ...

لەسەر جادە بە « شپرزەیی » ئەرۆن ... ئوتومبیلەکانیان بە « شپرزەیی »یەوە لێ ئەخوڕن ، تەنانەت ئەگەر بیانەوی فرمانێکی خۆیانیش بەجێ بێنن ، ئەوا هەر بە « شپرزەیی » ئەیکەن .

لێنەلام ، ئایا سەرچاوەی ئەم « شپرزەیی »یە بێ ئارامی « ئادەمیزادی چەرخی بیستەم »و دانەکاسانیەتی ، یا جۆریکە لە خۆپەرستی کە بەم جۆرە پێشەبڕکێیە دەری ئەبڕێ .

سا هەرکامیان بێت ، ئەم « شپرزەیی »یە کار زیاتر دەئالۆسکێنێ ویا وەکووتراوە ـ قوڕەکە خەستتر ئەکات ـ .

خاوەن ئوتومبیلەکە ، تەنهابۆوێنە ، کەمێشکی هەمو خەلکی سەرجادەکە بەفیڕوهوڕی هوڕنی ئوتومبیلەکەی ئەبات ، بەوە جگە لە زیادکردنی شپرزەیی و ئالۆزان هیچی تر ناکات .

ئەو هاوولاتیەش کە پێ دائەگرێ لەسەر پێشەبڕێ ـ کردن لەوانەی کە لە پێشیەوەن و هەلمەت ئەبات تا بەسەر خەلکدا بازدات و بکەوێتە پێشەوەی « ریز » وجێگەکەی خۆی بەجێ بهێلێ ، لەوانەیە ئەو پێداگرتنەی بێتە هۆی ئەوەی شەڕێکی ببێ بەتووشەوەو بکەوێتە دەستەویەخە لەگەل یەکێك لەوانەی کە لە ریزەکەدان ، ئەم شەڕەش ـ زور جار ـ لە « ریز » دەریان ئەپەڕێنێ لە بەر ئەیانکەیەنێتە یەکێك لە پۆلیسخانەکان ..

ئای چەند وێنەی ئەم ئاکارە نارێکە زۆروبەردەوامەو بگرە لەوانەیە هەررۆژی جارێك وێنەیەکمان بێتە بەرچاوو لەبەر بێدەسەلاتی هەر ئەوەمان بۆ بکرێ بەهودە ببوێنین و بلێین ئەمە چی یەو .. چی قەوماوە .. ئەختێ پشو .. بەلام کە قسەکانمان هیچی لێ نەرسکانادار لەبەرخومانەوە بلێین « لا حول ولا قوە الا باللە » .!

سادەترین دەرسی ژیان ئەوەیە کە خەلك فێری پەلەنەکردن و دل فراوانی ئەکات و هۆکارەی ئەوەیان ئەکات چۆن شت بە چاوکراوەیی وژیری یەوە وەرگرن ، لە جیاتی شپرزەیی و شێوان و هەلچوون ، بۆیان ئەلێ چۆن چەکی دەروون بەرینی لێ بوردن ، لە کاتی توانادارێدا ، لە جیاتی رق و کینەو کیشەوبوون بکەنە شان ..

ئەمانە بەری تەجرەبەی ژیانن هەمو رۆژێ وەکو ئاموژگاری پێشکەشیان ئەکەین بە منالەکانمان هەر لە سەر هەمان شێوەی کە خومان گوێمان بو هەلخستن و وەرمان گرتن لە وێنەی « ئاموژگاری »داکاتێ کە منال بووین .

ئیتر نازانم ، بوچی هەندێ کەس سوورن لەسەر ئەوەی هەر بە « منالی » بمێننەوە ..!

● عثمان محمد فایق ●

١٨ـ١٢ـ١٩٧٦

ئەلف وبێ گیروگرفتەکانی مرۆڤی چارەسەر کردووە

زیاتر لە چوار هەزار سال پ . ز وێنەی دەست کورد هاتۆتەکایەوە ، هەر دوای ئەوە بە ماوەیەك یان بابلێین لە دووروبەری سێ هەزار سال پ . ز لای میسریەکان جۆرە زمانێك هەبووە بریتی بووە لە «٢٤» پیت کە بە دەنگ دەردەبڕێ و بۆ هەریەك لەمانە نیشانەیەك یا زیاتر لە نیشانەیەك بەکار دەهێنرێ و جۆرە رێکوپێکی یەکی تیادا هەیە هەرچەند خۆی لەخۆیدا زۆر سادەو ساکارە ، لە راستیدا ئەوە یەکەم ئەلف و بێ یە لە مێژوودا .

وە ئەوەی زانراوە ئەلف و بێ کۆکردنەوەی تیپەکانی زمانێك ئەکەیەنێ بە چەشنێکی رێکخراوی ئاسایی رێك و پێك . وە زۆربەی هەرەزۆری بسپۆرەکان کە شارەزای مێژووی زمان ئەلێن شانازی دانانی ئەلف و بێ یەکی دیاری کراو دەگەڕێتەوە بۆ میللەتانی تر ، ئەو میللەتانەش بریتین لە کۆمەلەی میللەتی سامی کەنعانی « فینیقیەکان و ئاشوریەکان و عیبریەکان » ، هەروەها لە بابل چەند نووسراوێکی فینیقی دۆزراوەتەوە کە ئەگەڕێتەوە بۆ سەدەی چواردەهەم یان پانزەهەم کە لە رێگای زمانی هیرۆگلۆفیەوە وەرگیراوە واتە لە رێگای یارمەتیدانی ئەلف و بێ یەك کە لە سەد نیشانە زیاتر پێك هاتووە . ئەوەی راستی بێت و هیچ سێ و دوو یکی لەسەر نی یە کە هۆی پال پێوە نانیان بۆ ئەم « داهێنانە » ئەگەڕێتەوە بۆ زمانی یۆنانی بووە ، نووسراوە تەبیعەتی بازرگانی کە ئەو وەختە زۆر باو بووە ، هەروەها ئەو گیروگرفتانەی کە زۆر جار تووشیان هاتوە ئەوەیان بۆ دەرکەوت کە پێشکەوتن شتێکی پێویستە ئەمەش بوە هۆی داهێنانی ئەلف و بێی سەرەتایی بە شێوەیەکی رێك پێك وە هەر ئەو شێوەیەی رەچاوکرد کە ئەلف و بێ کانی هوایی بە هەر (٢٢) تیپەکانیەوە کە لەگەل دەنگدا دێن رەچاوی کردبو کە لەلای راستەوە بەرەو لای چەپ دەنووسرێن ، مێژووی نووسینیش هەر لەمەوە دەستی پێ کردووە .

هەروەها لە دەورووبەری دوو هەزار سال پ . ز زمانی ئەگریکی (یونانی کۆن)لەسەر نیشانەکانی فینیقی رۆیشتووە و خۆی بە دەربڕینە تایبەتیەکانیەوە بەستووە .

هەروەها ئەشت ئەلف و بێ کان کەوتوونەتە بەر پێشکەوتن و گۆرانیان بەسەرا هاتووە .

گریك جۆرە رژێمێکیان بۆ پیتە بزوێنەکان دانا بوو کە لە نووسراوەکانی فینیقیدا نەبووە ، بەلام ئەلف و بێ ی عیبری کە لە ئەلف و بێ ی فینیقیەوەیە ، ئەوەندەی نەخایاند تا ئەلی چەشن گۆرانی بەسەرا هات ئەوەش ئەگەڕێتەوە بۆ ئەو تەبیعەتە شلۆقەی جووەکە هەیەتی .

وادیارە ئەلف و بێ ی هیندیش تووشی کارتێکردنی کانی سامی تەنها لەرینەوەکان تۆمار دەکات ، جگە لەمە نووسینی « بەراهی » بۆی ناشێ تیپێکی تاکی بێ دەنگ پێش بخات ، بەلکو کۆمەلە پیتێك پێش ئەخات کە کشانی لەگەلایە ئەوەش لە رێگای بەکار هێنانی پیتی بزوێنەوە ئەبێت ، ئەلف و بێ ی عەرەبیش لە رێگای ئەلف و بێ ی « بنطی »یەوە دێت کە فینیقیەکانیش بەکاریان هێناوە ئەم ئەلف و بێ یەش هەر وەك ئەلف و بێ ی فارسی و هیندی هاتۆتەکایەوە کە ئەرمەنی کارێکی گەورەو دیاری کراوی کردۆتە سەر وە لە رێگای دوو ئەلف و بێ ی عیبریەوە کە ئەمەش بنجەکانیان ئەچێتەوە سەر ئەلف و بێ ی عەرەبی نۆی ، کە لە سەرەتای پەیدا بوونیەوە بوو بە دوو لقی ئیجگار لەیەك جیاواز ، ئەمانەش نووسینی کۆنی ـ رۆژهەلاتی ـ کە ئەلف و بێ ی سریانی کارێکی گەورەی کردۆتە سەرو بە شێوەیەکی تایبەتی بۆ نەقش و نیگاری بیروەری بەکار دەهێنرا ، دووەمیان نووسینی نوسخی ـ لقی رۆژئاوایی کە سەرەتاو دەست پێکردنی ئەلف و بێ ی « نەبتی » کۆن ئەگرێتەوە کە بۆ نووسینی باوی ئەو وەختە بەکار دەهێنرا ، ئەوەندە درێژەی ئەکێشا تا نووسینی خەتی نوسخ بوو بە نووسینی هەموو موسلمانان و لەسەری دەرۆیشتن ، لێرەدا بە بنکەی ئەلف و بێ ی عەرەبی ئێستا دەژمێرێت .

ئەوەی ساغ بۆتەوە ئەوەیە کە پەیدا بوونی ئەلف و بێ یەکان لەگەل رەوتی پێشکەوتنێکی دیاری کراودا خۆی ئەگونجێنێ و بەهیچ کلۆجێکیش بەرێکەوت نەهاتۆتە کایەوە .

ئامادە کردنی ز . غ

★

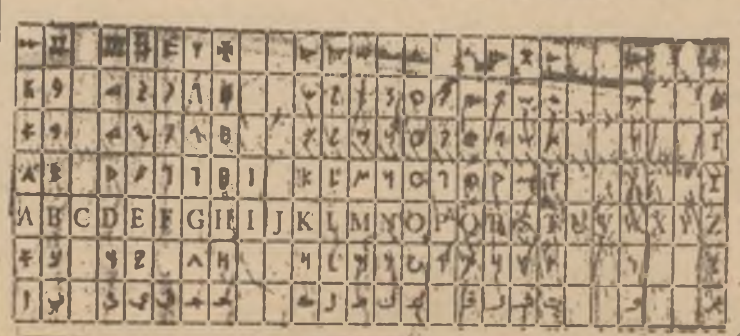

تیفۆن چییە؟

تیفۆن چی یە ..؟ تیفۆن چەشنێکە لە با توندو وێران کەرو بێ بەزەیەکان کە لە شێوەی گەردە لوول و خۆل بارین و باران بارین دا لە ناوچە گەرم و فێنکەکانی ئەم زەمینەدا روو ئەدات ، لە پڕێکا ئەگڤێنێ و بەشێوەیەکی ئەوەندە کوشندەو ترسناك لێ ئەدات کە لە ماوەی چەند چرکەیەکدا زۆر شارو دێ کاول ئەکات و بە هەزاران مرۆڤ ئەکوژێ و دەربەدەریان ئەکات .

تیفۆن لە هەر ناوچەو شوێنێك بە ناوێکەوە ناو ئەبرێ ، لەو ناوچانەی دەریای چین پێی ئەلێن تیفۆن ، لە ئەمەریکا پێی ئەلێن هاریکین وە لە ئیستراليا ویللی ویللز وە لە فلیپین باجیوس .. هتد .

تیژی و بەهێزی تیفۆن لە کات ژمێرێکدا ٢٥٠ کیلۆمەترە وە لە شێوەی ئەستونێکی قورسی گەرم و شێدارا دەرئەکەوێ کە لوول ئەخوا لە بەرزاییەکی ـ٥٠ـ مەتری لە سەر کەنداوو دەریاکان کە پلەی گەرمی ئاوەکە ئەگاتە ٢٧ـ٢٨°م . وە ئەمە ئەبێتە هۆی نزم بوونەوەی کێشەی هەواو دروست بوونی نزمی پالەپەستۆی هەوا لەسەر رووی ئاوەکە وە لە وەرزی هاوینا ئەبێتە هۆی نزم بوونەوەی پلەی گەرماو وە ئەبێتە هۆی سوڕانەوەی لە شێوەی لوولەیی دا وە بەرەو بازنەی باشووری هێلی ناوەراست ئەڕوات لەوێوە بەشێداری بە هێزی ٢٠٠ کیلومەتر بە هێلێکی راست ئەڕواتە ئەو ناوچانەی پالە پەستۆیان تیادا کەمەو ووشکن . وە وازانراوە کە تیفۆنێ هێزی ١٨٠ کیلۆمەتر بێت ، هێزێك ئەداتەوە لە چرکەیەکدا بە توندی سێ ئەوەندەی ئەو هێندەی ناپالمی هیروشیما دایەوە .

چۆن ئەتوانرێت پارێزگاری لەتیفۆن بکرێت ..؟

تاکو ئێستا نە زانیاری نە تەکنۆلۆژیا نەیتوانیوە دەرك بەوە بکات کە کەی تیفۆن هەلئەکات و بەکوێدا ئەڕوات و تا چەند کوشندەو وێرانەیە بەلام کەشتیە ئاسمانیەکان تا رادەیەك ئەتوانن کەدەربارەی تیفۆن وێنەو بیین و زانینێك بنێرنەوە بۆ زەوی وە هەروەها بە تێ روانینی تلسکوب و هەلکردنی گێژەلوکەی سەر دەریاو نزم بوونەوەی پلەی گەرماو ناردنی کەشتی ئاسمانی تایبەتی بۆ ئەو مەبەستانە ئەویش لە لایەن کۆمەلەی نەتەوە یەکگرتوەکان و ئاگادار کردنەوەی گشت ولاتانی جیهان .

ـ وەرگێرانی نازاد محمود ـ

دوا

ـ صباح عبدالرحمن ـ

● کە باسی شانۆ ئەکەم ، لەوانەیە ، هەندێ وابزانن باسی بەشێك لە لایەنە رووناکەکانی ئەکەم ، نەخێر ، بەلکو هەموو هەنگاوی کارێگەرەکان لەو مەیانەوە لەسەر رێبازی بەدیهێنانی مەبەستی پیرۆزو خواستەکاناو لە بەتەنگەوە هاتنیان دەربارەی پەیامی شانۆ چەسپاوو ئاشکرایە .

● باسەکەم ، سەبارەت بەدەستەیەکی پۆخلەواتە کە خۆیان هاویشتۆتە ئەم کۆرەوە ، یان بابلێین ئەوانەی پەردەی هونەریان بەسەر خویانا داوە ، بەبێ ئەوەی دوور یان نزیك بەهیچ پەیوەندیەك بەسترابن بەشانۆوە ، خۆتێ هەلقورتانیشیان تەنیا لەبەرمەبەست و ئارەزووی رووتی خویی یەو بەس !

● ئەوانە کێن

ئەوانەن کە لەبەر هۆلەکانی شانۆدا راوەستن ، نەك لەبەر ئەوەی بەشداری یان خزمەتی کارێکی هونەری بکەن ، بەلکو لەبەرئەوەی دەستیان بۆلای لێپرسراوان درێژ بکەن و خۆیانیان وا پێ بناسێنن کە گوایە ئەمانن کارەکەیان راپەڕاندوە !

خۆ کە چوشنە زوورەوەی شانۆکە ، لەریزی پێشەوە یان دووەم ریزی کورسیەکانی هۆلەکەدا ئەبێ دانیشن ، ئەگەر شانۆگەری یەکە شایانی مەدح و پیاهەلدان بو ئەوا بەهەلی ئەزانن ئاوای بیشان بەن کە گوایە چاکەی ئەوانە مەبەستیان لەمەش خۆزل

دێر

کردن لەسای هیلاك بوون و رەنجی کەسانی تردایە ، یان سەندنی مەدالیای نوێ یەو ئەیکەن بە سینگی خۆیانەوە خۆ ئەگەر لێیان بپرسی چی لەسەر نوسراوە ، ئەوا مانای دێڕێکی نازانن ، بەلام وایان بۆ رەخساوە لەگەل قافلەی هونەرمەندانا برۆن و هەندێ جاریش پێشیان بکەون ، لەبازاری خۆهەلکێشان و ریاکاریشا بازرگانیان پێوەبکەن !

● ئەوانە لەکوێوە هاتون ؟

ئەوانە ، پاشماوەی واقعی دواکەوتن و نەزانی و خۆپەرستین ، لەو کۆڕەدا ئەوەبون ئەو پەیوەندیانە دروستی کردن و کە بنەرەتەکەی لەسەر ئەوخوە ناردوایانەیە .

● ئەی ئامانج لە تواناو وزەیان ؟

تواناو وزەیان بۆ روخاندنی بزوتنەوەی راستەقینەی شانۆگەری و مەبەستە پیرۆزەکانی و هەروەها لە پێناوی تەنگ هەلچنین بەهونەرمەندە لێهاتوەکاندا بەکار ئەهێنن هەندێ بارو رزگاری نائاسایش چالاکی و ئەوژم و تین و توانایان لێ وەرئەگرێ .

بەلام ئەودەستەو تاقمە پۆخلەواتانەی هەندێ لایەن و سەروسیمایان دیاری کرد لەگەل دەسکەوت و ریبازی قۆناغی شۆرشگێرانەی ژیانمان ناگونجێن ، رووبوشیان شتێکی کۆن و دڕاوەو ناتوانێ کاری جارانی خۆی بکاو پێویستە هەمووجولانەوە یەکی شانۆگەری بەناناو ریای ئەوانەیی و خۆیانی لێ بپارێزن

نوێترین شت سەبارەت نەخۆشی تەراخۆمە..!

دوکتۆرێکی پاکستانی لە **چارەسەرکردنی نەخۆشی تەراخومەدا گەیشتوتە ئەنجامێکی باش .. ئەویش ئەوەیە کە بەهۆی عەمەلیاتەوە گلێنەی چاوی مرۆڤ دەرئەهێنێ و گلێنەی چاوی ماسی یەکی تێ ئەخاتەوە .. ئەگەرچی ئەم تاقی کردنەوەیە هێشتا لەسەرەتادایەو بەتەواوی خۆی نەسەلماندوە .. بەلام ئەنجامێکی چاکی داوە بەدەستەوە ..**

● ئەو دکتۆرە کە ناوی (ئەمانیول هاف)ە لە لایەن رێکخراوی (یونسیف)ەوە نیراوە بۆ میرنشینی دبی کە لەوێ نیش بکات ئەم بزیشکە توانیویتی دەرمانێك بدۆزێتەوە ، بەهۆی ئەو دەرمانەوە ئەتوانێت ئەو چاوانە چاك کاتەوە کە بەهۆی نەخۆشی تەراخومەوە کوێر بوون .

● تاقی کردنەوەی گلێنەی چاوی ماسی ..

ئەو دکتۆرە دوای پشکنین و گەرانێکی زۆر توانیویەتی لە ئەنجامدا لێکولینەوەیەکی نوێ پێشکەش کات سەبارەت بەو کارەی . ئەویش دوای تاقی کردنەوەیەکی زۆر توانیویتی گلێنەی چاوی مرۆڤێك دەرهێنێ کە بەهۆی تەراخومەوە کوێر بوەو لەجیاتی ئەو گلێنەی جۆرە ماسی یەکی تیادانێت کە پێی ئەلێن (فەرخ) بەو جۆرە روناکی گێڕاوەتەوە بۆ چاوە کوێرەکە ئەو جۆرە ماسی یەش لە روباردا ئەژی ، و ئەو دەرمان و تاقی کردنەوەیەش دنیای تەبابەتی بەجارێك هەژاند ، بەویی یەی ئەو تاقی کردنەوەیە لە دنیای داودەرماندا شۆرشێکی ناوەتەوە .

● چونیەتی چارەسەرکردنی تەراخومە ..

رێگای ئەو چارەسەرکردنەش ئەوەیە ، دکتۆرەکە دێنێت بەکێك لەو جۆرە ماسیانە ... ئەوبەری کارێکی وردو ئالوزەوە گلێنەی چاوی دەرئەهێنێ ، دوای ئەویش گلێنەی چاوە نەخۆشەکەی مرۆڤ دەرئەهێنێ و گلێنەی ماسی یەکەی تیا دائەنێ .. ئەم عەمەلیاتە بۆ پیاوێکی خەلکی دوبەی کراوە تەمەنی٦٨ سالەو ناوی عبداللە یە و پێش ئەوەی کوێر بێ خەریکی حوشترەوانی بوە ..

دوای عەمەلیاتەکە بە سێ رۆژ دکتۆر چاوی کابرای کردۆتەوە ..

ئەو پیاوە ئەگەرچی هێزی بەدی کردنی لە ١٠٠٪ نەبوو بەلام توانیویەتی شت ببینێ و لەو دنیا تاریکەی کوێری رزگاری بێت ..

● ٢٥ عەمەلیات ..

تاوەکو ئێستا پزیشکەکە ٢٥ عەمەلیاتی لەو جۆرەی کردوە هەموی سەرکەوتو بون و چاوەکانیش گلێنە ماسیکانیان گرتۆتە خۆوقرێیان نەداوەتەوە وە بە چاکیش ئەوە سەلماوە کە گلێنەی چاوی ماسی (فەرخ)و هینی مرۆڤ زۆر لەیەکتر ئەچن .. وە تا ئێستاش پشکنین و لێکولینەوە بەردەوامە نەك هەر بۆ چارەسەرکردنی تەراخوما بەلکو بۆ هەمو نەخۆشیەکانی چاوی مرۆڤ .

شێوەی مۆسیقا لە گۆرانی کوردیدا چێژی ئاوازەکان

چێژی ئاوازەکان

لە چاوپێکەوتنێکی رۆژنامەنوسی لەگەل هونەرمەند محمد قەدری دا بەمەقسەی دەست پێ کرد : هەر لە منالیمەوە خەریکی هونەر بووم و حەزم لێ کردوە ، چاکتر وایە کە بلێن تە سالی ١٩٥٦دوە کاتێ چومە خوێندنگای هونەرەجوانەکان و سالی ١٩٥٩ بە پلەیەکی پێشکەوتو تەواوم کرد لەم کاتەوە دەستم بە ئاوازدانان کردو ئەلێک ئاوازی مۆسیقام بۆ ئێزگەدانا هەتاکو ئێستا خەریکی دانانی ئاوازم بە کوردی و تورکمانی و سریانی .

لەهونەرمەند قەدریمان پرسی ئایا سەروساختیت لەگەل جۆری تری هونەری موسیقی دا هەیە ؟ لە وەرامدا وتی : سەرەرای ئەوشتانەی کە لە سەرەتای قسەکانمدا بۆم باس کردن ، لە چالاکی قوتابخانەکاندا ئاوازو ئەزم و ئۆپریتاتیش بۆگەلێ بۆنەومونەسەبە دائەنێم و هەتاکو ئێستاش لەو کارەدا هەربەردەوامم .

وە سەبارەت بەراوردی نیوان گۆرانی کوردی و عەرەبی .. ئەو هونەرمەندە ئەلێت .. هەمو گۆرانیەك لە رەگوریشەی توخمی خۆیەوەسەرهەل ئەدات ، بەلام هەر گۆرانیەکیش شێوەو تامی خۆی هەیە .. ئامرازە مۆسیقێکان هەر هەمان ئامرازن ، بەلام ئەوەی ئەیان گورێت جۆری گۆرانی و هەست و چێژی ئاوازسازەکەیە ، ئێمە ئەوە ئەزانین کە هونەرمەند وەك روبارێك بەرێك و پێکیەکی تەواو ئەروات .. هەروەها سەبارەت دواگۆرانی و بەرهەمی مۆسیقاو هونەری و ژمارەی گورانی و ئەو پارچە مۆسیقایانەی تۆماری کردون ئەمان پرسی ، لەوەرامدا هونەرمەند قەدری وتی : دوا گۆرانیم شیرین گیانە کە سەرچاوەکەی فولکلورەو خۆم ئاوازم بۆداناوەو هەرخۆشم بە گۆرانی ئەیلێم و لەسەر ئەزمی (حجازغریب)ە .. هەتا ئێستا نزیکەی ١٥٠ گۆرانیم تۆمار کردوە بیجگە لەوەی کە هەتا ئێستا زۆر ئاوازم بۆ هونەرمەندان داناوە ، ئەمە سەرەرای کۆمەلێکی زۆر لە دانانی پارچە مۆسیقا کە پێشکەشی ئێزگەکە مانم کردوە ..و ئێستا خەریکی سازکردنی کۆمەلێ ئاوازو وپارچە موسیقای ترم کە بەم زوانە بەرگوێ ئەکەون .

فاضل محمد

سەعاتێکی گولین

هەر چارەکە سەعاتەو جارێك کات نیشاندەدا ، لە شاری (ئەدنبەرە)ی پایتەختی سکۆتلاندەیەو سالی ١٩٠٣ دروست کراوە پێك هاتوە لە (٢٤) هەزار گول و لە ناوەراستی باخچەیەکدایە بەسەر قەلایەکەوە کە (٨٠) مەتر بەرزە .

پرسە

ژووری بازرگانی سلێمانی بەوپەڕی غەم و دلتەنگیەوە هەوالی کۆچی دوایی کاك غفور رشید محمود ئەندامی پێشوی ئەنجومەنی ئیدارەی ژووری بازرگانی رائەگەیەنێ کە لە دووەم رۆژی جەژنی قوربانی پیرۆزدا گیانی سپارد .

لە خوای گەورەو مەزن ئەپارێینەوە کە بیخاتە ژێر بالی بەزەیی خۆیەوە ، دلنەوایی و سەرخۆشی لە کەس و کارو خزم و دۆستانی ئەکەین .

ژووری بازرگانی سلێمانی